

Székely Kalendárium 2008

**Székely Kalendárium
a 2008. esztendőre**

Szerkesztette: Kocsis Károly

A szerkesztő munkatársai:
Dimény H. Árpád, Kocsis Cecília

Készült a Székely Hírmondó műhelyében

Tördelés: Kratochwil Zsolt
Borító: Estefán Barnabás

Korrektúra:
Bartos Lóránt, Józsa Irén

**A Pro Press Egyesület megbízásából
kiadja a Profiton Kft.**
Igazgató: Estefán Barnabás

Nyomda: Tipo-Graf – Sepsiszentgyörgy
Igazgató: Csurulya Árpád

A Székely himnusz

A huszadik század első negyedének eseményei – a világháború és elvesztése, a Monarchia összeomlása és a történelmi királyi Magyarország szétdarabolása, a forradalmak és az ellenforradalom, Trianon – alapvető változást hoztak a közgondolkodásban, a közkultúrában. Ennek a változásnak egyik lecsapódása az a politikai felhangú elégikus költészet, amely sok rokonságot mutat korábbi hasonló történeti helyzetekkel. Ezt az érzést, ezt a hangulatot ragadja meg sikeresen az ún. Székely himnusz.

A Székely himnusz versét Csanády György (1895-1952) írta 1921-ben, amelynek utóbb Mihalik Kálmán szerzett

dallamot. Annyit tudunk, hogy az első előadás 1922-ben hangzott el. Mivel ez az ének a következő évtizedekben egyre szélesebb körben elterjedt, azt 1940-ben Csanády György a közben elhalt Mihalik Kálmán jogutódával közösen, a Rózsavölgyi és társa cég gondozásában közreadta. Lehetne vizsgálni a szövegváltozatokat, ám főleg: a Székely himnusz eredeti és variáns szövegei megegyeznek abban, hogy a burkolt politikai tartalom vallásos keretbe illeszkedik – rokon szerkezet

jön így létre a Himnuszéval –, a közkeletveltséget pedig az okozza, hogy napi politikai közérzetet fejez ki.

*Ki tudja merre, merre visz a végzet,
Göröngyös úton sötét éjjelen.
Segítsd még egyszer győzelemre néped,
Csaba király a csillagösvényen.*

*Maroknyi székely porlik, mint a szikla,
Népek harcától zajló tengeren.
Fejünk az ár ezerszer elborítja,
Ne hagyd el Erdélyt, Erdélyt Istenem!*

*Ameddig élünk, magyar ajkú népek,
Megtörni lelkünk nem lehet soha.
Szülessünk bárhol, földünk bármely pontján
Legyen a sorsunk jó vagy mostoha:*

*Keserves múltunk – évezredes balsors,
Tatár s török dúlt, labanc rabigált.
Jussunk e honban, magyar-székelyföldön,
Szabad hazában élni, boldogan.*

Január

1	K	Újév	
2	Sz	Ábel	
3	Cs	Genováva	
4	P	Titusz	
5	Sz	Simon	
6	V	Boldizsár	
7	H	Attila	
8	K	Gyöngyvér	○
9	Sz	Marcell	
10	Cs	Melánia	
11	P	Ágota	
12	Sz	Ernő	
13	V	Veronika	
14	H	Bódog	
15	K	Lóránt	●
16	Sz	Gusztáv	
17	Cs	Antal	
18	P	Piroska	
19	Sz	Sára, Márió	
20	V	Fábián	
21	H	Ágnes	
22	K	Vince	●
23	Sz	Rajmund	
24	Cs	Timót	
25	P	Pál	
26	Sz	Vanda	
27	V	Angelika	
28	H	Károly	
29	K	Adél	
30	Sz	Martina	●
31	Cs	Marcella	

*Boldogasszony hava
Vízöntő hava
Télhó
Fereteg hava*

*Haranglábon varjak törvényt zsinatolnak,
Havak alatt falka ösvényt szimatolgat...
Monostori dűlön böllér disznót perzsel –
Kondul üres mennybolt, mint templomi persely.*

Az év első hónapja, amelynek első napján, az újesztendő napján régen a „gonoszúezést” is gyakorolták. A pásztorok, a legények kolomppal, rossz vedrekkel zajt keltettek. Reggel kántáltak, újévet köszöntöttek, sorra járták a leányos házakat, a gazdák a jó ismerősöket, a rokonságot, jókívánságaikat evés-ivás közben mondták el. Szokásban volt a „kezdetjőslás”, ez Háromszéken most is tartja magát: ki mit csinál, kivel mi történik a újév napján, azt fogja tenni, illetve „megérni” a következő esztendőben. Régen tilos volt bármit kiadni házból, eladni valamit, az asszonyoknak bontómunkát végezni. Ez volt az oka az egész napos jókedvnek, bőséges evés-ivásnak.

Vízkereszt napja időjárásával a tél hosszúra, a nyár esős vagy száraz voltára következtek.

A XIX. században tűzvész és kísértés ellen Remete Szent Antalhoz imádkoztak a katolikusok.

Van olyan vidék, ahol Sebestyén napján nem mentek az istállóba, a jószágot sem etették, böjtölt az állat is. Még az almot sem vitték ki alóla. E napra esik a vadászok pihenőnapja is.

Az Ágnes napján lefejtett dézsmabort, amelyet a jobbágy e napon adott át urának, helyenként „anglitbornak” nevezték.

Vince legyőzi a tél sötét erőit, a tavasz útját egyengeti. „Ha megcsordul Vince, megtelik a pince – mondták.

Pál napjának időjárásáról a gazdaság kilátásaira, a termésre következtetett a régi falu népe. A jó idő jó termést jelentett, a köd a jószág pusztulását, a szélvihar pedig háborút.

Évfordulók

☞ 6: 80 éve (1928) született Bacsó Péter anyaországi filmrendező (Fejlövés, A tanú, Nyár a hegyen).

☞ 8: 90 éve (1918) született Wass Albert gróf, 1945-ben Németországba, majd Amerikába emigrált író.

☞ 9: 135 éve (1873) hunyt el III. Napóleon, az utolsó francia császár.

☞ 10: 145 éve (1863) Londonban felavatták a világ első földalatti vasútját.

☞ 12: 130 éve (1878) született Molnár Ferenc író, újságíró, publicista, színműíró. (Liliom, A Pál utcai fiúk, A hattyú).

☞ 17: 320 éve annak, hogy Munkács elesett. 1688. január 17-én Zrínyi Ilona elfogadta Bécsnek Caraffa tábornok által közvetített feltételeit és feladta a Munkács-várat.

☞ 19: 65 éve (1943) született Janis Joplin amerikai rock-énekesnő.

☞ 23: 225 éve (1783) született Stendhal francia író (Pármái kolostor, Vörös és fekete).

☞ 24: 550 éve (1458) lett Magyarország királya Corvin Mátyás.

☞ 24: 25 éve (1983) halt meg George Cukor magyar-amerikai filmrendező.

Január gyógynövénye

A gyógynövények élő szervezetek, biológiailag aktív anyagokat tartalmaznak, amelyek az emberi szervezetben természetesen szívódnak fel.

A menta (*Mentha piperita* L., *M. arvensis* L., *M. spicata* L.)

A mentát mind a magyar népi gyógyászatban, mind a természetgyógyászatban sokféleképpen használjuk. Többféle faja van, kerti és vadon termő. A borsmenta termesztett gyógynövény, a nyirkos talajt kedveli, egész föld feletti része jó. Az illóolaj, vagyis a mentol-tartalom virágzáskor a legmagasabb. Száraz, napos időben kell gyűjteni.

Imecsfalva: „Mentateát ittunk, ha meghűltünk.” A menta illó olaja csökkenti az orr nyálkahártyájának váladéktelmesését, enyhén gyulladáscsökkentő és görcsoldó, valamint érzéstelenítő. A gyógyító növényben lévő illóolajok a légutakba jutva fertőtlenítik azokat.

A menta tea nemcsak a meghűléses betegségek enyhítő szere, az emésztési zavarokban szenvedőknek is ajánlott. Az epebetegség görcsoldás, fájdalomcsillapítás céljából ihatják. Fokozza az epetermelést, megelőzi az epeköveket. A máj- és hasnyálmirigybántalmakban szenvedők kúraszerűen fogyasztják. Négy hét után egy hét szünet, két hónap után két-három hét szünet. Csapvíz, szódavíz helyett is ihatunk mentateát. Kortyolgatva csökkenti az émelygést, a hányingert. Az áldott állapotban lévő nőknek sem árt.

Májtisztító-kúra alatt is jó. A szervezetet regeneráló, immunrendszert erősítő léböjtkúra alatt az ajánlott teakeverék egyik összetevője a borsmenta.

A menta fűszernövény is. Az egészségtelen, erős fűszerek egyik helyettesítője. Édességeket, pl. a ribizkefelfűjtat is ízesíthetjük vele.

Február

*Böjtelő hava
Halak hava
Télutó
Jégbontó hava*

1	P	Ignác	
2	Sz	Karolina	
3	V	Balázs	
4	H	Csege	
5	K	Ágota	
6	Sz	Dorottya	
7	Cs	Tódor	○
8	P	Aranka	
9	Sz	Abigél	
10	V	Elvira	
11	H	Marietta	
12	K	Lívia	
13	Sz	Ella	
14	Cs	Bálint	◐
15	P	Kolos	
16	Sz	Julianna	
17	V	Donát	
18	H	Bernadett	
19	K	Zsuzsanna	
20	Sz	Álmos	
21	Cs	Eleonóra	●
22	P	Gerzson	
23	Sz	Alfréd	
24	V	Szökőnap	
25	H	Mátyás	
26	K	Géza	
27	Sz	Edina	
28	Cs	Ákos	
29	P	Elemér	◐

*Farsangos fagyokban szentelt fény csicsconkáz,
Csattogó hidegben reszket régi csontház.
Didereg a rongybáb, böjtire vár a görcs rög –
Víg dámák húsához dörgölöz' az ördög...*

Február második napján a medve állítólag kijön a barlangjából, s ha az árnyékát meglátja, visszamegy. Ekkor hosszú téle számíthatunk.

A hónap legjelentősebb keresztény ünnepe Gyertyaszentelő Boldogasszony napja. (febr. 2). A XI. század óta kötelező ünnep, ma is az a katolikusok számára.

A szentelt gyertya egyike a legrégebbi szentelményeknek. A középkorban ezen a napon még a tüzet áldották meg, azzal gyújtották meg aztán a gyertyát. A szentelt gyertya végigkíséri és oltalmazza a hívő embert egész életén át.

Vízkereszt napjától hamvazószerdáig tartó – váltakozó hosszúságú – időszak a farsang időszaka. Régen a legtöbb lakodalmat farsang végén tartották, a szombat estétől húshagyókedd éjfélig tartó időszakot nevezték „farsang farkának”, a hét hátralévő részének „csonkahét” volt a neve.

Balázs a jószág, majd később a nyiladozni kezdő vegetáció kedvenc védőszentje volt. Napján a középkorban divat volt a „balázsjárás”, amely hozzátartozott az iskolamester alkalmi jóvedelmeihez.

Ágota napján egykoron kenyeret szenteltek. Elődeink a tűzvész ellen kérték Ágota védelmét, s a haza szabadságáért imádkoztak hozzá. Dorottya ünnepe asszonyi dologtiltó nap volt, főleg varmi nem volt ajánlatos, mert megfájdul az ember ujjá.

Bálint napja általában farsang, a tavaszvárás idejére esik. Ezt a napot Belgiumban, Angliában, Észak-Amerikában a szerelmesek napjaként tartják számon. A szokás nálunk is hódít, egyre többen követik, virággal, ajándékkal lepik meg kedvesüket.

Évfordulók

§ 1: 295 éve (1713) hunyt el II. Apafi Mihály, Erdély utolsó fejedelme.

§ 2: 65 éve (1943) ért véget a sztálingrádi csata (a leghosszabb és legtöbb áldozatot követelő háborús ütközet).

§ 7: 75 éve (1933) halt meg Apponyi Albert, a Horthy-korszak politikusa.

§ 10: 85 éve (1923) halt meg Wilhelm Conrad Röntgen német filozófus, az X-sugár felfedezője.

§ 12: 110 éve (1898) halt meg Barabás Miklós festőművész.

§ 12: 85 éve (1923) született Franco

Zeffirelli olasz filmrendező (Rómeo és Júlia, A názáreti Jézus).

§ 18: 70 éve (1938) született Szabó István filmrendező (Mephisto – Oscar-díj).

§ 23: 565 éve (1443) született I. Mátyás magyar király, az egyik legjelesebb középkori magyar országvezető.

§ 25: 65 éve (1943) született George Harrison angol énekes, zeneszerző, gitáros, a legendás Beatles volt tagja.

§ 27: 75 évvel ezelőtt (1933) német belpolitikai indíttatásból felgyújtották a berlini Reichstag épületét.

Február gyógynövénye

A csipkebogyó

(*Rosa canina* l. és más *Rosa* fajok)

Télen, amikor gyakoriak az influenzajárványok, egészségünk megőrzése céljából hasznos sok C-vitamint bevennünk a szervezetbe. A csipkebogyó ebben nagyon gazdag. Tizenhatszor több van benne, mint a közhiedelemben a leggazdagabbnak tartott citrusfélékben.

A C-vitamin a legfontosabb vitamin, amelyre a szervezetnek szüksége van. Az emberi szervezet nem képes a C-vitamint előállítani, ezért kénytelenek vagyunk kívülről pótolni.

Fiataltító, stresszoldó, a szervezet ellenálló képességét fokozza, segítséget ad a nátha és az influenza leküzdésében. Antihisztamin hatásával mérsékeli az asztmás rohamokat. Segít az allergiás panaszokon. Lassítja az érlelmeszesedés kialakulását, védőhatást fejt ki a rák el-

len. A csipkebogyó továbbá gazdag A-, B1-, B2-, P-, K- és E-vitaminban, ásványi sókban, lecitinben, ezért vitalizáló hatású, javítja az anyagcsere-folyamatokat, segíti a máj méregtelenítő szerepét, vízhajtó és a bélparaziták ellenszere.

A csipkebogyót sokféleképpen fogyaszthatjuk: a húsos részt áztatva, valamint infúzió, húsító ital, lekvár, szörp és vízhajtó főzet formájában. Inkább az áztatott csipkebogyó az egészségesebb, mert a fővő vízben elpusztul a C-vitamin. Egy csésze felfőtt majd lehűtött vízben két evőkanál összetört csipke-

bogyót 24 óráig áztatunk. Az egész bogyót 48 órát kell áztatni, utána leszűrjük. Kortyonként egész nap isszuk, hogy lassan szívódjon fel, ugyanis ha egyszerre isszuk az egész mennyiséget, a C-vitamin két óra alatt kiürül a szervezetből.

Március

1	Sz	Albin	
2	V	Lujza	
3	H	Kornélia	
4	K	Kázmér	
5	Sz	Adorján	
6	Cs	Leonóra	
7	P	Tamás	○
8	Sz	Zoltán	
9	V	Franciska	
10	H	Ildikó	
11	K	Szilárd	
12	Sz	Gergely	
13	Cs	Krisztián	
14	P	Matild	◐
15	Sz	Kristóf	
16	V	Henrietta	
17	H	Gertrúd	
18	K	Sándor, Ede	
19	Sz	József, Bánk	
20	Cs	Klaudia	
21	P	Benedek	●
22	Sz	Beáta	
23	V	Emőke	
24	H	Gábor	
25	K	Irén	
26	Sz	Emánuel	
27	Cs	Hajnalka	
28	P	Johanna	
29	Sz	Augusztá	◐
30	V	Zalán	
31	H	Árpád	

*Böjtmás hava
Kos hava
Tavaszelő
Kikelet hava*

*Koplat kósza kandúr: elkölt, ha mi jó volt!
Kásás tócsa a lét: sárlötty, vaksi hófolt.
Bújnak rügyek, barkák, ághegyen a czinkék –
Friss lég hasogatja fák s hegyek karingét.*

A tavasz első hónapja. Ezelőtt március 12-e számított tavaszkezdő, melegváró napnak. A Juliánusz-naptár szerint a tavaszi napéjegyenlőség időszakának számított. Katolikus vidéken József-napja ma is tavaszkezdetnek számít.

Kázmér napján patkányűző napot tartottak. (A régiek ilyenkor élve megfogtak egy patkányt, felvágták a hátát, majd söt szórtak a friss sebre. A patkány kétségbeesett visítással „riadózott”, maga után csalta a határba társait.)

Volt olyan vidék, ahol Gergely napja számított tavaszkezdő, melegváró napnak. A Juliánusz-naptár szerint a tavaszi napéjegyenlőség időszaka. Névünnepe vetőnapnak számított búzára, rozsra, hüvelyesekre és palántás növényekre.

Patrick az írek térítője és nemzeti szentje. József Csehország, Bajorország, Ausztria, valamint a jó halál, házasság és család, árvák, famunkások védőszentje. Ha szép idő van e napon, az egész esztendő jó lesz, „József kedvessége, jó év kezessége” – mondták régen.

Március 21-e, Benedek névünnepe a tavaszi napéjegyenlőség napja. Az ismert népi regulában: „Sándor, József, Benedek, zsákban hozzak (vagy zsákkal hozzák) a meleget”.

A húsvéthoz számos hagyomány kötődik: két piros tojás összeütése, akié összetörik, veszít stb. Húsvét a rokonság látogatásának, a haragosok felkeresésének alkalmát is hozta.

Gyümölcsoltó Boldogasszony napja derült idejével jó termést ígér.

Évfordulók

§ 3: 160 éve (1848) tartotta történelmi jelentőségű beszédét Kossuth Lajos a pozsonyi országgyűlésben. Ez a beszéd volt a bécsi forradalom csírája.

§ 4: 330 éve (1678) hunyt el Antonio Lucio Vivaldi olasz zeneszerző (Évszakok).

§ 12: 70 éve (1938) Adolf Hitler bejelentette, hogy Ausztria a Német Birodalom része lesz, s másnap érvénybe is lépett az Anschluss néven ismeretes döntés.

§ 13: 160 éve (1848) robbant ki a bécsi forradalom.

§ 16: 160 évvel ezelőtt (1848) nevezték ki az első magyar felelős kormányt, amelynek miniszterelnöke Batthyány Lajos gróf volt.

§ 17: 60 éve (1948) alakult meg a Nyugat-európai Unió (röv.: Európai Unió, EU).

§ 19: 120 éve (1888) született Kabos Gyula színművész, filmszínész, komikus (Meseautó, Hyppolit, a lakáj).

§ 30: 20 éve (1988) alakult a Fidesz-Magyar Polgári Párt, amely 1995-ig FIDESZ (Fiatal Demokraták Szövetsége) néven szerepelt a választásokon.

Március gyógynövénye

A kakukkfű (*Thymus serpyllum* L.)

Régen a szegény emberek antibiotikumának nevezték, mert hatóanyagai a kórokozókat elpusztítják. Az állatok is használják. A hangyák a vad kakukkfűvet beviszik a hangyabolyba, hogy megvédjék magukat a kórokozóktól.

Túlادagolás esetén allergizálhat, helyes adagja: egy liter vízzel egy evőkanál szárított drogot leforrázunk.

A gyógynövényteákat keserűen kell inni, cukrozni nem szabad, esetleg mézet lehet tenni belé. Háromheti fogyasztás után egyhetes szünetet kell tartani. Szesz kivonatot is lehet készíteni belőle.

A kakukkfűnek is többféle faja létezik, kerti és vad. A föld feletti részek jók. Lila, apró virágainak kellemes az illata. Kiváló légúti fertőtlenítőszer. Illóolaját az aromaterápiában a hűléses beteg-

ségeknél alkalmazzuk, párologtatóba is tehetjük. Hogyha teaként fogyasztjuk, íze hasonlít a mentához. Forrázatát fertőtlenítő hatása miatt a tüdő, hörgő, gyomor és bélbetegségekben használjuk. Köptető, köhögéscsillapító, görcsoldó, hörgőtágító. Tüdőasztma, számarköhögés esetén is kiváló. Ekkor kék iringóval társíthatjuk. Társítható még szappanfűvel, zilizzel (mályvával), bodzával, hárssal, vörös áfonyával (a szesz kivonatával is).

Húgyhólyag-gyulladásnál enyhülést hoz. Féregűzőként is hatékony. Kellemes ízű fűszernövény.

Húsokhoz, főzelékekbe, levesekbe, de még az édességekbe is tehetjük.

Napi folyadékbevitelünk biztosításáért, az egészségtelen csapvíz, kóla, feketekávé helyett igyunk kakukkfűteát.

Április

Szent György hava Bika hava Tavaszhő Szelek hava

1	K	Hugó	
2	Sz	Áron	
3	Cs	Buda	
4	P	Izidor	
5	Sz	Vince	
6	V	Vilmos	○
7	H	Herman	
8	K	Dénes	
9	Sz	Erhard	
10	Cs	Zsolt	
11	P	Leó	
12	Sz	Gyula	◐
13	V	Ida	
14	H	Tibor	
15	K	Tas	
16	Sz	Csongor	
17	Cs	Rudolf	
18	P	Andrea	
19	Sz	Emma	
20	V	Tivadar	●
21	H	Konrád	
22	K	Csilla	
23	Sz	Béla	
24	Cs	György	
25	P	Márk	
26	Sz	Ervin	
27	V	Zita	
28	H	Valéria	◐
29	K	Péter	
30	Sz	Katalin	

Szent György lova száguld: elvérzett a sárkány!
Fejjel lefelé lóg gerendán a bárány...
Feszületre billen, megreped az arczél.
Szirmokat morzsolgat, fölrezen zavart szél.

Első napja, az „ápriliséjárás” (bolonddátétel) újkeletű szokás. Helyenként ilyenkor megvesszőzték a gyermekeket, hogy rakoncátlanságuk múljék, ugyanakkor pénzzel, dióval, almával ajándékozták meg őket.

Tibor napja a kakukk és pacsirtaszóltató nap. Ezen a napon a gyermekek kiszaladtak a mezőre és az erdő szélére, hogy meghallhassák a pacsirta első énekét, hogy lelkiük égbe repülve erősödjék, s az erdő madarától, a kakukktól kérdezzék: „hány évig élek még?” A pacsirta a kint és fönt, a kakukk a bent és lent erejét idézi meg.

Ha április 14-én a rét már zöld, jó szénatermést jósol.

A népi hagyomány szerint Szent György közbenjárása a hozzá fordulót megvédi a „mennytéstől”, s ha hadban jár, megszabadul a veszedelemtől. Segítsége távol tartja a hamisan hazudót, s megóvjá a családot a nyomorék gyermek születésétől. Márk napján ma is sok helyen tartják a határjáró búzaszentelő körmenetet. A keresztény név vált ősi szokásban régebben a szentek ereklét is körbehozották a határban. A rendszerint keresztútnál, határkeresztnél megszentelt búza-vetésből mindenki tépett. A férfiak a kalapjuk mellé tűzték a zsenge szálakat, a nők pedig imádságos könyvbe rejtették.

Úgy tartották, hogy ha Márk napján a búza már akkora, hogy a fűj el tud bújni benne – jó termés várható. Ezen a napon viszont tilos volt kenyeret sütni.

Katalin napja idő- és termésjósló napnak számított a régiségben. Üde rétte jó gabonatermést ígért.

Évfordulók

§ 4: 125 éve (1883) született Juhász Gyula költő, újságíró.

§ 4: 100 éve született Herbert von Karajan osztrák karmester.

§ 6: 525 éve (1483) született Raffaello olasz festő (Sixtusi Madonna).

§ 6: 480 éve (1528) hunyt el Albrecht Dürer német festő, grafikus.

§ 8: 35 éve (1973) hunyt el Pablo Picasso spanyol festő (Guernica).

§ 9: 100 éve (1908) született Victor Vasarely, azaz Vásárhelyi Győző, Magyarországról Franciaországba emigrált festő, az op art kiválósága.

§ 11: 160 éve (1848) Pozsonyban törvénybe iktatták Magyarország függetlenségét és a polgári átalakulás feltételeit, V. Ferdinánd király feloszlatta az utolsó rendi országgyűlést.

§ 15: 25 éve (1983) hunyt el Illyés Gyula író, költő.

§ 29: 190 éve (1818) született II. Sándor cár, I. Miklós fia, Oroszország uralkodója a krími háború után. 1881-ben meggyilkolták.

§ 30: 125 éve (1883) halt meg Edouard Manet francia festő és grafikus.

Április gyógynövénye

A gyermekláncfű, pityang (*Taraxacum officinale*)

Népiesen cikóriának nevezik. Minden része jó. A föld feletti részét tavasztól augusztusig, a gyökerét ősszel gyűjtjük. Keserűanyagokat, csersavat tartalmaz, epehajtó, oldja az epekövet, szabályozza, segíti az epe és máj működését, védi a májsejteket, étvágyjavító. Az epe-, máj- és lépbetegek gyógynövénye. A krónikus májgyulladásos betegeknek naponta öt-hat friss szárát kell lassan megrágnia elfogyasztani. Kéthetes-egy hónapos kúrát is lehet így végezni. Sok B- és C-vitamint, sok gyógy- és építőanyagot tartalmaz, ezért jó az anyagcsere-betegségekben is. Vértisztító, vizelethajtó, serkenti a vese és a bőr kiválasztását. Diéta mellett súlycsökkenés áll be. Kisebb vesekövet elhajt. Védi a gyomornyálkahártyát.

Egészségünk érdekében minden évben fontos vértisztító kúrát végezni gyermekláncfű és csalánteával. A legjobb időpont a tavasz, amikor ezek a gyógynövények frissek, de a vértisztító-kúrát bármikor elvégezhetjük. Ha szükségét érezzük, évente többször is megismételhetjük, főleg évszakváltáskor. A teakeverék izomfájdalmak ellen is alkalmazható, mert kimossa a szövetekből az anyagcsere során keletkező salakanyagokat.

A csalánt és a gyermekláncfűvet főzeléknek és salátának is el lehet készíteni; külön is, vagy elkeverhetjük más zöldséggel.

Az egészségmegőrző, s minden betegséget gyógyító méregtelenítő kúra, léböjtkúra alatti teakeverék egyik alkotórésze a gyermekláncfű.

Május

1	Cs	Fülöp	
2	P	Zsigmond	
3	Sz	Tímea	
4	V	Mónika	
5	H	Györgyi	○
6	K	Ivett	
7	Sz	Gizella	
8	Cs	Mihály	
9	P	Gergely	
10	Sz	Ármin	
11	V	Ferenc	
12	H	Pongrác	●
13	K	Szervác	
14	Sz	Bonifác	
15	Cs	Zsófia	
16	P	Botond	
17	Sz	Paszvál	
18	V	Erik	
19	H	Ivó	
20	K	Bernát	●
21	Sz	Konstantin	
22	Cs	Júlia	
23	P	Dezső	
24	Sz	Eszter	
25	V	Orbán	
26	H	Fülöp	
27	K	Hella	
28	Sz	Emil	●
29	Cs	Magdolna	
30	P	Janka	
31	Sz	Angéla	

*Pünkösöd hava
Térek hava
Tavaszi
Ígérlet hava*

*Záporoz a napfény, szétragyog a pünkösöd –
Hajló virágszálhoz szép napodat hun kösd!
Lélegzik a mező, pilléket libegtet,
Dombocskák pihegnek, szeretők lihegnek.*

Első napja a zöld ág és a zöld levél napja, a tavaszi virágzás, beporzás, zsendülés, az ég által megáldott, termékenyített Föld örömmünepe.

A Szentkereszt megtalálásának napján a régi falu keresztény embere minden cselekvését keresztvetéssel kezdte és végezte.

A régi hitben Húsvétot követő negyven napig Krisztus fényes, új öltözetében itt jár, él körülöttünk, közöttünk, bennünk, s Áldozócsütörtökön megy fel Atyja országába. Akkor, e magasztos napon egy villanásra nyitva marad Krisztus nyomában a menny kapuja.

A pünkösöd valamikor a nyár bevonulásának látványos ünnepe volt. Számos vidéken a pásztorok gonoszúzést is tartottak e napon, sok helyen hajnalban fehér lepedővel harmatot szedtek a lányok. Pünkösöd magasztos ünnepe idő- és termésjósló napnak is számított.

A pünkösödöt követő vasárnap a Szentháromság vasárnap, vagy „kicsipünkösöd”, ahogy a Székelyföldön nevezik. Magyarországon Könyves Kálmán rendelte el a megünneplését, a pápa vonatása ellenére. A Szentháromság kultusza tőlünk terjedt nyugat felé. Jelölésének legegyszerűbb formája a háromszög, amely vagy a sugárzó Napot, vagy pedig „Isten szemét” fogja közre. Ezen a napon zárandoklatokat, körmeneteket tartottak.

Úrnapja ugyancsak vándorló ünnep, az oltáriszentség napja, a Szentháromság vasárnapját követő vasárnapra esik, eredetileg csütörtök volt.

Az úrnap körmenetét már a XVI. században megtartották. Orbán névünnepe a szőlőhegyi körmenet napja. Számos szőlőhegyen szobra vagy kápolnája áll.

Évfordulók

§ 1: 135 éve (1873) halt meg David Livingstone skót Afrika-utazó, több tudományos expedíció vezetője, a Viktória-zuhatag felfedezője.

§ 12: 75 éve (1933) hunyt el Krúdy Gyula író, újságíró (A vörös postakocsi, Szindbád, Az élet álom).

§ 13: 295 éve (1703) született Mária Terézia Habsburg-házi magyar királynő, német-római császárnő (1740. október 20-án lépett trónra, 1741. június 25-én koronázták meg).

§ 14: 60 éve (1948) alakult meg Izrael állam.

§ 16: 160 éve (1848) alakult meg az önálló magyar hadsereg.

§ 19: 115 éve (1893) született Bajor Gizi színésznő, a budapesti Nemzeti Színház örökös tagja.

§ 27: 60 éve (1948) született Presser Gábor rock-zenész, zeneszerző (Omega, LGT).

§ 30: 45 éve (1963) született Orbán Viktor jogász, politikus, a Fidesz-Magyar Polgári Párt elnöke, Magyarország volt kormányfője (1998-2002), akit a nemzet miniszterelnökének is neveznek (jelenleg is).

Május gyógynövénye

A bodza (*Sambucus*)

Folyóvizek, kerítések melletti cserje vagy kisebb növéssű fa. Fehér virága illatos, fekete bogyós termése csonthéjas. Létezik vörös és fekete bodza is. Mindenik faj gyógyhatását mind a népi, mind a természet-

gyógyászatban igénybe vesszük. A bodzának is minden része: a virága, gyümölcse, levele, kérge, gyökere hasznos. Májustól júliusig virágzik. A gyümölcséből levest és lekvárt lehet főzni. A virágnak magas C-vitamin, B-vitamin komplex, flavonoid, ásványi só, cukortartalma van.

A bodzavirág erős izzasztó gyógynövény, fogyasztása hűléses betegségekben, grippés, lázas állapotban, hörgőgyulladásban ajánlott. A hűléses betegségekben ágyynyugalomban, minél forróbban igyuk.

Népi gyógyászati példa: (Türe, Kalotaszeg): „Amikor meghűltünk, akkor mindig herbateát készítettünk, bodzavirág-ból, hagymából, köményből. Ezt megittuk, jól kimelegedtünk a paplany alatt, s akkor mindjárt szűnt a köhögés.”

A bodzavirág vértisztító, a reumások gyógyszere is, valamint a kiütéses betegségben szenvedőké, a himlősöke és skarlátosoké. A virágból üdítő italt, szörpöt is készíthetünk, de étkezési teaként is használhatjuk tartósan, mivel jól oltja a szomjúságot. Folyadékpótlás céljából hidegen igyuk. Cukorral nem szabad, csak mézzel édesítsük. A népi egészségmegőrző hagyományban előfordul, hogy mézzel édesítve víz helyett ezt itták. A népi gyógyászatban a kergét feregűzésre, a gyökerét vizelethajtásra használják.

Június

*Szent Iván hava
Rák hava
Nyárelőhő
Napisten hava*

1	V	Tünde	
2	H	Kármén	
3	K	Klotild	○
4	Sz	Bulcsú	
5	Cs	Fatime	
6	P	Norbert	
7	Sz	Róbert	
8	V	Medárd	
9	H	Félix	
10	K	Margit	◐
11	Sz	Barnabás	
12	Cs	Villő	
13	P	Antal	
14	Sz	Vazul	
15	V	Jolán	
16	H	Jusztin	
17	K	Laura	
18	Sz	Arnold	●
19	Cs	Gyárfás	
20	P	Rafael	
21	Sz	Alajos	
22	V	Paulina	
23	H	Zoltán	
24	K	Iván	
25	Sz	Vilmos	
26	Cs	János, Pál	◐
27	P	László	
28	Sz	Levente	
29	V	Péter, Pál	
30	H	Pál	

*Új tüzet ugornak, testük gúzsba fonják –
Holdharmatos fűvön felgyűrrik a szoknyát.
Holdvilág suhogtat, ring sudaras hársfa –
Földi vágy fuvalma indul aratásra...*

Medárd napja vetőalkalom lenre és káposztára. A Margitok névünnepe június 10. Szintén esőt hozó nap, ezért néhány vidéken tréfásan „húgyos Margit” néven emlegetik. Retkes Margitként titulálják a zöldségkertek tulajdonosai, mivel a Margitkor vetett retek „jó gyenge” lesz. Másutt „legyes Margitként” emlegetik, mert állítólag a kötétyében hozza a levegőket, és ha nyitott ablakot vagy ajtót talál, beengedi a kellemetlen rovarokat.

Szent Antal kultusza a XVIII. században bontakozott ki igazán. Napja régen dologtiltó nap volt, pirosbetűs ünnepként tartották számon. Szent Antal a reménytelen ügyek pártfogója, ő az, aki elveszett tárgyak nyomára vezet.

Iván napja a nyári napforduló ősi ünnepe. Néhol ma is tűzzel, tűzgyújtással emlékeznek meg róla.

Az egyik legmagyarabb ünnep Szent László napja, június 27-e. Sok monda és legenda szól lovagkirályunkról, Erdély patrónusáról. Fejereklyéjét Győrött őrzik a híres Szent László-hermában. Sok monda is említi a lovagkirályt. Az Erdélyben található őskövéleteket (numulinákat) Szent László pénzének nevezik. Lova patkója helyén gyógyvizek fakadtak, és a híres tordai hasadék is a menekülő Szent László királyt segítette, feltartóztatva az üldöző kunokat.

A hónap végén két apostolt is ünnepelnek: Pétert és Pált. A néphit szerint ezen a napon szakad meg a búza töve, és kezdődik az aratás. Szent Péter a halászsok védőszentje, hiszen maga is halász volt, mielőtt Jézus tanítványai közé állt. A lakatosok is patrónusuknak tekintik, mivel kezében kulccsal ábrázolják.

Évfordulók

☞ 1: 65 éve (1943) halt meg Leslie Howard magyar származású angol színész, filmszínész (Elfújta a szél).

☞ 2: 55 éve (1953) koronázták meg II. Erzsébet brit királynőt.

☞ 5: 535 éves a Chronica Hungarorum (1473), amely a legrégebb magyarországi nyomtatvány.

☞ 5: 110 éve született Frederico Garcia Lorca spanyol költő, drámaíró.

☞ 6: 95 éve (1913) született Gobbi Hilda színésznő.

☞ 7: 160 éve (1848) született Paul Gauguin francia festő.

☞ 13: 160 éve (1848) volt legelősőr országgyűlési képviselő választás Magyarországon.

☞ 18: 140 éve (1868) született Horthy Miklós tengerésztiszt, politikus, államfő.

☞ 18: 80 éve (1928) halt meg Roald Amundsen norvég sarkkutató, a Déli-sark felfedezője.

☞ 22: 95 éve (1913) született Weöres Sándor költő, író, műfordító.

☞ 22: 110 éve (1898) született Erich Maria Remarque német író (Nyugaton a helyzet változatlan).

Június gyógynövénye

A hárs (*Tilia sp.*)

Utcák, parkok, kertek, lombhullató erdők fája. Sárgás virágai kellemes illatúak, összenőttek egy sárgászöld nyelvszerű murvalevéllel.

Háromféle faja jó a gyógyításban: a kis- és nagylevelű, valamint az ezüsthárs, amelynek illata erősebb. Júniusban, júliusban virágzik, virágait a murvalevelekkel együtt gyűjtjük. Por-, környezetszennyeződésmentes helyről szedjük.

A virágok nyálkaanyagokat, flavonoidokat tartalmaznak, kevés illóolajat. A hársfavirágnak, akár a bodzavirágnak izzasztó hatása van, hűléses, lázas állapotokban, légcsőhurutban jó. Szamosdara (Erdély, Máramaros): „Nyári időben megszedem a hársfavirágot s a bodzavirágot köhögés ellen, csak azt nem szabad napon szárítani, s a feleségem főz belőle teát.” Egyik teát sem szabad főzni, csak forrázni. Egy

evőkanálnyit leforrázunk egy csésze vízzel, lefedjük, tíz percig állni hagyjuk, majd leszűrjük. Ez az adag kétóránként megismételhető. Ekkor az ágynyugalom is nagyon fontos. A természetes orvoslásban is egyenlő arányban társítjuk a két gyógynövényt. Ihatjuk keserűen vagy mézzel, hidegen és langyosan is.

A hárs még ezen kívül nyugtató. A bodzával együtt erősíti az immunrendszert, vagyis fokozza a szervezet nem fajlagos védekezőképességét. Idült vese- medence-gyulladásban és húgyhólyaggyulladásban is alkalmazzuk. A hársfavirágot is lehet ételmezesi teaként korlátlan ideig használni.

A fából készült orvosi szén a bélfertőzésekben, vastagbélhurutban, mérgezésekben bélgázok megkötésére, sőt, más anyagokkal kiegészítve idült székrekedésben is jó.

Július

1	K	Tihamér	
2	Sz	Ottó	
3	Cs	Kornél	○
4	P	Ulrik	
5	Sz	Emese	
6	V	Csaba	
7	H	Apollónia	
8	K	Ellák	
9	Sz	Lukrécia	
10	Cs	Amália	●
11	P	Nóra	
12	Sz	Izabella	
13	V	Jenő	
14	H	Örs	
15	K	Henrik	
16	Sz	Valter	
17	Cs	Endre	
18	P	Frigyes	●
19	Sz	Emília	
20	V	Illés	
21	H	Dániel	
22	K	Magdolna	
23	Sz	Lenke	
24	Cs	Kinga	
25	P	Kristóf	●
26	Sz	Anna	
27	V	Olga	
28	H	Szabolcs	
29	K	Márta	
30	Sz	Judit	
31	Cs	Oszkár	

*Szent Jakab hava
Oroszlán hava
Nyárhő
Áldás hava*

*Szent Jakab havában hevet ont a Szóthisz.
Szomszéd lány süttetni tele szakajtót visz.
Szerelem terhétől nyöszörög a szalma –
Csűrben széna zirren, tücskök lakodalma.*

Sarlós Boldogasszony ünnepe a franciskánusok révén terjedt el a XIII. században. Sarlós Boldogasszony a szegények, a szükségben szenvedők gondviselője, a betegségben, fogságban gyöttrődők pártfogója, a halottak oltalmazója.

Ő a várandós édesanyák vigyázója is. E napon szokták kezdeni az aratást, az aratókoszorúkat is ekkor készítették.

Antiochiai Margit a szülő asszonyok segítője. Legendájának olvasása, a könyv érintése csillapítja az asszonyi fájdalmaikat. Magyarországon II. András keresztes hadjárata után lendült fel a tisztelete, aki a Szentföldről magával hozta Margit koponya-ereklyéjét. A moldvai csángók szerint a sátán (sárkány) művelte jégverés, a „nagyidő” ellen Margit a segítség.

Mária Magdolna ünnepét a legrégebbi misenaptáraink is számon tartják. A régiek azt tartották, hogy a kislányok haját e napon le kell vágni, s hajuk ekképpen még nagyobbra nő.

Szent Jakab a spanyolok nemzeti szentje, a zarándokok védőszentje, a spanyolok őt hívták segítségül a mórok ellen és az amerikai hódításhoz is. A magyar középkorban nyolcadal megült törvénynap volt.

Szent Anna a keresztény nagycsalád, nemzetiség oltalmazója, a gyermekáldás patrónája. A Szent Anna-tó melletti kápolnáról, a tó keletkezéséről gyönyörű monda szól. Csíkbán Szent Anna napján szokták elkezdni a kender nyűvészt.

Loyolai Szent Ignác a Jézus társaság (jezsuita rend) megalapítója, az ellenreformáció nagy alakja. Szerzetesi fogadalma előtt katona volt, a katonák ezért különösen tisztelték.

Évfordulók

§ 1 : 190 éve (1818) született Semmelweis Ignác orvos, a magyar orvostudomány egyik legnagyobb alakja, a gyermekágyi láz kortánának megalapozója, aki felfedezései révén az anyák megmentőjeként került be az orvostani krónikába.

§ 3: 125 éve (1883) született Franz Kafka német nyelven alkotó író.

§ 5: 155 éve (1853) született Csontváry Kosztka Tivadar festő.

§ 8: 170 éve (1838) született Ferdinand Zeppelin német feltaláló, a róla elnevezett léghajótípus megalkotója.

§ 18: 90 éve (1918) született Nelson Mandela Nobel-békedíjas dél-afrikai politikus, államfő, emberjogi harcos.

§ 27: 160 éve (1848) született Eötvös Lóránd fizikus, politikus, feltaláló.

§ 145 éve (1863) született Henry Ford amerikai autógyáros. Leghíresebb autótípusa az úgynevezett T-modell, melyet a magyar Galamb József tervezett.

§ 30: 140 éve (1868) hunyt el Tompa Mihály költő.

§ 30: 110 éve (1898) született Henry Moore brit szobrász.

Július gyógynövénye

A kamilla (*Matricaria chamomilla*)

Áprilistól augusztus végéig virágzik. A kamilla sokféle gyógyhatásával évezredek óta élnek. Hatóanyagai: az *Aetheroleum Chamomillae* nevű illóolaj, melyben kamazulén van, a biszabolol (alkohol), valamint oxidjai. Mindkettő gyulladáscsökkentő, görcsoldó. A kamilla gyulladásgátló hatása hasonlít a kortizonéhoz. Görcsoldó hatása még a benne lévő flavonoid és kumarin.

Virágából készült vizes kivonat gyulladáscsökkentő és serkenti az immunfolyamatokat. Az emésztőcsatorna gyulladásos betegségeiben nagyon jó hatású, gyomor-, vékony- és vastagbélgyulladásban (hasmenésben), valamint gyomorfekélyben. Két deci fővő vízzel egy evőkanálnyi kamillavirágot leforrázunk, egy percig főzzük, majd negyed óra múlva leszűrjük. Éhgyomorra kor-

tyolgatjuk napi három alkalommal. Libapimpóval, köménnyel társíthatjuk.

Hogyha légúti betegségben, arcüreggyulladásban szenvedünk, inhalációt végezhetünk, a kamilla gőzét belélegez-

ve. Az asztmában, magas vérnyomásban szenvedőknek ellenjavalt.

A szájban (fogínygyulladás, afták stb.), torokban, garatban a kamilla főzete gyógyhatású öblögetőszer.

Ebben az esetben zsályával társíthatjuk. Borogatásként a gyulladásos bőrbetegségeket, az ekcémákat is gyógyítja.

A csecsemők fürdővizébe is vehetjük. A kamillafőzetet hüvelyöblítőként is használhatjuk, melybe körömvirágot is tehetünk.

Az égési felületekre, kiütésekre, lábszárfekélyre, nehezen gyógyuló sebekre olajos készítményt teszünk. E kedvelt, gyakran alkalmazott gyógynövényünk a testápoló szerek kedvelt alapanyaga.

Augusztus

1	P	Boglárka	○
2	Sz	Lehel	
3	V	Hermina	
4	H	Domonkos	
5	K	Krisztina	
6	Sz	Berta	
7	Cs	Ibolya	
8	P	László	●
9	Sz	Emőd	
10	V	Lőrinc	
11	H	Zsuzsanna	
12	K	Klára	
13	Sz	Ipoly	
14	Cs	Marcell	
15	P	Mária	
16	Sz	Ábrahám	●
17	V	Jácint	
18	H	Ilona	
19	K	Huba	
20	Sz	István	
21	Cs	Sámuel	
22	P	Menyhért	
23	Sz	Bence	●
24	V	Bertalan	
25	H	Lajos	
26	K	Izsó	
27	Sz	Gáspár	
28	Cs	Ágoston	
29	P	Beatrix	
30	Sz	Rózsa	
31	V	Erika	

*Kisasszony hava
Szűz hava
Nyárutó
Újkenyér hava*

*Menyecskék ferednek, ficzkándó mennyihalak.
Az idő is csupasz – csigaképpen halad...
Csillag hull, homálylik, elkullog a horgász.
Gomolygó füzesben csak szúnyograj portyáz...*

Az Úr színeváltozásának ünnepe a keleti egyházból került át a latinba, III. Callixtus pápa a nándorfehérvári győzelem hálaemlékezete okán tette az egyházban egyetemes ünnepé. Ekkor kapja meg a színét a szilva és a szőlő, helyenként ekkor szentelik a szőlőt.

Lőrinc napja után a fák nem fejlődnek tovább abban az esztendőben – tartja a hagyomány –, a csiki havason ekkor kezdik kaszálni a fűvet.

Augusztus 15-e Nagyboldogasszony ünnepe, Mária mennybemenetelének (mennybe vételének), Magyarország Mária oltalmába ajánlásának ünnepe, a magyar egyház jelentős napja. Az első magyar király, Szent István Nagyboldogasszony oltalmába ajánlotta magát és az egész országot. Főbb búcsújáró helyei: Máriabesenyő, Máriacsalád, Máriagyúd, Máriakálnok, Máriakéménd, Máriakönyve, Máriamakk, Márianosztra, Máriapócs, Máriaradna, Máriaremete, Máriavölgy és az észak-moldvai Kacsika. Ekkor kell a búzát csépelni, s az e napon szellőztetett ruhákba nem esik bele a moly, s ezen a napon érdemes a gyógyfűveket szedni.

Szent István a magyar nemzet és ország menyeyi patrónusa, magyar nemzeti ünnep. 1083-ban Szent László avattatta szentté. Ezen a napon tartják a perkői búcsút. A moldvai csángók balladaszerű énekében Szent István egykor majd a világ minden népének szabadítója és királya lesz. Mária Terézia 1774-ben Szent István lovagrendet alapított. Szerte a világon számos templomnak Szent István a védőszentje.

Bertalan napja a betakarítás, hálaadás, a szántás-vetés előkészítésének, a szüretkezdet napja.

Évfordulók

§ 6: 160 éve (1848) hunyt el Jöns Jakob Berzelius svéd vegyész, aki elsőként határozta meg a vegyjeleket és az atomsúlyt.

§ 8: 420 évvel ezelőtt (1588) az angol-spanyol vízi csatákban a honvédő angolok megsemmisítő csapást mértek a félelmetes Armadára, a spanyol hadi flottára.

§ 11: 120 éve (1888) e napon indult be az Orient Expressz nemzetközi vonatjárat a Budapest-Belgrád-Szófia-Konstantinápoly útvonalon.

§ 20: 925 éve (1083) avatták szentté

I. Istvánt, Magyarország államalapító és egyházszervező első királyát.

§ 20: 40 éve (1968) Csehszlovákiát megszállták a Varsói szerződés tagállamainak katonai alakulatai (Románia nem vett részt a műveletekben).

§ 23: 60 éve (1948) jött létre a sepi-szentgyörgyi Állami Magyar Színház.

§ 24: 170 éve (1838) hunyt el Kölcsey Ferenc költő, politikus, a Himnusz szövegének szerzője.

§ 29: 70 éve (1938) halt meg Karinthy Frigyes író, műfordító, humorista.

Augusztus gyógynövénye

A cickafark (*Achillea millefolium* L.)

Apró fehér virágai fészekvirágzatba tömörülnek. Júniustól késő őszig virágzik. Teljes föld feletti része jó. A cickafarok vagy egérfarkú fű hatóanyagai (többek közt az azulánek, glikoproteid, flavonoidok) gyulladáscsökkentők, antibiotikus hatásúak, görcsoldók, hámosítók, vérzéscsillapítók. Rövid ideig főzzük. Teája, mivel keserűanyagokat tartalmaz, javítja az étvágyat és elősegíti az emésztést. Laboratóriumi kísérletek is igazolják, hogy gyomornyálkahártya gyulladásban, gyomorfekélyben, nyombélfekélyben, vastagbélhurutban szenvedőknek bevált gyógyszer.

A népi gyógyászatban: „Azt mondták, hogy egérfarkókfvet gyomorfájástól. Ezt én is ittam, megittatta nagyanyám” (Türe, Kalotaszeg).

„Egyszer vendégünk érkezett egy kicsi legénykével. A legénykének erősen fáj, s

mindegyre ment a hasa. Nagyanyám ment, hozta a burjánokat, s főzött egy kandér teát, megittatta a gyermeket, s egy-kettőre el is múlt a hasfájása, még másnap sem ment a gyomra. Lósóska, pipefű és cickafark vót benne. A lósóska s a pipefű fognak, s a cickafark az mindenre jó” (Keresztvár, Brassó megye).

„Amelyik asszony fel van fázva, annak a cickafaroktea jó” (Kóbor, Fogarasföld).

A cickafarok az asszonyok teája. A női betegségekben kiváló. Felfázás esetén használhatjuk belsőleg forrón, külsőleg ülőfürdő, hüvelyöblítés formájában.

Forrázata segít a fogágybetegségekben. Kenőcse égési sebek, visszeres lábszárfekély, bőrgyógyászati betegségek (ekzémák is) gyógyszere. Csecsemők fürdővizébe tehetjük. Testápoló szerek alapanyaga.

Szeptember

*Szent Mihály hava
Mérleg hava
Őszelőhő
Földanya hava*

1	H	Egyed	
2	K	Rebeka	
3	Sz	Hilda	
4	Cs	Rozália	
5	P	Viktor	
6	Sz	Zakariás	
7	V	Regina	☾
8	H	Mária	
9	K	Ádám	
10	Sz	Hunor	
11	Cs	Teodóra	
12	P	Mária	
13	Sz	Kornél	
14	V	Szeréna	
15	H	Enikő	●
16	K	Edit	
17	Sz	Zsófia	
18	Cs	Diána	
19	P	Vilhelmina	
20	Sz	Friderika	
21	V	Máté	
22	H	Móric	☾
23	K	Tekla	
24	Sz	Gellért	
25	Cs	Eufrozina	
26	P	Jusztina	
27	Sz	Adalbert	
28	V	Vencel	○
29	H	Mihály	
30	K	Jeromos	

*Szüret múltán bál jön – hejehuja, lagzik!
Részeg darázs dünnög, henye kutya bagzik...
Fürtök vére fröccsen, csordogál a vad must –
Borral áldják többen botorkálva Bacchust!*

Kisasszony napja ősi pogány őszkezdő nap, amikor tiltva vannak az asszonyi dolgok, főleg a fonás. „Még a fecskék sem indulnak útnak e napon, olyan nagy ünnep” – mondták régen. Szeptember 8-át már a XI. században ünnepként tartották számon. Máriaradna nagy búcsújáró napja. Vannak olyan vidékek, ahol tartja magát az a hit, miszerint ha valaki az egész éjszakát átvirrasztja, meglátja a felkelő Napban a bölcsőben fekvő Máriát. Máté hete (szeptember 21-től) a búza-vetés első időszaka, de „búzahétnék” számít még Mihály, Ferenc és Gál hete is.

Szeptember végén, betakarítás után, javarészt már túl a szüreten is, amikor az őszi vetéssel az eljövendő új ágyazódik már, megméretik ekkor az ember, eldől, ami jó, s ami rossz.

Vencel a szőlőhegyek védőszentje.

Szent Mihály nevére hegyeket, hegyen épült várakat, kápolnákat, kapukat, templomokat neveztek el, Háromszéken régen e napon jöttek le a juhaikkal a bácsok a legelőkről, a Szent György napján kirekesztett marhát e napon hajtják le. Szent Mihály napja egyébként a kisfarsang kezdete: a vigadalom, a lakodalmak Katalinig tartanak, ide esnek a duhajkedvű szüreti mulatságok is. Mihály napja a gazdasági év fordulója: ilyenkor szakad meg mindenütt és végleg a fű gyökere, megszűnik a mézelés, az asszony is beléphet már a méhesbe. A halak a víz fenékre húzódnak – tartották régen. Helyenként azt tartják, ha a fecskéket itt éri Mihály, Karácsonyig enyhe, szép idő várható, vagy: „Szent Mihálykor a keleti szél igen kemény telet ígér”.

Évfordulók

§ 2: 150 éve (1958) született Fadrusz János szobrász, a kolozsvári Mátyás-szobor alkotója.

§ 4: 15 éve (1993) hozták haza Portugáliából Magyarországra Horthy Miklós hamvait, majd Kenderesen, a volt kormányzó birtokán újratemették.

§ 5: 370 éve (1638) született XIV. Lajos francia király, akit Napkirálynak is neveznek.

§ 6: 140 éve (1868) hunyt el Petőfi Sándorné Szendrey Júlia.

§ 16: 115 éve (1893) született Szentgyörgyi Albert orvos, biokémikus, a-

ki a szegedi tudományegyetem kutatójaként (1928-45) a világon elsőként különítette el a paprikától a C-vitamint (aszkorbinsav). Felfedezéséért 1937-ben Nobel-díjjal jutalmazták.

§ 23: 70 éve (1938) született Romy Schneider németországi színésznő (Sissi)

§ 27: 475 éve (1533) született Báthori István erdélyi fejedelem, Lengyelország királya (1576).

§ 29: 95 éve hunyt el Rudolf Diesel német gépészmérnök, a nevét viselő belsőégésű motor feltalálója.

Szeptember gyógynövénye

Az orbáncfű (*Hypericum perforatum*)

Népiesen még csengőfű, sárgafű, májfű. Aranysárga virágai sátorozó virágzatot alkotnak. Júniustól augusztusig virágzik, kaszálókon, bokros helyeken, erdők szélén található. Flavonoid tartalma következtében görcsoldó. Epholyagbántalmakban szenvedő és gyomorfekélyes betegeket gyógyítanak vele. Két kávéskanálnyi száraz drogot fél liter vízben öt percig főzünk, leszűrjük. Felét reggel, másik felét este langyosan, keserűen vagy mézzel édesítve, kortyonként isszuk. A népi gyógyászatban: „Van ez a sárgavirág, az olyan jó a gyomor ellen” (Gorzafalva).

A természetgyógyászatban az olajos kivonatot is gyakran használjuk, gyomor és patkóbélfekély esetén, mert görcsoldó és hámósít.

A hasnyálmirigy-problémákban szen-

vedőknek ajánlott 2-3 hét szünet közé iktatott, két hónapig tartó gyógyteakúra. Összetétele a következő: orbáncfű, körmövirág, csalán, borsmenta, kamilla, ürömfű, nyírfalevél, macskagyökér egyenlő arányban.

Még jó hangulatjavító, szorongásoldó, idegnyugtató az orbáncfűből főzött tea. A jótékony hatás a depressziósoknál néhány hét múlva jelentkezik. Társíthatjuk cickafarkkal, zsályával és bazsalikkal.

A változó korban lévő nők hőhullámai enyhítésére a napi egy liter orbáncfű és palástfű tea fogyasztása ajánlott. Ihatjuk reggel éhgyomorra, valamint főtékezések előtt egy fél órával. Ezek a teák jók az idegfáradtság legyőzésére is.

Kenőcsökhöz keverve a nehezen gyógyuló sebeket, s a lábszárfekélyt kezeli vele.

Október

1	Sz	Malvin	
2	Cs	Petra	
3	P	Helga	
4	Sz	Ferenc	
5	V	Aurél	
6	H	Renáta	
7	K	Amália	☾
8	Sz	Koppány	
9	Cs	Dénes	
10	P	Gedeon	
11	Sz	Brigitta	
12	V	Miksa	
13	H	Kálmán	
14	K	Helén	●
15	Sz	Teréz	
16	Cs	Gál	
17	P	Hedvig	
18	Sz	Lukács	
19	V	Nándor	
20	H	Vendel	
21	K	Orsolya	☾
22	Sz	Előd	
23	Cs	Gyöngyvér	
24	P	Salamon	
25	Sz	Blanka	
26	V	Dömötör	
27	H	Szabina	
28	K	Simon	○
29	Sz	Nárcisz	
30	Cs	Alfonz	
31	P	Farkas	

*Mindszent hava
Bökölly hava
Őszhő
Magvető hava*

*Fény borzong, erdőknek zöldje egyre gyérül,
Fáradt lomb lezörren tölgyes terebélyrül.
Tátong a láthatár: mag pereg, szín terem,
Torkig föld, akár nagy, kerek cinterem.*

Az Órangyalok napját (okt. 2.) Spanyolországban ünnepelték először, még a XVI. században. Az Órangyalok megoltalmaznak, megtartóztatnak a vétektől, megvizsgáztatnak, velünk járnak, pártunkon állnak, igazgatnak. Helyenként azt tartották, hogy az őrangyal a koporsó elföldeléséig a koporsó tetején ül.

Olvasós Boldogasszony napját október második vasárnapján szokás tartani. Az olvasó-ajtatosság a XV. században nyerte el mai formáját, a dominikánusok tevékenysége révén. Mária patrónaként való tisztelete Szent István felajánlásával kezdődött, a felajánlást Szent László királyunk erősítette meg. Népünk hitében Boldogasszony, az Istent szülő Szűz Mária hazánk örökös Királyné Asszonya. A Magyarok Nagyasszonya 1896 óta ünnep, a millennium ünnepén Vaszary Kolos hercegprímás kérésére engedélyezte a pápa. Ekkor erősödött meg a hagyomány, az akkori hívő magyarság a Nagyasszony oltalmával vág neki a második évezrednek.

Tizenhatodikán, amikor Gál névnapja van, érik be a makk az 1844-es székely naptár szerint, s ez a halászat utolsó napja is.

Vendel a pásztorok legnépszerűbb szentje, régebben a festők, asztalosok, képfaragók, asztalosok is patrónusként tisztelték. Ehhez a naphoz is sok szokás fűződik: a Vendelt megelőző tíz napon szántottak a Bánságban, máshol azt tartották, hogy Vendel-napig be kell fejezni a mezei munkát. Számos helyen vásárt nem tartottak ekkor, a jószágoknak is ünnepe volt, nem fogták be őket.

Évfordulók

§ 1: 60 éve (1958) alakult meg a NASA, az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Repülési és Űrkutatási Hatósága (National Aeronautics and Space Administration).

§ 10: 195 éve (1813) született Giuseppe Verdi olasz zeneszerző, operaszerző (Aida).

§ 11: 360 éve (1648) halt meg I. Rákóczi György erdélyi fejedelem.

§ 16: 560 éve (1448) kezdődött a rigómezei csata, ahol szerb árulás nyomán a török hadsereg vereséget mért Hunyadi János csapataira.

§ 21: 175 éve (1833) született Alfred Nobel svéd kémikus, a dinamit feltalálója, a róla elnevezett nemzetközi Nobel-díj alapítója.

§ 24: 60 éve (1948) halt meg Lehar Ferenc zeneszerző, operettszerző.

§ 27: 395 éve (1613) született Báthori Gábor erdélyi fejedelem.

§ 30: 90 éve (1918) tört ki az őszi-rózsás forradalom Magyarországon.

§ 30: 55 éve (1953) hunyt el Kálmán Imre zeneszerző, operettszerző (Csárdáskirálynő, Marica grófnő, Obsitos).

Október gyógynövénye

A petrezselyemlevél

(*Petroselinum crispum*)

Itt az őszi betakarodás ideje. Egy Bihar környékéről származó asszony közlése szerint: „Amikor a petrezselymet szedjük ki a földből, a levelét és szárát nem dobjuk el, hanem a padlásra megszárrítjuk, s mikor valaki felfázott a veséjéig, vagy az öregebb férfinak elakadt a vizelete (prosztata-megnagyobbodása volt – a szerk.), főztük meg. A megfőtt szárát és levelet langyosan a beteg alhasára pakolásként tettük, s a teát megittuk vele. Ez segített. A férfinak is elindult rögtön a vizelete.” „Petrezselyemlevéllel gyógyítottam az én kis unokámat, már el vót gennyesedve a vizelete” (Illyefalva, Háromszék).

Az egész petrezselyem vízajtó tulajdonságú. Természetes gyulladásgátló anyagokat tartalmaz, vizelettisztító, fertőt-

lenítő hatása miatt nagyon jó a vizeletfertőzések kezelésére. A vesemedencében felhalmozódott bacilusokat, a mérgező anyagokat, a homokot is kimossa a szervezetből. Magas C vitamin tartalma következtében bármilyen betegségben immunrendszer erősítő és gyógyító növényünk. Görcsoldó, értágító, a

vesekövesek és magas vérnyomásosok is ihatják. Prosztatabántalmakban is ajánlott.

A vese időnkénti méregtelenítésénél is alkalmazzuk. Rágjunk be nyersen minél több petrezselyemzöldet, használjuk bőségesen az ételek ízesítésére és díszítésére. Léböjtúra alatt, zöldségnapon is együk.

Erős fűszerek (csípős paprika, bors, curry, mustár) helyett használjunk egészséges gyógynövényfűszereket, például a petrezselyem- vagy zellerlevelet, kakukkfűvet, mentát, zsályát stb.

November

*Szent András hava
Nyilas hava
Őszutó
Enyészet hava*

1	Sz	Marianna	
2	V	Achilles	
3	H	Győző	
4	K	Károly	
5	Sz	Imre	
6	Cs	Lénárd	☾
7	P	Rezső	
8	Sz	Zsombor	
9	V	Tivadar	
10	H	Réka	
11	K	Márton	
12	Sz	Jónás	
13	Cs	Szilvia	●
14	P	Aliz	
15	Sz	Albert	
16	V	Ödön	
17	H	Gergő	
18	K	Jenő	
19	Sz	Erzsébet	☾
20	Cs	Jolán	
21	P	Olivér	
22	Sz	Cecília	
23	V	Kelemen	
24	H	Emma	
25	K	Katalin	
26	Sz	Virág	
27	Cs	Virgil	○
28	P	Stefánia	
29	Sz	Taksony	
30	V	András	

*Égbolt feszes bőrén eső dobol, kopog –
Hömpölyög a sötét, tetőn kobold topog.
Szél hördül világűr vak hézagján, résén:
Alkonycsík szivárog, alvad vadász késén.*

Mindenszentek napja a megdicsőülteké, mind-azoké, akikről a kalendárium, sokaságuk miatt, külön-külön nem emlékezik meg. Az utóbbi időben a halottak napjának vigiliájává változott.

November 2-a a Halottak napja. Dologtiltó nap, ilyenkor tilos volt a földmunka, a répa és a krumpli elvermelése, a varrás, mosás, takarítás, a meszelés, a káposztának télire való eltevése.

Az erdészek, vadászok védőszentje Hubert, névünnepe (nov. 3.) a régi magyar arisztokraták hatalmas vadászatot, céllövészetet, mulatságot szerveztek, ekkor jutalmazták meg a legjobb erdőőrt és vadászt.

Márton napja a gazdasági év kiemelkedő zárónapja volt: jobbágytartozási és tisztújítási terminus. A földbért György, illetve Márton napján kellett leróni. A jószág istállóba kerülésének utolsó napja, ilyenkor misére mentek a pásztorok, utána a gazdákhöz, ahol megkapták a bérüket. Úgy tartották, hogy Márton már a telet jelentgeti. „Ha tisztán ment le a Nap, kemény tél, ha homályba szentült, lágy tél leszén”. Azt is tartották, hogy „ha fehér lovon jön, enyhe tél, ha barnán, kemény tél várható”.

A Katalin-napi időjárásról azt mondták régen: „ha Katalin kopog, Karácsony locsog.” Névünnepe után sem lakodalmat, sem mulatságot nem tartottak nagyfarsangig.

András napja az adventnek, az egyházi évnek a kezdete, a téli napforduló időszakába esik. Ekkor kezdődtek a disznótorok. András Péter apostol bátyja volt, X formájú kereszten szenvedett vértanúhalált, róla nevezték el az andráskeresztet.

Évfordulók

§ 3: 90 éve (1918) szűnt meg létezni az Osztrák-Magyar Monarchia.

§ 7: 80 éve (1928) hunyt el Tóth Árpád költő, újságíró (Hajnali szerenád, Az öröm illan, Lélektől lélekig).

§ 10: 525 éve (1483) született Luther Márton német vallásreformátor, bibliafordító.

§ 11: 90 éve (1918) kötötték meg az első világháború fegyverszünetét.

§ 14: 160 éve (1848) született Werkerle Sándor, Magyarország első polgári miniszterelnöke (1892-1895 és 1906-1910).

§ 17: 235 éve (1773) született Csokonai Vitéz Mihály költő, drámaíró.

§ 22: 45 éve (1963) halt meg John Fitzgerald Kennedy, az Amerikai Egyesült Államok 35. elnöke (Dallasban merénylet áldozata lett).

§ 25: 55 éve (1953) a londoni Wembley stadionban került sor az évszázad mérkőzésére, melyen a magyar labdarúgó válogatott, a híres Aranycsapat, 6-3-ra legyőzte a házigazda angol válogatottat.

§ 26: 125 éve (1883) született Babits Mihály költő, író, műfordító.

November gyógynövénye

A zsálya

(*Salvia officinalis* L., *S. sclarea* L.)

Közeledik a tél, több energiára, hőre van szükségünk. A hűvös reggeleken jól tesz a reggeli melegítő zsálya, borsmenta vagy ezerjófűtea, amely a vérkeringést élénkíti.

Gyógynövényünknek többféle faja van: az illatos félcserje, az orvosi zsálya, valamint a két éves muskotályzsálya. Ibolyás-kékesek, néha rózsaszínűek a virágaik. Az orvosi zsálya levele illóolajat, továbbá karbonsavakat tartalmaz, amelyek keserű ízű, antibiotikus hatású vegyületekké alakulnak át. Összehúzó hatással is rendelkezik.

Hasmenés esetén használjuk, amikor libapimpóval is társíthatjuk.

Fogíny-, szájnyálkahártya gyulladásban, fogínybetegségekben forrázatával félóránként a szájunkat öblögetjük. Torokgyulladások is hatékony. Mérsékli

a nyálkahártyák gyulladását. A csángók gyógynövényes fürdőbe is teszik.

Léböjtúra, méregtelenítő kúra idején a csalán, gyermekláncfű, cickafark, kamilla, borsmenta mellé tegyük a teánkba. Ugyanezt a teát kúraszerűen ihatják a máj- és az ízületi betegek is, az étkezés és az életmód megváltoztatása mellett, négy hétig, napi egy liter mennyiségben.

Idegfeszültség oldó, hangulatjavító a zsálya illóolaja, amelyet a párolgatóba teszünk. Egyes hormonok egyensúlyban tartják a lelkiállapotot, s ezek az illóolajok által árasztott illatok serkentik ezen hormonok termelődését.

A muskotályzsályát nyugtató gyógyfürdőkben, valamint a kozmetikai iparban értékesítik. Amint korábban említettük, a zsálya fűszernövény is.

December

1	H	Elza	
2	K	Melinda	
3	Sz	Ferenc	
4	Cs	Borbála	
5	P	Vilma	☾
6	Sz	Miklós	
7	V	Ambrus	
8	H	Mária	
9	K	Natália	
10	Sz	Judit	
11	Cs	Árpád	
12	P	Gabriella	●
13	Sz	Luca	
14	V	Szilárda	
15	H	Valér	
16	K	Etelka	
17	Sz	Lázár	
18	Cs	Auguszt	
19	P	Viola	☾
20	Sz	Teofil	
21	V	Tamás	
22	H	Zénó	
23	K	Viktória	
24	Sz	Ádám, Éva	
25	Cs	Eugénia	
26	P	István	
27	Sz	János	○
28	V	Kamilla	
29	H	Tamás	
30	K	Dávid	
31	Sz	Szilveszter	

*Karácsony hava
Bak hava
Télelő
Álom hava*

*Fagyos éj, fölborult betlehem, karácsony:
Csillagfény Márián, gyermekén, tar ácsón.
Mint lassú, játszi láng, megrebben a lélek:
Leng a sugárszilánk, pelyhekben az ének.*

Szent Miklós a gabonakereskedők, ügyvédek, patikusok, olajárosok, halászok, vízimolnárok, hídépítők, zarándokok, rabok, diákok patrónusa, ő a vízi közlekedés megáldója is. „Szent Miklós” pénzének nevezték a megvásárolt jószágra, portékára adott foglalót, amelyet aztán rendszerint áldomásra költöttek el. Az a Mikulás-szokás, amikor a gyermek „kitett” lábbelijébe ajándékot tesznek, évszázados csupán.

Luca-napja a Gergely-naptár életbelépte előtt (1582) az esztendő legrövidebb, legsötétebb napjának számított, s egyben a téli napforduló kezdő-napja volt. Számos vidéken Luca-napján asszonyt nem engedtek be a házba, se rokont, se szomszédot, nem adtak kölcsön semmit, varmi is tilos volt, mert „bevarrták volna a tyúkok tojókáját”.

Ádám és Éva bűnbeesésének napja december 24-e, a szakrális év legsötétebb napja. Bűnbánat és szigorú böjt jellemezte.

Karácsony napja a téli napforduló őszi ünnepe, a kereszténységben Jézus Krisztus földi születésének emléknapja: az öröm és a béke, a család és a gyermekség, az otthon és a szülőföld, a életet adó fény megszületésének ünnepe.

Aprószentek (a Heródes parancsára legyilkolt csecsemők) ünnepén suprikáló pásztorok, vesszőző legények járták, s járnak néha ma is a falut. A rügyező vesszővel való megcsapkodás egészséget, termékenységet hozott.

Szilveszter estéjén régen evés-ivás, mulatozás nem volt, mindenki iparkodott a templomba. Az ó-év temetés szokása Erdélyből terjedt el Magyarországra.

Évfordulók

§ 2: 160 éve (1848) lépett trónra Ferenc József osztrák császár és magyar király.

§ 9: 400 éve (1608) született John Milton angol költő (Elveszett Paradicsom).

§ 12: 15 éve (1993) hunyt el Antall József történész, politikus, Magyarország volt miniszterelnöke (1990-93)

§ 16: 125 éve (1883) született Kós Károly erdélyi író, politikus, építész, grafikus, tanulmány-szerző (A régi Kalotaszeg, A lakóház művésze, Varjú nemzetség).

§ 22: 150 éve (1858) született Giacomo Puccini olasz zeneszerző, operaszerző (Tosca, Turandot).

§ 24: 120 éve (1888) született Kertész Mihály magyar filmrendező, aki az Amerikai Egyesült Államokba emigrálva Michael Curtiz néven vált híressé, lett Oscar-díjas (Casablanca).

§ 28: 85 éve (1923) hunyt el Alexandre Gustave Eiffel francia mérnök, a róla elnevezett párizsi torony tervezője.

a§ 30: 30 éve (1978) hunyt el Honthy Hanna operett primadonna.

December gyógynövénye

A körömvirág

(*Calendula officinalis*. l.)

Kertekben termesztik, az utak szélén vadon terem. Virága narancssárga, pirosbarna. Késő őszi, az első fagyokig megtaláljuk. Virágait napos időben gyűjtjük. Árnyékos, szellős helyen, azonnal száradnak.

A körömvirág hatóanyagai gyulladáscsökkentők, baktériumölők, vírusölők, összehúzó, elősegítik a sebek gyógyulását, méregtelenítők, görcsoldók, az ösztrogénhez hasonlóak.

Teáját langyosan, kortyolgatva gyomor- és nyombélfekély megelőzésére és gyógyítására használjuk. Erőteljesebb hatású, hogyha cickafark-virággal társítjuk.

Az orbáncfűnél volt szó arról, hogy az emésztőszervi, különösen a hasnyálmir-

igy-problémákban szenvedőknek ajánlott tea egyik alapanyaga a körömvirág. Másfél dekagramm drogra fél liter fővő vizet öntünk, termosztban nyolc órát állni hagyjuk, majd leszűrjük. Étkezések után, valamint éjszakára 1-1 decilitert melegen fogyasztunk el.

Akárcsak a cickafarok, a körömvirág forrázata is kitűnő a fehérfolyás, hüvelyfertőzés kezelésében.

Olajos kivonata kenőcsbe téve hamosít, regenerál.

A körömvirág-kenőcs magyarországi kórházi megfigyelések szerint megelőzi a felfekvéseket, az addig nehezen gyógyuló, fertőzött, valamint sugárzás

okozta sebeket hamar begyógyítja. Több aranyeres, visszeres beteg beszámol jótékony hatásáról.

Napozáskor védi, utána nyugtatja a bőrt. Kosmetikai szerekben is közkedvelt. Fürdővizünkbe is tehetjük.

Hol vagy, Szent István király? Téged magyar kíván!

– részletek a perkői búcsún,
2007. augusztus 20-án elhangzott prédikációból –

Minden év augusztus 20-án, Szent István király ünnepén ezek zárandokolnak a Perkőre. Így van ez évszázadok óta, s ha a magyarság hitben és lélekszámban nem gyengül tovább, ez az elkövetkező időkben sem változik. 2007-ben, a Szent István-napi búcsún dr. Oláh Zoltán celebrálta a szentmisét. Az alábbiakban a prédikációból idézünk, mintegy felvérteződve általa a 2008-as esztendő kihívásaival szemben.

Azért gyűltünk össze a Perkő-hegyen, hogy Szent Istvánt ünnepeljük. Valamiképpen ez a hegy engem mindig emlékeztet Szent Istvánra. Ha Brassó és Sepsiszentgyörgy felől közelítjük meg Felsőháromszéket, a Perkő kiemelkedik a szomszédos hegyek közül, és a kápolnája emlékeztet bennünket arra, hogy itt ősidőktől kezdve vár állt, ami oltalmazta népünket a történelem viharos századain keresztül. Valóban, Szent István történelmünk nagyjai közül hegyként emelkedik ki, hiszen ő történelmünk folyamán mindig is kiindulópont, támaszpont, védelmezőnk, mennyei pártfogónk volt.

Miért volt nagy Szent István király? Hát azért, mert nem a saját akaratát kereste, hanem célszerűen, odaadón, Isten szándékai szerint keresztény király akart lenni a magyarok körében. Amikor ő, a nagy fejedelem, Géza örökébe lépett, az ő művét, országépítő munkáját akarta folytatni. Amikor Szent István királyra emlékezünk, nem nosztalgiából tesszük, kedves testvéreim, nem a múltba akarunk menekülni napjaink nehézségei elől, hanem elzárándokolunk ahhoz a nagy e-

gyéniséghez, szent emberhez, aki népünket kereszténnyé tette, és nagy tekintélyű, egységes királysággá szervezte. Hozzá fordulunk, őt keressük, a népünkkel együtt felsóhajtunk: „Hol vagy, Szent István király? Téged magyar kíván.”

Azért zárandokolunk el Szent István királyunkhoz, hogy megerősítést, erőt, kitartást és égi közbenjárást nyerjünk nála. Küzdelmei, vívott harcai, szervező és országépítő munkája időszerek napjainkban is.

Uralkodása kezdetén sok nehézséggel kellett szembesülnön. Hiszen ismerjük, hogy többen felléptek, mint trónkövetelők, akik az ősi trónörökös jogra hivatkoztak. Ilyen volt Kopány, akit Kr. u. 997-ben vert le Szent István királyunk. Ilyen volt az erdélyi Gyula, akit a történészek véleménye szerint sikerült harc nélkül jobb belátásra bírni István királynak, és megalakította egyházmegyénket, és a római katolikus egyházmegyét. Ennek ezeréves fennállását 2009-ben fogjuk ünnepelni. Fölvette a harcot Ajtonnyal, aki az Al-Duna, a Maros, a Tisza vidékén akart önálló uralmat kiépíteni.

Szent István király uralkodása azon-

ban nem azért lett nagy, mert meg tudta őrizni trónját. Nem azért őrizte meg trónját, hogy önző módon ő uralkodhasson, hanem belátta azt, hogy a magyaroknak föl kell zárkózniuk ahhoz a nyugati kereszténységhez, amely valóban megteremtheti a magyar nép számára a jövőt. István király megtanította a magyar népet arra, hogy ne kalandozásokból, ne zsoldos harcokként éljenek, hanem térjenek át a kereszténységre. Megtanította arra, hogy becsületes munkával, a föld megművelésével,

történelmünk folyamán a Gondviselés fölgyűjtött olyan kincseket, amelyeket most, amikor visszaemlékezünk, felszínre hozzuk azért, hogy élni tudjunk velük, megerősödjünk általuk. Milyen jó annak az országnak, amelynek sok természeti kincse van a földben! És milyen jó nekünk, magyaroknak, hogy történelmünk mélyében sok ilyen szellemi és lelki kincs rejlik!

Ma, amikor visszaemlékezünk Szent István királyunkra, tulajdonképpen azt tesszük, amit a bányászok: el-

kereskedelemmel szerezzék meg mindennapi kenyerüket, és így váljanak igazi nagy néppé. (...)

Amikor visszatekintünk a magyar kereszténység kezdeteire, hasonlítunk ahhoz a valósághoz, amikor korunkban a mai ember a föld mélyében, a bányákon keresztül eljut azokhoz a föld gyomrában elrejtett kincsekhez, amelyeket az évmilliók folyamán Isten az Ő gondviselő jósága folyamán teremtett számunkra. Ilyenek a széntelepek, a kőolaj lelőhelyek, vagy ilyenek az aranybányák. Hasonlóképpen van ez a szellemi világban is: hiszen

jutunk ezekhez a kincsekhez. A felszínre hozzuk azért, hogy életünket meggazdagítsa, új erőt, új lendületet adjon. Hiszen megtaláljuk Szent István királynál azt a fényt, azt az erőt, amely nemcsak a múltunkban világított, hanem a jövőnk számára is alap lesz... Az ő életpályája Istennél fejeződött be, de a mennyei karban továbbra is gondoskodik rólunk, magyar emberekről, székelyekről, hiszen az ő népéhez tartozunk. (...)

Jól tudjuk, Szent István intelmeket intézett fiához, Szent Imréhez. De nem csak hozzá, hanem ezeket az in-

telmeket úgy kell vennünk, mint királyunk lelki hagyatékát. Azért szólít így, mert szeret bennünket, mint keresztényt és magyart. Ő a bölcsesség útján járt, Istenre hallgatott, az Úr útját választotta, azon haladt előre akadályok és megpróbáltatások közepette. Bölcsen tudott uralkodni, mert nem a maga dicsőségét, nem a maga akaratát, hanem Isten dicsőségét és népe javát kereste. Bölcsen, türelmesen beoltotta a kereszténység éltető, nemessé tevő vérkeringésébe népünket. (...)

Az evangéliumban a mi Urunk az okos embert állítja példának, aki sziklára épít. Szent István királyunk Krisztusra épített, a sziklára, mert csak Ő lehet igazi alap népünk számára. Csak az az ember alkot igazit és maradandót, aki Krisztusra épít. Erről ő mélyen meg volt győződve: ezért hozott létre egyházmegyéket szerte mindenütt a magyar királyságban. Amikor fia, Szent Imre herceg meghalt, akkor országát a Szűzanya oltalmába ajánlotta azért, hogy az ő közbenjárására Szent Fia védelmezze királyságát. Szent István úgy dolgozott, türelemmel, kitartással, minthogyha minden csak tőle függött volna. És úgy bízott és hitt Istenben, minden csak kizárólagosan minden csak Istentől függ-ne.

Milyen jó volna, hogyha királyunk lelkülete megragadná napjaink politikusait és a pártvezéreket, hogy arra törekedjenek, hogy szívvel-lélekkel népünk földi boldogulását szorgalmazzák, és ne a maguk javát keressék! De milyen jó volna, ha erőre és bátorságra kapna egyházunk is. Ha megértené: külde-

tése nem csak a túlélés, hanem a misz-szió, a Krisztus örömhírének hirdetése, terjesztése. Milyen jó volna, ha Szent István szelleme járná át társadalmunkat, kisebbségi törekvéseinket, megértenék, hogy hosszú távlatokban kell gondolkozzunk, okosan, bölcsen és nagy türelemmel. Milyen jó volna, ha családjainkat ennek a szent életű királynak a vallásossága, áldozatkészsége, hite, kitartása járná át!

Valahányszor föltekintünk erre a hegyre, a Perkőre, emlékeztessen bennünket Szent István királyunkra. Ez a megemlékezés, Szent István királyunkra való tekintés adjon nekünk erőt, kitartást hitünkben, magyarságunkban, hogy mi is az ő nyomdokain járva, kitartóan dolgozva megteremtjük a magunk közösségeinek alapját, jövőt teremtsünk családjaink, közösségünk számára és magyarságunk helyzetének. Adja a Jóisten, hogy ez a megemlékezés ne nosztalgizálás legyen számunkra, hanem erőforrás – a kitartás forrása legyen. Mindnyájan lelkesedjünk fel Szent István példája látán, hogy bátran, kitartóan tudjunk dolgozni ott, ahová a Jóisten rendelt bennünket – magyarként, keresztényként.

Miért lesz hosszabb 2008?

Szökőnapnak azt a napot nevezzük, amely tört napok összegyűjtéséből származik négy év alatt. Arra egyébként már Julius Caesar egyiptomi példák alapján rájött, hogy négyévenként egy napot hozzá kell adni az évhez. Most persze az a kérdés, hogy ezt mikor adjuk hozzá. 2008-ban mindenképpen, hiszen köztudomású, hogy (majdnem) minden olyan év, amelyik maradék nélkül osztható négygyel, az szökőév. Azt is tudjuk, hogy az ilyen esztendőekben a február nyúlik meg egy nappal. De miért éppen a hónap 24. napjára esik a szökőnap?

A naptárkészítés az emberiség örök problémája volt, és még lesz is sokáig. Mi is okozza a nehézséget? Erre egyszerű választ nem lehet adni, több szempontot is figyelembe kell venni. Először is: az ember elvárja, hogy a naptár pontosan ossza fel az évet, az évszakok, illetve a hozzájuk kapcsolódó napok hosszát. Ehhez mindenekelőtt megfelelő pontossággal ismerni kell az év hosszát, azt az időtartamot, amely alatt a Föld egyszer megkerüli a Napot. Továbbá ismerni kell a Föld egyszeri körülfordulásának az időtartamát, vagyis a nap hosszát.

A fő gond akkor mutatkozik, amikor megvizsgáljuk, hogy a két érték miként viszonyul egymáshoz, hány nap van egy évben. Tudjuk, hogy 365 a rendes és 366 a szökőévben. De nézzük kicsit pontosabban! A Föld egy teljes keringését többféle dologhoz

viszonyíthatjuk. Ha az állócsillagok helyzetéhez kötjük, akkor sziderikus évről beszélünk. A naptárkészítésnél az úgynevezett tropikus évet kell figyelembe venni – ez a Nap tavaszponttól tavaszpontig való haladásának az időtartama; értéke: 365,242198 nap. Láthatjuk tehát, hogy az év hossza nem egész számú többszöröse a nap hosszának, hanem annak durván számítva 365 és egynegyedszerese. Ha pontosan negyed nap lenne az eltérés, akkor nem is lenne olyan nagy probléma, hiszen minden negyedik évben egy szökőnap közbeiktatásával meg lehetne oldani. A valóságban azonban ez az érték 0,0078 nappal, azaz valamikéivel több mint 11 perccel és 14 másodperccel rövidebb. Ez a 11 perc 14 másodperc eltérés kerekítve 128 év alatt halmozódik fel egy napra, vagyis 128 évenként egy szökőnapot ki kell hagynunk, hogy minden viszatérjen a megfelelő kerékvágásba.

Az atomóra

A huszadik század második felétől tudományos eszközökkel mérik az időt. A franciaországi Sèvres-ben található az az obszervatórium, ahol a híres atomóra működik. Ez egymillió év alatt mindössze egy másodpercet késik vagy siet. A Föld forgásának egyenetlenségei miatt azonban mégsem pontosan az atomóra idejét használjuk. Az IERS (Nemzetközi Föld Keringési Szolgálat) főnöke a felelős azért, hogy nyolc havonta egy másodpercet adjanak a hivatalos időhöz. Így történhetett meg például, hogy 1998 utolsó perce 61 másodpercig tartott.

11 napos kiesés a történelemből

Erről a problémáról a Kr. u. 325-ben megtartott niceai zsinaton már tudtak, de korrigálását nem végezték el. Az évek múltával azonban már olyan nagy eltérés mutatkozott például a

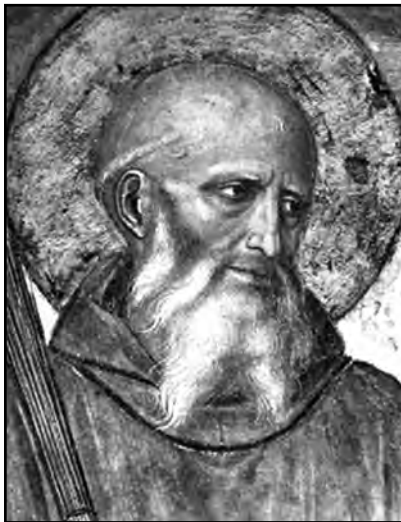
húsvét napjának eltolódásában, ami már tűrhetetlen volt.

A tridenti zsinat fel is hatalmazta XIII.

Gergely pápát a naptárreform végrehajtására. A szükséges előkészületek és számítások elvégzésére a pápa

Aloysius Livius olasz és Christopher Clavius angol csilagászokat kérte fel. Végül is a naptárreformot 1582-ben hajtották végre a keresztény világban, amikor is – az addi-

gi eltolódást kiküszöbölendő – 11 napot egyszerűen kihagytak az évből. 1582. október 4. után rögtön 15. következett, vagyis ez az 11 nap a történelemben, amikor tényleg nem történt semmi. Az új naptári rendszert – amelyet mind a mai napig használunk – ettől az időtől nevezzük Gergely-féle naptárnak. Magyarország nagyon hamar bevezette a Gergely-naptárt, az 1588. évi országgyűlés iktatta törvénybe a használatát. Am a világ néhány más országában elég sokáig elhúzódott a bevezetése, Oroszországban csak 1918-ban tértek át a használatára, a kínaiak pedig 1912-ben.

Gergely pápa naptárát használjuk ma is

Korrektció 2500 év múlva

Térjünk vissza a szökőnapok alkalmazásának kérdéséhez! Mint láttuk, a tropikus év hossza 11 perc 14 másodperccel rövidebb egy negyed napnál; a különbség 128 év alatt tesz ki egy napot.

Ám $400/128=3,125$, ami azt jelenti,

hogy 400 év alatt valamivel több mint 3 nap túllépés keletkezik. Ezt úgy oldották meg, hogy minden 100-zal osztható év – bár 4-gyel osztható – ne legyen szökőév, viszont ha az évszám 400-zal is osztható, akkor azt az évet szökőévnek kell tekinteni. Így tehát nem volt szökőév 1700, 1800 és 1900 sem, de éppen ezért a 2000. esztendő már igen.

E naptárrendszerrel hosszú időre meg lehet oldani a problémát, a következő korrekcióra majd a bevezetése után 3000 évvel lesz csak szükség, amikor is egy pluszszökőnapot kell majd beiktatni. De ez már nem a mi gondunk.

Már csak egy dolgot kellene megmagyaráznunk: miért pont február 24. a szökőnap?

Ehhez pedig vissza kell mennünk a távoli múltba, ugyanis mai naptárunk gyökereit ott kell keresnünk. Bármilyen furcsának tűnik is, az ókori egyiptomi naptárból kellene kiindulnunk, de jelen esetben nem szükséges ennyire elmerülni a részletekben. Kezdjük tehát a római naptárral!

Pompilius holdhónapjai

A legenda szerint a rómaiak első naptárát még Romulus, Róma egyik alapítója készítette valamikor a Kr. e. VIII. században. Úgynevezett empirikus parasztnaptár volt, amely nem a-

dott sokat a pontosságra. Összesen tíz hónapból állt. Az év márciussal kezdődött, amelyet Marsról, a hadiistenről neveztek el. Ezt követte a szépség és a szerelem istennőjének – Apru (Aphrodité) – hónapja: április, majd az idős, hajlott korúak – Maiores –

Az idő őrzői

Amikor az emberiség nagy része tombolva ünnepelte az ezredfordulót, a tibetiek, a muzulmánok vagy a maják megvonták a vállukat.

A naptár náluk 1423-at, 2128-at vagy 5117-et mutatott.

Már 133 éve túl vannak az ezredfordulón a tibetiek, akik királyságuk megalapításától mérik az időt. Buddhista vallásuknak megfelelően ciklikusan képzelik el a naptárát, a kínai rendszernek megfelelően tizenkét állat (patkány, tigris, sárkány stb.) és öt elem (tűz, föld, vas, víz, fa) kombinációjaként. Hatvan évenként ismétlődnek a ciklusok. A száműzött kormány fővárosában, Dharamsalában állítják össze a következő év kalendáriumát, amely 12-13 holdhónapból áll. E kalendáriumot asztrológiai elemekkel tűzdelik meg, megjelölik a pozitív és negatív napokat egy-egy ember életében. Naptáruk tehát egyben útmutató az élethez is.

Mohamedán naptár 1640-ből

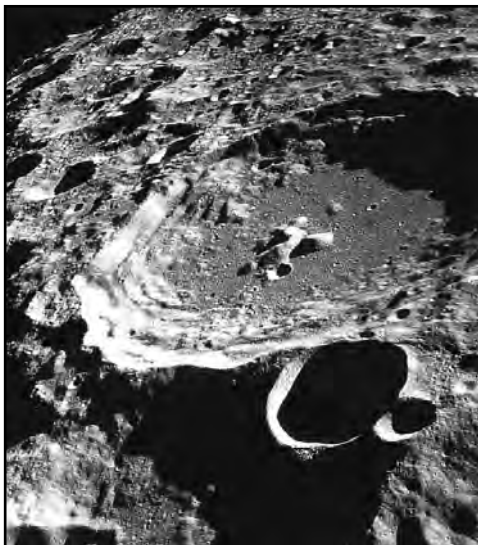
A mifelénk is ismert kínai naptár hasonló kombinációkkal működik, bár ma már csak az ünnepeket tartják számon vele. A hagyományos időszámítás szerint ott most 5005-öt írnak: 2008 a Patkány éve.

Holdhónapokban mérik az időt a muzulmánok, ezért az évszakok mindig elcsúsznak (a Hold nem mindenhol tűnik fel egy időben). Március eshet fagyos télre és nyári hőségre is. A muzulmán évek emellett rövidebbek (354 naposak), így az emberek fiatalabbak is. Időszámításuk ráadásul Mohamed próféta medínai száműzetésétől, a mi VII. századunktól (622-től) indul, tehát 2008. január 1-jén ott még csak 1428. december 22-e lesz. A zsidó időszámítás szerint a világ időszámításunk előtt 3761. október 7-én született. Amikor nálunk 2008 első napját ünnepeljük, Izraelben az 5768. év Teveth hónapjának 23. napjánál tartanak, a perzsa naptár szerint 1386. október 11-ét írnak, az indiai naptár szerint pedig 1929. október 11-ét.

Guatemalában élnek maják, akik két naptárból állítják össze évüket. Az egyik a világi, 365 napos év, a haab, a másik a 260 napos vallási év, a colkin. A világi év 18 hónapból áll, a végén pedig öt „szellemnapon” igyekeznek az emberek előkészülni a következő évre. A maja napot a két esztendő kombinációja határozza meg, így ugyanaz a felállás csupán 374 440 évenként ismétlődik meg.

tiszteletére nevezték el a következő hónapot májusnak. Végül a fiatalok – Iuniores – is kaptak hónapot, a júniust. A többinek nem volt neve, így az ötödiket quintilisnek, a hatodikat sextilisnek stb. nevezték. Innen ered a ma is használatos nevük: septem=hét, octo=nyolc, novem=kilenc, decem=tíz. Hogy még nagyobb legyen a kavarodás, ezek a hónapok a legkülönbélebb hosszúságúak voltak, és együttesen alig tettek ki többet 300 napnál. Az évet kipótolandó mintegy hatvan napot toldalékként csak hozzácsapták.

Az áldatlan állapotokon próbált meg segíteni Kr. e. 540 körül Numa Pompilius király, aki két fontos dolgot tett: bevezette a holdhónapokon alapuló időszámítást, és két további hónapot csatolt az évhez – Ianuariust és Februariust –, eltüntetve ezzel a toldaléknapiakat. Mivel a Hold fényváltozási ciklusa újholdtól újholdig 28 és fél nap, a hónapok is 28, illetve 29 naposak voltak. Az új hónapot akkor kezdték,

**A Hold felszíne
az Apolo 11 űrhajóról „nézve”**

amikor az újhold vékony sarlóját először lehetett megpillantani a hajnali égbolton; ekkor az előjárók kiáltották a hónapkezdetet. Latinul calare=kialtani, innen származik a kalendárium (calendae=kikiáltani, kihirdetni) szavunk. A telehold viszont éppen a hónap közepét jelölte, ez volt az

Egyházi évek

A történelmi egyházaknak – kivéve a protestáns és a görögkatolikus egyházat, amelyeket már Gergely pápa naptárreformja után alapítottak – sajátos egyházi időszámításuk van ma is. Így például a római katolikus egyházi év Advent első vasárnapjával – az András naphoz legközelebb álló vasárnappal – kezdődik, és a 34. évközi vasárnapig, Krisztus király ünnepéig tart. Ebben az egyházi naptárban január 1-je Jézus zsidó szokás szerinti körülmetélésének napja, a Circumcisio Domini, amely nyolc nappal követi karácsonyt, Jézus születésének ünnepét.

A református egyházi naptárban az év első napja január 1-je, azonban Jézus neve napját ünneplik ezen a napon. A zsidó egyházi naptár szerint az év a Ros Hássánával, „az év fejével” kezdődik, amely szeptemberre vagy októberre esik. Az ortodox – görögkeleti – egyházi év kezdőpontja szeptember 1-je. A hindu naptári év kezdete március-áprilisban van. A muszlim – nálunk mohamedánnak nevezett – egyházi év a már említett Mohamed próféta Mekkából Medinába vándorlásának évfordulójával – tehát július 16-ával kezdődik.

idus. Nem osztották a hónapokat hetekre, a napokat ezen belül az idushoz viszonyították: például idus előtt hat nappal, idus után három nappal stb.

Miért tizedik az október?

A holdhónapok alkotta évek azonban sehogyan sem egyeztethetők össze az igazi év hosszával. Ha 12 holdhónapot veszünk, akkor rövidebbek, csak 355 napból állnak, ha viszont 13 holdhónapot veszünk, akkor meg túl hosszúak, 377 vagy 378 napot tesznek ki. A gondok enyhítésére egy négyéves ciklust alkottak, amelyben két rövidebb, 12 hónapos, és két hosszabb, 13 hónapos év volt. Így a négy év napjainak száma 1465-öt tett ki, amely csak egy nappal hibádzik a valósághoz képest. A január és február bevezetése kissé megváltoztatta a hónapok rendjét. Eddig a konzulokat mindig március idusán nevezték ki a hivatalaikba, és ezzel vette kezdetét az új esztendő, most az évkezdő szerepet a kétarcú istenről, Ianusról elnevezett hónap vette át. A hónapok ket-tővel eltolódtak az évben, emiatt az ötödik hónap a hetedik, a hatodik hónap a nyolcadik stb. helyre csúszott. Gondoljuk csak meg: amikor azt mondjuk, hogy október van, az szó szerint ugye azt jelenti, hogy nyolcadik, pedig október a tizedik hónapunk. Hasonlóképpen vagyunk a többivel is. A február viszont a

tisztulás hónapja volt, 23-a pedig az úgynevezett terminália, a határnap. Korábban ugyanis február csak 23 napból állott, ezután következett az évkezdő március. A holdhónapok bevezetésével februárt is ki kellett egészíteniük hat nappal, így lett 29 napos. A négyévenkénti egynapos elcsúszást esetenként szökőnapok beiktatásával próbálták kiigazítani, hogy a csillagászati eseményekhez kötődő ünnepeik a helyükre kerüljenek. Ezt a szökőnapot a papok testülete február 23. utáni napnak iktatta be. Innen ered, hogy napjainkban is négyévenként február 24. a szökőnap. A rómaiak azonban keveset törődtek naptáruk rendben tartásával, a Kr. e. második századtól a négyéves ciklusok alkalmazásával is felhagytak, és csak alkalmanként nyert némi kiigazítást a naptáruk.

Caesar reformja

A következő nagy naptárreformer Julius Caesar volt, akinek Kleopátra révén igen jó kapcsolatai voltak Egyiptommal. Valószínűleg ott ismerkedett meg azzal a naptárral, amelyet az egyiptomiak már több ezer éve megfelelő pontossággal alkalmaztak. Ezért hát meghívta Rómába Szoszügenész egyiptomi csillagász-papot, hogy tegye rendbe a naptárukat. Először is meg kellett szüntetnie az addig felhalmozott hibát: Caesar kihirdette – diktátor és pontifex maximus hatalmánál fogva –, hogy a (mai időszámításunk szerinti) Kr. e. 46. év kivételesen 445 napból álljon. Ez volt a történelem leghosszabb éve, amit éppen

**Caesar volt
az első nagy reformer**

emiatt a zűrzavar évének (annus confusionis) is nevezték. Szoszügenész javaslatára a császár úgy intézkedett, hogy az év ezek után váljon függetlenné a Hold ciklusaitól, hossza legyen 365 nap, és négyévenként egy szökőnapot iktassanak be, a régi módszer szerint február 23. után. Az új római naptárban a hónapok hossza tehát a következőképpen alakult: jan.: 31, febr.: 29, márc.: 31, ápr.: 30, máj.: 31, jún.: 30, quint.: 31, szext.: 30, szept.: 31, okt.: 30, nov.: 31, dec.: 30. Ez összesen 365 napot ad ki, szökőévekben a február 30 napos volt. Julius Caesar saját maga dicsőítéseként az ötödik hónapot júliusnak nevezte el.

Kifelejtett szökőnapok

A naptár körüli bonyodalmak azonban még nem értek véget. Úgy látszik, az ókori rómaiaknak nem volt erősségük sem a matematika, sem a precizitás. Így eshetett meg, hogy a szökőnapok beiktatását elhibázták, a Kr. e. ötödik, első és a Kr. u. negyedik évből pedig ki is felejtették. A rend ismét kezdett felborulni. Ám Julius Caesar unokaöccse és fogadott fia, Augustus császár, aki Octavianus néven kezdte meg uralkodását, újabb naptárreformot hajtott végre. Augustus pótnapok közbeiktatásával a római naptár szerinti 761. évben (Kr. u. 8-ban) ismét helyreállította az időszámítás rendjét. Elrendelte, hogy ezek után nagyon pontosan tartsák be a szökőévek alkalmazását.

Tudjuk, hogy ezt használták egészen a Gergely-féle naptárreformig, ám addigra a rend-

szer pontatlansága ismét mutatkozni kezdett. Bár az 1582. évig használatos római naptár Julianus-naptár néven volt ismert, Augustus császár is – érdemeit megörökítendő – elnevezett magáról egy hónapot, azóta a sextilis hónapot augusztusnak hívjuk. Úgy gondolta, hogy ő sem volt kisebb császár, mint nagybátyja, miért lenne az ő hónapja egy nappal rövidebb – 30 napos –, mint Julius Caesaré. Így hát megtoldotta egy nappal. Ezt a toldaléknapot a már amúgy is kurtább februárból vette el. Így augusztus is 31 napossá vált. Ahhoz, hogy a rövidebb és hosszabb hónapok ritmusa megmaradjon, az év további hónapjainak hosszúságát felcserélte. Szeptemberből és novemberből 30, októberből és decemberből 31 napos hónap lett. Ezt a rendet őrizte meg naptárunk mind a mai napig.

Augustus rövidítette meg a februárt

ENSZ: nemzetközi világnapok

Február 21: Az anyanyelv nemzetközi napja

Március 8: A női egyenjogúság és a nemzetközi béke ENSZ napja

Március 21: A faji megkülönböztetés kiküszöbölésének nemzetközi napja-hete

Március 22: A víz világnapja

Március 23: A meteorológia világnapja

Április 7: Az egészség világnapja

Április 23: A könyv és a szerzői jog világnapja

Május 3: A sajtószabadság világnapja

Május 15: A családok világnapja

Május 17: A telekommunikáció világnapja

Május 22: A biológiai sokféleség világnapja

Május 25-től: Az önrendelkezési jog nélküli népekkel való szolidaritás hete

Május 31: A dohányzásmentes világnap

Június 1: Nemzetközi gyermeknap

Június 4: Az erőszak gyermek-áldozatainak világnapja

Június 5: A környezet világnapja

Június 17: Az elsivatagosodás és kiszáradás elleni küzdelem világnapja

Június 20: A menekültek világnapja

Június 26: A kábítószer-használat és tiltott kereskedelem elleni világnap

Június 26: A kínzás áldozatai támogatásának világnapja

Július első szombatja: A szövetkezetek világnapja

Július 11: A népesedés világnapja

Augusztus 9: A bennszülöttek nemzetközi világnapja

Augusztus 12: A fiatalok világnapja

Augusztus 23: Emléknapi a rabszolga-kereskedelemről és annak felszámolásáról

Szeptember: Az ENSZ Közgyűlés nyitónapja, a béke világnapja

Szeptember 8: Az írástudás világnapja

Szeptember 16: Az ózonpajzs megőrzésének világnapja

Október 1: Az idősek világnapja

Október első hétfője: A lakóhely világnapja

Október 5: A tanítók-tanárok világnapja

Október 9: A posta világnapja

Október 10: A lelki-szellemi egészség világnapja

Október második szerdája: A természeti katasztrófák csökkentésének világnapja

Október 16: Élelmezési világnap

Október 17: A szegénység felszámolásának világnapja

Október 24: Az ENSZ világnapja

November 16: A tolerancia világnapja

November 20: Afrika iparosításának napja

November 20: A gyermekek nemzetközi napja

November 21: A televízió világnapja

November 25: A nők elleni erőszak megszüntetésének világnapja

November 29: A palesztin néppel való szolidaritás nemzetközi napja

December 1: Az AIDS elleni küzdelem világnapja

December 2: A rabszolgaság felszámolásának világnapja

December 3: A rokkantak világnapja

December 5: A gazdasági és szociális fejlődés önkénteseinek világnapja

December 7: A civil repülés világnapja

December 10: Az emberi jogok napja

December 18: A menekültek világnapja

Százesztendő's jövendőmondó

Repülnek az évek; itt az új esztendő,
Ajtónk előtt vár már a titkos jövendő!
Megjött ismét hát a vén jövendőmondó,
A reménység hozó – aggodalom bontó.

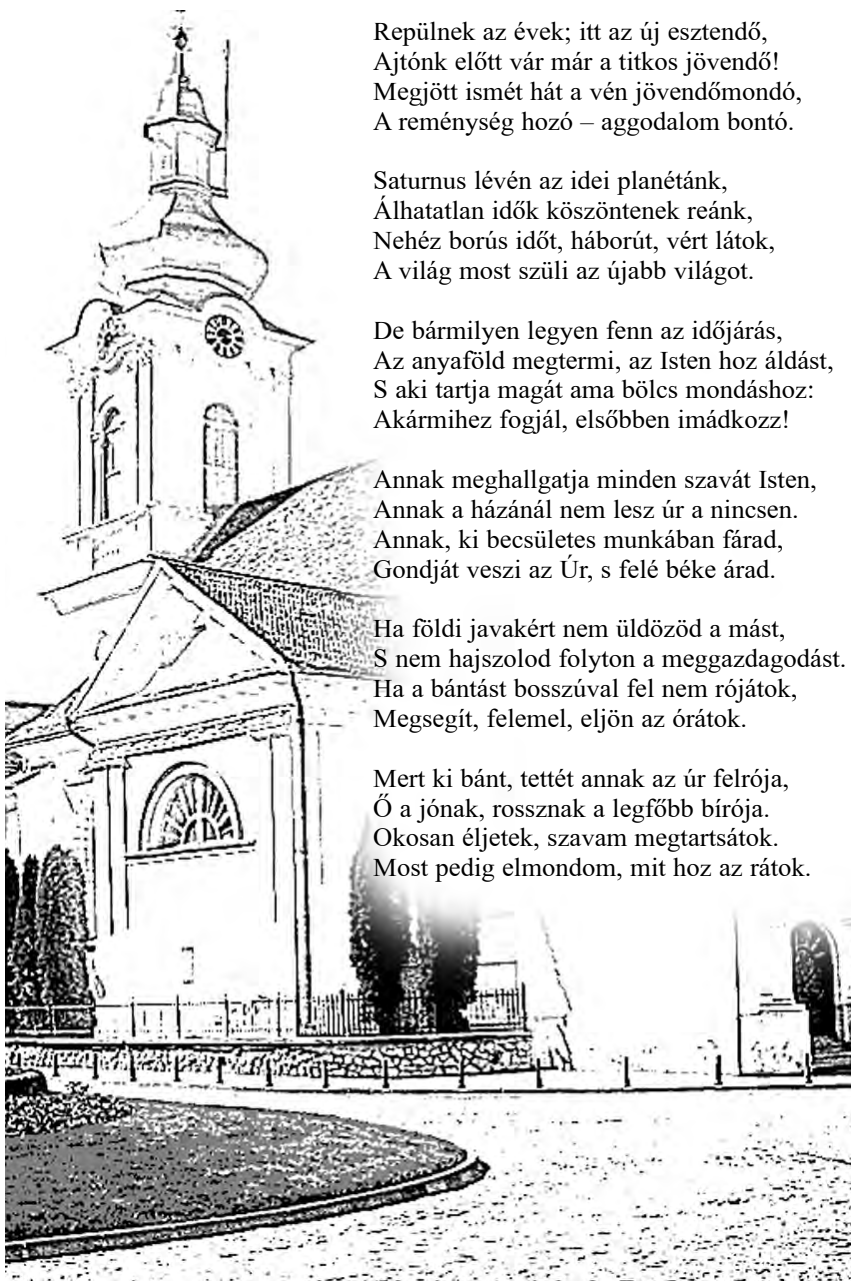
Saturnus lévén az idei planétánk,
Álhatatlan idők köszöntenek reánk,
Nehéz borús időt, háborút, vért látok,
A világ most szüli az újabb világot.

De bármilyen legyen fenn az időjárás,
Az anyaföld megtermi, az Isten hoz áldást,
S aki tartja magát ama bölcs mondáshoz:
Akármihhez fogjál, elsőbbben imádkozz!

Annak meghallgatja minden szavát Isten,
Annak a házánál nem lesz úr a nincsen.
Annak, ki becsületes munkában fárad,
Gondját veszi az Úr, s felé béke árad.

Ha földi javakért nem üldözöd a mást,
S nem hajszolod folyton a meggazdagodást.
Ha a bántást bosszúval fel nem rójátok,
Megsegít, felemel, eljön az óratok.

Mert ki bánt, tettét annak az úr felrója,
Ő a jónak, rossznak a legfőbb bírója.
Okosan éljete, szavam megtartsátok.
Most pedig elmondom, mit hoz az rátok.

Tél

Két karácsony között jól megfigyeljétek,
Hogy milyenek lesznek a hulló hópelyhek;
Az apró pelyhek kemény telet jelentnek.
De a hideg e télen biztos, hogy el nem marad,
S márciusban még farkas is voníthat.
Fát, takarmányt bőven kell hát beszerezni,
Ha megmaradna is, nem baj, nem kell venni,
Hiszen még húsvétkor is jól fog majd esni,
Ha lesz hol és minél békén melegedni.

Tavaszi

Hűvös, szeles, esős időt hoz a tavasz,
Gyakran lesz deres a fa ága s a haraszt.
A lábas jószágot és a kényes növényt
Nem szabad hát korán kiterelni szegényt.
De ha fölpuhító esőzések jönnek,
Akkor hamar ültetni is siessetek,
Szapora munkában ne ismerj fáradást,
Csak így várhatsz földeiden istenáldást.

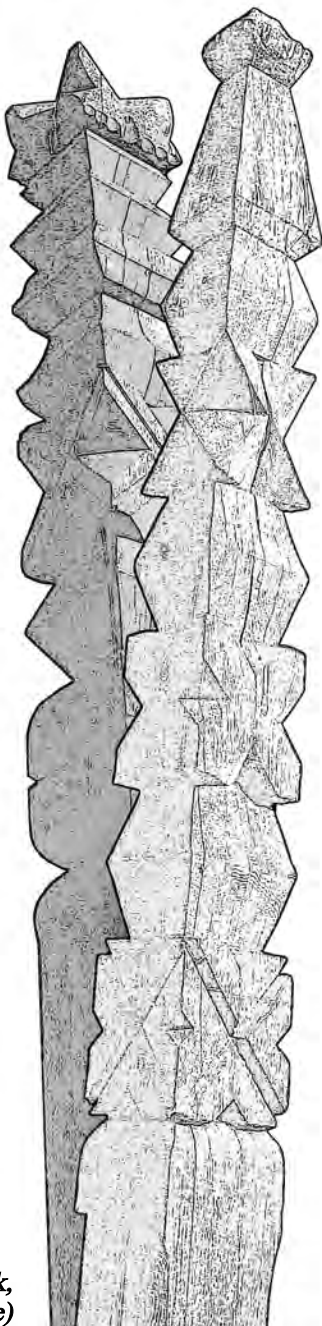
Nyár

Szeszélyes lesz a nyár, ez egész bizonyos,
Most mutassa meg a gazda, hogy mily okos,
Bölcsen használjad ki az időjárását,
Hogy ne valljad gyakran emiatt majd kárát.
Északi szél hűvös, száraz időt hoz ránk,
Déli szél meleggel perzseli az arcánk.
Majd nyugati zúdít esőt a nyakunkba,
Kipróbálni gyakran léssen majd módunkba.
De azért ne essen kétségbe, ki serény,
Mert beérik szépen, idején a termés.

Ősz

Mezőről a termést, amit Isten adott,
gyümölcsöt, szőlőt is szépen behordhattok,
mert bár gyakran hűvös, szeles idők járnak,
Lesz néha derűje is a napsugárnak.
Október közepétját bomlik az idő,
de novemberben is lesz néha szép idő
Forrásba hozza még idejében a bort,
hogy mellette érjünk egy jobb, békésebb kort.

*(Forrás: Lócsei-féle székelv naptár az 1937-ik,
365 napból álló közönséges évről)*

A modern gazda naptára

JANUÁR

Napjainkban egyre többen tartanak lovat, van, aki munkaeszközként, de nagyon sokan azért, hogy a szabadidőt kellemesen eltöltsék. Ha lehetőségünk van megválasztani az istálló helyét, akkor célszerű a bejáratát déli fekvésűre tervezni. Az állat akkor érzi jól magát, ha szállása világos, nagy légtérű. A karám úgy jó, ha fából készül és minél nagyobb, de 20x40 méternél kisebb ne legyen. A ló lábának legjobb a homok, viszont azt nyáron locsolni kell, hogy a homokszemeket el ne vigye a szél. A karámban mindig gondoskodni kell friss ivóvízről és a szénáról.

A ló kiválóan átvészeli a telet, ha megfelelően táplálják, még a hús-fokos hideg sem jelent neki problémát. A hideget és az éhezést együtt már nem bírja. Az állat szervezete ilyenkor úgy védekezik, hogy szőrzetét megnöveli és javítja az izmok vérrellátását, ehhez pedig megfelelő minőségű és mennyiségű takarmányra van szüksége. Télen nyugodtan lehet több kukoricát adni az abrakba, a zab és az árpa mellett, és jó, ha van valamilyen lédús takarmányunk, például takarmányrépa, tök, esetleg alma. Hidegben is ki lehet engedni az állatokat a karámba, ha nagyon zord időben be tud valahová húzódni.

A tehetősebb lótaratók megengedhetik maguknak, hogy tápokat vegyenek kedvenceiknek. Ezek jóval drágábbak, mint a hagyományos takarmányok, viszont táplálóanyag tartalmuk optimális. A tápok mellett kaphatók már ásványianyag-kiegészítők és vitaminok, amelyeket meghatározott adagban az abrakokhoz kell keverni.

FEBRUÁR

Amennyiben az időjárás engedi, ebben a hónapban már kimehetünk a kertbe, és hozzáláthatunk a sövények, a gyümölcsfák metszéséhez. Az állatok körül is akad tennivaló.

A sertéstartóknak tudniuk kell, hogy az uniós csatlakozással lezárult egy fejezet a honi állattenyésztés történetében. Egy halom jogszabály már életbe lépett, s nagyon sok előírás az elkövetkezendő években fog ránk is vonatkozni. Nem árt ezekre időben figyelni.

Egyik lényeges dolog, hogy elő van írva különböző sertések számára a minimális férőhely-szükséglet, így például egy 85-110 kilós disznónak legalább 0,65 négyzetméterre van szüksége (de ez fel fog menni 1,64-ra, a kocák esetében pedig 2,25-re). Előírják a padozat minőségét, rácpadozatoknál a nyílások szélességét is. A sertéseket tilos (lesz) sötétben tartani. Ha mesterséges megvilágítás szükséges, akkor annak időtartama feleljen meg annak a természetes fénynek, amit a sertés a szabadban érzékelne.

Az állatokat naponta egyszer ellenőrizni kell, a betegeket kezelni vagy elkülöníteni szükséges. Biztosítani kell valamennyi disznó számára az egyidejű lefekvés lehetőségét. Napi egy alkalommal etetni kell, önetető esetén biztosítani kell, hogy a falka minden tagja közel egyidőben ehessen.

A felnőtt kan számára legalább hat négyzetméternyi hely szükséges. Ha a természetes fedezettség kankutricában történik, legalább tíz négyzetméternyi, akadálytalanul használható alapterület kötelező, és a bűgató rész nem lehet rácpadozatú.

MÁRCIUS

Amikor a talaj már kissé felszárad, hozzáláthatunk a kerti munkákhoz, az ásáshoz, a fák és cserjék telepítéséhez. Itt az ideje, hogy felújítsuk díszkertünket, és például rózsákat ültessünk. A töveket áztassuk egy napig vízben, a hosszú gyökereket vágjuk vissza. Figyeljünk arra, hogy a szemzés helye a föld alá kerüljön, mert akkor biztos védelmet nyújthatunk a későbbi téli fagyok ellen. A már meglévő rózsákat pedig ilyenkor ki kell takarni, meg kell trágyázni, és elkezdhetjük a metszésüket. Az erős vesszőket 4-6, a gyengébbeket 3-4 szemre vágjuk vissza. A gypet gereblyézéssel át lehet levegőztetni, majd következhet a műtrágyázás.

A kora tavaszi növényvédelmi munkák közül első a gyümölcsfák lemosó permetezése. Ennek célja, hogy a törzs és az ágak felületén, valamint a kéregrepedésekben áttelelő kártevőket és kórokozókat gyérítsük, és ezzel megelőzhetjük a tavaszi betegségeket, rovarkárokat. A lemosó permetezéseknek van egy általános fertőtlenítő szerepük, vagyis velük megalapozhatjuk az egész évi növényvédelmi munkák sikerét.

A védekezést mindenképpen fagymentes, szélcsendes időben végezzük el. Fontos, hogy tényleg lemosásszerűen, bő lével permetezzünk, hogy az oldat mindenhol befedje a növények felületét és bejusson a kéregrepedésekbe is. A beavatkozás hatásosabb, ha előtte a törzset, az idősebb ágakat megtisztítjuk az elhalt kéregmaradványoktól.

Fontos a növényvédő szer kiválasztása, mert például a DNOC hatóanyag tartalmú készítményeket csak rügpattanás előtt szabad alkalmazni, ugyanis azok a zöld növényi részeket károsítják.

ÁPRILIS

Ebben a hónapban vetjük el a legtöbb növényt konyhakertünkben. Nálunk főleg tavasszal népszerű a fejes saláta, viszont érdemes próbálkozni a szintén kedvező étrendi hatású kötözö-salátával, a tépősalátával, az endívia-salátával és a cikóriasalátával.

Egyes boltokban már lehet kapni a mángold vetőmagját, és nem kell idegenkedni tőle, mert a növény sokféle-képpen hasznosítható. Az A és C vita-mint tartalmazó levél könnyen e-mészthető, egyszerűen termeszthető, mert kevés betegsége, kártevője is-mert. A növény szereti a tápanyagban gazdag talajt, sok vizet igényel a ha-talmas levelek növesztése. A mán-goldnak egyébként nemcsak a levelét, hanem a levélnyelét is fel lehet hasz-nálni a konyhán: párolják köretnek, rakott mángoldnak vagy levesnek is kiváló. A levélből pedig a spenóthoz hasonlóan főzelék készíthető, fok-hagymás rántással.

Már több mint száz éve ismert nálunk az új-zélandi spenót. Többnyire a nyári hónapokban, júliusban, augusz-tusban fogyasztják, amikor a közönsé-ges spenót termesztése a gyors mag-szárképződés miatt nem lehetséges. Táplálkozási értéke főleg magas ásvá-nyisó-tartalmában rejlik, sok benne a kálium, a vas, a kalcium és magnézi-um. Igénytelen növény, viszont szereti a nagy meleget, a sok fényt, tápanya-got és vizet. Rövid tenyészideje miatt másodnövényként is vethető, főnö-vényként április végén vetik.

Ebben a hónapban virágzik a legtöbb gyümölcsfa, és sajnos az utóbbi időben egyre több gondot okoz a virágzás ide-jén támadó gombabetegség, a monília. Ellene permetezéssel védekezhetünk.

Ebben a hónapban van dolgunk bőven, azonban az egyik legfontosabb feladatunk növényeink egészségének védelme. A burgonya termesztése az utóbbi években egyre kényesebb, egyre nagyobb szakértelmet kívánó munka lett. A „modernebb” betegségek mellett természetesen továbbra is intenzíven védekezni kell a nagy kárt okozó burgonyavész és a burgonyabogár ellen. Több tucat vegyszer közül választhatunk, azonban akkor járunk el helyesen, ha a burgonyabogár ellen mindig másik készítményt használunk, mert a rovar ellenállóvá válik a többször kapott mérreggel szemben.

Napjainkban egyre nehezebb egészséges hagymát termelni. A hagymaperonoszpóra főleg csapadékos, meleg nyarakon okoz gondot, járványokat. A permetezéseket már májusban meg kell kezdeni, hét-tíz naponként ismételni, mindaddig, amíg meg nem jön a száraz meleg.

Április végén, május elején rajzik a vöröshagyma egyik legveszélyesebb kártevője, a hagymalégy. Különösen csapadékos időben okozhat jelentős tőpusztulást. A nőtény legyek tojásait a levelek közé, a tövi részre rakják. A kikelő lárvák befurakodnak a levelekbe, onnan a hagymafejbe, melyet össze-vissza furkálnak. A levelek lankadnak, sárgulnak, elpusztulnak, a hagyma elrothad. A lárvák ellen talajfertőtlenítéssel, a legyek ellen pedig a rajzás idején két-háromszori permetezéssel védekezhetünk.

A szőlőben májusban a hajtásvágás a legfontosabb tennivaló, hogy minél kevesebb tápanyag menjen veszendőbe, s ezzel csökkentjük a fertőzések kockázatát is.

A háromszéki mezőgazdaság egyik nagy hiányossága, hogy kevés az öntözött terület, ezért a termés nagy része az időjárástól, a természetes csapadéktól függ. Azok, akik a termelési kockázatot a minimálisra szeretnék csökkenteni, és van pénzük rá, berendezkednek az öntözésre. Egyre jobban terjednek a különböző mikroöntözési módszerek, főleg a korlátozott vízkészlettel rendelkező területeken alkalmazzák gyümölcsültetvényekben, fólia- és üvegházakban.

A mikroöntözés azt jelenti, hogy kis vízmennyiséget koncentráltan, célirányosan juttatnak ki a talaj felszínére vagy a gyökérzónába, cseppek, kis vízsugarak, illetve finom permet formájában. Mikroöntözésnek minősül a csepegtető, a felszín alatti és a perme-tező öntözés vagy ezek kombinációja.

Mivel a növények a vizet és a tápanyagokat együtt veszik fel a talajból, kézenfekvőnek tűnik ezek közös kijuttatása. A korszerű kertészetekben ezért is alkalmazzák a mikroöntözéssel egybekötött tápoldatozást. Ilyenkor csak a vízben tökéletesen, maradék nélkül oldódó műtrágyák jöhetnek számításba.

A tápanyag-utánpótlás egy másik formája, a lombrágyázás szintén foglalkoztatja a szakembereket. A levélen keresztül felvett tápanyagok gyorsabban alakulnak át szerves anyagokká, melyek eljutnak a növények különböző részeibe. Üzemi tapasztalatok is bizonyítják, hogy például az alma jobban tárolható, ha bór- és kalciumtartalmú levéltrágyát kap.

A tavaszi metszésen túl létezik a nyár derekán elvégezhető zöldmetszés is azon gyümölcsfák esetében, amelyek sok hajtást fejlesztenek, s a gondozatlan lombkorona így elsűrűsödik.

JÚLIUS

A komposztálás már nem újkeletű eljárás, viszont újra és újra beszélni kell róla, hogy minél többen kedvet kapjanak hozzá. Sokan a levágott fűvet, a faleveleket, gallyakat elégetik, a konyhai hulladékot pedig bedobják a kukába. Pedig mindez, még a kávézacc, a teafilter, sőt a tojáshéj is beszórható a komposzthalomba. Tulajdonképpen minden természetes anyag felhasználható.

Ha elszántuk magunkat, akkor jelöljük ki egy területet a kert árnyékos szegletében. Van, aki egy-két ásonyomnyi gödrot ás, van, aki halmot épít. A felaprított szerves hulladékot rétegenként terítsük szét, néha szórjunk rá egy kis földet. Az érés meggyorsítására már oltóanyagot is lehet kapni. Ha a komposzt száraz, akkor locsolni kell, de ne nagyon, mert megrothad. Amennyiben havonta alaposan megforgatjuk, fél év múlva félérett komposztunk lesz, amit egy év múlva érett trágyaként kiszórhatunk. Az igazi kész komposzt a friss erdei avar illatára emlékeztet, nem bűdös. Nedves tapintású, de vizet nem lehet kifacsarni belőle.

Tavaly már júliusban learatták a gabonát Háromszéken. Napjainkban egyre többet beszélnek a víztakarékos talajművelésről, hiszen az elmúlt évek aszályos időjárása szinte rákényszeríti a gazdálkodókat. Aratás után nem szabad a talajt érintetlenül hagyni, mert kiszárad. A tarlóhántást viszont úgy kell elvégezni, hogy sekélyen, 10-15 centiméter mélyen történjen, utána pedig hengerrel azonnal le kell zárni. Kísérletek bizonyítják, hogy az így elvégzett tarlóhántás után a talaj akár 30 százalékkal kevesebb nedvességet veszít, mint a rögzös, vagy nyitottan hagyott tarló.

AUGUSZTUS

Lassan elő kell készíteni a borászati eszközöket, edényeket, azok felületének védelmére nagy gondot fordítva. Ez azt jelenti, hogy a szőlővel, musttal érintkező részekből vas nem juthat a készítenő borbba. Ha festettük az eszközöket, hagyjunk elegendő száradási időt, mert a festék belekerülhet a mustba, a borbba. A hosszabb ideig üresen álló fakádak, hordók duzzasztásakor ügyeljünk arra, hogy a víz egy-két napnál tovább ne maradjon bennük, ugyanis kellemetlen lehet a poshadt víz szaga.

Augusztusban a legtöbben már betakarítják a zöldségeket a kertből, s nem gondolnak arra, hogy vessenek is valamit. Pedig a hónap elején vethetünk még tépősalátát és kínai kelt. Ez utóbbit 30 centiméterre kell kiegyelni, ha a növények megerősödtek.

A télálló hagymafajtákat is ilyenkor vetik, mert a tél beköszöntéig a növények már legalább 15 centisek, és károsodás nélkül áttelelnek. Érdemes a hagymasorok közé mezei salátát és rövid tenyészidejű retket vetni, és egész ősszel lesz friss zöldségünk a reggelihez, vacsorához.

Ha fátolyfóliával takarjuk a vetést, akkor a retek nem lesz ferges, mert a gyökérlegy nem tudja megfertőzni. Még vethetünk fekete retket téli tárolásra, sőt spenótot, amiből szeptemberben már főzeléket készíthetünk. Ezután a növény áttelel, és korán tavasszal az első zöldségeink közé tartozhat.

Még egy dologról nem szabad megfeledkezni: augusztusban kell telepíteni a szamócát. Ha tápanyagban gazdag, megfelelően elmunkált talajba ültetjük a palántákat, amelyeket utána rendszeresen öntözünk, a következő májusban már szép termésünk lehet.

Ősszel lehet telepíteni a spárgát. Ma már egyre többen érdeklődnek e ritkaságnak számító zöldségnövény iránt, amelynek fogyasztása, ha lassan is, de növekszik. Élélő, mélyre nyúló gyökerei a száraz talajból is képesek a növekedéshez szükséges nedvességet felvenni. Kétféle gyökere van: a vékony, de hosszú a tápanyagot veszi fel, a rövid, vastag gyökér pedig a tápanyagot tárolja, és tavasszal a spárgásípok rendelkezésére bocsátja. Tulajdonképpen ezek a spárgásípok kerülnek piacra, az asztalunkra, a gyökértörzsekből, rizómákból fejlődnek ki. Kellemes, különleges íze miatt kedvelt csemege, Nyugat-Európában például tavasszal drágább, mint a hús.

A spárga szereti a sok fényt, a meleget, a fagyra érzékeny, ezért fagyveszélyes időszakban földdel takarják; ilyenkor szüretelhető a halványított spárga. Szép sípokat csak laza, homokos talajban képes fejleszteni. Bár tűri a szárazságot, bő termést csak ott ad, ahol rendszeresen öntözik. Különösen az új hibrideknél kell ügyelni a víz utánpótlására.

A sertéstartóknak ilyenkor is ügyelniük kell arra, hogy a kocától való elválasztás után a malacok tiszta, fertőtlenített ólba kerüljenek azonos koru és nagyságú társaikkal. Gyakran előfordul, hogy a hízók egymást kergetik, harapdálják, ami komoly vérvesztést, kimerültséget, szívelégtelenséget, sőt elhullást is okozhat. Ha tudunk, dobjunk be a disznóknak szalmát, zöldtakarmányt, csöves kukoricát is, hogy elfoglalják magukat az etetések közötti időszakban. Végző esetben állatorvost kell hívni, hogy nyugtató gyógyszerrel adjon az állatoknak.

Az őszi a betakarítás ideje, de ilyenkor már gondolni kell a jövő évi termésre is. A díszkertekben ilyenkor kell kiültetni a kora tavasszal nyíló tulipán, nárcisz, jácint és más virágok hagymáit, gumóit. Kiültethetők a kétnyári virágok, például az árvácska palántái. Időszerű a rózsza és más lombhullató cserje ültetése is. Fel kell szedni a dália gumóit, a kardvirág hagymáit és minden olyan földalatti szaporító anyagot, amely elfagyhat. Legcélszerűbb száraz, hűvös, de fagymentes helyre tenni, például papírba, kartondobozba csomagolva. A gyeptet ne nyírjuk rövidre tél előtt, hogy jobban átvészeldje a hideget, és a lehullott leveleket gereblyézzük le róla, mert bepállást okozhat.

Ilyenkor már tudnunk kell azt is, hogy biztosított-e állataink téli takarmány ellátása. Gondoskodni kell például a kecskékről, amelyek tartására egyre többen vállalkoznak, mondván, hogy a kecsketej nagyon egészséges. Az állat tartása nem kerül sokba, bármilyen melléképületben elhelyezhető, takarmányigénye könnyen kielégíthető, hasznosíthatók a ház körüli, a konyhai zöld hulladékok.

Aki mostanában foglalkozik a kecsketartás gondolatával, érdemes beszereznie egy szakkönyvet, hiszen ez az állat nem teljesen igénytelen. A gondoskodást, a jó körülményeket és a finom takarmányokat meghálálja, ellenkező esetben meg is betegedhet. Fejésére különösen nagy gondot kell fordítani, a tejet leszűrjük és azonnal hűtjük. Mivel egy-két anyakecske mellé nem célszerű bakkecskét tartani, kell olyan tenyésztőt keresni, ahová több éven át vihetjük fedeztetni az állatot. Fontos, hogy a bak egészséges legyen.

NOVEMBER

Amennyiben valaki húsmarhatartásra vállalkozik, számíton arra, hogy például egy ötven tehénből és szaporulatából álló állománynak legalább 40-50 hektáryi legelőre van szüksége, hiszen extenzív viszonyok mellett, legeltetéssel éri majd meg vele foglalkozni. Ősszel a gyepek növekedését a hőmérséklet korlátozza, ezért kukorica- vagy répatarlóra kell hajtani az állatokat. A tarlólegeltetésnek az őszi mélyszántás vet véget, ezért a gulyát novemberben betelepítik a téli szállásra.

Az állattenyésztés költségeinek a legnagyobb hányada a takarmányozásból adódik. Az ásványi anyagoknak fontos szerepük van a takarmányozásban, hiszen egy sor betegséget lehet megelőzni a harmonikus táplálóanyag ellátással. A vas például nélkülözhetetlen az állati szervezet számára: a vörös vértestek egyik építőeleme, az anyagcserét segítő enzimek alkotója, az izomzat fejlődésében is részt vesz.

Főleg a szopós malacoknál jelentkezik vashiány, vérszegénység formájában, amikor bágyadtak lesznek, bőrük fehéres-sárgás, és nem fejlődnek. A betegséget meg lehet előzni, ha már a koca vemhességének utolsó heteiben vaspótló kerül a takarmányába.

Amennyiben a novemberi időjárás engedi, és van frissen ásott helyünk a konyhakertben, még veteményezhetünk. A tél alá vetés érdekes kifejezés, de már őseink is alkalmazták. A vetőmagvak a tél folyamán előkészülnek a tavaszi csírázáshoz, és korábban kikelnek, mint a tavasszal vetett növények. Ebben a hónapban még vethetünk petrezselymet, zöldborsót, spenótot, mákot, sóskát, vöröshagymát és őszi fokhagymát.

DECEMBER

Az uniós csatlakozás után átalakul az állattenyésztés szerkezete, és a húsmarhán kívül valószínűleg többen látnak fantáziát a juhtenyésztésben. Megyénkben is vannak olyan területek, amelyek csak legeltetéssel hasznosíthatók, ráadásul a juh húsa, teje bioterméknek tekinthető, hiszen teljesen vegyszermentesen állítható elő.

Felmérések szerint egy család foglalkoztatását és megélhetését 300-500 anyás telepek tudják biztosítani, amennyiben a tevékenységet államilag is támogatják. Változtatni kell a tenyésztési szokásokon a jobb piaci értékesítés miatt. Nálunk ugyanis az a szokás, hogy a legtöbb bárányt húsvétkor kínálják eladásra, amikor az export-piacon dömping van. Sokan nem gondolnak arra, hogy például karácsonykor a legjobbak az árak.

A juhászok, ha másfél-három hónap alatt 14-18 kilogrammos tejesbárányt akarnak kapni, az anyatejen és a legelőfűn kívül naponta 0,5-0,8 kilogramm abrakot vagy hízótápot adnak a bárányoknak, de akinek van fölözött tehén-teje, abból is itathat napi egy litert. Egy másik módszer az expressz hizlalás: ilyenkor a bárányokat 4-6 hetesen, 12-14 kilósan elválasztják az anyjuktól, és granulált táppal, étvágy szerint takarmányozzák.

A harmadik módszer szerint 35 kilogrammosnál nagyobb pecsenyebárányokat hizlalnak. Ebben az esetben a legelőn kívül naponta 0,2-0,3 kilogramm abrakkal kell számolni, télen pedig 0,5 kilogramm abrak, 0,7 kilogramm széna, 0,5 kilogramm takarmányszalma, 1,5 kilogramm kukorica szilázs vagy 2,0-2,5 kilogramm aprított répa a bárányok napi adagja.

Eseménykrónika

2007. január-szeptember

Január

♦ **1-jén** kora délután, 14 óra 45 perckor a megyei kórházban megszületett az első uniós háromszéki állampolgár: Bárhan Mihaela 3,70 kg-os kislány, a megye egyetlen újjévi újszülöttje.

♦ **5-ével** a sepsiszentgyörgyi önkormányzat megvásárolta a Zoocomp szépmezői birtokát.

♦ **7-én** hármas ikreket ellett egy hétéves pirostarka tehén az egyik csernátóni portán. A két tehén- és egy bikaborjú életben maradt, azonban Ifj. Szávuly György nem tudta sokáig tartani őket, mert a pirostarka két hét múlva elpusztult.

♦ **10-én** közel húsz kg hamisított, emberi fogyasztásra nem alkalmas pirospaprikát foglalt le a megye üzleteiben és raktáraiban az élelmiszerbiztonsági hatóság.

♦ **16-án** emberáldozatot követelő tetlegességre került sor Kézdiszentléleken. Két juhász, egy helybéli és egy kászonalitízi ugrott egymás torkának néhány birka miatt. K. Jenő szentléleki pásztor félholtra verte társát, aki belehalt a fejére mért ütésekbe.

♦ **16-án** kovásznai lakásán megvertek és kiraboltak egy 83 éves öregasszonyt. A gyanúsítottakat, Budi Attilát (16 éves) és Ruzsa Tihamért (14) a helyi rendőrség rövid időn belül kézre kerítette, és vizsgálati fogságba helyezte.

♦ **18-án** a megyei közegészségügyi hatóság jóváhagyta a Tanügyiek Szabad Szakszervezetének kérését, így a háromszéki tanügyben dolgozók (mintegy 4500-an) első alkalommal kaptak ingyenes grippe elleni védőoltást.

♦ **19-én** Sepsiszentgyörgyön első alkalommal szerveztek ingyenes pajzsmirigydaganat-szűrést, és a megvizsgált személyek felénél diagnosztizáltak göbös elváltozást.

♦ **20-án** a Suceavából Brassóba tartó gyorsvonat a kökösi állomáson elgázolt egy 17 éves hidvégi fiataalt, aki a síneken lelte halálát.

♦ **22-én** hackerek törték fel a Kovászna megyei prefektúra internetes honlapját. A számítógépes kalózok angol és román nyelven magyarellenes üzeneteket töltöttek fel a honlap bevezető oldalára.

♦ **23-án**, tízévi pereskedés után a legfelsőbb bíróság végleges ítéletet hozott a sepsiszentgyörgyi rendőrség székházaként szolgáló ingatlan ügyében. Az ítélet arra kötelezi a közigazgatási és belügyminisztériumot, hogy hozzon határozatot az ingatlan visszaszolgáltatásáról.

♦ **26-án** elhunyt az alig hétéves, leukémiában szenvedő baróti Bocz-Zoltán Imola. A beteg kislányt, akinek megmentéséért az utóbbi másfél év-

ben példátlan módon fogtak össze erdélyi és anyaországi társadalmi, civil és egyházi szervezetek, magánszemélyek, tavaly nyáron Miskolcon műtötték meg. Állapota az év elejétől folyamatosan romlott, a rákos sejtek elszaporodtak a vérében.

♦ **28-án** tizennyolc háromszéki családorvos nyújtotta be keresetét a megyei törvényszékre. A családorvosok azért perelték be az önkormányzatokat, mert azok nem hajlandóak eladni a rendelőként szolgáló épületeket.

♦ **29-én** nyolcvan sertes esett áldozatul az úgynevezett „húsfarm-betegségnek” egy kovásznai gazda portáján. Az állatok egyharmada elpusztult, ötvenhetet az engedélyezett vágás után sikerült értékesíteni. A farmot fertőtlenítették, és tíz kilométeres karanténövezetet állítottak fel az egyhónapos megfigyelés idejére.

♦ **30-án** tartották a Kovászna Megyei Művelődési Központ székházavatóját.

Február

♦ **1-jén** a Csomortánban élő Kovács fivérek botrányt okoztak a kézdialmási Makedon bárban. A két fiatal megverte a lemhenyi rendőrös civilben levő parancsnok-helyettesét, Adrian Bejánt, majd egy másik vendéget is bántalmaztak.

♦ **2-án** múzeumbarátok népes tábora jelenlétében emlékeztek meg a kézdívásárhelyi Céhtörténeti Múzeum 35 évvel ezelőtti alapításáról (fotó lent).

♦ **6-ával** két hónapra bezárták a bálványosfürdői Best Western szállodát, ugyanis új tulajdonosai, a Domo Retail háztartási-elektronikai üzletlánc részvényesei, Szarvadi Loránd és Hegedűs Ferenc úgy döntöttek, a háromcsillagos idegenforgalmi egységet

felújítatják, hogy 2008-ra megkaphassa a négycsillagos minősítést.

♦ **8-án** helyezték örök nyugalomra szülőfaluja, Uzon sírkertjében a 80 éves korában, Budapesten elhunyt író, Beke Györgyöt.

♦ **8-án** azonosította Bicskei Zsuzsanna színésznő támadóit. A két sepsiszentgyörgyi tizenéves, D. Dezső (17) és A. Claudiu (15) 2006 novemberében ütötte le a színházi próbájáról hazafelé igyekvő művésznőt, akinek a támadás során két bordája és a bal arcsontja eltört.

♦ **9-től** országos sztrájkot hirdetett a román postaszolgálat alkalmazottainak

szakszervezete. A postai alkalmazottak elégedetlenségét a kevés bér és a sok munka váltotta ki. A szakszervezet ugyanakkor a Román Postára 2001-

ben elrendelt felügyelet felfüggesztését kérte a kormánytól. Az országos, összesített adatok szerint 34 600 postai alkalmazott közül 9800 minimálbért sem kap, 25 300 személy 400 és 600 lej közötti fizetést, és alig 3600-an érik el az országos átlagbér szintjét. A megyében 385 hivatalnokkal dolgozik a posta, és még legalább 30-40 személyre lenne szükség. A sztrájk bejelentésére a kormány már másnapra levette a postát a felügyelet alá helyezett állami vállalatok listájáról.

♦ **10-25.** között a Sepsiszéki Székely Tanács Sepsiszék 43 településén szervezte meg a mozgóúrnás véleménynyilvánító népszavazást Székelyföld területi autonómiájának kinyilvánítása érdekében.

♦ **10-én,** nem a legideálisabb időviszonyok között ugyan, de megtartották Kommandó hóünnepét. A rendezvény jelképe egy hat és fél méteres hóember volt, amelynek építésén harminc ember dolgozott.

♦ **10-én** Bálványosfürdőn ideális időben zajlott le a Fergeteges hóbuli névre keresztelt, téli sportszámokból álló versenynap harmadik kiadása.

♦ **14-én** letették az Árkos közigazgatási területén létesítendő, Semofil nevű műanyagfólia-gyár alapkövét.

♦ **15-én** három erdélyi színművész vette át a Szentgyörgyi István-díjat Budapesten, köztük Nemes Levente, a Tamási Áron Színház művésze.

♦ **18-án** tartották a farsangkergetést a céhes városban.

♦ **19-én** a kézdivásárhelyi rendőrségnek sikerült azonosítani azt a betörőt, aki szinte egy hónapon keresztül garázdálkodott Kézdivásárhelyen, Szászfaluban és Oroszfaluban. A tizenhét éves bűnöző a Bákó megyei Ojtoz községből érkezett Kézdivásárhelyre,

és nőnek álcázva járt-kelt a városban. Összesen öt helyszínre tört be, ahonnan 2000 lejt és élelmiszert vitt el.

♦ **21-én** a Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház művésze, László Károly (Puki bácsi) Hűség-díjban részesült a Magyar Játékszíni Társaság részéről.

♦ **24-én** a megyei tanács, Torja Polgármesteri Hivatala és a Daragus Kft. közös szervezésében került sor Bálvá-

nyosfürdőn a második nemzetközi disznótóros fesztiválra.

♦ **27-én** Sepsiszentgyörgyre látogatott Tőkés László Királyhágó-melléki református püspök, aki a megyei könyvtárban tartott sajtótájékoztatót, majd a szemerjai református templomban találkozott a város polgáiraival.

♦ **28-án** rablást kíséreltek meg a Raiffeisen Banknak a berecki művelődési központ alagsorában felszerelt pénzkibocsátó automatájánál.

Március

♦ **1-jén** a sepsiszentgyörgyi önkormányzat másodszor is elfogadta a Szövetség a Székelyföldért Egyesülethez való csatlakozásról szóló határozat-tervezetet. Ugyanekkor, rendkívüli testületi ülésen a céhes város önkormányzata is másodszor hozott egyhangú döntést a csatlakozásról.

♦ **6-án** Kézdivásárhelyre látogatott Tőkés László. Onnan Kovásznára uta-

zott, ahol zártkörű megbeszélésen vett részt Zsuffa Levente polgármesterrel.

♦ **6-án** Vargha Mihály képzőművész személyében új igazgatója lett a Székely Nemzeti Múzeumnak.

♦ **7-ével** tizenháromezer személygépkocsit töröltek a forgalomból a megyében, ugyanis lejárt a forgalmi engedélyük felújításának a határideje. A prefektúra hatáskörében működő szakiroda 2006. június és október között mintegy tizenkétezer gépkocsi-tulajdonost értesített írásban, mégis csupán kétszázan cseréltek forgalmit.

♦ **10-én** spontán munkabeszüntetésre került sor az Esztelneken működő RHM Pants készruhágyárban, ahol a délelőtti váltásban dolgozó háromszáz munkás több órára abbahagyta a munkát, és a gyár elé vonult.

♦ **13-án** lezárult a sepsiszéki autonómia-referendum. A szűk egy hónap alatt 38 település közel 34 ezer polgárát sikerült megkérdezni, ennek 98,79 százaléka felelt igennel arra a kérdésre, hogy igényli-e Székelyföld autonóm státusát.

♦ **14-én** három megyei rendőrség bűnügyi osztályának közreműködésével kapták el azt a két fiatalembert, akik megpróbálták feltörni a Raiffeisen Bank berecki pénz-automatáját. A brassói tettesek Kézdivásárhelyen buktak le egy igazoltatás során.

♦ **14-én**, a határidő lejárta előtt adták

le a Központi Választási Irodában a Tőkés László indulását támogató aláírásokat. A Királyhágó-melléki református püspök az európai parlamenti választásokon független jelöltként vállalja a megmérettetést, és 137 115 támogató aláírást sikerült összesítenie. Az aláírásgyűjtésben jeleskedett Háromszék, a megyéből 29 100 Tőkést támogató kézjegyet továbbítottak.

♦ **15-én** Nemes Levente, a Tamási Áron Színház színművésze Jászai Mari-díjat kapott.

♦ **15-én** ünnepi rendezvényekre került sor a megye majd minden településén,

a legtöbben Kézdivásárhely főterén gyűltek össze.

♦ **19-ig** a céhes város szavazati joggal rendelkező polgárainak nagy részét sikerült megkérdeznie az autonómia-népszavazás fő szervezőjének, az SZNT-nek. Kézdivásárhelyen 4100 igen-szavazat gyűlt össze.

♦ **21-én** kiesett egy hároméves kislány a sepsiszentgyörgyi Dr. Fogolyán Kristóf Megyei Kórház V. emeleti gyermekosztályának rácsos ablakán. A brassói idegsebészet intenzív osztályára szállított kislány felületes kómába esett, amit agyrázkódás és agyödéma okozott.

♦ **23-án** a hirtelen lezúdult eső okozta áradás miatt tíz családot kellett kitelepíteni Szitabodzán. Dobollón 18 lakásból költöztették ki az embereket,

és elrendelték a kultúrház és az iskola áramtalanítását. Csernátonban telefonoszlopokat döntött ki a szélvihar.

♦ **27-én** világvárosba illő esemény helyszíne volt Sepsiszentgyörgy: (M)ÉRTÉK címmel a legnagyobb öt magyar fotográfus – Brassai, Robert Capa, André Kertész, Moholy-Nagy László és Munkácsi Márton – 250 művéből nyílt kiállítás a Gyárfás Jenő Képtárban.

♦ **28-án** Szabó Béla, a Magyar Köztársaság csíkszeredai főkonzulja Pro Cultura Hungarica-díjat adott át Kovács Géza képzőművésznek.

Április

♦ **2-án** elhunyt Köntzei József nyugalmazott agrármérnök, Esztelnek múltjának kiváló ismerője, a Szacsvey János Alapítvány 81 éves elnöke.

♦ **4-én** életének 79. évében, hosszan tartó betegség után elhunyt Incze László tanár, helytörténész, muzeológus, közéleti személyiség.

♦ **13-án** Baróton Egyed Béla baróti tanácsstag lemondott tisztségéről. A képviselő szerint az RMDSZ nyomást gyakorolt rá, ezért döntött úgy, hogy felhagy a helyi politizálással.

♦ **18-án** elhunyt a matuzsálemi kort megélt, 101 éves bélafalvi Orbán Lázár, a messi földön híres bicskakészítő, csúrmúzeum-alapító és falukrónikás.

♦ **19-21.** között a kovásznai Kőrösi Csoma Sándor Közművelődési Egye-

sület tizennyolcadik alkalommal rendezte meg Kovásznán és Csomakőrösön a Csoma-napokat.

♦ **20-án** új székely gyalogkapuk, a gelencei Both László és csoportjának munkái kerültek Sepsikőröspatak és Kálnok bejárataihoz.

♦ **23-án** a sepsiszentgyörgyi belvárosi református templomban bensőséges hangulatú rendezvényen ünnepelte fennállásának 35. évfordulóját a Vox Humana kamarakórus.

♦ **22-29.** között kétszáznál is több programmal várták a Szent György-

napok szervezői a szórakozni, kikapcsolódni, művelődni vágyókat. A fesztivál színpadaira többek között a sokak által nagyon várt P. Mobil együttes, a budapesti Bon Bon és a temesvári Cargo lépett fel.

♦ **29-én** került sor a Szent György-napok egyik meghatározó momentumára, a Pro Urbe-díjak átadására. A város kitüntetését négy tiszteletré méltó személyiségnek, Ioana Georgescu gyermekgyógyásznak, Kisgyörgy Zoltán közírónak, Gazda László tanárnak és Cziko Árpád bankszakembernek adták át.

Május

♦ **1-jétől** 28-an vesztették el munkahelyüket a sepsiszentgyörgyi TTC nadrágygyárban, ahol a két váltás egyikét megszüntették.

◆ **5-én és 6-án** a kézdiszentkereszti önkormányzat hatodik alkalommal szervezte meg a falunapokat. A rendezvény sztárvendégének kétségtelenül Koós János számított, akinek a koncertjére több százan gyűltek össze.

◆ **5-6-án** a kézdivásárhelyi polgármesteri hivatal sportirodája és a Kézdivásárhelyi Sportegyesület (KSE) hetedik alkalommal szervezte meg a nagy tömegsikernek örvendő, immár hagyományos KSE-napokat.

◆ **6-án** Baróton tizenegyedik alkalommal szerveztek Nemzetközi Tánc- és Tornafesztivált. Az eseményre tizenkét csapat nevezett be, összesen 280 táncos lépett fel, 28-an egyéni produkciót mutattak be.

◆ **8-án** a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) megyei terrorellenes csoportja elkapta a baróti kórházat bombával fenyegető telefonbetyárt, akit a székelyszádobosi Vékony Salamon (18) személyében azonosítottak. Kihallgatásakor a gyanúsított azt vallotta, hogy csupán szórakozni akart.

◆ **9-én** tartották a cőfalvi Avant-Garden Party Club ünnepélyes avatóját. A szórakoztató és konferenciaközpontot a Kanadában élő, de háromszéki gyökerű Dombay Paul és cőfalvi üzlettársa, Kelemen Géza hozta létre.

◆ **16-án** kigyulladt a kézdivásárhelyi csavargyár egyik raktárpépülete. A tü-

zet az egyik brassói cég munkásai oltották, miközben a hőkezelő műhely

olajtartálya mellett lángvágóval dolgoztak. A tűzoltóknak csak több órás munkával sikerült eloltaniuk a lángokat.

◆ **16-án** a prefektúra előtt tartottak tiltakozó gyűlést a sepsiszentgyörgyi magántaxisok.

◆ **18-20.** között hetedik alkalommal tartottak turisztikai napokat Háromszéken. Ennek keretében a sepsiszentgyörgyi sportszarnokban sor került a hagyományos kolbászparádé ötödik kiadására: közel hetven csapat mérte össze tudását és ügyességét.

◆ **A 20-án** megtartott népszavazáson a Kovászna megyei voksolók zöme Traian Băsescu államelnök mellett, azaz a leváltása ellen szavazott: az 57 819 leadott voksból 47 625 (82,3 százalék) volt nem-szavazat, és csak 9767-en (16,8 százalék) szavaztak igen-nel, azaz a leváltás mellett. Igaz, a szavazópolgárok többsége a távolmaradást választotta: a 185 608, szavazati joggal rendelkező polgár közül csak 57 819 személy, azaz 31,1 százalék élt e jogával.

◆ **21-én** Korodi Attila környezetvédelmi miniszter Oltszemre látogatott, és hivatalosan is madárbarát falunak nyilvánította a települést.

◆ **21-én** mutatták be a Székely Nemzeti Múzeumban Gocz József újabb könyvét, amely tizenegy évi kutatómunka eredménye. A második világháborús frontharcosok és hadiözvegyek jegyzékét tartalmazó kiadvány az áldozatoknak állít méltó emléket.

◆ **23-31.** között zajlott le Kézdivásárhely első írásos említésének 600. évfordulója és a Vigadó felújítása tiszteletére szervezett rendezvénysorozat.

◆ **26-27-én** Uzon község ünnepén öt település – Uzon, Uzonfűzes, Szentivánlaborfalva, Lisznyó és a tavalyi

nyertes Bikfalva – csapatain kívül két szomszéd – Réty és Dobolló –, valamint két távolabbi vendég – a Brassó megyei Olthévíz és a Hargita megyei Csíkszentimre – nevezett be a harmadik alkalommal megrendezett, Erdély legerősebb települése címért kiírt vetélkedőre. Az idén a házigazda Uzon bizonyult a legerősebbnek, második Szentivánlaborfalva, a harmadik Csíkszentimre, a negyedik helyezett Dobolló lett.

♦ **26-27-én**, az immár ötödik alkalommal megrendezett Bölön-napokon, a horgász- és halászléfőző verseny mellett, két év kihagyás után ismét megszervezték a szarvasmarha-kiállítást, s számtalan szórakozási lehetőséget kínáltak kicsiknek és nagyoknak, helyieknek és vendégeknek egyaránt.

♦ **27-én**, erdélyi körútja utolsó állomásaként Sepsiszentgyörgyön tartott előadást Toroczka László, a Hatvan-négy Vármegye Ifjúsági Mozgalom elnöke.

♦ **28-án**, a haralyi búcsún a település bejáratánál felállított nagyméretű székely kaput avatták (a gelencei önkormányzat megbízásából a Both fivérek, László és Imre faragták).

♦ **29-30-án** tartották a Barót-napokat.

♦ **31-én** Alecu Izsák Ildikó megbízására egy bukaresti cég nekifogott a Zágónban törvénytelenül felépített tekepálya lebontásának. A helyi polgár-

mesteri hivatal által épített, több milliárd lejes befektetést igénylő épület lebontására egy végleges törvényszéki határozat jogosította fel a terület tulajdonosát.

Június

♦ **4-én** hamis fizetési igazolványokkal jelentős hitelekhez jutott bűnbandát leplezett le a megyei rendőrség: szám szerint 27 személyt. Közülük húszan Háromszék városaiban (Sepsiszentgyörgyön, Kovásznán, Baróton) tevékenykedtek.

♦ **6-án** a Szervezett Bűnözés és Terrorizmusellenes Igazgatóság két kézdivásárhelyi egyetemistát tartóztatott le Kolozsváron. A fiataloknál jelentős mennyiségű kábítószer, ecstasy-tablettát találtak, több mint négyezer lej értékben.

♦ **10-én** életveszélyesen megsebesítettek egy 36 éves, kétgyermekes családapát Uzonban. A férfi éjjeliórként dolgozott, és épp hazafelé tartott Bikfalvára, amikor öt huszonéves fiatalember belekötött. Mivel nem tudta őket cigarettával „kínálni”, annyira megverték, hogy leszakadt a lépe.

♦ **18-án** Winkler Gyula külkereskedelmi államtitkár és Imre István, a román Kereskedelemfejlesztési Központ vezérigazgatójának jelenlétében nyitotta meg kapuit az intézmény területi irodája. A sepsiszentgyörgyi inkubátorházban berendezett központ

Románia uniós tagsága folytán adódó kereskedelmi lehetőségeit hivatott megjeleníteni.

♦ **18-án** 2500 VIII. osztályos kezdte meg Háromszéken a képességvizsgát, közülük 300-an előző évek végzősei voltak.

♦ **18-án** a szenátus hetvenhét szavazattal jóváhagyta Puskás Bálint szenátor kinevezését alkotmánybíróvá, Kozsokár Gábor megüresedett helyére. A szenátor helyét Szabó Ilona mérnök, a Kovászna Megyei Mezőgazdasági Igazgatóság aligazgatója vette át.

♦ **23-24-én** a nyolcadik alkalommal megszervezett Gelencei Napok legkiemelkedőbb mozzanatát a Bodor György Művelődési Központ udvarán felállított hármaskopjafa avatása képezte.

♦ **23-án** a franciaországi Tiercé-i község háza dísztermében Kovács Géza, Ozsdola és René Bruneteau, Tiercé polgármestere aláírták a testvértelepülési szerződést.

♦ **24-én** a céhes város rendőrsége nagyméretű illegális etilalkohol-szállítmányt foglalt le. Egy igazoltatásra megállított Mercedes furgon raketerében 3312 liter etilalkoholt találtak kétliteres, zárjegy nélküli pillepalackok-

ban. Az autót egy sepsiszentgyörgyi lakos vezette. Két napra rá a rendőrség rábukkant a helyiségre is, ahol az etilalkoholt palackozták. Lefoglaltak egy tizenegyezer literes műanyag tartályt, a palackozáshoz szükséges felszerelést és a csomagolóshoz használt fóliát.

♦ **26-én** nevezték ki Onica Csabát a megyei fogyasztóvédelmi hivatal élére.

♦ **28-án** az MPSZ sepsiszéki vezetői bizonyítékot találtak arra, hogy a titkosszolgálatok megfigyelik a szervezet számítógépeit.

♦ **29 és július 1.** között Esztelnek község önkormányzata nyolcadik alkalommal tartotta ezúttal háromnapos faluünnepét. Az idei rendezvény fénypontját a Bak János által irányított nyíradonyi Ligetalja Néptáncegyüttes fellépése jelentette.

♦ **30-án** több ezres tömeget vonzott Sepsiszentgyörgyre a budapesti Neoton Família együttes, amely a Sugás áruháznál huszonötödik születésnapja al-

kalmából koncertezett a felújított áruháznál előtti téren (a fotón Csepregi Éva).

Július

♦ **1-jén**, az ünnepi szentmisét követően, a Sarlós Boldogasszony-napi fogadalmi nagybúcsú keretében Futásfalva bejáratánál monumentális székely kaput avattak és szenteltek. Falunapokat tartottak Gidófalván és Árkoson.

♦ **7-8-án** a Free Frog's Riders nyolcadik alkalommal szervezett Fortyogó-

fürdőn nemzetközi motoros-találkozót.

♦ **7-8-án** a negyedik Bodoki Napok keretében 4. alkalommal rendezték meg a már hagyományos megyeközi lovastalálkozót.

♦ **8-án** Kőrösi Csoma Sándor rokonai találkozót tartottak Csomakőrösön. A Kelet-kutató tudós leánytestvére, Csoma Krisztina leszármazottjai Kanadából, Magyarországról és Erdély különböző településeiről gyűltek össze, hogy összefogásukkal a nagy előd emlékének ápolását erősítsék.

♦ **8-án** a Ferencz Ernő Református Fúvősegylet és a helyi önkormányzat szervezésében került sor Barátoson a 36. fúvóstalálkozóra, amelyen a házigazdák mellett részt vettek a székelykeresztúri, a kápolnásfalusi, a rétyi, a kovásznai és kézdivásárhelyi zenekarok is.

♦ **13-án** a jégesővel és erős széllel társult vihar jelentős rombolást végzett az Oltfejben. A Bükszád központjától

a Szent Anna-tó felé vezető két mellékút másfél kilométeren, továbbá az állomási és a Csíkszeredába vezető út vált ideiglenesen járhatatlanná. Ezenkívül a faluban 15 pincét öntött el a víz, három családot lakoltattak ki. Mikóújfaluban 200 háztetőt és 180 melléképületet, Bálványosfürdőn és a Katrosában több villa tetőzetét, valamint járművet rongáltak meg a tojásnagyságú jégdarabok. Zágonban egy hidat sodort el a víz.

♦ **14-15-én**, a dálnoki falunapok keretében a falu neves írójának, Veress Dánielnek avattak emlékszoobát.

♦ **15-én** került sor Rétyen a XVI. Nemzetközi Fúvóstalálkozóra.

♦ **15-én** nyitották meg a kézdivásárhelyi Céhtörténeti Múzeumban a 15. Incitato művésztaor tárlatát, melyen 18 művész alkotásai kerültek bemutatásra.

♦ **20-22.** között a csernátoni polgármesteri hivatal védnöksége alatt került sor az Eurocamp 2007 elnevezésű nemzetközi ifjúsági (1993-94-ben

született játékosok) focitornára, amit a házigazda csapat nyert meg.

♦ **21-22-én** Márkosfalván harmadik alkalommal szerveztek falunapokat. Ekkor leplezték le a Vetró András szobrász által készített Barabás Miklós-domborművet is. Az est az Erdélyből elszármazott, Svédország-

ban élő nosztalgiaénekes, Tamás Gábor koncertjével zárult. Vasárnap a település Csernáton felőli bejáratánál avatták fel a torjai Pethő Sándor által faragott székely kaput. Ugyanekkor Ozsdolán is falunapokat tartottak.

♦ **23-án** új harangot kapott a barátosi református gyülekezet.

♦ **28-án**, a harmadik alkalommal megtartott kézdimartonosi falunapon a település egyik jeles szülöttének, Forró Antal festőművésznak, grafikusnak és egyetemi tanárnak az emlékére avattak domborművet.

Augusztus

♦ **2-án** Zágomban átadták a kormánytámogatással épített vízműveket, melynek kivitelezője a Solel Boneh International izraeli cég volt.

♦ **3-án** Traian Băsescu és felesége a kovásznai Tündérvölgyben mulatta a napot, és meglátogatta a kovásznai szívkórház betegeit. Másnap Kommandóra utaztak, ahol javában folytak a falunapok. 5-én az államfő részt vett a sepsiszentkirályi lovastusa Balkánbajnokság díjazásán is.

♦ **5-én** Torján második alkalommal került sor a Kőnczei nemzetség találkozójára, melyre öt országból több mint kétszázan jöttek el. A seregszemle helyszínéül azért választották Torját, mivel itt volt egykor a Kőnczeiek ősi fészke.

♦ **4-én** tették le a Miklósváron építendő kultúrház alapkövét.

♦ **4-5-én** tartották Kommandón a falunapok hatodik kiadását. Ez alkalommal székely kaput avattak a falu bejáratánál.

♦ **6-án** Kézdivásárhelyre látogatott Traian Băsescu. Az államfő a főtéren, majd a Székely vendéglő nyári kertjében találkozott a járókelőkkel. 8-án

Sepsiszentgyörgyön fordult meg, 9-én pedig Kovásznáról Bálványosra utazott.

♦ **7-én** a kormány százmilliárd régi lejt szavazott meg Kovászna megyének útjavításra. Ezenkívül a környezetvédelmi minisztérium alapjaiból Barótnak 195 milliárd, Kovásznának 173 milliárd régi lejt hagytak jóvá vízvezeték- és csatornarendszer-felújításra.

♦ **11-én** Traian Băsescu államfő a kovásznai protokollvillában ebédelt látta vendégül Kovászna és Hargita megye prefektusait és megyeitanács-elnökeit, valamint Sepsiszentgyörgy, Csíksze-

reda, Székelyudvarhely, Kovászna, Csíkkozmás és Kommandó elöljáróit. Korábban a megye azon újságíróit, köztük a Székely Hírmondó főszerkesztőjét hívta meg ebédre, akik a látogatásáról úgymond „korrektül” tudósítottak.

♦ **11-12-én** Kézdiálmás polgármesteri hivatala és a Kelemen Didák Általános Iskola második alkalommal szervezett falunapokat, melyre nyolcvan-négy szíhalmi és püspökszilágyi (mindkettő magyarországi település) vendég is érkezett. Az almásiakat leginkább Nahóczki Péter, Európa-bajnok íjász bemutatója nyűgözte le. Ugyanekkor tartották a zabolai falunapokat is.

♦ **16-án** a megyei tanács Pro Comitatu Covasnae-díjjal jutalmazta dr. Boga

Olivér nyugalmazott kézdivásárhelyi kórházigazgatót, Haszmann Pált, a csernátoni Haszmann Pál Múzeum vezetőjét, Gazda József kovásznai írórt, Damó Gyula nyugalmazott kisborosnyói tanítót, Máté Ferenc baróti népművészt, Kubánda Gizella ny. baróti kultúraszervezőt, Molnár Gizella ny. sepsiszentgyörgyi színművészt, dr. Ioana Georgescu ny. sepsiszentgyörgyi főorvost, Niculina Pînjar sepsiszentgyörgyi szociológust, Botka László ny. sepsiszentgyörgyi színművészt, József Álmos ny. sepsiszentgyörgyi tanárt, dr. Szóts Dániel ny. sepsiszentgyörgyi főorvost.

◆ **16-án** különlegesebb ünnepélyesség nélkül, szócсата közepette avatták fel Kőkös határában a Székelyföld feliratú, 18 négyzetméteres reklámtáblát. A táblaavatón jelen levő Markó Béla RMDSZ-elnök román politikusokkal került éles szóváltásba.

◆ **17-20. között** került sor az első alkalommal megszervezett, s nagy sikert arató Háromszéki Magyarok Világtalálkozójára.

◆ **17-én** újabb emlékmű-együttessel bővült a kisborosnyói történelmi emlékpark: a Háromszéki Magyarok Világtalálkozójának nyitórendezvényeként felavatták a Háromszéki oktogon elnevezésű, megyénk nagyjainak emléket állító együttest.

◆ **18-án** Szentkatolna második alka-

lommal szervezte meg ünnepét, amelyen Buellas francia testvértelepülés tizenkilenc küldöttje is jelen volt.

◆ **18-án**, Mikóújfalú falunapján több jeles vendég is tiszteletét tette a községben: előbb Cselényi László, a Duna Televízió elnöke, majd ft. Tőkés László, Királyhágó-melléki református püspök látogatott el az ünnepre. Este Bródy János tartott meglepetéskonzertet a több száz fős tömegnek.

◆ **19-én** több tízezer ember vonult fel az Óriáspince-tetőre, az első alkalom-

mal megrendezett világtalálkozó egyik legfontosabb eseményére, a monumentális emlékmű avatására, illetve az Egy a nép, egy a magyar című rockopera-összeállításra.

◆ **20-án**, a négynapos kézdiszentléleki faluünnep záróakkordjaként a Perkő felé vezető úton székely kaput avattak. A perkői búcsú ünnepi szentmiséjét a Duna Televízió ismét élőben közvetítette. Az áhítat után az erdélyi gyermek- és ifjúsági táncegyüttesek találkozója került sor, este pedig a baróti TransylMania együttes Mert tudnom kell című produkcióját nézhették meg az érdeklődők. A koncert után a megye minden településén lármatűzek lobbantak fel.

◆ **20-án** az Országos Útgondnokság regionális központjának utasítására eltávolították az alig négy nappal korábban felavatott kőkösi Székelyföld-táblát.

♦ **25-26-án** negyedik alkalommal szerveztek falunapot Papolcon. A rendezvény legfontosabb mozzanatát a

tűzoltó-találkozó és -verseny képezte. Az ünnepi istentiszteleten – hét év szolgálat után – Beder Imre lelképásztor búcsút vett a helybéli református gyülekezetétől.

♦ **25-26-án**, a második alkalommal megtartott rétyi falunapokat jeles fotográfiai esemény tette különlegessé: a magyarországi, Pulitzer-díjas Benkő Imre fotóművész Székelyföld című tárlatát nyitották meg.

♦ **25-26-án** Gábor Áron szülőfalujában negyedik alkalommal szerveztek falunapokat. A kétnapos rendezvényen a helybéli Comenius Általános Iskola tanulói, továbbá csernátони és Vrancea megyei táncosok léptek színpadra.

♦ **25-26-án** a céhes városhoz tartozó Nyújtódon, Bíró István, Ugron Attila és Jakabos Szabolcs irányításával harmadik alkalommal szerveztek falunapokat.

♦ **26-án** először tartottak falunapokat Cófalván.

♦ **26-án** négyszer csapott le a villám Háromszéken. Mikóújfaluban egy porta, Gelencén egy csűr, Kézdivásárhelyen egy asztalosműhely, Kézdiál-máson egy szénaboglya gyulladt ki az ítéletidő következtében.

♦ **27-28-án** az RMDSZ országos vezetősége mintegy húsz háromszéki te-

lepülés RMDSZ-es polgármesterét, illetve alpolgármesterét utaztatta Brüsszelbe, ahol az Európai Unió intézményeinek munkájába kaptak betekintést.

♦ **24-31.** között a csernátони Haszmann Pál Múzeumban 12 magyarországi és háromszéki iskolás vett részt az első alkalommal megrendezett ifjúsági nyelvkutató táborban.

♦ **30-án** újabb vihar tombolt Háromszéken, amely több településen is áramkiesést okozott. Előpatak, Kézdi-kővár, Dobolló, Dobollópatak, Márkos és Márkosrét hosszabb időre sötétben maradt.

Szeptember

♦ **1-jén** mintegy 20 háromszéki település illetve több megyei palackozó mutatta be borvizét az újonnan rendbe tett mikóújfalusi Bedő-forrásnál, ahol első alkalommal szervezték meg az Aquarius névre keresztelt borvízünnepet.

♦ **2-án** tartották az ojtózi Anselmofogadó hagyományos ünnepét. A

szórakoztató programok mellett az Éli zenekar első lemezének bemutatójára is ekkor került sor.

♦ **1-2-án** az alsólemhényi Bem József Általános Iskola udvarán tartották Lemhény község faluünnepét. Több koncertre került sor, fellépett Majláth Attila, Kristóf Katalin és Milán, szerepelt a helyi iskola népi táncsoportja,

ezenkívül a lemhényiek ízelítőt kaptak a megyeszékhelyi Ida Aerobik repterájából is.

◆ **3-án** a kézdivásárhelyi rendőrség gazdasági irodájának operatív csoportja kisebb bűnbandát tartóztatott le. A nyomozás eredményeként négy, 25 év körüli fiatalember – ketten kézdivásárhelyiek, ketten székelyudvarhelyiek – ügyében indult kivizsgálás hamisítás, hamis okirat tudatos felhasználása és csalás gyanújával.

◆ **7-én** fejezték be a 450 négyzetméteres, modern Caritas-raktár építését a sepsiszentgyörgyi ipari negyedben. Az alapot önerőből, az épület többi részét tíz nap alatt egy tizenkét fős ír önkéntes csoport készítette. A raktár bútorok, élelmiszerek tárolására is alkalmas.

◆ **8-án**, Torja község első írásos említésének 700. évfordulójára szervezett ünnepségen avatták fel Bálványosfürdőt, a Vasas borvízforrás közvetlen szomszédságában a Daragus Attila által megálmodott ökumenikus kápolnát. Vasárnap elkészült az újabb rekordnak számító, száztizenhárom méteres túrós puliszka is.

◆ **8-9-én** először szervezték meg Zalánpaták ünnepét. A falunapok gerincét három jeles esemény képezte: új iskolát avattak-szenteltek, több évszázados templombúcsúját tartotta a

faluk, és asztal mellé ültek a vidék állattenyésztői, hogy a megyei szakvezetőséggel közösen keressék a tejtermelés lehetséges legjobb uniós ösvényeit.

◆ **13-16.** között került sor Kézdivásárhely Őszi Sokadalmára, amely négy naposra bővült. Az esemény magját képező Kézdi Expo hatodik kiadásán huszonegy kiállító mutatkozott be.

◆ **14-16.** között rendezték meg – 10. alkalommal – a Kovásznai Napokat. A városnapok szervezőinek minimális pénzkeretből kellett gazdálkodniuk, így nem csoda, hogy az idei rendezvény nem a legszínvonalasabbra sikeredett. A Székely Hírmondóban megjelent bírálat miatt le is mondott a kovásznai kultúra szervezője, Thiesz János.

◆ **17-én** a barátosi Bibó József Általános Iskolában székelydíszkapu-avattással nyitották meg az új tanévet. A kaput Makó Csaba kovásznai fafaragó készítette.

◆ **17-én** 38 500 óvodás és iskolás számára csengettek be a megyében.

◆ **17-én** Kézdivásárhelyen Markó Béla szenátor, az RMDSZ szövetségi elnöke, Keresztély Irma megyei főtanfelügyelő és Demeter János megyei tanács-elnök jelenlétében avatták fel a 17 év alatt felépült új iskolát, ahová a Petőfi Sándor Általános Iskola költözött át. Az intézmény padjait 570 tanuló foglalta el.

♦ **19-én** ünnepélyes keretek között ismerték el Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Tanácsnak (SZNT) az autonómia megteremtéséért folytatott küzdelmét. Az Árpád fejedelem-díjat Fodor Imre, az SZNT elnöke vette át.

♦ **19-én** Gubcsi Lajos ugyancsak Árpád fejedelem-díjat adott át a Romániai Magyar Néptánc Egyesület elnökének, Deák Gyulának, kiemelve a Háromszék Táncegyüttes hozzájárulását az erdélyi néptánc- és népzene-hagyományok megőrzéséhez és továbbadásához.

♦ **20-ától** új kormánybiztos-helyettese lett Kovászna megyének Gabriel Siminiceanu személyében, akit a szeptember 18-i kormányülésen ideiglenesen neveztek ki. A megyei környezetvédelmi hivatal munkatársát a Nemzeti Liberális Párt támogatta.

♦ **21-én** a kultúra különböző szakterületein dolgozók nyilvános tiltakozást

tartottak Bukarestben és a megyeközpontokban. Sepsiszentgyörgyön a Tamási Áron Színház, az Andrei Mureșanu Színház, a Bod Péter Megyei Könyvtár, a Kovászna Megyei Művelődési Központ, a városi kultúrház, a Háromszék Táncegyüttes és a Székely Nemzeti Múzeum mintegy félszáz munkatársa vonult a prefektúra elé, ahol többek között a kultúrának jutta-

tott költségvetés és fizetések növelését, ételjegyek, bölcsődejegyek megadását követelték.

♦ **22-23-án** a nagyborosnyói önkormányzat első alkalommal szervezett falunapokat a községközpontban. Hasonló rendezvényt tavaly is tartottak ugyan, de akkor egy helyi magánvállalkozó szervezett ünnepséget – Lillanapokat – a saját költségén.

♦ **21-22-én** a Vigadó nagytermében szervezett orvosi konferencián 170 romániai orvos volt jelen. A marosvásárhelyi és a brassói orvosi egyetem professzorai mellett Kovászna, Hargita és Maros megyei szakorvosok is részt vettek.

♦ **26-án** a kovásznai Szent István római katolikus templomban dr. Pápai Lajos győri megyéspüspök jelenlétében felszentelték és megáldották az Apor Vilmos Gyermekvédelmi Központot és az épület pincéjében kialakított kis kápolnát.

♦ **28-án** Gróf Batthyány Lajos GTP (General Teenager Project) Ifjúsági Klub nyílt Sepsiszentgyörgyön az Amőba Eurocenter Oktatási Központ Csiki utcai épületében. Romániában ez az első, a GTP-program keretében létrejött klub. Az avatószalagot a díszvendég, az első magyar úrhajós, Farkas Bertalan vágta el.

♦ **28-án** az Európai Emberjogi Bíróság ítéletet hirdetett az Agache-ügy elítélteinek román állam elleni perében. Reiner Antal, Paizs Ottó, ifj. Konrád János és Héjja Dezső a strasbourgi székhelyű bíróságon a román igazságszolgáltatás elmarasztalását kérte, részrehajlás és szándékos időhúzás vádjával. A testület részben helyt adott a panaszoknak, s anyagi kártérítést ítélt a felpereseknek a hosszúra nyúlt bírósági eljárás miatt.

Háromszék régi várai

Háromszék vármegye a Keleti-Kárpátok nyugati oldalán terül el. Nevét a székely telepítések kapták, arról a három székely székről – Sepső, Kézdi, Orbán –, melyeket a keleti határ védelmére szerveztek az Árpád-házi királyok a X-XI. században. Hogy azelőtt kik lakták a területeket, máig kiderítetlen: elméletek vannak, de hitelt érdemlően egyik sincs tisztázva. A honfoglalás és a kunok betelepedése is csak záróakkordja volt a népvándorlásnak. Kézzelfogható bizonyítékok vannak arra vonatkozóan, hogy Háromszék már az őskortól és azután is folyamatosan lakott terület volt, sőt voltak olyan idők, amikor igenis sűrűn lakták. Ezt igazolják a helynevek, határnevek, de még inkább az a 42-44 vár, amelyek romjaikban is e térség történelmét két vagy három évezredre vezetik vissza.

Orbán Balázs, amikor a Székelyföldet kutatta és leírta, különös figyelmet fordított a háromszéki várakra, megpróbálta tisztázni azok eredetét és korát. Hogy ez mennyire sikerült neki, azt a következő leírásából is meg lehet ítélni: „Háromszék nem csak az összes Székelyföldnek, hanem az annyira nagyszerű vidéket felmutató erdélyi résznek is kétségtelenül legszebb pontját képezi, és ha Háromszék természeti szépségben ritkítja párját... erkölcsi becsben még inkább túlszárnyalja honunk minden más vidékét.”

Bizonyított tény, hogy Háromszéken a keletről elindult és nyugatra vándorolt sok néptöredék nagy része átvándorolt, ezt archeológiai leletek igazolják, de a megyében található több mint 40 várrom tanúbizonysága annak, hogy itt a múltban mozgalmas élet folytatható. El lehet gondolkodni azon, hogy kik lehettek azok, és mivel foglalkozhattak, hogy ilyen sok védelmi létesítményre volt szüksége az akkor uralmon lévő vezető rétegnek, akiket a hagyomány úgy emleget, hogy óriások, tündérek, akik egyik hegytetőről a másra léptek egy lépéssel.

Az Orbán Balázs által számba vett háromszéki várak a következők:

1. Nagyajtán a Várhegy és a Pisz-

rángpatak között levő vár. Eredete ismeretlen, a hagyomány szerint óriások lakták, a Várhegyről egy lépéssel a Tortogó várra léptek.

2. Apácán a toronyerőd, amely egy nagyobb erődítmény maradványa. A hagyomány szerint ennek neve Fekete vár.

3. A bölöni templomerőd neve Várjűvár, eredete ismeretlen.

4. Lügeten a hegytetőn lévő Fellegvár.

5. Földváron a Mária-vár.

6. Erősdön a Csókavár és a Veczer vára.

7. Illyefalván a templomerőd.

8. Aldobolyban a Bács vára. Itt a víz a Büszke helyen régi sírokat mosott ki, senki nem tisztázta, kié voltak. A sírok kerek üst alakúak, és vannak olyan hamvvedrek, melyeknek füle ujjnyi vastag.

9. Szotyorban a vár még Hunyadi János idejében megvolt. Régi várnak tartják, ahol óriások laktak, akik egy lépéssel átléptek a Cenkre.

10. Szentgyörgyön volt az Őrkőn egy vár, aminek mára már a nyoma sem maradt, hagyomány nincs róla.

11. Az árkosi régi Várkastély kerülete 200 lépés volt, a fal magassága pedig hat öl Orbán Balázs idejében.

12. A várhegyi vár nem a Székelybánya, hanem az, amelyik Miklósvár felé van.

13. Kőröspatakon volt egy régi vár, amely körül vizes árok húzódott.
 14. Bodokon a Kincses vára, aminek régi neve ismeretlen.
 15. Oltszemen volt a Herecz, új nevén Mikó vára. Volt azonban a mai Mikókúria helyén egy római vagy még korábbi vár, ahonnan egy kosfej került a múzeumba. A hagyomány itt is óriásokról beszél, akikhez kilenc falu határa tartozott.
 16. A Gerebenec patak mellett volt a Vápa vára, amely Mikóújfalú határában van. A Vápa név azonos a kaukázusi Vápa megnevezéssel. Eredetileg Bükszádhoz tartozott, s a hagyomány szerint a vár alatt egy pincerendszer húzódik, amiről rajz is létezik.
 17. Tusnádon van a Solyomkő vára, ami a hagyomány szerint tündérkirálynőé volt, aki az óriásokkal lakott ott. Fennebb van a
 18. Bálványosvár, ami már a Csiki-medencéhez tartozik, a Baál patak partján. Ma már csak a nyomai léteznek. Összefüggésben volt a torjai Bálványosvárral. Nagyon régi, egy egész várrendszer része.
 19. A torjai Bálványosvár, amelyhez szintén egy egész várrendszer tartozott. Orbán Balázs szerint a következők:
 20. Perkő vára Szentléleken, a Perkő hegyen. Ennek ma már nyoma sincs, a sok búcsújárás eltüntette.
 21. Csomortán vára egy igen régi vár, még hagyománya sincs.
 22. Lisznyóban, a Borzos-bércen a Barabás vár.
 23. A szacsvai vár; igen régi, óriások lakták.
 24. Kisborosnyó vára; ugyancsak óriások lakták, akik egy lépéssel a Cenkre léptek.
 25. A lisznyói vár, a Várbercen levő Törökvár.
 26. A bikfalvi Csigavár.
 27. A várhegyi vár, melynek újabb neve János Zsigmond idejétől Székelybánya. Ezt a várat a székelyek úgy eltakarították, hogy csak a nyoma maradt meg.
- Az újabb kutatások kiderítették, hogy a Feketeügy folyó bal partján levő várak egy várrendszert alkottak valamikor, amelyeknek még az emléke is kiveszett. Ehhez a várrendszerhez tartoztak:
28. Bereck vára, amelyet a rómaiak újjáépítettek egyidőben a
 29. Komollói várral. E két római várhoz tartozott több kis vártorony, mint az eresztvényi Székelynéz-őrtorony, a Magyarósten levő őrtorony, az Ojtoz-völgyében egy másik őrtorony. Ezek ma már nincsenek meg, mert a magyar királyok lebontatták.
 30. Rákóczi-vár az Ojtozi-szorosban.
 31. Gelence vára a Nagyvártetőn, az Aladár vára, de volt még egy vár
 32. Gelencén, a Kisvártetőn is.
 33. Kovásznán, a Tündér-völgyben Tündér Ilona vára.
 34. Cőfalván a vár helyén aranypézn és más leletek kerültek elő, ezek Bécsbe kerültek, árukból épült a cőfalvi református templom.
 35. Egerpatakon volt a Bodza- vagy más néven a Pogányvár. Innen is kerültek elő archeológiai leletek. E várnak a hagyomány szerint Fergettyű volt a neve.
 36. Angyalos felett állt Bábolna vára. Itt római bronzszobrokat találtak, Bese nyön pedig gepida csákányokat. A hagyomány azt tartja, hogy Eresztvénytől nyugatra van az óriások hegye, ahol óriások laktak, kik egy lépéssel a pincétől és kúttól a torjai Bálványosvárhoz vagy a borosnyói várhoz léptek.
- Végigjártam ezeket a helyeket és sze-

mélyesen tapasztaltam, hogy Székely-néz-tetőről belátja az ember az egész Alsó- és Felsőháromszéket, a Besenyő-patak völgyét, és tisztán látszik a torjai Bálványosvár – írja Orbán Balázs.

37. A Torja-patak bal oldalán található a terjedelmes Torja-várának nyomai, melynek kerülete 360 lépés volt. Óriások lakták a hagyomány szerint, akik egy lépéssel a Barca mezejére léptek. Ez a hegyhát ma be van erdősödve.

38. A Kászon-völgyében, a Szent János-patak jobb oldalán levő hegyhátan volt egy vár, aminek az eredeti nevét senki nem ismeri. A várfalak egy méteres magasságban még megvannak, innen is kerültek leletek a szentgyörgyi múzeumba.

39. A Csonka-torony Felsőcsernátonban, mely az Ikavár maradványa. Senki semmi konkrétumot nem tud róla. Állítólag jóval a XIII. század előtt épült. A Csíki Székely Krónikában találunk említést róla, de mivel az Ika nemzetségről nem sokat tudunk, ez vonatkozik a várra is.

40. A Plájások vára Nyújtódon; erről sem tudunk semmit.

41. Sieth vára, mely egy őrtorony lehetett Szentlélek határában.

42. Uzonban volt egy igen régi vár, melyet már Orbán Balázs sem látott, csak a hagyományból értesült róla. Ez a vár a ma létező Béli-kastély hátsó kijáratánál feküdt, és egy egész pince- és alagúrendszer tartozott hozzá. „Ott voltam a szeszgyár újraépítésekor, ekkor találtam rá az alagútra és pincére. Engedély hiányában nem lehetett ásatásokat végezni, ezért az még ma is feltáratlan. E vár köveiből épült a XVI. században a Béli-kastély.”

43. Lemhényi vár. (...)

Ha Nagy-Lemhény pataka várral büszkélkedhetik, a Kis-Lemhény pa-

taka sem akar hátrább maradni: ez utóbbi völgyében, a két testvér folyó összefolyásától alig 2000 lépésnyire, a völgy jobb oldalán önálló hegy magaslik, olyan hegy, melyet a természet maga is vár alapjának alkotott: Vár-hegy a neve. A tetőlapján egy tekintélyes vár volt, melynek most is észlelhető maradványai vannak. A várfalak alaprakata és a ledőlt falak halomra omlott köveiből kikövetkeztethető, hogy a szabályos kör alakú vár 417 lépés kerülettel bírt, tehát Álmos várnál jóval nagyobb terjedelmű volt. E várról – újból fájdalmasan kell bevalanunk – semmi adatunk nincs, még a hagyomány is kihalt róla. Mondják, hogy Csomortán e vár őrzőiből alakult, s így hihető, hogy azt Csomortán várának nevezték, amely a fentebb 21-es sorszámot viselő csomortáni vár elődje lehetett, s amely sorban így a 44. vár volt Háromszéken.

Úgy vélem, hogy ilyen vármegye, ilyen különálló vidék a Kárpát-medencében még egy nincs, amely ennyi régi várral dicsekedhetne. (...)

A háromszéki várakat vizsgálva megállapíthatjuk, hogy mindenik vártípus előfordul, ami azt jelenti, hogy a múltban nagyon sokféle nép megfordult, és huzamosabb időre rendezkedett be ezen a vidéken. Földvárat a nomád pásztornépek építettek síkvidékeken, mocsaras helyeken, és általában a lovas népek – géták, hunok, avarok. Ilyen volt Háromszéken, a Barcaságban a Homárka-Hunárka, amely Rétytől a Bodzáig húzódott, vagy más földvárak a Barcaságban, valamint Ikafalván, Csernátonban, Depsén. Fávárakat ma már nem találunk Háromszéken, de tudjuk, hogy a teuton-lovagok II. Endre engedelmével csak fávárakat építhettek. (...)

Háromszéken mindazon várak, melyeknek múltja ismeretlen, melyekről a hagyomány sem tudja, ki építette, ki laktott benne és mi volt a rendeltetése, s melyekben „óriások” laktak, akik egyik tetőről a másikra egy lépéssel átléptek, olyan régmúlta tekintenek vissza, hogy még hinni sem merjük. Ilyenek a barcasági és az erdővidéki várak is, amelyek egy várrendszert alkottak. Ezek elsősorban a kereskedelmi útvonalakat, az átjárókat, a kereskedelmi forgalom biztonságát őrizték, és általában a skythaszittyá fejedelmek, baál uralkodók, királyok tulajdonait képezték.

Egy várrendszert alkottak a Fekete-ügy bal partján, a Keleti-Kárpátok hegyeiben épült várak, le egészen Brassóig, amelyek nem csak a Kárpátok közti átjárók kereskedelmét és útjait fel-

ügyelték, hanem a szorosokon betörő ellenséget is szemmel tartották. Ezért úgy voltak építve, hogy a rendszerhez tartozó várak mindenike egymást látta, szemmel tartotta és riasztotta egy-egy ellenséges támadáskor. A várrendszerek is tudták egymást riasztani a közbeiktatott őrtornyok és leshelyek közvetítésével. Így például a bodzai szorost ellenőrző brassói, bodolai és szacsvai vár – ha támadás érte – riasztani tudta a torjai Bálványosvárat az eresztevényi Székelynéz őrhelyen keresztül, de ez (a Székelynéz) riasztani tudta a berecki, az ozsdolai vagy a kovásznai várakat is, vagy éppen a lemhenyi-almási Álmos (Veneturné) várát. (...)

*Márkosfalvi Orbán Dezső
(részletek egy hosszabb dolgozatból)*

Az alábbiakban nyolc régi háromszéki vár múltját ismertetjük röviden.

A lemhenyi Almás (Álmos?) vára

Lemhénytől északra, Kézdiálmás határában áll Almás vára. A Lemhenyi-patakká egyesülő Ragadó- és Tiszafenyő-pataktól közrefogott hegytömbben, mégpedig a magaslat keleti oldalán, a Tiszafenyő-patak jobb partja mellett, az 1106 m-es magaslatból kiinduló Várerőse nevű hegyfokon található a romok. Az ovális alakú vár északi oldalán egy összeomlott torony romjai láthatók. A várban 1977 nyarán a Sepsiszentgyörgyi Múzeum munkatársai végeztek ásatást. Az északi oldalon egy 5X5 m belméretű, külső ol-

dalán 7X7 m nagyságú, négyszögletes torony nyomai kerültek elő. A torony falvastagsága 2 m lehetett, belsejét sárga homok borította; régészeti anyag nem került elő.

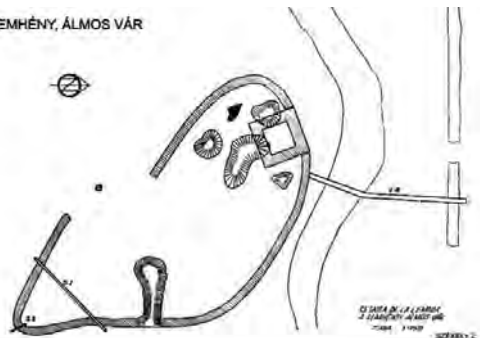
A vár ovális alakja, a beugró négyszögű torony, a vár előtti U-alakú sáncok,

valamint a mésszel rakott fal egyértelműen a középkorba keltezí az erősséget, alakja, építési technikája, a különálló „öregtorony” a torjai Bálványosvárral mutat hasonlóságot. Minden valószínűség szerint egy időben épültek, a 12. sz. végén, a 13. sz. elején, és kezdetben mindkét vár a korai magyar feudális királyság keleti határvédő erődítményrendszerébe tartozott. A csekély régészeti anyag arra enged következtetni, hogy a vár rendeltetése korán megszűnt, ugyanis a határvédelmet a 13. század elején átvette a betelepült székelység. Mások viszont úgy vélik, hogy még a 14. század után is lakták.

Orbán Balázs szerint a nép óriásoknak tulajdonította az erősség építését; szokásosan itt is kincseket kerestek. A nagy utazó idejében még éltek némi mondai foszlányok. Márkosfalvi Orbán Dezsőnek egy idős adatközlője azt mesélte, hogy „az ő gyermekkorában a falak még mindenütt 6-8 öl magasak voltak, a kapubástya épen állott, s a kapu felett írásos kő is volt, melyet semmiféle ember olvasni nem tudott, pedig ő az öreg papot is elvezette oda. A homályos hagyomány Veneturné várának mondja, a legérdekesebb szóhagyomány pedig az, hogy az Almás,

LEMHÉNY, ÁLMOS VÁR

illetőleg Álmós vára volt. Lakói e várból települtek le a faluba, melynek eredeti neve nem Almás, hanem Álmós volt, csak később idomították át.”

A torjai Bálványosvár

Bálványosvár keletkezését a helyszínen kutató Ferenczi István régész a XI. századra helyezi, hasonlóan a Székelyföld területén felkutatott többi korai kővárhoz. Ezzel szemben a szakemberek által készített újabb felsorolásokban már nem szerepel. Így vélekedik Engel Pál történész is, aki szerint Bálványosvár a tatárjárás után keletkezett várak egyike, amit a környéket uraló feltorjai Apor bárói család emeltetett. Az első, napjainkig fennmaradt okleveles említése csak 1360-ból való „castri Baluanus” néven, amikor a székely eredetű bárói familia tagjai megosztozták rajta.

Azon kevés erősségek egyike, amely a fennállása alatt mindvégig egyetlen földesúri családé volt. Az eldugott, nehezen megközelíthető várat kevés esemény érintette, csak ritkán adnak hírt róla az egykorú források. 1541-ből származik egy okmány, amiben a családtagok egyezsége kötötték a váruadalomból befolyt jövedelmek elosztásáról. Azt biztosan tudni, hogy a XVII. század elején még

épségben állt és lakták az épületeit. Pusztulásának körülményei bizonytalanok, egy 1674-es feljegyzés szerint „Apor Ilona... pusztán hadta a volt Bálványos várát leánykorában”, más adat szerint már 1603-ban, amikor Apor Miklós földesúr elesett a Székely Mózes ellen vívott brassói csatában, az özvegye, Lázár Borbála elhagyta a kényelmetlen hegyi sasfészket, és a Torja községben emeltetett reneszánsz várkastélyba költözött át. Bár a részletek még bizonytalanok, de a XVII. században sorsára hagyott erősség lassan romba dőlt, falait és épületeit egyre inkább rongálják az időjárás viszontagságai.

A nép ajkán több rege is él a várról. Az egyik szerint hatalmas tündér építette, mégpedig utóbb megkeményedett, eredetileg lágy kövekből. További monda szerint egy óriás királynak aranyhídja volt Bálványosvárról át a Büdös-hegyre. Szép leánya, kíváncsisága kielégítésére, egyetlen lépéssel a Kézdivásárhely és Alsócsernáton közötti fele távolságra domborodó Pókahalmára lépett, hol a mezőn szorgoskodó emberek néhányát ekéstől, ökröstől kőtenyébe tevén, apjának bemutatni vitte az erősségbe. Amde apja feddve intette: „Tedd le lányom, bocsásd szabadon a bogarakat, mert azok haragja megsemmisülésünket

okozhatná. Kíméld őket lányom, mert ők utódaink lesznek...”

A mondák másik csoportja sokkal fiatalabb keletű, a székelységnek az ősi hit mellett az új, keresztyén vallás elleni küzdelmével kapcsolatos: itt aludtak ki utoljára a magyarok ősi hadistenének oltárai, idevaló volt az a pogány Apor fiú, ki testvéreivel együtt elrablta a már megkeresztelt Mike Ilonát. E vár tulajdonosának, Apornak tartja a néphagyomány azt a hatalmas László erdélyi vajdát is, aki 1308-ban nemcsak elfogta Magyarország királyát, a bajor származású Ottót a magyar szent koronával együtt, hanem egy időre börtönbe is vetette. A történettudósok ugyan mind az utóbbiakat, mind az előbbieket egyaránt tagadják, ám néha a mesékben is rejtőzködhet némi igazság. Néha pedig még a legnagyobb tudósok is tévedhetnek, kivált, ha előre készített elméletek Prokusztesz ágyába akarják beszorítani a kezük ügyébe került anyagot...

A felsőcsernátoni Ikavár

Felsőcsernátontól északnyugatra, a Nagypatak és Ika-patak között meglehetősen hosszan elnyúló, mindenütt nagyon keskeny, Várberc élének nevezett hegynyúlvány emelkedik. Bár viszonylagos magassága

eléggé csekély, 30-40 m, úgyszólván mindenfelől meredeken emelkedik ki. Ezen található Ika várának toronymaradványa, vagy ahogy a környékeliek nevezik, a csernátoni Csonka torony.

A várról okleveles adatot nem ismerünk. Egyes vélemények és az itt talált leletek alapján 13-14. századi lehet. A vár legrégibb leírása Ferentzi Jánostól jelent meg az Erdélyi Hírlap melléklapjában, a Mulattatóban, 1838-ban. Jóval közismertebb a várról Orbán Balázs leírása, és az általa készített alaprajz. Az ő korában a várfalak 1,9 m vastagok voltak, helyenként még 5,5-7,5 m magasságban állottak. Napjainkban a keskeny gerincen épült, meglehetősen hosszú várnak csak a déli tornya áll, kb. 8-9 m magas. Belső átmérője 1,5 m, falvastagsága 1 m. Az erősség belsejében épület helye nem vehető ki. A környékeliek nem tudnak innen előkerült régiségekről, még a nagymérvű kincskeresések ellenére sem.

Az Orbán Balázs által följegyzett monda változata szerint „Ika rabonbán után nagy, szárnyas ember, óriás költözött az erősség falai közé, ki egyszer, haragjában, olyat ütött a vár sziklájára, hogy öklének benyomódott helyét még akkor is mutogatták. Kedves óriás lehetett, mert gyakran repülgetett a csernátoni istenháza tornyára emberek rémítgetni.”

A bükszádi Vápavár

Az őskori telepre épült kora középkori Vápa vára Sepsibükszád határában, a Rakottys-patak és az Olt közös teraszormán, az Olt jobb parti hegyfokán, a Zsombor-patak beömlésétől északra fekszik. László Ferenc az itt talált edénytöredékek alapján úgy vélte, hogy az Árpád-kori vár építése előtt az őskorban egy

erőrdi-jellegű település állt ezen a helyen. A vár alatti területen kő-rézkori (az erőrdivel egykorú), illetve bronz- és vaskori kultúrrétegeket tártak föl, és két középkori sarkantyút, valamint kardhüvelydarabot is őriz innen a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum.

1949-ben Székely Zoltán ásatott a várban. Előkerült néhány vastárgy (rozztás sarkantyú, patkó, 14-15. századi). A környék birtoktörténete és a vár késői leletei alapján feltételezhető, hogy Vápa vára a hidvégi Mikók mentsvára lehetett, melyet még a 15. században is használtak, ill. toronnyal erősítettek. A vár fala akkor az északi oldalon volt a legépebb, 6 láb (1,9 m) széles és két öl (3,8 m) magasságban. Az oldalfalak rongáltabbak, átlagos magasságuk 1 öl (1,9 m), néhol már csak alacsony kőrakás látszott belőlük. Az erősség belsejében határozott épületnyomot nem észlelt, csupán töménytelen kincskereső gödröt.

„A nép ajkán semmi, a várról regélő monda nem él – írja Ferenczi Sándor... Nem is csodálkozhatunk a népmonda hiányát illetőleg, hiszen a közeli falvak mind újabb települések. Sepsibükszád is csak 1872-ben keletkezett az üveggyár létesítésével. Az akkor más tájakról idehozott székely, német, cseh és román munkások meg természetesen nem örökíthettek tovább régi hagyományokat, mikor maguk is mind újonnan jöttek...”

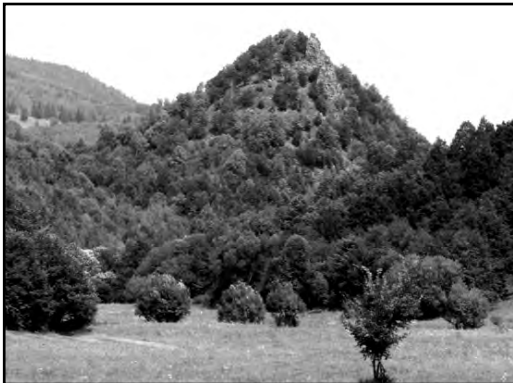
A bükszádi Sólyomkő vára

Az Olt folyó tusnádfürdői sziklaszorosának alsó végénél, éppen ott, ahol a Szent Anna-tó tűzhányó üstjének Töbérc nevű oldala, meg a Kis-Piliske magas hegykiágazásai végződnek, magas (fellegvári szintű) padnak adva helyet, emelkedik az Olt jobb partján magányos, kúp alakú, nagyon meredek andezit sziklaszálon Sólyomkő vára. Két oldalról a Kis- és a Nagy-Sólyomkő patakok mély, sziklás völgyei határolják. Kállay Ferentől tudjuk, hogy nevét a sziklaodúkból tanyázó sólymokról kapta, ugyanis itt fogdosták össze a Portának adóba küldendő vadászsólymokat.

„... A vár alakja hosszúkás négyszög volt, 125 lépés hosszal és 38 lépés szélességgel. Ebből kitűnőn tekintélyes nagyságú s fekvésénél fogva megközelíthetetlen véderőd volt: büszke sásfészek, hová még a jóbarát is csak bajjal tudta magát felküzdeni, az ellenségnek pedig oda behatolni teljesen lehetetlenség volt”. (Orbán Balázs: A Székelyföld leírása)

Ferenczi Sándor úgy gondolja, hogy a vár építése a 13. század végére, ill. a 14. század első felére tehető, és építetője a Mikó család egyik őse

lehetett, hacsak nem volt előkelőbb, vagyonosabb birtokos a környéken. Vofkori László a 14-15. századra teszi a vár pusztulását, véleménye szerint a török-tatár betörések során dőlt romba.

A sepsibodoki Kincésásvár

Sepsiszentgyörgytől északra, Sepsibodok határában, az 1194 m magas Bodoki-havas délnyugati kiágazásán emelkedő, 1053 m-es Kincés-tető csúcsán állt valaha Kincés vára, amelyet a bronzkor végén, a korai vaskorban építhettek. Maradványait legkönnyebben a málnási vasútállomástól induló kék jelzésen, 6 km-es gyalogtúrával érhetjük el.

Az erődítmény nevét valószínűleg nagymérvű kincskeresés következté-

ben nyerhette. Az, hogy a „Kincés” név a kincésás kopott, meg rövidült alakja, hogy a várban valamikor régen jelentős kincskereső tevékenységre került sor, végül pedig hogy a maradványokat már a 16. században is várhelyként tartották számon, igazolja Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemnek 1592-ben Gyulafehérváron kiállított adománylevele is. A ma élők

tudomása szerint azonban, bármennyire is kuttattak kincsek után, még soha senki nem bukkant ott régi pénzre vagy egyéb drágaságra.

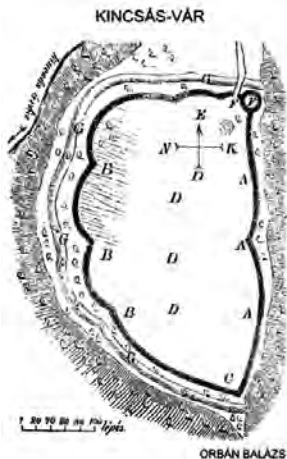
Évezredekkel később, a középkorban a környék lakói – felhasználva az őskori erősítéseket – újból lakhatóvá tették. A várfalat folyamatosan jó karban tartották, és alkalmadtán ide menekültek a tatárok, törökök elől, akik a havasokba csak ritkán merészkedtek utánuk.

A 19. század második felében Orbán Balázs által megfigyelt falmaradványok ma már nem láthatók, csupán az északkeleti részen általa „kőtorony”-nak meghatározott, egykor körülfalazott, beomlott üreg és a várárok található meg. Orbán ugyan említ kincskereső mondát is, ő is úgy gondolta, hogy az erősség nevét valószínűleg nagymérvű kincskeresés következtében nyerhette.

A málnási Herecvár

Málnás határában torkollik az Oltba a Herec-pataka. A málnási vasútállomás fölött, délen emelkedik a Vártető (706 m) magaslata, melynek csúcsát Árpád-kori vár romjai koronázzák.

A sepsiszentgyörgyi múzeum 1976-ban ásatásokat végeztett az erősségben, ennek eredményeképpen tudjuk, hogy a vár építése a 12. század végére, a 13. század elejére tehető. Egyes vélemények szerint a Mikó család egyik őse emeltette. Pusztulásának idejét nem si-

került megállapítani, Orbán Balázs szerint 1827-ben Mikó Miklós oltszemi kastélya e vár köveiből épült fel.

Orbán Balázs följegyzett két népmondát is. Egyik szerint az erősséget szerezsen óriások építették, akik Kincses várába néhány lépéssel léptek át. A monda folytatása értelmében itt lennének elrejtve ama szerezsen óriások kincsei. A másik hagyomány szö-

vege szerint az erősségben hatalmas hős lakott. Uralma alá kilenc falu – Oltszem, Bodok, Zoltán, Étfalva, Martonos, Fotos, Gidófalva, Angyalos és Sepsibesenyő – tartozott.

Orbán Balázs szerint a Vártető 1863-ig valóban a felsorolt kilenc falu közös birtoka volt, csak abban az évben osztották föl egymás között. „Okleveles adatunk azonban nincs az erősségről, bármennyire is gyanítja Orbán Balázs a vár középkori voltát. Ez annál feltűnőbb, mivel a Mikó családnak több, 14-16. századi, ezekhez a birtokokhoz fűződő oklevele fennmaradt” – írja Ferenczi Sándor.

Az ojtozi Rákóczi-vár

Kézdivásárhelytől a 11-es főút vezet át az Ojtozi-szoroson. A Berecki-havasokon átvezető szerpentinút után áthaladunk Ojtoz falun. Északi irányban, kb. 3 km után forráshoz, pihenőhelyhez érkeünk. A forrástól kb. 100 méterre találjuk a vár romjait.

A várról és környékéről Orbán Balázs a 19. század második felében így ír: „A vámon alól azonnal kezdődik a tulajdonképpen szoros. Az

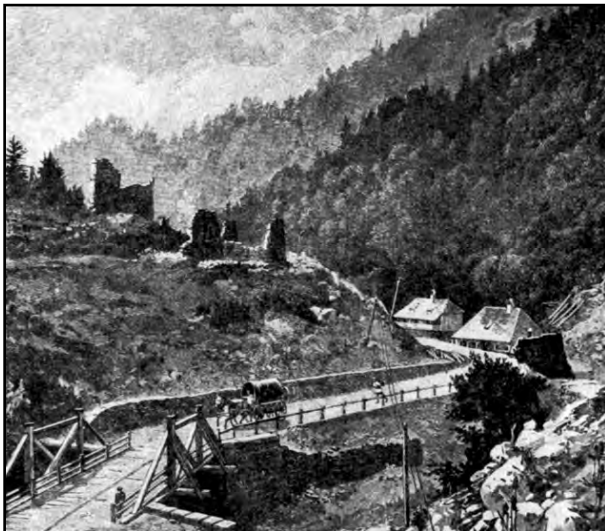
Ojtoz pataka által átfolyt szűk, kanyargó völgyet magas, meredek hegyek határolják. E völgy második kanyarulatánál még összébb szorul, balról (északról) a magas-meredek Máglyakő, jobbról a Rakottyás szép, erdő borította bércei tornyosodnak fel. Ez

utóbbiból egy 30-40 öl magas sziklanyak szökell elő a völgybe, azt annyira eltorlaszolván, hogy a zajongva törtető pataknak alig marad egy

szűk mederhely. E sziklagerincen van a Rákóczi várnak igen festői rommaradványa. E várat – a hagyomány szerint – II. Rákóczi György építtette, s az fekvésénél fogva igen erős várerőd lehetett.”

A vár amúgy már Bethlen Gábor idejében állt, legalábbis erről tanúskodik egy 1627-es levele. A téglalap alakú, kb. 100X50 lépés nagyságú, négyszög formájú bástyákkal ellátott vár az 1787-88-as török betörés áldozata lett. Még álló részébe a 19. század derekán villám csapott. 1882 előtt a vár kőanyagát olasz vállalkozóknak adták el, akik a még álló falak jó részét lebontották.

Egészségünk záloga: naponta egy kanál méz

Szinte már unalomig halljuk: együnk sok mézet, mert egészséges! De vajon tudjuk-e, hogy miben rejlik ereje, és melyik méz mire való?

A virágokról gyűjtött nektár képezi azt a szénhidrátforrást, amelyet a méhek garatmirigyek váladékának segítségével könnyen emészthető szőlő- és gyümölcscukorra alakítanak. Ez az átalakított nektár a méz, amely a gyümölcs- és szőlőcukor mellett a többi között még vasat, rezet, mangánt, szilíciumot, klórt, meszet, káliumot, nátriumot, foszfort, magnéziumot tartalmaz. Egyesíti azon gyógynövények hatásait, amelyeknek a nektárját tartalmazza. A legjelentősebb összetevői azonban a szénhidrátok, ezek többségében egyszerű cukrok. A szőlőcukor gyorsabban szívódik fel, a gyümölcscukor lassabban, és így hozzájárul a vércukor töménységének állandó szinten tartásához. A legtöbb méz bizonyos idő eltelte után kristályosodik, ami azonban nem káros jelenség. A kristályosodást a gyümölcs- és szőlőcukor egymáshoz viszonyított mennyisége határozza meg. Ha a mézként árult folyékony valami egy idő után nem válik kristályossá, joggal gyanakodhatunk, hogy invertcukrot vásároltunk.

A méz erősítő és energiaadó hatásánál fogva ajánlott fáradtság, gyengeség esetén, mivel az egyszerű cukrok már a száj nyálkahártyáján át kezdenek felszívódni, és átalakulás, lebontás nélkül, közvetlenül adnak energiát. Természetes módon erősíti az immunrendszert.

Mandulagyulladásnál a méz baktériumölő, gyulladáscsökkentő, nyákoldó hatása érvényesül, ajánlott az akác-, a

gesztenye-, a hárs- és a hagymaméz. Elősegíti az emésztést, enyhe hashajtó. Gyorsan, szinte közvetlenül hat a szívre, ezért ajánlott infarktus utókezelésére, szívritmuszavarok, szívizomgyulladás, magas vérnyomás esetén.

A virágpor valóságos szupertáplálék. Rendszeres fogyasztása segíti a vérszegénység, a kimerültség, a prosztatagyulladás és a cukorbetegség kezelését. Ajánlott naponta egy-két evőkanállal étkezés előtt, kevés folyadékban vagy mézben feloldva. Ha allergiásak vagyunk valamilyen növényi virágporra, óvatosan alkalmazzuk.

A méhpempő erősítő, regeneráló, vitaminpótló, hormonhatású anyag, reggeli előtt egy órával érdemes egy teáskanálnyit enni belőle.

A propolisz erős fertőtlenítő, fájdalomcsillapító, citosztatikus, immunrendszer-serkentő hatása közzismert. A légzőszervek bántalmainak kezelésénél (orrduugulás, homloküreg-gyulladás, szénaláz) a lépes méz kiváló szolgálatot tesz. A népi gyógyászat érzéstelenítőként is használja, allergia elleni hatása pedig bizonyított.

Mindennapi kenyерünk

A kenyér immáron kétezer esztendeje – a Római Birodalom kenyeret és cirkszt ígérő szólama óta – a politika mindenkori eszköze. Nem véletlen, hogy azzá vált, hiszen a lét és a kenyér fogalma ősidők óta összekapcsolódik, fogyasztása pedig egyidős az emberi civilizációval.

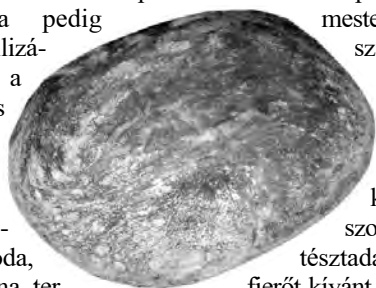
Nem véletlen, hogy éppen a kenyér vált a politika eszközévé, hiszen a lét és a kenyér fogalma ősidők óta összekapcsolódik, fogyasztása pedig egyidős az emberi civilizációval. Évezredek óta a mítoszok, babonák és jóslatok tucatja kötődik a kenyérhez, és az előállításához szükséges gabona megtermeléséhez. Ám ez nem is csoda, hiszen, ha kevés gabona termett, éhezett, rosszabb esetben elpusztult a közösség.

A kenyér a legrégebb, feldolgozás által létrejött ételmisszerünk; kovásztalan, vagyis nem kelesztett változata bő nyolcezer éves múltra tekint vissza. Ekkor már nemcsak pirított vadbúza szemeket rágsáltk, hanem a gabonát péppé őrölték, vízzel hígították, kását, hamuban és kővön sült lepényt készítettek belőle.

A kelesztett kenyér is legalább háromezer éves, szülőhazája Egyiptom volt. Felfedezése talán csak véletlennek

köszönhető, ám gyors karriert futott be a pihentetés és erjedés után nagyra dagadt, lazább szerkezetű és ízletesebb kenyér. Hamarosan rájöttek arra is, hogy célszerű félretenni a tésztaból a következő sütéshez kovásznak. Az ókorban önálló mesterséggé, férfimunkává vált a kenyérsütés, mesterei voltak a görögök és rómaiak is.

Magyarországon a XIII. században már voltak pékműhelyek, ahol pékmesterek dolgoztak. A XIV.

században az iparágak közül elsőként szerveződtek céhekbe a pékek. A paraszti kultúrában viszont a kenyérfőzés az aszszony dolga maradt, bár a tésztagasztás inkább férfierőt kívánt volna. Hetente-kéthetente gyűjtötták be a kemencét, és egy-egy szezerre több 3-5 kilós kenyeret sütöttek.

A kenyér befolyással volt népek sorára; háborút, vagy békét jelentett; olykor az is megesett, hogy felgyorsította a történelem kerekének forgását. Ugyan a felvilágosodás eszméi már korábban Európa-szerre ismertek voltak, ám a feudalizmus alkonyát és a nacionalizmus hajnalát jelentő Nagy Francia Forradalmat közvetlenül néhány évnvi rossz gabonatermés, egekbe szökő kenyérár és az éhezés robbantotta ki.

(National Geographic)

Magyarországon illetve Erdélyben elsőként, mint aratóünnep vált a politika eszközévé a mindennapi betevőhöz kapcsolódó látványosság a Monarchia utolsó időszakában. A XIX. század végén Darányi Ignác földművelésügyi miniszter – az akkorra már régen elfelejtett hagyományt felélesztve – kívánt figyelemelterelő mulatsággal szolgálni az aratás és az egyre gyakoribbá váló aratósztrájkok idején. A Horthy-rendszer alatt az aratóünnepből a magyar kenyér ünnepe lett.

Mi is van az energiatalban?

A hangzatos elnevezések ellenére egy friss kutatás szerint az energiatalok nem jelentenek túl sok plusz energiát egy kiadós kávéhoz képest, sőt.

Az amerikai Consumer Reports fogyasztóvédő újság szeptemberi számában jelent meg az az összehasonlító elemzés, mely a piacon lévő energiatalok közül 12 népszerű márkát hasonlított össze koffeintartalmuk szempontjából. Az elemzők azt találták, hogy a negyedliteres energiataloknak 50 és 145 mg közötti volt a koffeintartalma, de többségében 75-80 mg-ot tartalmaztak az élénkítő vegyületből. Összehasonlításképpen álljon itt, hogy a Nemzeti Kávészövetség (National Coffee Association) szerint egy negyedliteres főzött kávéban 65-120 mg

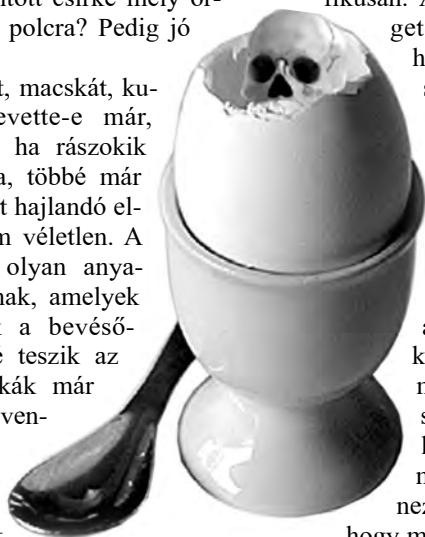
koffein található, tehát átlagosan 85 mg. A szerzők szerint az energiatalok vártánál alacsonyabb koffeintartalmát pozitív jelenségnek kell felfogni, de azért nem ártana a fogyasztók tudtára adni, hogy nem is szárnyakat, de mit is vesznek, amikor leemelnek egy energiatalt a polcról.

Ételbe zárt halál

Ön tudja, hogy kedvenc üzletében a tojás vagy a bontott csirke mely országból került a polcra? Pedig jó lenne tudni...

Aki háziállatot, macskát, kutyát tart, észrevette-e már, hogy kedvence, ha rászokik valamelyik tápra, többé már csak azt a márkát hajlandó elfogadni? Ez nem véletlen. A konzerv ételek olyan anyagokat tartalmaznak, amelyek a tápok ízének a bevéso-désével függővé teszik az állatot. A macskák már rég nem egeret vennének...

Ki gondolná, hogy a tojás sárgájának a színét

is be lehet állítani célcsoport-specifikusan. Az élelmiszeripar rengeteg pénzt költ arra, hogy a fogyasztók vásárlási szokásait kiismerve befolyásolni tudja őket. A laikus azt hinné, az a tojás az igazi, amelyiknek a sárgája ugyebár sárga. Csakhogy ez a szín is manipulálható a tyúkok tápszerébe kevert színezékekkel. Ily módon akár tizenötféle sárga szín is előállítható a napsárgától a mélyvörösig. A színezék pedig, hát persze, hogy mérgező...

A horkolás 12 stációja

A kövérség az esetek nagy részében horkolással is jár. A tartós horkolás viszont hosszú távon megrontója lehet a párkapcsolatnak. A terapeuták sokáig azt hitték, hogy csak a csendes társnak tudnak olyan tanácsokat adni, amelyek legalább neki viszonylag nyugodt éjszakákat nyújthatnak. Közben azonban kiderült, a horkolás olyan szenvedésút, amelynek stációi törvényszerűen követik egymást.

Ha nagy szerencséje van a horkolónak, akkor elég más testhelyzetben aludnia, máris elviselhetőbb. Milliók járkák a szenvedésút olyan stációit, amelyeknél a terapeuta még tud segíteni. Ha idejében közbe tudnak avatkozni, akkor meg tudják szüntetni a horkolás olyan törvényszerű következményeit, mint amilyen az oxigénhiány okozta agyi leépülés, a szívelégtelenség vagy a cukorbetegség.

A horkolásnál re-
zegni kezd a garat fala.

Ha elgyengül vagy túlságosan berezeg a garat, és összetapad, nem jut elég levegő a tüdőbe. Ez az apnoe: ekkor a légzéski-maradás csendje „veri fel” a hálótársat, aki addig a zaj miatt háborgott. Az apnoe oxigénhiányos állapot. Árt az agynak, vészműködésre készíti a szívet, felviszi a vérnyomást, megemeli a vércukorszintet.

Ha háton alszunk, és nagyon kimerültek vagy enyhén ittasak vagyunk, máris előfordulhat az apnoe. A következő állomás, amikor már minden testhelyzetben horkolunk. Ahhoz, hogy valaki megállapítsa a helyzet súlyosságát, javasoljuk, osztályozza hálótársát az alábbi tizenkettes skálán:

1. Esti alkoholfogyasztás után, vagy nagyon fáradt, kimerült állapotban és háton fekvé jelentkezik az első horkolás. A hálótárs méltatlankodik.

2. A horkolót noszogatni kezdi csendes társa, hogy forduljon el, ugyanis háton már állandóan fújja a kását.

3. Hiába fordul oldalra, hasra, tovább horkol.

4. Esti alkoholfogyasztás után, vagy nagyon fáradt, kimerült állapotban, háton fekvé jelentkezik az első légzés-kihagyás. A hálótárs felriad a hirtelen csendre.

5. Hiába fordul a horkoló oldalra vagy hasra, egyre gyakoribb az apnoe. A társ aggódni kezd. Most már annak örül, ha jó hangos, de egyenletes horkolást hall.

6. Már nemcsak a társ, hanem a horkoló is kialvatlan reggelre.

7. Egyre nyugtalanabbak az éjszakák. A hálótárs már nem csupán a horkolásra vagy a hirtelen csendre riad fel, hanem arra is, hogy a horkoló egyre gyakrabban jár vizelni.

8. A horkoló szája reggelre kiszárad. Ha a társ unszolására végre mérni kezd a vérnyomását, észreveszik, hogy reggel magasabb, mint este.

9. Állandóan a magas vérnyomás. Már a társaságnak is feltűnik, hogy a horkoló egyre gyakrabban bóbiskol el vidám beszélgetés közben is.

10. Éjjeli szívritmuszavarok lépnek fel. Mindketten pánikba esnek.

11. Egy hajnali órán bekövetkezik a gutaütés, esetleg a nappali aluszékonyság vezet balesethez.

12. A társ igyekszik megoldani új élethelyzetét.

Depressziós magyarok

Magyarországon – más, hasonló változásokon átment társadalmakkal ellentétben – a felnőtt férfihalandóság nem javul, mert a stressz leginkább a 40-69 éves férfiak között szedi áldozatait. Csak az utóbbi 5 évben 13-ról 18 százalékra nőtt a felnőtt lakosság körében mért közepes illetve súlyos depresszióban szenvedők aránya.

Első olvasatra jó hírek tűnik, hogy Magyarországon az utóbbi 10 évben jelentősen csökkent az öngyilkosságok száma. Ez azonban csak részleges javulást jelent, ugyanis a halálos balesetek nagy mértékű növekedésének egyik oka felmérések szerint a depresszió kiváltotta burkolt öngyilkosság. Ennek a lelki összeomlásnak az egyik alapvető kiváltója a krónikus stressz.

A stressz első két szakasza valójában nagyon fontos a test és a lélek számára, mivel felkészíti a szervezetet a váratlan helyzetek fogadására. A problémát a stressz 3. szakasza jelenti, az, ha az ember tartósan bizonytalan, megoldhatatlan helyzetbe kerül. Az

ilyen krónikus stressz súlyos következményekkel jár, számos betegséghez vezethet, például öngyilkossághoz és depresszióhoz.

Feltehetőleg lelki összetevői vannak annak is, hogy ma évente csaknem 10 ezer középkorú, 40-69 év közötti magyar férfi hal meg, 33 százalékkal több, mint 1960-ban. Kétségtelen, hogy a nagy társadalmi átalakulások is bizonytalanságot teremtettek, de a magyar férfiak korai halálozásának nemcsak ez az oka. Hiszen ugyanilyen változások mentek végbe Cseh-, és Lengyelországban, vagy például Japánban, és ezekben az államokban egyre javul a férfihalandóság aránya. Az anyaországban azért rosszabb a helyzet, mert az említett országokkal ellentétben nincs meg az összetartozás élménye, helyette a magára hagyottság érzésével küzdenek az emberek. Különösen a férfiak, akik kevésbé tudják kezelni a stresszt, mint a nők. Fontos megjegyezni, hogy a házas, harmonikus kapcsolatban élő férfiak ötször nagyobb védeltséget élveznek a stresszel szemben, mint a nőtlének.

Téli munkák a díszkertben és a lakásban

A hideg, komor tél bizony kellemetlen, de sok olyan növény van, amely nem pompázhatna anélkül, hogy megkapja az úgynevezett hideghatást (jarovízáció), amit a virághagymák, illetve a virágrügyek a kihajtáshoz igényelnek. A virághagymák 10 héten át 8°C-os hőmérsékletet igényelnek ahhoz, hogy a megfelelő nappalhosszúság idején a virágrügy fejlődésnek induljon bennük.

Miután a krizantém és az Aster is megadta magát a fagynak, a talajfelszín fölött 8-10 centiméterre vágjuk vissza, és készítsük fel őket a télre. 5-8 centiméter vastagon takarjuk be laza mulccsal, például avarral a tövüket, miután a talaj már átfagyott. A túl korán kiszórt mulcs alatt a hajtásnövekedés nem áll le, ami erős fagyok esetén komoly kárt okoz a növényben.

A rózsák töve körül gereblyézzük össze, és semmisítsük meg a lehullott lombot, ezzel számos kórokozó áttelelését megakadályozhatjuk. Azután a tövüket legalább a vesszők egyharmadáig kupacoljuk (csirkézzük) fel komposztal kevert laza kerti földdel. Szeles helyeken a takarást fenyőgallyakkal is megerősíthetjük. A rózsáról csak az elnyílt virágfejeket vágjuk most le, metszeni majd csak tavasszal szabad.

Csapadékszegény téli időben a lomblevelű és tűlevelű örökzöldeket, a fagyos napok kivételével, heti egy alkalommal alaposan öntözzük meg. Az újonnan elültetett, gyenge gyökérszettel rendelkező fiatal növényeket, illetve a lomblevelű örökzöldeket napsütéses, szeles időben déli, délnyugati oldalukon árnyékoljuk, hogy ezzel is mérsékeljük párologtatásukat.

Ha azt tervezzük, hogy karácsonykor földlabdás, vagy konténeres fenyőt diszítunk, amit később kiültetünk a kertbe, akkor ehhez az előkészületeket már most tegyük meg. Még a talaj átfagyása előtt ássuk meg az ültetőgödört, amit szalmával vagy szénával bélelünk ki, és fóliával takarjuk. A kiásott talajt rakjuk vödörbe, és felhasználásig fagymentes helyen, garázsban vagy pincében tároljuk, hogy januárban jól munkálható talajt tudjunk felhasználni az ültetéshez.

A dália és a kardvirág betárolt gumóit, hagymagumóit rendszeresen ellenőrizzük a tél folyamán. Ha hajtának, akkor helyezzük őket hűvösebb helyre. Ha töppednek, akkor csomagoljuk lyuggatott műanyag zacskóba. A penészes vagy sérült szaporítóképleteket dobjuk ki. A bepenészedés megakadályozása érdekében a gumókat egy rétegben és ne halomban tároljuk.

A téli hónapokban több időt töltünk a lakásban, így jobban oda tudunk figyelni a szobanövényeinkre. A lakásban tartott növények többsége ilyenkor nyugalomba vonul, nem fejlődik, sőt az is előfordulhat, hogy egy-egy (főképp az idősebb) levele lehullik. Mérsékeljük az öntözést, tápoldatot pedig egyáltalán ne adjunk. Ez alól csak a szobai ciklámen kivétel, amely ilyenkor bontja virágait.

A borostyán (Hedera) mérsékelt övi növény, ezért nem tartható folyamatosan a lakásban. A nyári hónapokban feltétlenül tartsuk a szabadban, árnyékos helyen. Télen is kitehetjük néhány órára a teraszra, ha a hőmérséklet nem esik a fagypont alá.

A magyar konyha régen és ma

Tudunk-e még valamit a régi magyar konyháról, dédapáink kedvelt ételeiről? És vajon maradt-e napjainkra hírvondó belőlük? Lehet találgatni. Talán a töltött káposzta? Vagy a gulyásos hús? Az biztos, hogy fájdalmas veszteségek érték bennünket, és érnek folyamatosan.

„Kevesen tudjuk, hogy mi a szenensült, mert azt hazánkban csak a Királyhágón túl készítik, és már nem magyar néven szólítják, szenensültnek, hanem németül flekkenek...” – írta 1893-ban a régi magyar konyháról Bárczay Oszkár akadémiai irattáros. Bárczay a Magyar Történelmi Társulat hivatalos közlönyében valóságos kirohanást intéz az idegen befolyás ellen. „Az a körülmény, hogy sok olyan jó étel ment a szemem láttára feledésbe, melyek szüleim házában és másoknál gyermekkoromban még szokásban voltak, és hogy a csehektől és németektől importált sok rossz ételt láttam hazánkban meghonosodni, arra a meggyőződésre vezetett, hogy az, amit most magyar főzés módnak, magyar ételnek neveznek, nagyrészt nem az...” Megállapítja, hogy sok jó görög és olasz eredetű, magyarrá lett ételről feledkezünk meg, ez pedig ízlésünk elfajulását mutatja. Pedig a szenensült még hagyján.

Nemzedékek veszteségei

Megdöbrentően hosszú a sor. Elvesztettük a pájslit, azaz a szalontüdőt, amelyet a XX. század első harmadában valamilyen rejtélyes okból a vasúti restikben készítettek a legízletesebben. A tiszai csíkkal együtt el-

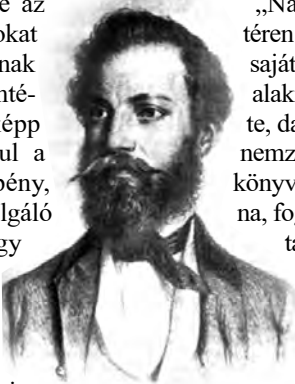
vesztettük a csíklevest, a csíkos káposztát, a levesben főtt húshoz fel-szolgált gyümölcsmártásokat, de a levek legjavát is, elvesztettük a kásaféléket, az igazi jó gulyásos húst, a pörköltet, amely a húszas-harmincas években a piacokon és vásárcsarnokokban ugyanolyan jó volt, mint ott-hon. Lassan a disznótor is a múlté már, a hozzá tartozó tradicionális ételsorral. Vele temetjük a jó magyar kolbászt, a hurkát, a tepertőt, a felejtetetlen hájas tésztát, az abált szalonnát, paprikával és fokhagymazúzával kkal a tetején. Bárczay irattáros úr ezeket még bőven élvezhette, ha télvíz idején tiszteletet tette a vidéki rokonoknál. Vajon mit szólna, ha ma élne?

Minden nemzedéknek megvannak a veszteségei, de ahhoz nem fér kétség, hogy az utóbbi száz év alaposan megtépázta a magyar konyhát, amely a burgonya, a kukorica és a paprika széles körű elterjedését követően – a paraszti és a polgári konyha közeledésével – nagyjából a reformkor táján alakult ki. Nyilvánvaló, hogy mindvégig hatással voltak rá az életmód változásai, az eszközök fejlődése, például a takaréktűzhely vagy a húsdaráló megjelenése és persze a felhasznált fűszerek és alapanyagok – gondoljunk csak arra, miként forradalmasította kertészeti kultúránkat a bolgárok megjele-nése –, de a mához érve, amikor étlapunkat a kereskedelem s ezzel összefüggésben a profitvadászat írja leveskockáival, zacskós abrakokkal, silány minőségű, vizes hússal, gyorspáccal, műfüstöléssel és ízfokozóval, már csakugyan nagy baj van. Nem is jó begondolni. Az ember szívesebben néz

vissza, mint előre. Lássuk, honnan indultunk.

Mikszáth panasza

Ezt írja Mikszáth Kálmán A magyar konyha című újságcikkében (1889): „Döljön, omoljék minden a nagy reformok és divatok mániájában, pusztoljon a vármegye (ámbár ott egészséges, jó gyomrok vannak), pusztuljon a dzsentrí, a szűzdohány, de az őselekek maradjanak. Azokat ne engedjük! Pedig múlnak ám erősen. Sok nagy tekintélyű comedentia végképp elveszett. Hol van például a levelensült, finom lepény, melyből, az igaz, két szolgáló sültöt hajnaltól délig egy emberre való adagot. A levelensült úgy eltűnt a magyar konyhából, mint erdeinkből a bölény. Hol van a kürtőskalács? A mai generációból ki evett barabolyt? De százával említhetném az elenyészett ételeket, ha nagyon meg akarnám szomorítani a nemzeti érzésű gourmandokat. Mindez elmúlt, először odalett a poézis, mely az ételeket körülölelte, most meg már az ételek is indulóban vannak. Lassankint történik az átmenet úgy, hogy mi itthon észre se vesszük. Hanem mikor aztán hosszabb időre elutazik az ember az országból [...], akkor tör ki csak rajtunk a... rettenetes etyepetye (ahogy ezelőtt az étvágyat nevezték), midőn a paprikás pörkölt illata újra megcsapja orrodát, s a túrós csusza haván pirosuló teperttyűk nevetve megszólítanak. A kemence mályában sült pecsenyék szaga megbódít, az ősi mártások íze bizsergésbe hozza véredet.” A kérdés tehát: pontosan miféle ételeket, miféle ízvilágot féltett annyira

Mikszáth és a XX. századba átforduló nemzedék?

Jókai listája

Hívjunk egy megbízható tanút, Jókai Mór, aki a Vasárnapi Újság 1862. évi 27. számában Nemzeti elegeink címmel (Kakas Márton néven) írt egy szívünknek kedves cikket. Ebből idézzük:

„Napjaink feladata minden téren összegyűjteni azt, a mi sajátunk, a mi nemzeti életünk alakító része: népünk költészete, dallamai, viselete. [...] A legnemzetiszinűbb táblájú szakácskönyveinkben, nézzon bárki után, fog-e csak egy töltött káposzta készítmódjára találni?

Azok nem egyebek, mint magyarra fordított német és francia konyhaművészeti recipék. [...] Miért ne lehetne nekünk egy tisztán magyar szakácskönyvünk, mely azon ételek készítmódját adná elő, amik éppen népünk kedvencei, s amiket a magyar gazdasszonyok tudnak ugyan, de a magyar szakácskönyvek nem ismernek. Majd minden vidéknek van ily kedvenc elege, amit csak ott tudnak jól készíteni, ami után a külföldre jutott magyar ember visszasohajtozik, és amik valóban nekünk valók, és jó ízűek.”

E sorok után Jókai ad egy listát. Íme: 1. kolozsvári töltött káposzta, 2. szegedi paprikás hal, 3. komáromi halászlé, 4. kolozsvári levelén sült, 5. tordai aranygaluska, 6. kecskeméti béles (elnyújtott, de száraz tésztából), 7. szabadkai rác pite, 8. abrudbányai bálmos, 9. háromszéki haricskapuliszka, 10. debreceni magyar kolbász, 11. komáromi csíramálé, 12. szegedi tarhonya, 13. debreceni borsoska, 14. csíki

mézes pogácsa, 15. görheny, 16. kőrelebbencs, 17. katakönyöke, 18. boszorkánypogácsa, 19. vetrece, 20. tokány, 21. bocskoros, 22. tárkonyos, 23. cibere, 24. debreceni fonatos, 25. miskolci perec, 26. csallóközi tejfelgombóc, 27. erdélyi lucskos káposzta, 28. rest asszony derelyéje, 29. nyögvenyelő, 30. korhelyleves, 31. ludaskása, 32. hajdúkáposzta, 33. csöröge, 34. kapos lepény, 35. dorongos fánk, 36. rétesek és derelyék mindenféle nevei és ezeknek megannyi variációi, azonkívül a komáromi, miskolci kenyér s a kolozsvári cökös cipó sütésének módja, az egyszerű kalácssütés s a disznóölés, elkészítés, töltés, aprólkózás magyaros rendje. Cikke végén megjegyzi, hogy „a felsorolt ételek semmi könyvben nem olvashatók; szakácskönyveink csak ahhoz beszélnek, a ki fácánnal szokott élni”.

Száz év múlva

Az ételek sorrendjét nyilván a saját tapasztalatai alapján állapította meg, betekintést engedve saját ízlésvilágába. Joggal feltételezhető, Jókai listája egyedülálló a magyar irodalomtörténetben. És most lássunk egy másik listát. Internetes szavazást rendeztek 2002-ben Magyarországon arról, hogy melyek a magyar konyhára jellemző ételek. Íme a végeredmény, a hetvenes lista első harminchat helyezettje: 1. bográcsgulyás, 2. töltött káposzta, 3. pörkölt (sertés, marha, birka, csirke), 4. halászlé, 5. paprikás (csirke, borjú), 6. Újházy-tyúklevés, 7. Jókai-bableves, 8. lecsó, 9. disznótoros, 10. paprikás krumpli, 11. babgulyás, 12. túrós csusza, 13. székelykáposzta, 14. kocsonya, 15. pacalpörkölt, 16. rétes, 17. tepertős pogácsa, 18. somlói galuska, 19. nokedli, 20. palacsinta, 21. töltött paprika, 22. rántott hús (vagy csirke), 23.

rakott krumpli, 24. lángos, 25. Szilvás gombóc (vagy lekváros), 26. lebbencs, 27. csülök pékné módra, 28. bejgli, 29. brassói aprópecsenye, 30. krumplis tészta, 31. madártej, 32. mákos tészta, 33. fasírozott, 34. aranygaluska, 35. káposztás tészta, 36. pástortarhonya.

A két lista több mint egy évszázadot ível át, és mindössze hét találkozási pont fedezhető fel: a töltött káposzta, a tokány (amennyiben ezt pörköltnek vesszük), a székely káposzta, az aranygaluska, a tarhonya, a lebbencs és a pogácsa. Jókai bizonyára szerény mosollyal venné tudomásul, hogy a XXI. században a hetedik helyen áll a róla elnevezett bableves. (Hadd tegyük hozzá, nem biztos, hogy mindet válná, ami manapság ezen a néven fut, ő ugyanis a disznókörömmel kocsonyásra főtt, csipetkével dúsított bablevest szerette, s ezt nevezték róla el!)

A háromszéki haricskapuliszka

De nézzük Jókai listájának a kilencedik ételét, a – legalábbis nevében – hozzánk legközelebb álló háromszéki haricskapuliszkát. A haricska (*Fagopyrum esculentum*), más néven po-

hánka, hajdina, tatárka, tatárbúza (a XIX. század elején Zala megyében kruppa néven is ismerték) lisztes magvaiért termesztett lágy szárú növény, a keserűfűfélék családjának tagja. Kelet-Ázsiából terjedt el, de csak a középkorban ért Európába, mégpedig a mérsékelt öv északi felén haladva, ugyanis jól alkalmazkodik az időjárás viszonyosságaihoz, így a hűvös, rövid nyarú vidékeken is termelhető, sőt mivel gyorsan érik – tenyészideje 12-14 hét –, másodvetésre is alkalmas. Értéhető hát, hogy rossz talajokon és elmaradott vidéken volt jelentősége a táplálkozásban. A XIX. század közepén a burgonya és a rizs térhódítása pecsételte meg a sorsát, noha az 1930-as években helyenként még termesztették Magyarországon.

Elnevezése is roppant érdekes, ugyanis a pohanka szlovák eredetű szó – a lengyelben poganka –, jelentése: pogány gabona, utalva arra, hogy a nomádoktól származik, míg a dunántúli nyelvjárásokban használatos hajdina kifejezés szerb-horvát eredetű. A haricska viszont Magyarország keleti vidékein élt, s a nyelvészet megítélése szerint ukrán jövevényszó: gricska (azaz görög gabona), amely A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára szerint azonos „görög” szavunk eredetijével. A növény tatárka (tatár gabona) elnevezése egyébként megvan az összes északi szláv nyelvben, sőt több nyugat-európai nyelvben is, vagyis tipikus vándorszó.

Adatunk van arról, hogy az 1500-as évek második felében Vas vármegyében már termesztették a hajdinát. A székelyek hajdinafogyasztásáról elsőnek a kibédi születésű Mátyus István (1725-1802) adott hírt Ő és új diaeteticájában: „Gyakrabban mindenütt pépnek, vagy amint nálunk

nevezik, puliszkának vagy darabosabban örölve kásának főzik. Amelyek is, ha vízzel főzik, s azután jól megszírozzák, jóval egészségesebbek, mint ha tejből főznék. [...] A mi székelyeink szokások szerint ezt a puliszkát vékony levélszeletekre metszve s rétegenként mézes vízzel jól megnedvesítve s tört mákkal meghintve eszik.”

Hajdinadara bivalytejjel

A dunántúli hajdináról – gánica, illetve kása értelemben – Csokonai Vitéz Mihály somogyi tájszógyűjtésében olvashatjuk az első hiteles adatot. Néprajzosok igazolták, hogy a kásaételekhez elsősorban a kukorica és a hajdina daráját használták. Úgy készült, hogy sós vízbe öntötték a hajdinát, s állandó kavargatás közben megfőzték. Gazdagabb változata: forró paprikás zsírra öntötték a darát, s aztán eresztették fel vízzel. Kedvelt volt a hajdinas csurka (azaz hurka; ez a szó is szerepel Csokonai szójegyzékében!), amely úgy készült, hogy a hajdinát vérrel, borssal, paprikával és vöröshagymás zsírral megfőzték, aztán bélbe töltötték.

Ecsedi Istvántól (1885-1936) tudjuk, hogy a lappoknak is volt hasonló ételük: rénszarvas vérből, lisztből és zsírból sűrű pépet kavartak, gyomorba töltötték, aztán megfőzték. Rokon ezzel a hortobágyi pásztorok gyönyös hurkája: kenyérbelet tömtek a kifordított birkabélbe, s ha gulyásos húst főztek, ezt is beletették a bográcsba, s a saftban kapta meg az ízét. Jókai haricskapuliszkája egyébként hajdinadarából készült bivalytejjel. Ették juhtúróval, zsírral, szalonnával, s akinek volt szerencséje valaha is megkóstolni, mind azt állítja, hogy önmagában is fejedelmi étel.

(Fehér Béla nyomán)

A világ legdrágább éttermei

Az éttermek presztízstértékét a felszolgált ételek minősége mellett az árszabás is nagymértékben befolyásolja, és mivel utóbbi számokban kifejezhető tényező – nem pedig ízlés kérdése, ezért a menük drágasága alapján vitathatatlanul szilárd rangsort lehet összeállítani. Az amerikai Forbes magazin tette közzé a tíz legdrágább étterem listáját.

1. Tokió: Aragawa

Ebéd egy főre: 368 dollár

Az impozáns steak house a japán főváros Shinbashi nevű negyedében található és marhahússal készült étkeiről híres. Az Aragawában egyébként kizárólag ezzel a húsfajtával dolgoznak, így az egy területre összpontosító szakácsok könnyen tökélyre fejleszthetik a marhahús művészetét. A közel 900 új lej értékű steaket mustárral és borssal szolgálják fel. Az étterem alapanyagai egyetlen, különös odafigyeléssel gondozott gazdaságról származnak.

2. Párizs: Alain Ducasse au Plaza Athénée

Ebéd egy főre: 231 dollár

Alain Ducasse három étterme közül a legfiatalabb Párizs egyik legnagyobb szállodájában kapott helyet. Annak ellenére, hogy a Plaza Athénée bőséges helyet kínált fel az étkezőhelyiség berendezésére, Ducasse mindössze ötven vendég részére terített asztalt. Az étterem luxus jellegét erősíti, hogy a fél-száz személyre 55 szakács dolgozik. Az Alain Ducasse au Plaza Athénée specialitása a mintegy 550 lejes volaille de bresse, vagyis a szabadban nevelt és filézett burgundi csirke.

3. London:

Gordon Ramsay

Ebéd egy főre: 183 dollár

Gordon Ramsay 1998-ban nyitotta meg világhírű éttermét, ahol mindössze 13 asztalnál – ezek közül öt darab kétszemélyes – foglalhatnak helyet a vendégek. Annak, aki a brit főváros talán legjobbnak tartott éttermében szeretne ebédelni, már két hónappal előre le kell foglalnia asztalát. A Forbes listáján harmadikként szereplő vendéglő leghíresebb ételei között libamájjal töltött galamb és kornwalli bárány szerepel.

4. München: Aquarello

Ebéd egy főre: 125 dollár

Bajorország fővárosának legdrágább éttermében nem a helyi specialitások érvényesülnek, hanem a müncheniek által nagyra tartott olasz konyha. A pasztell-színekkel borított falak közt galambtól kezdve a borjún át tésztákkal bezárólag szinte mindent készítenek, de az Aquarello legjobbjának a póréhagymás-kaviáros lazacot, illetőleg az édesköményes-narancsos aranykeszeget tartják.

5. Róma: Alberto Ciarla

Ebéd egy főre: 113 dollár

A csizmaország fővárosa hamisítatlan olasz étteremmel került fel a Forbes-lista ötödik helyére. Alberto Ciarla szabott

aras menüit hat különböző fajta kenyérral szolgálják fel, a főétel pedig minden évszakban az éppen legfrissebb alapanyagokból készül. A mindig naprakész étteremben így csak a menü ára és tematikája állandó. A hétfogásos Halász Menü aktuális kiadásában például találunk tonhalas szalagtésztát, valamint kék kagylós és kardhalas tagliatellét.

6. Torontó: Sushi Kaji

Ebéd egy főre: 109 dollár

Kanada legdrágább ebédjét japán módra költhetik el a tehetősek vendégek. Mitsuhiro Kaji főszakács 1980-ban érkezett a távoli szigetszágból Torontóba, ahol hamisítatlan és rendkívül igényes szusibárt nyitott. A frissességre Kaji ügyel: a halakat ugyan Japánból szállíttatja, de rögtön a fogás napján útjára indítják, s ahogy megérkezik Torontóba, még a kirakodás napján elkészítik az ételeket. A menü tartalmaz többek között eper- és dinnyelevest, barbecue-s angolnát, valamint paradicsomszósos lepényhalat is.

7. Montreal:

Queue de Cheval

Ebéd egy főre: 85 dollár

A Queue de Cheval nevű kanadai steak house szakácsai a japán ranglistavezetőhöz hasonlóan szabadon tartott és válogatott marhák húsból készítik az ételeket. A feldolgozás előtt az alapanyagot helyben preparálják a 35 napos szárítás után. Az étterem a minőség mellett a mennyiséget is fontosnak tartja, ugyanis egy adag átlagosan háromnegyed kilogramm hús felhasználásával készül.

8. Madrid: El Amparo

Ebéd egy főre: 70 dollár

A spanyol fővárosban található az az étterem, amelyet a Forbes nyolcadikként említ a drága vendéglők listáján. A baszk konyha remekeit felvonultató El Amparo Madrid egyik lehangulatossabb étterme, amelyet egy régi kocsiszínben alakítottak ki. A 170 lejes kategória spanyol gyöngyszemét többek között lazacételeiért, és paradicsomszörbetjéért kedvelik, de a csokoládé soufflet is nagy népszerűségnek örvend. Az El Amparóban inkább kis porciókat szolgálnak fel.

9. Sanghaj:

Whampoa Club

Ebéd egy főre: 63 dollár

A kínai gasztronómia egyik legszebb fellegrára a Whampoa Club, amelynek vendégei igényes környezetben, kristálycsillárok alatt, diszkréten szeparált asztaloknál fogyaszthatják el ételüket. Jerome Leung főszakács a szecesszió kínai változatában rendezte be éttermét, az ételeket viszont a tradicionális sanghaji konyha modern interpretációjában készíti. Az étterem leghíresebb étele a ropogós marhacsikok napon aszalt narancshéjjal.

10. Milánó: Boeucc

Ebéd egy főre: 62 dollár

Az olasz nagyváros állítólag legrégebbi éttermében fejenként potom 140 lejért ebédeltünk meg. A Forbes-lista utolsó szereplőjeként említett, 1696-ban alapított Boeucc az igényes atmoszféra mellett kitűnő konyhájáról híres, legkedveltebb ételei között a sáfrányos rizottó és a burgonyapürés borjúhús szerepel.

Mérgező szobanövények

Nem is igazi lakás az, amelyben nincs legalább egy-két gyönyörű szobanövény, legyen az egy igénytelen szerencsebambusz, vagy egy kényesebb virág. A szép zöldekkel azonban olykor vigyázni kell, hiszen egyik-másik olyan mérgeket tartalmaz, amely az emberi szervezetre is veszélyes!

Különösen akkor figyeljünk oda a növényeinkre, és hogy hova tesszük őket, ha gyerek van a családban. Akkor is érdemes egy nehezebben elérhető helyre tennünk a mérgező virágokat, ha csak vendégségbe jön a gyerkőc.

A **szobaliliom** (*Clivia miniata*) piros, hívogató bogyói például mérgezőek, ezért virágzás után mindenképpen rakjuk olyan helyre, ahol a kis kezek nem érhetik el. A csucsorfélék családjába tartozó növényeknek is többnyire a bogyója a veszélyes.

A kontyvirágfélék egy része is mérgező, irritálja a bőrt és a nyálkahártyát. Emiatt bánjunk óvatosan a következőkkel: buzogányvirág (*Diffenbahia*), rákvirágok (*Aglaonema*), a kutya-tejfélék, mint a mikulászvirág, az érdes szépcsalán vagy a tarka kroton.

Hitte volna, hogy a leander is komoly bajt tud okozni? A vele egy családba tartozó dip-ladéniához és papipó-

Szobaliliom

diumhoz hasonlóan komoly szívbántalmaink lehetnek, ha valahogy a gyomrunkba kerül a növény. Szerencse, hogy nagy mennyiséget kell ehhez elfogyasztani.

Nagyon óvatosan bánjunk a hagymás virágokkal, nehogy a kisgyerek megégye, mert egyik-másik olyan mérgező, hogy akár halálos kimenetelű is lehet az elfogyasztása! Ha mégis megtörténik ez, azonnal vigyük orvoshoz a gyermeket, a növényvel együtt, vagy legalább jegyezzük meg a pontos, tudományos nevét!

A szobakankalin és a szobaciklámen allergén hatása miatt kerülendő, ezért ha az új virág megvásárlása után bőrirritációt, bőrgyulladást vesz észre magán, akkor szinte biztos, hogy ön is azon emberek közé tartozik, akik érzékenyek ezekre a növényekre.

Buzogányvirág

Mennyit ér a C-vitamin?

Kutatók szerint időpocsékolás C-vitamint szedni, a szakemberek ugyanis úgy vélik: a vitamin fogyasztásával nem előzhető meg a meghűlés vagy a nátha.

Finn és ausztrál tudósok szerint a C-vitaminnak nincs olyan preventív hatása, ahogy azt sokan gondolják: mindössze két százalékkal kevesebb a megfázás kialakulásának esélye azoknál, akik rendszeresen fogyasztanak a vitaminból. Az adatok szerint egy évben átlagosan 12 napig szenved

a megfázástól egy ember, míg aki szedi a vitamint, 11 napig náthás.

A kutatók közölték: a vitamintablettákon kívül a magas C-vitamin tartalmú ételek és italok fogyasztása is hatástalan. A C-vitamin előnye ugyanakkor, hogy szedésével a kezdeti időszakban rövidebb a felgyógyulás ideje. A vitamin szedése emellett erősítheti és ellenállóbbá teheti a maratoni futók, a síelők, valamint a nagy stresszt átélők szervezetét.

A nők aktívabbak lettek a szexben

A francia tizenéves lányok ugyanolyan korán kezdik a nemi életet, mint a fiúk, de többen kísérleteznek közülük a homoszexualitással, mint a fiúk – állapította meg egy egészségügyi és egy demográfiai kutatóintézet közös felmérése. Eszerint a francia lányok átlagosan 17,6 éves korukban veszítik el a szüzességüket, míg a fiúk 17,2 évesen. Az elmúlt ötven évben a fiúk átlagosan 1 évvel korábban váltak nemileg aktívvá, mint a lányok.

Lényegesen nőtt azoknak a felnőtt (18-69 éves) nőknek a száma is, akiknek volt nemi kapcsolata más nővel. A leszbikus tapasztalattal rendelkező nők aránya

most 4 százalék, egy hasonló 1992-es felmérésben még csak 2,6 százalék volt. A férfiaknál a homoszexuális tapasztalattal rendelkezők aránya stabilan 4,1 százalék.

A korábbi kutatásokhoz képest az új adatok azt mutatják, hogy a nők aktívabbak lettek a nemi életben 50 felett, és egész életükben is több nemi partnerük lett (4,4). A férfiak változatlanul átlagosan 11,6 partnerrel büszkélkednek egész életükben. A szakértők felhívják a figyelmet, hogy amikor a szexuális partnerek számáról van szó, a nők hajlamosak nem beszámítani az egyéjszakás alkalmi társakat.

Kalóriák nyomában

Legtöbbször fogyókúrák idején merül fel az a kérdés, hogy melyik étel hány kalóriát tartalmaz. Az ezerféle diéta között még mindig erősen tartja magát a kalóriaszámolgatós trend, sokan így tudják leghatékonyabban kontrollálni étkezésüket. De valójában mi köze a kalóriának a fogyáshoz és a hízáshoz?

Minden élelmiszernek van egy bizonyos energiatartalma. A táplálkozás során bevitt fehérjék, zsírok és szénhidrátok felhasználásakor, azaz a szervezetünkben történő égésükkor energia szabadul fel. Ahogy a felszabaduló energia hővé alakul, számokban kifejezhetővé válik a mennyisége. Két mértékegységet használhatunk az energiaérték meghatározásakor: hivatalosan, az SI-rendszerben Joule-ról (J) és kilojoule-ról (kJ) beszélünk, de a régebbi mértékegység, a kcal, azaz kilokalória használata is elterjedt. 1 kcal egyenlő 4,18 kJ-lal; 1-1 gramm fehérje és szénhidrát energiatartalma egyaránt 4,1 kcal, míg 1 gramm zsírban 9,3 kcal van.

Elsősorban életkortól, testsúlytól, nemtől és az aktivitástól függően változhat az egyén napi energiaigénye, de befolyásoló tényezőt jelent például a külső hőmérséklet is: hidegben a szervezetnek több kalóriára van szüksége. Általánosan elfogadott szabály, hogy egy egészséges, könnyebb fizikai munkát végző felnőtt ember annyszor 33-35 kilokalóriát fogyasszon, ahány kilogramm; ez nagyjából napi 2000 kcal, ennyit képes pluszmunka nélkül elégetni a szervezete. Ha a bevitt táplálék energiatartalma meghaladja ezt az értéket, mozgással, fizikai munkával lehet a többletkalóriákat

elégetni. Nem kizárólag sportra kell gondolni: a takarítás, a kertészkedés, a kutyasétáltatás is számít.

A fentiekből logikusan következik, hogy aki fogyni akar, annak a napi ajánlott mennyiségnél kevesebb energiát kell bevennie, vagy többet kell mozognia, vagy kombinálnia kell a kettőt. Ha tehát a testsúlyváltoztatás a cél, érdemes tisztában lenni a kalóriákkal, de nem szabad túlbecsülni ezeknek a számoknak a jelentőségét. Aki egész nap csak 1000 kalóriát fogyaszt, de közben nem figyel oda arra, hogy a szükséges mennyiségben és arányban jusson hozzá a vitaminokhoz, ásványi anyagokhoz, rostokhoz, továbbá a zsírokhoz, fehérjékhez és szénhidrátokhoz, az lehet ugyan, hogy le fog fogyni, de szervezetének az egyoldalú táplálkozással többet árt, mint amennyit a súlycsökkenéssel használ.

Szokatlan szenvedélyek

Szenvedélybetegé az válik, aki nem képes szembenézni problémáival, aki képtelen elfogadni önmagát, nem ismeri fel képességei, lehetőségei határait, aki fél a magánytól, csalódástól, visszautasítástól. Nemcsak az alkohol, a nikotin, a gyógyszer, a kábítószeres veszélyesek – gyakoriak más függőségek is.

Cukorka-csokoládé függőség

A szülők gyakran édességgel bizonyítják gyermekük iránti szeretetüket, édességet adnak önmaguk – jelenlétük, érdeklődésük, elismerő szavaik – helyett. Ennek következménye: a gyerekek hozzászoknak ahhoz, hogy önmagukat is édességgel vigasztalják. A cukorka, a csokoládé az öröm nélkülözhetetlen forrásává válik, és megkönnyíti a veszélyes „vigasztaló” anyagokhoz – az alkoholhoz és társaihoz – vezető utat.

Szerencsejáték-függőség

Főleg azok a férfiak érintettek, akik sikertelenek, rosszul keresnek, elvesztik munkahelyüket és szerencsejáték segítségével próbálnak kiutat találni, s a sorssal szembeszállni. Ha veszítenek, még nagyobb összegeket kockáztatnak, másra sem gondolnak, mint a nyereségre, veszélybe sodorják az egész család anyagi egyensúlyát, egyre jobban izolálódnak, kapcsolataik súlyosan sérülnek, társadalmilag egyre mélyebbre csúsznak.

Telefonfüggőség

Rendszerint a legsúlyosabb magányosság következménye, amikor az érintett már kísérletet sem mer tenni személyes közeledésre, hanem csak bezséddel próbál kapcsolatot teremteni.

Önértékelésükben súlyosan zavart, érzelmeikben csalódott emberek utolsó próbálkozása, melynek szinte soha sincs megfelelő eredménye, mert a hívottak, akikbe kapaszkodni szeretnének, reménytelen, meddő, idegesítő dolognak érzik a telefon melletti üldögélést.

Veszélyfüggőség

Nemcsak az akciófilmek népszerűsége bizonyítja, hogy a halálos veszéllyel való játékot nagyon sokan találják vonzónak. Az ejtőernyős ugrás, a sárkányrepülés, az éjszakai autós versenyzés, a bungee-jumping, a villanyoszlopokra való mászás, a túlélési gyakorlatok mind azt mutatják, hogy sok fiatal unalmasnak találja a mindennapi életet, a civilizált környezet nyújtotta élményeket, és egyre kockázatosabb szórakozást keres magának.

Hogyan lehet segíteni?

Segíteni csak az tud önmagán, és csak annak tudnak mások, aki felismeri, hogy szenvedélybetegség jellegű függőségben él, és aki ebből a függőségből menekülni akar. Minél korábban ismeri fel valaki ezt a helyzetet, annál jobb a gyógyulás feltételei. A különböző függőségi állapotokban eltérő stratégiákat kell alkalmazni, de mindenképpen fontos az önértékelés, az önbizalom fejlesztése, a saját sikerek, saját értékek előtérbe állítása, az önállóság, a véleményalkotási és döntési készségek fejlesztése. A kifejezett függőségi állapotokból azonban már csak szakember segítségével lehet kikerülni.

Tutanhamon felfedte igazi arcát

Három szakértőcsoport rekonstruálta a kincseket rejtő sírjáról híres fáraó, Tutanhamon arcát. Nem volt hiába a balzsamozás, több ezer év múltán úgyszólván megelevenedett az egyiptomi uralkodó. A kilencéves korában trónra emelt Tutanhamon fáraó élete és korai halála csaknem száz éve az ókortörténet egyik legizgalmasabb kérdése.

A későbbi uralkodó Thébában vagy Amarnában született Kr. e. 1370 körül. Neve jelentése: „Aton isten élő képmása”. A királyi családban nevelkedett. Csupán feltételezés, hogy Tutanhamon Ekhnaton fia volt, csak annyi tudható, hogy Kr. e. 1362-ben, az eretnek uralkodó halála után nem sokkal ő került trónra. Mint ismeretes, Ekhnaton fáraó volt az, aki a világtörténelemben először meghirdette az egyistenhitet, az Aton-vallást. Az egyiptomi papok akaratát teljesítve Tutanhamon nyomban visszaállította a régi istenek kultuszát, és némelyek szerint az Aton-vallás eltörlése miatt gyilkolták meg Kr. e. 1352-ben.

Luxor legdrágább kincse

Tutanhamon sírját 1922-ben fedezte fel a brit Howard Carter vezette kutatócsoport a híres Királyok Völgyében fekvő Luxorban. A sírban talált arany- és drágakő-kincsek az egész világ ámulatát felkeltették. Egy nemzetközi tudományos program

során minden ismert fáraó mumiáját CT-vizsgálatnak vetették alá. Az elsőt természetesen a leghíresebb és legregényesebb fáraó, a 3300 éve élt Tutanhamon mumiáján végezték el.

Tutanhamonról rendkívül kevés ismeret áll rendelkezésre. Nem tudni, miért halt meg olyan korán, alig húszévesen. Merénylet áldozata lett-e vagy sem? Pontosan hány éves volt, mikor meghalt? Melyik királyi ághoz tartozik? Van-e alapja hírkedt átkának, amely mindazokat sújtja, akik megzavarják nyughelyét?

A röntgenteknikán alapuló CT-vizsgálat elvégzéséhez kellett emelni a tetemet a sírból, majd egy hordozható CT-berendezésbe helyezni tizenöt percre. E rövid idő alatt mintegy ezerhétszáz felvétel készült Tutanhamonról. Három kutatócsoport, egy francia, egy amerikai és egy egyiptomi veselkedett neki a nem mindennapi feladatnak, hogy a gazdag képanyag alapján felfedje Tutanhamon arcát. A szenzációs végeredményt szinte egyszerre tették közzé. A három kutatócsoport egymástól függetlenül szinte azonosan rekonstruálta a fiatalon elhunyt uralkodó arcát.

A fáraó megelevenedik

Külön érdekesség, hogy míg a franciák és az egyiptomiak tudták, hogy a híres fáraóval van dolguk, az amerikaiaknak ezt szándékosan nem árulták el. A tudósok nagy örömeire szolgál, hogy a 3300 éves arc és koponya meglepően

hasonlít a róla készült híres ábrázolásokra, köztük a Kairóban őrzött arany-maszokra. A modellek egy egészséges, fiatal férfit mutatnak törekény termettel, vékony orral, kövércs arc-csal és kerek állal. Magassága 165 centiméter lehetett.

Tutról az az általános feltételezés, hogy az ősi tizenennyolcadik dinasztia tizenkettedik uralkodója volt. Ezt látszik igazolni a modellarcokon jól látható, úgynevezett túlharapó felső fogsor. Ez a túlharapás ugyanis a tizenennyolcadik dinasztia királyainak egyik ismertetőjegye.

Halála örök rejtély marad

Tut vizsgálatai ugyan befejeződtek, ám halálának okát továbbra is homály fedi. Sikerült minden kétséget kizáróan megállapítani, hogy nem merénylet áldozata lett a kamasz fáraó, mint korábban hitték. De hogy pontosan miért halt meg, valószínűleg sosem fog kiderülni. Jelenlegi ismereteink szerint nincs olyan módszer, amellyel meg lehetne állapítani halála pontos okát.

Az ellene elkövetett merényletről szóló legenda alapját egy 1968-as röntgenvizsgálat szolgáltatta. Eszerint egy éles csontdarab rejlik Tut koponyájában. Az új vizsgálattal azonban nem találtak semmi ehhez hasonlót. A kutatók annak lehetőségét is kizárták, hogy balesetben elszenvedett mellkasi sérülés miatt halt meg. A legújabb feltételezés szerint combcsonttörés következtében hunyt el, fertőzésben, de az is lehet, hogy a lába a balzsamozás során tört el.

Ezért egyes kutatók azt is valószínűnek tartják, hogy Tutnak természetes halála volt. Persze az sem kizárt, hogy megmérgezték, de ennek bizonyítására nincs mód. Már csak azért sem, mert a kutatók a továbbiakban nem kívánják bolygatni Tutanhamon sírját.

A fáraó átka

A múmia felfedezése óta terjed a hiedelem Tutanhamon legendás átkáról. A fáraó átka állítólag mindazokat sújtja, akik megzavarják az uralkodó nyughelyét. A kutatást felügyelő ismert egyiptológus, Zahi Hawass úgy véli, nem árt figyelembe venni a fáraói átok lehetőségét. Hiszen az első kutatók – köztük az angol arisztokrata, Lord Carnarvon –, akik annak idején feltárták a sírt, rövid időn belül elhaláloztak. A tudós szaktekintély, Zahi Hawass pedig különös eseményekről számolt be még januárban. Munkatársaival hajszál híján autóbalesetet szenvedett, a vizsgálat előtt hatalmas szél kerekedett a Királyok Völgyében, és a CT-berendezés két órára felmondta a szolgálatot.

A Királyok Völgye

A Nasca-vonalak titka

Minden eddiginél szilárdabb elméletet sikerült felállítani a világszerte híres Nasca-rajzok titkával kapcsolatban. A nagyszabású német-svájci tudományos együttműködésnek köszönhetően a gigantikus ábrák készítésének „hogyan?”-jára ugyan továbbra sincs válasz, de a „miért?”-re már igen.

A perui Pampa-Ingenio sivatag rejtélyes kőalakzatainak titka közel 80 éve tartja lázban a tudományos világot. A homokba rajzolt óriási ábrák közelről felismerhetetlenek, csak a levegőből látszanak tisztán: többségük különféle állatokat, pl. pókot, majmot, kígyót ábrázol. A vonalak jó kivehetősége és időtállósága elkészítésük különleges technikájának, és a környezeti adottságoknak köszönhető. A sivatag felszínét errefelé ugyanis sötétbarna kavicsok és kövek borítják, alattuk sárga homokréteg húzódik. A titokzatos alkotások építői felfedezték, hogy a kövek felszedésével és a földfelszín felső, vékony rétegének eltávolításával jelentős színbeli különbség jön létre. Ezt az eljárást alkalmazva hozták létre a különleges formákat, melyek létrejötté, de főleg elkészítésük oka máig sok kérdést vet fel. Utóbbira most végleg bizonyítottnak mondott elmélet született.

Naptárrendszer vagy leszállópálya?

A XX. század elejétől fogva számtalan tudós és lelkes amatőr tett kísérletet a titok megfejtésére. Toribo Merija, a téma első kutatója az 1920-as években szertartási útvonalaknak vélte a rajzokat, ám az állatábrázolá-

sokat ekkor még nem ismerték fel bennük. Ezt csak jóval később, 1939-ben fedezte fel repülőről egy másik kutató, Paul Kosok. Kosok szerint az ábrák egy hatalmas naptárrendszer részei, amelyek a csillagok mozgásával hozhatók kapcsolatba. Volt olyan kutató, mint a német Maria Reiche, akinek hipotézise megegyezett Kosok véleményével, ő is naptárjelek mellett tette le a voksát.

A későbbiekben azonban ez a tézis megdőlt, de pontos válasz a miértekre továbbra sem született, így újabb, vakmerőbbnél vakmerőbb elképzelésekkel rukkoltak elő a szakemberek. Volt, aki térképészeti ábráknak, más vízelvezető csatornának vagy az inka uralkodók sírjához vezető utaknak titulálta az alakzatokat. A legérdekesebb talán Hoimar von Ditfurth és az UFO-hívő Erich von Däniken elmélete. Ditfurth egy gigantikus sportaréna nyomait vélte felfedezni a rajzokban, Däniken szerint az ábrák olyan leszállópályák, melyeket az őslakosok építettek a földönkívülieknek.

Imádkozzunk a vízért!

Napjainkban minden eddiginél megalapozottabb elmélet látott napvilágot. A zürichi Műszaki és Természettudományi Egyetem, valamint a bonni székhelyű Német Archeológiai Intézet munkatársai rendkívül átfogó kutatást indítottak a közelmúltban. Míg a Nasca-rajzokkal korábban csupán lelkes, magányos személyek foglalkoztak behatóan, most ezzel szemben több tucat kutató, a legmodernebb technikával felszerelve látott neki a rejtély megoldásához. Számítógépes eljárással vizsgálták

meg az ábráról készült műholdképek ezreit, újra elemezték az összes korábbi ásítás eredményét, DNS-teszteket végeztek a helyszínen talált emberi maradványokról, s a környék klímaváltozásának több ezer éves történetét is behatóan kutatták.

Nagy segítséget jelentett a környék több magasabb fennsíkján talált épületek maradványainak közelmúltbeli feltárása, melyeket a régészek

szentélyeknek minősítettek. Ezekben számos, vízkultuszhoz kötődő áldozati tárgyat, többek között kagylókat találtak. Ez azért igazán érdekes, mert napjainkban ez a terület a Föld egyik legszárazabb helye, eső ritkán esik, sokszor két-három év is eltelik egyetlen csepp csapadék nélkül. A vizsgálatok eredményeképpen a kutatók tehát rájöttek, hogy a térség valaha jóval csapadékosabb és hűvösebb volt, mint napjainkban, és az éghajlat szárazabbá válása rendkívül rosszul érintette az itt élőket. Az őslakosok végső kétségbeesésükben az istenekhez fordultak kérésükkel.

Hatalmas szentélyeket emeltek és ábrákat rajzoltak a földre, amelyek a víz- és termékenységek kultusszal álltak kapcsolatban. A kutatók tézise szerint a korábban feltárt templomok az ábrákkal együtt egy hatalmas kiterjedésű, rituális szentélyt alkottak. Az ábrák nagyságát a lakosok kérésének fontossága tehetette indokolttá, vagy az, hogy a magasban lakó istenek tisztán láthassák a rajzokat, és megértsék alattvalóik kívánságát.

A másik, régóta vitatott kérdés az ábrák korának pontos meghatározása. A legutóbbi kutatások szerint a rajzok a Kr.e. 800 körül virágzó Paracas-kultúra alkotásai; a földbe vájt remekművek mintegy hat évszázadon keresztül, kb. Kr. e. 800 és 200 között folyamatosan bővültek. Ám a terjeszkedő sivatag és a vízkészletek apadása miatt az indiánok hamarosan elhagyták lakhelyüket, az Andok hegyei felé vándoroltak, maguk mögött hagyva az építményeket és gigantikus ikonjaikat, melyek máig hirdetik egy letűnt kultúra nem mindennapi fohászkodását az istenekhez.

A világ leggazdagabb állatai

A leggazdagabb négylábúak listáján szereplők neve közel sem cseng olyan ismerősen, mint Carlos Slimé, Bill Gatesé vagy Roman Abramovicsé, az azonban biztos, hogy anyagi helyzetük miatt nekik sincs aggódnivalójuk. Az eurómilliókat örökölt Günter, Kalu és Trouble egyaránt luxusvillákkal, alkalmazottakkal büszkélkedhetnek.

Vannak állatok, főként kutyák, akiknek földi léte során valóban kolbászból van a kerítés, mégpedig milliomos gazdájuknak köszönhetően. A négylábú örökösök sorát persze az ebek mellett szép számmal színesítik más állatok, többek között macskák, teknősök, kecskék és majmok is. Az alábbiakban a brit Daily Mail által a tíz leggazdagabbnak választottat mutatjuk be közülük, valamint azt, hogy kiknek is köszönhetik jelentős vagyonukat.

1. IV. Günther (németjuhász)

Vagyona:
133 millió euró

2000 júliusában Madonna 7,5 millió eurós miami villáját nem másnak adta el, mint egy IV. Günther névre hallgató németjuhásznak, illetve az őt képviselőnek. Karlotta Liebenstein grófnő szőrös örököse gazdája 1992-es halálakor egy 62 milliós vagyon kizárólagos tulajdonosa lett. III. Günther fia, pénzügyi képviselőinek és befektetéseinek

IV. Günther

hála igencsak megnövelte vagyonát, ingatlan portfoliójában pedig olasz, német luxusvillák mellett Bahamákon lévő rezidenciák is szerepelnek. A milliomos kutya vacsorája többnyire steak és kaviár, alkalmazottjai között pedig inas, sofőr, szobalány, masszőr és takarítók is vannak.

2. Kalu (csimpánz)

Vagyona: 60 millió euró

Patricia O'Neil, Kenmore grófnának lánya és az egykori ausztrál úszóba-jnok, Franck O'Neil felesége úgy döntött, tetemes vagyonát kedvencére, Kalura hagyja. Az arisztokrata hölgy a zairei konzulátus melletti fán találta megkötte a csimpánzt, akit később magával vitt a dél-afrikai Cape Townba is. A majom a kezdeti trauma után kivirágzott, és a milliomos Patricia O'Neil házának koronázatlan úrnője lett. Szeretetteljes kapcsolatukról a néhai gazdi férje egyszer úgy nyilatko-

zott: „Ahányszor csak úszom egyet a medencében, ő fel-alá szaladgál a parton és mindig jól fejbe vág, de ennek ellenére igazán kitűnően kijövünk.” A milliomos csimpánz kedvelt időtöltései között szerepel még a cigarettalopás és a sörivás is.

3. Trouble (máltai terrier)

Vagyona: 8,8 millió euró

A fehér színű máltai eb az egyik legújabb milliomos az állatok között, akire a 87 éves korában, idén augusz-

Leona Helmsley Trouble-lel

tusban elhalálozott Leona Helmsley vagyona nagy részét, 8,8 millió eurót hagyott. A Trouble (Baj) névre hallgató kutya gondozója a fukarság királynőjeként ismertté vált Helmsley szintén milliókat öröklő bátyja lett.

4. Tina és Kate (collie-k)

Vagyonuk: 665 ezer euró

A brit Nora Hardwell 90. születésnapja előtt hunyt el, de előtte azért rendelkezett két kedvenc kutyája sorsáról. A collie-k, Tina és Kate összesen 665 ezer eurós vagyon mellett a dúsgazdag néhai tulajdonos házat is megörökölték.

5. Jasper (keverék kutya)

Vagyona: 221 ezer euró

Jasper félig labrador, félig pedig doberman kutyas, és ami a legfőbb, nagyon gazdag. A fekete keverék ebre Diana Myburgh még kölyökkorában bukkant rá egy battersea-i menhelyen. Miután menthetetlenül beleszeretett, a tehetős asszony hazavitte magával otthonába, Somersetbe Jason nevű, szintén keverék kutyája mellé. A brit Diana Myburgh 1995-ben hunyt el, így a vagyon a hamarosan szintén jobblétre szenderülő Jasonre, illetve a ma már 14. életévét betöltő Jasperre maradt. A természetes kutya bár megtehetné, mégsem cicomázza magát túl, gyémántnyakörve ugyanis csupán hamiskából áll.

6. Tinker (macska)

Vagyona: 150 ezer euró

A fekete Tinker azt követően maradt gazdi, de nem pénz nélkül, miután a 89 éves özvegy, Margaret Layne 2003-ban elhalálozott. A cica a 150 ezer eurós vagyon mellett a néhai idős hölgy middlesex-i otthonának 21 évig vagy haláláig tartó haszonélvezeti jogát is megörökölte. A meleg otthon és a pénz azonban közel sem nyújt biztonságot a fekete macskának, akit gondozói a számos halálos fenyegetésnek köszönhetően szigorú felügyelet mellett Walesbe költöztettek.

7. Porgy, Pride, Joy és Ronald (macskák)

Vagyonuk: 26 ezer euró/ fejenként

A könyvkereskedések királynőjének, Christina Foyle-nak szintén volt gondja kedvenc cicáira, hiszen végren-

deletében komoly összeget hagyott mindegyikre. A hölgy 1999-es halála után 59 millió fontos vagyonából a macskák is kaptak egy kisebb hányadot, amiből természetesen egyenlően részesedtek. A négylábúak ellátását, akik kezdetben kilencen voltak, a korábbi gazdi házvezetőnője vállalta fel, aki most már csak Porgy-ról, Pride-ról, Joy-ról és Ronaldról gondoskodik.

8. Silverstone (teknős)

Vagyona: 24,6 ezer euró

A dúsgazdag teknős akkor kapta nevét, amikor egy nagy-britanniai Formula 1-es futam alatt szokatlanul gyorsan tett meg egy útszakaszt Christina Foyle birtokán. A páncélos a milliomos hölgy végrendeletének egy másik kedvezményezettjeként – a négy macskához hasonlóan – Maureen Hardinggel, a néhai Foyle asszony házvezetőnőjével él.

9. Top Cat és Matilda (macskák)

Vagyonuk: 15 ezer euró/fejenként

Míg néhai gazdájuk a legnagyobb jóindulattal is csak átlagos anyagi körülmények között élő brit nyugdíjasnak volt nevezhető, addig az őket örökösökként megnevező tulajdonosuk 2004-es halálával Top Cat és Matilda a leggazdagabb állatok sorába kerültek. Az aberdeeni nyugalmazott könyvtáros 15 ezer eurót hagyott rájuk fejenként.

10. Angus (tehén) és Larry (bárány)

Vagyonuk: 11,7 ezer euró/fejenként

A brit anyakirálynő halála után 4,4 millió eurót hagyott egy 150 tagú Aberdeen Angus marhacsoportára és egy 200 egyedből álló juhnyájra. Így Nagy-Britannia kétségtelenül leggazdagabb állatcsoportjának tagjai fejenként hozzávetőleg 11,7 ezer eurós vagyonnal „rendelkeznek”.

A madarak látják a mágneses mezőt

A madarak szemében levő speciális molekulák német kutatók szerint nem csak a Föld mágneses erőterének érzékelését teszik lehetővé. A szárnyasok szabályosan látják a mágneses mezőt.

A mágneses erőt érzékelő receptorokból ugyanis idegszálak vezetnek az agynak arra a területére, amely feldolgozza a vizuális információt. Az agynak a tájékozódás idején legaktívabb része szintén együttműködik a látás

központjával. Ezt úgy állapították meg, hogy az idegszálak mentén terjedő festéket juttattak posztáták szemébe, illetve a tájékozódás agyi központjába.

Dominik Heyers, az Oldenburgi Egyetem biológusa szerint a madarak a látóterükben megjelenő világosabb vagy sötétebb foltnak látják a mágneses mezőt, vagy a mágneses erővonalak által meghatározott irányt. Ez a „mágneses látás” kulcsszerepet játszik a költöző madarak tájékozódásában.

Azt régóta tudjuk, hogy a madarak a Föld mágneses pólusait felismerve tájékozódnak, de ennek mechanizmusáról nem voltak megalapozott ismereteink.

A krimikirálynő kalandjai

Sok minden szeretett volna lenni: operaénekesnő, gyógyszerész és régész. Évekig meg sem fordult a fejében, hogy írással próbálkozzon. Sőt, Miss Marple és Poirot anyja nyolcéves kora előtt még könyvet sem vehetett a kezébe.

Egy angol tengerparti városban született, 1890-ben. Az anyai tilalom miatt a kislány izgalmas történeteket nem regényekből olvasott, hanem a városi kollégiumból hétvégenként hazajáró nővéréől, Madge-től hallott. Későbbi visszaemlékezései során többször felelevenítette ezeket a mesedélutánokat.

Az olykor humoros, olykor vérhaszítóan izgalmas történetek Agatha számára mégsem helyettesíthették a tiltott gyümölcsöt: a könyvet. Az anyai szigor kijátszva, ötévesen egyedül próbálkozott az olvasással. Levette a polcra kívülről fűjt kedvenc mesekönyvét, és megpróbálta kitalálni: melyik ákombákom melyik betű lehet. Később anyja is megengyhült, otthon

Névjegy

Agatha Christie (1890-1976)

Születési helye: Devon, Anglia.

Első regénye: Styles rejtélye (10 alkalommal utasította vissza több kiadó).

Legsikeresebb darabja: Az egércsapda (1952) világrekordot döntött, olyan hosszú ideig (21 évig egyfolytában) játszották Londonban.

Kedvenc nyaralóhelye: Bergh Island. A nyaralósziget ihlette a Tíz kisci néger című könyvét.

Olvasottsága: több mint 110 millió kötetet vásárolták meg. Olvasottságban csak a Biblia és Shakespeare művei előzik meg.

Álneve: Mary Westmacott néven több szerelmes regényt is publikált.

tanította a tehetséges kislányt, de akkoriban még senki sem gondolt arra, hogy valaha író lesz belőle: ő maga operaénekesnői karrierre készült.

Amikor édesapja 1901-ben váratlanul meghalt, Agatha édesanyjával a jóval olcsóbb Egyiptomba költözött. Az itt töltött időszak szolgáltatta az első olyan élményeket, amelyek későbbi, a fáraók országában játszódó regényeiben visszaköszönnek.

Szerelem és háború

Angliába visszatérve – jól nevelt leányként – egyetlen cél vezérelte: méltó férjet találni magának. 1912-ben ismerte meg első nagy szerelmét, Archibaldot. A huszonhárom éves fiatalember hamarosan meglátogatta őt a családi házban, néhány héttel később pedig megkérte a kezét. A házassági terveket azonban késleltette az első világháború: az ifjú vőlegénynek be

kellett vonulni. Egy eltávozás során házasodtak össze, az újdonsült férj azonban az esküvő után három nappal már a francia fronton találta magát.

Poirot születése

Agatha a várakozás hónapjaiban szülővárosának gyógyszerésztárában segédkezett a patikus mellett. Itt hallott először olyan mérgekről, amelyekkel nyom nélkül lehet embert ölni. Ekkoriban találkozott a háború alatt Angliában tartózkodó belga menekültekkel is, akikről öntudatlanul kezdte későbbi visszatérő hőse, Hercule Poirot alakját megformálni.

Első regényéhez, nővére biztatására, 1915-ben fogott hozzá. Három kiadónak is elküldte a munkát, de azok sorra visszautasították. 1918-ban véget ér az első világháború, és négy évvel az esküvő napja után, Agatha és Archie megkezdheték közös életüket Londonban. Anyagi gondokkal küszködtek, amelyeket az sem oldott meg, hogy végre kiadták Agatha első regényét.

Az ifjú férjet munkája 1922-ben hosszú utazásra szólította, amelyre felesége is elkísérte. Anglia gyarmatainak nagy részét bejárták. Ez a világkörüli utazással eltöltött háromnegyed év kitűnő alapot szolgáltatott későbbi témaválasztásaihoz.

A visszatérés után anyagi helyzetük javulni kezdett, és 1926-ban Agathát végre utolérte a siker: Roger Ackroyd meggyilkolása című kötetét elkapkodták. Ettől kezdve haláláig évente egy-egy könyvet jelentetett meg.

Hamarosan válságba jutott magánélete: férje egyre kevesebbet törődött vele, és nem rejtette véka alá, hogy beleszeretett egy másik nőbe. Agatha, miután megtudta a rossz hírt, másnap eltűnt közös londoni házukból.

David Suchet – Poirot szerepében

Az Orient Expressz

Barátaitól hall Bagdadról. Lelkesen számolnak be a város csodáiról és az őket odaszállító legendás Orient Expresszről. Néhány hónap múlva Agatha Christie is ott ült a vonaton, amely annyira lenyűgözte, hogy elkezdte írni egyik leghíresebb regényét, Gyilkosság az Orient Expresszen címmel.

A világ talán leghíresebb vonatának, a 110 éves Orient Expressznek utazóközönsége arisztokratákból, gazdag keleti kereskedőkből és a legkülönbefélebb hatalmaknak dolgozó titkosügynökökből állt. A London és Isztambul között közlekedő luxusjárat hosszú zakatolása során legendás szerelmek szövődtek, rejtélyes gyilkosságok történtek, és fontos államtitkok tudódtak ki.

Bagdadba érve felkereste a régészeti ásatásokat is. Ekkortól lettek az

archeológusok történeteinek visszatérő hősei. A hölgy bizonyára az ásatások légkörét is izgalmasnak találta, de rokonszenvébe belejátszott az is, hogy megismerkedett egy Max Mallowan nevű régésszel. Megbeszélték, hogy útra kelnek, és bejárják a mai Irak csodálatos történelmi tájait.

Az utazás során a szálak szorosra fonódtak közöttük, és néhány héttel Angliába való hazatérésük után Max közölte Agathával: „Elvennélek feleségül, csak attól félek, nem örülnél, ha olyan emberrel kellene együtt élned, aki halottakkal foglalkozik.” Agatha krimiszerzőhöz méltó válasza: „Engem is nagyon érdekelnek a halottak.” Az esküvőt 1929 szeptemberében tartották.

Kéziratok a bőröndben

A következő nyolc esztendőben Agatha részben Angliában tartózkodott első házasságából származó gyermekével, Rosalinddal, máskor férjét követte a babilóniai Ur városának feltárásához. Akárhol volt is, folyamatosan írt: az ásatások helyszíne közelében, egy eredetileg narancsszállításra

használt doboz mellett ülve alkotta regényeit.

Az idillnek ismét vége szakadt: kitört a második világháború, Max bevonult. Christie ismét egyedül találta magát Londonban. A német bombázások alatt úgy érezte, bármelyik pillanatban vége lehet mindennek. Nem akarta, hogy közismert detektívfigurái túléljék őt. Így születtek a Harmadik felvonás és az Utolsó rejtély című kötetek, amelyekben hősei meghalnak, haláluk előtt leleplezve gyilkosukat. A kéziratokat akkor bőröndbe zárta: szerencsére csak harminchárom év múlva kerültek ismét elő.

A világháború után aztán Agathához visszatért 15 évvel fiatalabb férje, és folytatódott megszokott életük: a krimikirálynő részben Londonban, részben Irakban élt. Az ötvenes évek elején alkotói válságba került, amelyet nem akármilyen helyzet oldott meg: a brit királynőtől a BBC riportere megkérdezte egyszer, mit kérne ajándékba a születésnapjára. Az uralkodói válasz: egy új Agatha Christie-regényt. A meghatott író nő új lendületet kapott, és ismét ontotta a könyveket. Az utolsót 85 évesen írta. A törekeny asszonyra az akkor hetvenéves Max az utolsó percig szeretetteljes gondoskodással vigyázott.

Agatha egyszer azt nyilatkozta házasságukról: „Azért csodálatos egy régésszel élni, mert minél öregebb vagyok, a férjem annál értékesebbnek talál.” Az egyik legolvasottabb angol nyelvű szerzőt 1976. január 12-én egy egyszerű nátha vette le lábáról. Végso akaratának megfelelően akkor adták ki a még 1943-ban írott két „utolsó” regényét, amelyekben örökre végzett kedvenc hőseivel: Miss Marple-lal és Hercule Poirot-val.

A leghíresebb könyvei

Poirot nyomoz (1924), Tárcsázza a halált (1929), Gyilkosság a parókian (1930), Gyilkosság az Orient Expresszen (1934), Kérdezzék meg Evanst (1934), Gyilkosság Mezopotámiában (1936), Az ABC-gyilkosságok (1936), Halál a Niluson (1937), Tíz kicsi néger (1939), N vagy M (1941), Öt kismalac (1943), Gyöngyöző cián (1945), Mrs. McGinty halott (1952), Paddington 16.50 (1957), Macska a galambok között (1959), A Bertram-szálló (1965)

Női dolgok férfi szemmel

Ha kíváncsi vagy, hogyan viszonyul az erősebbik nem a számodra és számukra legfontosabb dolgokhoz, olvasd el cikkünket!

Ajándék

A férfi, amíg meg nem szerzi a nőt, hajlamos az ajándékok halmozására, akár minden randin. Ha szerelembe esik, biztosan nem maradsz csoki, virág és egyebek nélkül. De mihelyt megszerzett, alább hagy a lelkesedés, elmaradnak az apróságok szépen, lassan.

Barátok

A barátok nagyon fontosak. Nem tévesztethed ezt szem elől. Ha sörözésről van szó vagy közös meccsnézésről, semmi nem tartja vissza hercegedet. Még az sem, hogy vagy ők, vagy te. Sőt, ez a legrosszabb, ami elhagyhatja a szád!

Cipő

Neki mindegy, milyen cipőben vagy, mikor vetted és mennyiért, a lényeg, hogy gyönyörű lábat lásson. Ha azt lapos sarkúval éred el, úgy is jó. A legszexisebb klasszikus mégis a túsarkú marad!

Dohányzás

Nagy általánosságban nem szeretik a férfiak, ha egy nő dohányzik. Épp ezért vagy ne tedd, vagy ne vidd túlzásba. Utcán ne gyújts rá, és mindenképp csökkentsd a jelenlétében is a minimumra a cigiket! Ciki a cigi!

Epilálás

Igen, szőrteleníts. Ha akarja, mindenhol. Sem a borostás láb, sem a bozontos hónalj nem divat, és párod sem szereti simogatni. Inkább a bababőrért van oda!

Fehérnemű

Ha el akarod csábítani, semmiképp ne hordj bridgetjonesos nagyibugyit. Inkább tapasztald ki, mi indítja be. Kísérletezz! Vegyél több fazonút a tangától a franciáig, észre fogod venni, melyik nyerte el legjobban a tetszését. Ekkor pedig jó, ha beszerezel belőle többet!

Izmok

Ha sajátjukról van szó, akkor nagyon hiúak. Ám a férfiak többsége a nagyon izmos nőket nem kedveli. Különösen akkor, ha több van rajtad, mint rajta.

Játék

Sok férfinak van játékszenvedélye. Vannak, akik kártyázni szeretnek a haverokkal, mások logikai játékokat játszanak, megint mások a számítógépes játékokat kedvelik. Ha párod hobbijai

közé tartozik bármilyen játék, ne próbáld lebeszélni róla, hogy inkább veled legyen, úgy is talál időt arra, hogy játszhasson!

Kutya

Ha neked van kutyád, neki pedig nincs és nem is volt, értetlenül áll az előtt a tény előtt, hogy úgy babusgatsz, mint egy gyereket. Ha neki is van vagy volt, fel sem tűnik neki, hogy szebben szól a kutyához néha, mint hozzád.

Macska

Néhány férfi furcsa módon perverz vonzalmat érez a macskák iránt. Jobban kedvelik őket, mint a kutyákat. De vigyázz! Nem mindegyik! Ha imádottadnak be akarod mutatni szőrös kedvenced, mindenképp kérdezd meg, kedveli-e! Ha nem, kíméld meg a macskaszőrtől, mikor nálad van! Takaríts ki, és zárd be a cicust! Inkább te légy az!

Narancsbőr

Ha nem hívod fel a férfi figyelmét az apróbb bőrelváltozásaidra és egyéb hibáidra, észre sem veszi. Ugyanis nem az a lényeg, hogy egy tökéletes barbie-babával legyen, sokkal inkább a szeretet, a kedvesség, az ápoltság és az igényesség az, ami döntő!

Orális szex

Mindenek felett. Ez az a dolog, amit mindig, mindenhol szeretnek a férfiak. Épp ezért, tanuld meg szeretni, ha még nem szereted, sőt, tanuld meg a technikáját is! Hidd el, rengeteg boldog órát szerzel magatoknak!

Öltözködés

Szerinte rengeteg ruhád van, amit pedig épp fel akarsz venni, nagyon jól áll. Csak a nagyon elrontott kollekció tűnik fel a legtöbb férfinak. Ami a nagy többségnek bejön: a miniszoknya, combfix, túsarkú, mély dekoltázs. Korra, divatra és évszakra való tekintet nélkül.

Pénz

Ez egy fura dolog, mert ma már előfordulhat, hogy te keresel többet. Ne kérkedj vele, sőt, jobb, ha nem tudja a partnered. A legtöbb kisebb-rendűségi érzést ez váltja ki a férfiakban.

Randi

Sokan szeretnek már az első randin ágyba bújni a lánnyal. Mivel tényleg elterjedt az a tévhit, hogy mindegy, hogy lefekszel-e, vagy sem, ezért a lányok zöme meg is teszi. Utána jön a csodálkozás, hogy nem hív fel. Persze, mert a férfi vadász természetű. A könnyű préda nem izgalmas.

Szex

A szex a férfi számára nem mindig egyenértékű a szerelem fogalmával. Sőt.

Néha inkább a fogmosás kategóriájába sorolják. Egyszerűen szükséges, hozzá tartozik a napi mentálhigiénához.

Takarítás

Kifejezetten az utálatos házimunkák közé sorolható férfi szempontból. Ha nem túl megerőltető, jó, ha elintézed egyedül. Párodra inkább a bevásárlást bízod!

Mutasd a szád, megmondom, ki vagy!

Kíváncsi vagy, mit közvetít a szád a külvilág felé? Vizsgáld meg a szádát a tükörben. Ne legyen rajta se rúzs, se semmi. Állapítsd meg, mit üzen rólad. Ha az üzenetet szeretnéd megváltoztatni, akkor tanulmányozd, hogy szavak nélkül melyik ajak mit üzen, és készíts magadnak olyan sminket.

Ha a felső ajak vastagabb az alsónál

Minden téren önfeláldozó típus vagy. Inkább adni szeretsz, mint kapni. Ez a szexben is érvényesül, ezért az uralkodó típusú férfiak rajta felejtetik szemüket a szádon.

Ha az ajkak egyformák

Ritka, ha valakinek az ajkai ugyanolyan vastagok. Az ilyen nőt kiegyensúlyozott szexualitás jellemzi. Felszabadultan, megértő légkörben, ha szerelme is ösztönzi, nagyon szenvedélyes tud lenni.

Ha a felső ajak vékony

Ezalatt a jól látható különbséget kell érteni, hiszen a legtöbb embernek vékonyabb a felső ajka. Ha ilyen az ajkad, a szex számodra nem olyan fontos. Nehezen lobbansz lángra. A késpenge ajkakat gyakran azonosítják a frigeditással.

Húsos, kissé nyitott ajkak

Életedre rányomja bélyegét a szexualitás. Heves vágyaid merésszé és kezdeményezővé tesznek. A nap bármely szakában készen állsz a szexre. A férfiak ezt a száját találják a leginkább vonzónak.

Ha a száj lefelé görbül

Pesszimizmust jelez. Viselőjének állandóan rosszkedvet kölcsönöz, még akkor is, ha egyébként jól érzi magát. Ha neked is ilyen szád van, oda kell figyelned, hogy inkább felfelé görbítsd, különben negatívnak találhatnak.

Lebiggyedő ajkak

Finnyás, lenéző személyiséget takar, aki mindent lefitymál. Az emberekből ösztönös védekező reakciót vált ki. Ha ilyen a szád, próbálj mindig mosolyogni.

Felfelé ívelő ajkak

Pajkos, vidám személyiség. Ha ilyen az ajkad, általában népszerű vagy, hiszen a környezetekben lévőkhöz úgy látják, hogy jó kedved van, ezért szívesen időznek a társaságodban.

A tökéletes szájfestés

Fontos, hogy az alapok jók legyenek. Tehát ne legyen száraz a szád. Jól bevált trükk, ha fogmosáskor egy puha sörtéjű fogkefével finoman átdörzsölsz. A táskádban mindig legyen ajkakápoló, különösen szeles időben.

☞ Hidratáld az ajkaidat.

☞ Finoman, vékony rétegben vigyél fel alapozót a szádra. A felesleget itasd le egy papírzsebkendővel. Figyeld, hogy az apró ráncokban ne gyűljön össze.

☞ Rajzolj kontúrt a szádnak. Bőrszínű vagy a rúzsnál világosabb színű ajkakontúrt használj. Ha korrigálni szeretnél a szád formáján, akkor ne használj sötét színt. A gyakorlás nem árt, mert elsőre nem biztos, hogy sikerül a tökéletes körvonal.

☞ Ecsettel vidd fel a rúzsot. Vigyázz, hogy a kontúron ne szaladjon túl!

☞ Nagyon finoman harapj rá az ajkaiddal egy zsepire, így a felesleg ott landol, és nem a fogadon.

☞ Ha nedves hatást szeretnél elérni, akkor használj egy kis átlátszó szájfényt.

A kozmetikumokról – nemcsak nőknek

Csak keveseknek nincs gondjuk a bőrükkel. A többség akár rongthatja is a helyzetet, ha nem megfelelő kozmetikumot használ. Vajon egyéni hajlamtól vagy a termékek összetevőitől függ, hogy ártalmas-e egy arckrém, testápoló vagy parfüm?

„A jó krém nincs túlszínezve, illatosítva és agyonreklámozva” – hangzik a kozmetikus arany szabálya, amikor azt firtatjuk, hogy egy nő mit kenjen magára, ha meg akarja őrizni a fiatalságát. Annyi bizonyos, hogy kozmetikumok nélkül ma már aligha tudnánk megenni, kiválasztásukban pedig az aktuális trendek befolyásolnak bennünket leginkább. Emellett persze minden életkorban mást és mást várnunk el a különféle kencéktől. Míg a serdülőknél a fokozott faggyútermelés miatt megjelenő pattanások keserítik meg életüket, életkorunk előrehaladtával bőrünk állapotának változását – csökken a feszessége, elvékonyodik, megjelennek a ráncok – akarjuk elrejtetni.

Nem mindegy, mit kenünk magunkra

Húsz éves kor alatt, hacsak nincs valami probléma – pattanások, miteszerek, gyulladások – nem ajánlott a napi krémezés, legfeljebb néha egy kis hidratálás és pakolás. A napi alapos tisztítás viszont ekkor is elengedhetetlen – hangsúlyozza a kozmetikus.

Huszonöt év fölött viszont nem árt beszerezni egy jó hidratáló és egy jó regeneráló krémet, míg harminc fölött már szükséges az öregedést gátló készítmény. Nem árt azonban odafigyelni, milyen termékekkel akarjuk kezelni bőrünket, hiszen vannak olyan szerek, amelyek ártalmasak lehetnek az egészségünkre. A bőrgyógyász elsősorban a reklámokat tartja felelősnek azért, hogy a fogyasztó bármit megvásárol, anélkül, hogy először megnézné, milyen anyagokat tartalmaz egy termék.

Olcsó húsnak...

Egy kozmetikum valamenyi alkotórésze, az alapanyagoknak, az adalékanyagoknak, az illatanyagoknak, emulgátoroknak, illetve a konzerválószereknek lehetnek mellékhatásai, de

természetesen csak az arra érzékenyeknél váltanak ki allergiát. Ezért aki hajlamos az allergiára, vagy tudja, hogy mi vált ki nála tüneteket, az ne sajnálja az időt arra, hogy vásárlás előtt tüzetesen megvizsgálja a terméket. Egyenesen óvakodni kell az olyan termékektől, amelyeken nem tüntették fel az összetevőket; ha valaki biztosra akar menni, annak a gyógykozmetikumokat ajánlottak. Itt hatványozottan igaz: az olcsó nem biztos, hogy mindig jó, hiszen amit ezeknél a termékeknél meg kell fizetni, az nem maga a termék, hanem a mögötte álló kutatás, a gyártási biztonság, az arra áldozott idő és

pénz. No meg drágán felépített és vonzó brand.

Egyetlen krémtől se várjunk csodát, bőrünk genetikailag meghatározott, s ezt kenőcsökkel sem igazán tudjuk hosszútávon befolyásolni. Az egészséges, szép bőrért főleg az életvitelünkkel tehetünk sokat, naponta igyunk legalább 2-3 liter folyadékot, rendszeresen fogyasszunk zöldséget és gyümölcsöt. Ha valaki tizenöt éves korától kezdve szinte naponta jár szoláriumba, az ne csodálkozzon, ha majd huszonévesen ráncosabb lesz a bőre, mint egy negyvenévesnek.

A fejbőr a legfontosabb

Nem árt tudni, hogy a fejbőrünk a legfontosabb kiválasztó szervünk, az éjszaka folyamán itt választódnak ki az anyagcsere-végtermékek, ásványi-sók, méreganyagok. Ebből az is következik, hogy káros „közönséges” samponnal mosni a haját. A sampónok leggyakoribb alapanyaga egy tenzid, a nátrium-lauril-éter-szulfát (NLES); mivel olcsó, majdnem minden hajsamponban ezt találjuk. A szer túlságosan agresszív, és csökkenti a haj természetes öntisztuló képességét. Érdemes olyan sampont választani, amiben nem található meg ez a szer, továbbá a hajmosást sem szabad túlzásba vinni, heti egy alkalommal elegendő.

Am a hajunknál nemcsak a samponra kell odafigyelni, ugyanilyen veszélyeket rejthet a festék is. Az Európai Unió nemrég jelentette be, hogy kiszélesítik a hajfestékek ügyében indított vizsgálatokat, azaz bevonják a vizsgálatok körébe azokat az újabb, hajfestékeknél használt vegyi anyagokat, amelyek rendszeres használat esetén allergiát kelthetnek.

Nem kell mindennek bedőlni

Bár a kozmetikai piac forgalma milliárdokban mérhető, roppant kevés információt találunk a krémek hosszú távú hatásáról. Az állatvédők nyomására a gyártók már az állatkísérleteket is igyekeznek mellőzni, ám ezzel a fogyasztó járt rosszul, hiszen kimarad az adott termék tesztelése. Ma már minden vacakot el lehet adni, amire rá van írva, hogy természetes alapanyagokból készült, noha sokaknak fogalmuk sincs arról, hogy ez mit jelent. Ráadásul egyáltalán nem biztos, hogy a természetes jobb, mint a mesterséges, hiszen annak idején nem véletlenül került előtérbe az utóbbi. Egy természetes alapanyag is lehet nagyon rossz minőségű, s ezáltal veszélyes. A mesterségesnek pedig rengeteg jó tulajdonságát említhetjük, például azt, hogy sokkal tisztább körülmények között lehet előállítani, homogénebb, ami azt jelenti, hogy kevésbé allergén, azaz kisebb valószínűséggel vált majd ki allergiát. Számos olyan konzerváló anyag van, amely nem veszélytelen, de még mindig szerencsésebb, hogy használják őket, minthogy a termékek viszonylag rövid időn belül lejárjanak, amely sokkal nagyobb bajt okozhatnak.

A normál típusú bőrt nem kell állandóan krémezni, a túlzott kozmetikumfogyasztás veszélyes is lehet. Önmagában az még nem jelent garanciát, ha patikában vásárolunk magunknak szépítőszereket. De kétségtelenül az a gyártó, aki beviszi a gyógyszertárakba a termékét, nagy felelőséget vállal; nem tud eltűnni, mint az, aki néhány hónapon belül már más néven forgalmazza termékeit. A pár lejes kozmetikumoknál szintén joggal merülhetnek fel kételyek, ami nem jelenti azt, hogy a drágább eleve jobb.

Pasihorosz kóp

Egy Rák-fiúért rajong? Vagy rabul ejtette egy Mérleg? Akkor nem árt tudnia, melyik asztrológiai fortély segítségével lehetnek esélyei a pasinál. Mert minden csillagjegynek megvan a maga gyengeségei...

Kos (03.21.-04.20.)

A Kos szívesen játssza a macsót. Ezért hát semmi értelme megpróbálni elcsábítani. Nagyjából azt szerez meg magának, akit akar. A félénk lányokon egyszerűen keresztülnéz. Ezért ötletdúsnak kell lennie, hogy felhívja magára a figyelmet: temperamentummal, vad játékokkal, sportos, kiemelkedő teljesítményekkel vagy táncos lábakkal. Ha a férfiaságát dicséri, garantáltan elgyengül. A bókok iránt fogékony, mert szívesen áll a középpontban.

Bika (04.21.-05.20.)

A Bika szereti a telt idomú nőket, s nagyon ritkán megy el az édes kerek ségek mellett. Mivel minden kapcsolatban az érzékiség élvezője, a legnagyobb esély a nőies csinibaba szerepben kínálkozik. Rímekbe szedett költemények helyett valami Ön által süttött „édességet” kell elébe tálalni. Nyüzsgő szórakozóhelyek helyett jobban értékeli a romantikus, enyvelgessel elöltött estét – otthon.

Ikrek (05.21.-06.21.)

Az Ikrek a feltűnő lányokra hajt. Vámul szereti a változatosságot, és könnyű elbűvölni. Ezért tűnik megbabonázottnak, ha egy nő már külsőleg is más, mint a többiek, vagy valamilyen más módon kitűnik a többiek közül. Keltse fel az érdeklődését maga iránt. Mesélje el neki például, hogy Ön egy másik bolygóról érkezett, szeretné tudni, milyen is a nagy szerelem a földön. Ha veszi a lapot, akkor teljes erőből startoljon rá. Az Ikrek szívesen hagyja, hogy elragadják. Nyugodtan mondja meg neki, hogy tetszik Önnek, mert a bókokat is szereti.

Rák (06.22.-07.22.)

Gyengéden és költőien hódít. Ezért nagyon vonzza a romantikus, gyertyafényes esti szórakozás. Mivel ezt a légyságot nincs, ami feltépje, ezért Önnek kell aktívnak lennie, de sohasem harsogva és hangoskodva. A Rák a humoros, tartózkodóbb nőket kedveli, azokat, akik

nyugodtan lehetnek egy kicsit idősebbek is nála. Ha még ráadásul az illető kicsi és filigrán is, akkor nagyon kedvező az esélyei.

Oroszlán (07.23.-08.23.)

Az Oroszlán szereti a hosszú bókokat, de nem csak azt. Hagyja magát, hogy a biztos fellépésű nők levegyék a lábáról. Mivel szüksége van a csodálatra, mint fuldoklónak a levegőre,

szívesen veszi magát körül szépséggel, de ez elég tág fogalom a számára. Ezért nem kell képeslapba illően szépek lennie – a kisugárzás fontosabb lehet. Mellette csak csillogni, villogni kell, szavakkal és tettekkel egyaránt.

Szűz (08.24.-09.23.)

A Szűz ügyes kis trükkökkel mindig elcsábítható. Játssza neki a félénket, mert ettől teljesen beindul. A show és a charme csak felkelti a gyanúját. Mivel szívesen visszafogja magát, ezért türelmesen várnia kell rá. És ne mondjon neki azonnal igent, ha a párnák közé akarja csalogatni. Ez számára ugyanis ijesztő. Egyébként jó szeme van, hogy meglássa a különlegességeket. Ápolat haj, érzéki ajak, sugárzó szemek – ettől a Szűznek melege lesz.

Mérleg (09.24.-10.23.)

A Mérleg a luxuslányokat kedveli. Semmi pánik, ha Ön nem így néz ki. Nála elég egy beszélgetés, hogy ismerje a dörgést. Szereti a jó stílust és a divatos lányokat. Mivel nem csak a szerelemben ingyenc, szereti az elegáns helyeket is. Ha ajánl neki egy pompás éttermet, és megmutatja, hogy jól kiismeri magát az étlapon, akkor már nyert ügye van.

Skorpió (10.24.-11.22.)

A Skorpió szeret küzdeni a szerelemért, ezért hiba volna, ha azonnal a karjaiba omlana. A játékot azonban a mézesmadzaggal nem szabad túlzásba vinnie, mert különben eljijedhet. De mindaz vonzza, amit nem tud azonnal megkapni. Bájos, bohókás körülrajongással kenyérre lehet kenni. Ha egy Skorpióra akar hatni, akkor nem szabad elveszítenie a fejét, és szexisen kell kinéznie. Fekete színnel, sok csupasz bőrfelülettel a fullánkos Skorpiót is meg lehet szelídíteni.

Nyilas (11.23.-12.21.)

A Nyilas állandóan vadászik az olyan nőkre, akik nem félnek a kalandoktól. Az áttüztöltött divatpipik viszont nem túlságosan érdeklik. Ha magához akarja vonzani, valami extrát kell kitalálnia. Például egy piknik naplemente után egy tó partján vagy blikkfangként egy tetovált pillangó a vállon.

Bak (12.22.-01.20.)

A Bak mindig a különlegeset kedveli. A külsőségek nem indítják be. Ezért valami olyannal kell próbálkoznia, ami nem olyan szokványos: romantika és titokzatosság – ez legyen a jelszó! Fogja meg gyengéden a kezét, és olvassa ki a vonalaiból az eseménytelen múltat és a kalandokkal teli jövőt. Ez hatni fog, s később majd közösen nevetnek rajta. A humort ugyanis nagyon kedveli, s az olyan nőket is, akiket oltalmazni tud.

Vízöntő (01.21.-02.19.)

A Vízöntő könnyen és nagyvonalúan szeret. Ha el tudja érni, hogy valamiben kitűnjön a többiek közül, már közelebb van a célhoz. Gyakran elég egy jó bemondás vagy egy különösen divatos smink, hogy felkeltse a figyelmét. Ezután viszont Önnek kell megragadnia a kezdeményezést. A tartózkodó Vízöntők szeretik, ha behálózzák őket. Félénkséggel semmire sem megy náluk. Fortély és sárm – ez a hatásos fegyver!

Halak (02.20.-03.20.)

A Halak szívesen veszi a titkos kezdeményezéseket. Mivel teljesen érzéki, ezért legjobban a holdfényromantikával lehet meghódítani. Szereti a pajkos, jó alakú, kecses lábú lányokat. A csinos cipőt vagy a kifestett lábkörmöket is azonnal észreveszi. Mivel szeret táncolni, zenés szórakozóhelyeken könnyedén lehet „játszani” vele, mert automatikusan rááll az Ön ritmusára. Egy érzelmes dallal bármikor meghódítható.

Melyik szín vagyok?

A fekete és a hófehér csak a Tél-típusnak áll istenigazából jól. Csakúgy, mint a tiszta, erős színek: a világító kék, a tűzpiros, a citromsárga, a fenyő-zöld.

A tavasz

A Tavasz típusú hölgyek arcszíne világos, alaptípusa mindig sárgás vagy arany. Ha megfelelő, meleg színeket hordanak, akkor arcbőrük barackrózsaszínt, aranyos bézs- vagy elefántcsontszínt mutat. Sok Tavasz-hölgy büszkélkedhet áttetsző, tiszta őszibarackbőrrel, másokat vidám, aranszín szeplőcskék ékesítenek. Nem ritka a rózsás orca sem.

A Tavasz-típus haja lehet aranszőke, lencszőke, mézszínű, vörösseszőke vagy aranybarna, esetleg rézszínű árnyalattal. A szemszín világos: zöld, kék, türkiz, borostyánszín, az íriszt gyakran arany pöttyök tarkítják. Sokaknál a szem világos és tiszta, mint az üveg.

A bőr aranyos alapszínéhez egyaránt illenek a tavasz tiszta, finom színei s az összes aranyalapú szín: elefántcsont, mézszínű, halványzöld, kajsziarack- és őszibarackszínű, ibolyakék, de éppúgy az erős korallpiros és a mély búza- vagy rózsakék is. Kerülje azonban a Tavasz típusú nő a feketét és a hófehéreket.

Híres Tavasz-asszonyok: Marilyn Monroe, Mia Farrow és Maria Schell. Egyes szépművészeti szakértők és színpszichológusok a négy színtípushoz jellemző tulajdonságokat is rendelnek. A Tavasz-nő ezek szerint mozgékony, temperamentumos, barátságos természet, szeret a középpontban lenni. Szereti maga körül a gyerekeskedést, háziállatok seregletét, szívesen él

tervezgetés nélkül csak a mának. Külső megjelenésére igencsak ad. Szépsége időtlen jellegű, idős korára is fiatalos marad.

Az ősz

Az őszi elnevezett típust a földszínek és az aranszín árnyalatai határozzák meg. A színkontrasztok és a hideg színek nem illenek az Ősz-típushoz, sápadtnak, fakónak mutatják. Az Ősz-típus arcszíne aranyalapú, meleg és világos. A bőrszín lehet világos vagy rózsaszínes elefántcsont, avagy arany-bézs, egészen a bronzszínűig. Gyakran tarkítják vöröses vagy aranybarna szeplőcskék.

A Tavasz-típustól eltérően az Ősz orcája igen ritkán rózsás. Természetétől inkább sápadtak az Ősz-asszonyok, ezért jó, ha erős rúzszt használnak, mely élénkíti arcukat. Nehezen barnulnak, könnyen leégnek. A hajuk többnyire vörös vagy legalábbis vörösesen csillogó. Minden árnyalat megtalálható közöttük a gesztenyebarnától a rézszínű és vörösseszőkén át egészen a répaszínig. De elfér ezen a palettán a sötét aranszőke és a sötétbarna is.

A hajszínnel összhangban többnyire a szem is meleg színű. Az Ősz-típus szeme lehet aranybarna, sötétbarna, mogoró- vagy borostyánszín. Előfordul kristálytiszta zöld szem is, vagy halványkék, türkiz, kék, esetleg olíva-zöld „macskaszem”.

Az Ősz-típust legszívesebben az aranyalapú, illetve a földszínek öltöztetik. Hófehér helyett jobb, ha tört fehéret, krémszínt választ. Arcszínét igen előnyösen emeli ki a meleg barack- vagy narancsszín. Az ő színe a palackzöld, a rozsdaszín, a kukorica-sárga. Kerülje a

kékes árnyalatokat, a rózsaszínt és minden ríktó szint.

Közismert Ősz típusú hölgyek: Vanessa Redgrave, Sophia Loren, Katherine Hepburn. Az Ősz típusú hölgyek igen önfűjűek, ezért nehéz is róluk bármi általánosan érvényeset mondani. Nem ritka, hogy szép karriert futnak be, ezen nincs mit csodálkozni. Kreatív, erőteljes, őszönös, barátságos teremtetsek.

A nyár

A Nyár-típusú asszony bőrszíne többnyire igen világos, rózsaszínes-vagy sárgás-bézs, rózsás orcával, olykor esetleg szeplőkkel. Bőrük hamar lebarnul, ilyenkor mogyorószínű árnyalatot vesz föl. Rűzs és alapozó nélkül mindazonáltal kissé színtelenül hat a Nyár-típusú nő.

Hajuk színe hamvasszőke. Gyermekekben többnyire világosszőkék, később sötétedik meg a hajuk világosabb vagy sötétebb hamvasszőkére, de akár egérszínűre is. Napsütésben hamar kiszőkülnek megint. A Nyár-típus haja olykor közép- vagy sötétbarna is lehet, esetleg kissé vöröses árnyalatú.

Szemük többnyire kék, kékesszürke, zöld, szürkés-zöld vagy kékeszöld. Gyakori a szürke sáv a pupilla körül. Az írisz nem olyan tiszta és áttetsző, mint a Tavasz-típusú nőknél. Lehetnek benne fehér vagy barna foltocskák, különösen szürke, barnásszürke és mogyorószínű szem esetén.

A Nyár-típusnak jól áll minden hűvös, fátyolos, kékes alaptónusú szín: kékes rozé, hideg égbék, borvörös, kékeszöld, pasztell-zöld és nyersgyapjűzű. Jobb, ha kerűli a hófehéreket, a feketét és a sárgás árnyalatú barnákat. Nyugodtan hordhat erős színeket, de mindig kissé visszafogva.

Híres Nyár-asszonyok: Gracia Patricia von Monaco, Ursula Andress, Catherine Deneuve.

A Nyár-típus egyéniségéről: klasszikus stílus, elegáns föllépés, rokon-szenves megjelenés jellemzi. Higgadt, kiegyensúlyozott. Embertársai gondjábaja íránt őszinte, együttérző érdeklődést mutat. Született szervezőszeni.

A tél

A fekete és a hófehér csak a Tél-típusnak áll istenigazából jól. Csakűgy, mint a tiszta, erős színek: a világító kék, a tűzpiros, a citromsárga, a fenyő-zöld. Pompásan illenek hozzá a színekontrasztok is: piros/fekete, rózsaszín/fehér, kék/ciklámen, smaragdűzöld/rubinpiros. A Tél palettáján nincs helye a narancsszűnnek, sem a sárgás tónusú kékeknek.

A Tél-típus bőre mindig kékes alapárnyalatú. Arcszíne így gyakran porcelánszerű, hideg, olykor sápadt. A bőrszín a nagyon fehértől a sápadt sárgáson át a világos olívaszűnig változhat. Orcája sosem rózsás, olykor szűrkésbarna szeplőcskék tarkítják. Nem barnul le igazán, legfőljebb csak kissé kiszűnesedik a bőre. A Tél-típus haja általában sötét szűnű: fekete, vöröses tónusú sötétbarna, sötét hamvas-barna. Jellemző rá a korai őszűlés. Hajuk szép ezűst- és fehér szűneken őszűl. Szeműk lehet tiszta kék, mélyzűld, egészen sötétbarna, mogyorószűnű vagy szűrke. Jellemző az írisz körűli szűrke gyűrű.

Pár szó még a Tél jelleméről. Erős egyéniség, vonzó külseű, szűrakoztató. Gyakran áll a középpontban. Jellemző a makacsság, sőt olykor az agresszűvítás is. Becsvágyó, keményen dolgozik, s többnyire el is éri a céljait. Híres Tél-asszonyok: Liz Taylor, Cher, az énekesnő, és Audrey Hepburn.

A szex a szex előtt kezdődik

Eleinte képtelenek vagyunk betelni a kedvesünkkel. A hangjával, az illatával, az érintésével. Becézgetünk, simogatunk, kényeztetünk – kéretlenül is – hosszú órákon át. De aztán, ahogy telik az idő, és csillapul a szenvedély, szép lassan elkényelmesedünk, és néhány perces „bemelegítéssé” egyszerűsödnek a beteljesülés előtti szerelmes játszadozások.

Pedig a hosszú évek óta együtt élő pároknak is szükségük van időnként az önfeledt összebújásra, az izgató, pikáns élményekre, mert ez az egyetlen orvosság a szívet-lelket-testet bénító megszokás, a fullasztó unalom ellen. Nem tudják, mit veszítenek, akik a lángolás elmúltával szép lassan leszoknak (már ha rászoktak egyáltalán) a becézgetésről, a rafinált simogatásról, és megelégszenek egy-két felajzónak vélt érintést követő villámgyors szeretkezéssel. Ez persze nem jelenti azt, hogy alkalomadtán ne lenne izgalmas egy néhány perces összegabalyodás, de komoly veszélyben van az a kapcsolat, ahol szombat esti tízpercekbe sűrítik a szerelmet.

A masszázs csodákra képes

Az illatos olajat melegítsük fel a tenyerünkben. A masszírozást a fülcimpákon kezdjük, majd lágyan nyomkodjuk át a nyakat a tarkó felé haladva. Ha kedvesünk kellemesen ellazult, simítsuk a hátát a nyakcsigolyáktól kezdve egyre lejjebb. Ezután finoman át kell gyúrni a test minden egyes porcikáját. A különlegesen érzékeny pontokon csak az ujjbegyeket szabad használni.

Sokan abban a tévhitben élnek, hogy az előjáték az a néhány forró, izgalmas perc, amely az ágyba bújástól a összeolvadásig tart. Pedig hiába simogatja a férfi (nő) kedvesét odaadóan este az ágyban, ha egész nap egy kedves szava sem volt hozzá, ha hónapok óta elfejti megcsókolni, mielőtt munkába indulna, és ha időtlen idők óta nem vitte el szórakozni: színházba, moziba, vacsorázni, vagy csak úgy lődörögni egy kicsit kézen fogva az utcákon. Ha nem figyel oda rá, ha nem érezteti vele, mennyire fontos neki.

Az előjáték egyfajta megerősítés. A kényeztetés, a cirógatás üzenete, hogy szeretjük, és még mindig vonzónak találjuk a partnerünket. Sok nő panaszkodik arról, hogy a férje régebben gyengéd és figyelmes szerető volt, de mostanában, úgy tűnik, mintha csak a mindennapok feszültségét vezetné le a

A vágy fészke: a Kundalini-pont

A Tantra (távol-keleti filozófia a III. századból) szerint a szexuális energia férfiakban és nőkben egyaránt a gerincoszlop alsó tövében szunnyad. A vágy előcsalogatásának biztos módja ezért az, ha közvetlenül ezt a bizonyos Kundalini-pontot ingereljük. Ez a terület különösen érzékeny a hőhatásokra, ezért a legcélravezetőbb a forró lehelet és a jégkockás simogatás váltogatása.

szexszel. És milyen nehezen beszélnek az emberek még ma is a vágyaikról! Az elhanyagolt asszony sokszor csak némán duzzog, vagy ami még rosszabb: egy idő után közömbös lesz nemcsak a szex, de a párja iránt is. A kapcsolatot csak akkor lehet meg-

menteni, ha a szerelem még nem hűlt ki teljesen, ha mindkettejükben él a vágy újra átélni, ha csak egy részét is a csodának. Egy kis elszántsággal, ötletességgel, játékosággal és önfeladtséggel vissza lehet, és vissza is kell édesgetni a szenvedélyt.

Nem csak a nőnek fontos

Elsősorban a nők hiányolják a gyengéd, izgató előjátékot. Ők ugyanis hosszabb idő alatt kerülnek izgalmi állapotba, amely az orgazmus feltétele. De a szenvedélyes előjátékot nem csak a nők igénylik. Egy „lezavart” aktus a férfiaknál sem vezet igazi testi-lelki kielégüléshez. A férfi, ha felajzott, hajlamosabb elsietni a dolgot, de ők is akkor élvezik a leginkább az együttlétet (legalábbis ezt állítják utólag), ha megadták a módját, és szívük hölgye is átélte a gyönyört.

Túsarok, a nőiesség mércéje

Korszakok ide, divatok oda, a magas sarkú cipő mindig a porondon van. A sarok mérete és formája természetesen változik, de a női lábak mindig kecsesebbek tőle. De mennyire kényelmes, szükséges és egészséges a túsarok a lábunknak?

Lábfejük anatómiája ugyanis nem magas sarkúra teremtett. Azok rendszeres viselése nemcsak fájdalmakat, hanem komoly ortopédiai problémákat is okozhat. A magas sarok miatt a súly a lábfej elejére nehezedik. Minél magasabb a cipő sarka, annál nagyobb a nyomás elöl, és annál gyorsabb a károsodás.

Talpunkon vékony zsírréteg található, mely a sok járás, gyakori megerőltetés hatására elvékonyodik. Ettől egyre fájdalmasabb lesz minden lépés, és az ízületek is károsodhatnak. Akik éveken keresztül elszántan tipeg-

nek a magas sarkakon, számítsanak rá, hogy ízületi gyulladásaik mellé akár még a térdműtét veszélye is fenyegeti őket. A cipők hegyes orra pedig összenyomja a lábujjak apró ízületeit. Ettől bűtykök keletkeznek, a lábujjak pedig visszafordíthatatlanul görbék maradnak, és a deformálódott lábujjak miatt nehezebb a cipővásárlás is.

Kétségtelen viszont, hogy a magas sarkú cipők viselése szép izmossá varázsolja a lábszárat. Nyújtja termetünket, simogatja lelkünket... Válasszuk az arany közeputat: ne hordjunk minden nap túl magas sarkú cipőt! Váltogassuk egy-két naponta a különböző magasságú cipőket. Hétköznapi viseletre a maximum négy centiméteres sarok ajánlott, az annál magasabbat csak alkalmakkor viseljük.

Kis álomfejtő szótár

Biztosan álmodott már olyat, amiről tudta, valamilyen jelentése van, de nem tudta, mi. Kis álomenciklopédiánkkal betekintést nyújtunk az álmok fantasztikus világába.

Minden álomban szerepel egy vagy több fő téma vagy alapelem, amelynek az adott álom összefüggésében különös jelentősége van. Olykor több téma is fut egymással párhuzamosan, vagy az álomban tucatnyi fontosnak tűnő elem és sajátosság szerepel, s ezek mindegyikét a többi jellegzetességhez fűződő kapcsolata tükrében kell elemezni.

Az álmok egészének jelentését nagyban befolyásolja az álombeli elemek kontextusa, azaz helyük, jelentésük az álom egészében, illetve az egyes elemek egymással való kapcsolata. Ha valaki például lakomáról álmodik, ez alapértelmezésben vagyont és bőséget jelent számára, de az álom mást jelent, ha az álmodó a házigazda, a vendég, vagy a felszolgáló. Annak is jelentősége van az álom jelentése szempontjából, bőséges vagy kevés volt-e az étel-ital, finom volt-e vagy sem. Sokkal közelebb visz tehát álmunk jelentésének megfjtéséhez, ha megpróbáljuk megérteni az álmot saját szemszögünkéből. Megadjuk ugyan az álmokban gyakran előforduló elemek jelentéseit, de bánjon velük kreatívan.

Természet

A természettel kapcsolatos álmokból az derül ki, hogyan viszonyulunk a körülöttünk lévő világhoz, és mennyire érezzük magunkat biztonságban.

A táj és az időjárás határozza meg az álom alaphangulatát, kulcsot adhat gondolkodásunk, beállítódásunk és érzelmi állapotunk megértéséhez. Az eső jelképezheti a ránk zúduló problémákat, aggodalmat, a napsütés békés, boldog állapotra utal, míg a vihar haragot fejezhet ki.

Veszteség

Ha álmunkban valamit/valakit elveszítünk, az azt jelezheti, hogy valamit meg kell gyászolnunk, vagy életünk egy bizonyos korszakát le kell zárunk. Ha temető képe jelenik meg, arra inthet minket, borítsunk fátylat a múltra, és változtassunk életünkön. Ha elveszített személy jelenik meg álmunkban, csupán azt jelenti, tudatalattink próbálja feldolgozni a veszteséget.

Szex

A szexuális képzetek egyik legjellemzőbb formája, amikor nyilvános helyen szeretkezünk. Ez azt jelzi, szeretné kifejezni szexualitását, vagy azt, tudatni szeretné az egész világgal, élvezi a szexet. Idegennel szeretkezni álmunkban teljesen normális, ha nincs partnerünk, kapcsolatban pedig azt jelzi, pillanatnyi helyzetünk nem kielégítő számunkra. Az is lehet, hogy erotikus álmaink segítenek megoldani szexuális nehézségeinket, esetleg egyszerűen beteljesítik vágyainkat.

Betegség

Testünk általában énünket jelképezi, ezért az álmunkban fellépő betegségek vagy sérülések igazából a személyünket érintik. A horzsolások és vágások érzelmi ütközések, gennyesedő

és elmergesedő problémák, a dagana-
tok feloldhatatlan érzelmi gócek
szimbólumai lehetnek, a vakság pedig
arra utal, valamit nem látunk vagy
nem akarunk látni. De előfordulhat,
hogy egyszerűen csak fejfájással fe-
küdtünk le aludni, és a fájdalom ál-
munkba is beszűrődik.

Szerelem

Ha az exről álmodunk, azt jelenti,
még vágyódunk utána. Nagyon fontos,
hogy tudatalattink ily módon feldolgoz-
za a tapasztalatokat, hiszen csak így
tudunk majd továbblépni. Ha szerelme-
sünkről álmodunk, ezzel megerősítjük
iránta való érzésünket. Azonban ha
párunk kellemetlen álmokban szerepel,
az a kapcsolatunkkal való elégedetlen-
ségre utalhat. Az álmobéli szerelmi ka-
land az ismeretlen iránti vágyat tükrözi,
ami nem feltétlenül jelenti azt, a valós é-
letben is ugyanezt tennénk – néha azon-
ban jelzi, jelenlegi viszonyunk boldog-
talan.

Szereplés

A közönség előtt való szereplés
rejtett féltelmeinkre, vágyainkra utal-

hat. Ha álmunkban megbukunk és ki-
nevetnek minket, félünk a bukástól a
mindennapi életben. Ha viszont sikert
aratunk, jelentheti azt, titkos vágyunk
sztárnak lenni. Gyakori rémálom,
hogy meztelenül kell előadást tarta-
nunk a rajtunk nevető közönségnek –
az effajta álom a lámpaláz jele.

Színkulcs

Az álmunkban látott színek tudata-
lattink állapotát tükrözik. Különösen
oda kell figyelni, ha több álmokban is
megjelenik ugyanaz a szín, vagy egy
színben álmodunk.

– vörös: energia, tűz, szenvedély,
szerelem, szex, harag, veszély

– narancs/sárga: vibrálás, öröm,
élet, napsütés, melegség, spiritualitás,
irigység

– zöld: nyugalom, összhang, ter-
mészet, betegség, féltékenység

– kék: békesség, érzelmek, tér,
szabadság

– lila: pompa, királyság, különcködés

– fehér: ártatlanság, üresség, lehető-
ség, tisztaság, szentség

– fekete: halál, félelem, gyász,
depresszió, titok, homály, gonosz.

Vitaminkúra a megtépázott idegekre

Létezik úgynevezett vitaminkutatás is, amelynek legújabb eredményei szerint az erős vagy gyenge idegzet nem feltétlenül genetika, tehát öröklődés kérdése, hanem sokkal inkább a táplálkozás függvénye. Azaz: a megfelelően védett és táplált idegek optimizmust és frissességet termelnek. Nem vagyunk egyformák – van, aki gyenge idegzetű, más ingerlékeny vagy éppen idegbajos... A vitaminkutatók állítják: a nekünk leginkább megfelelő kúrát kell használnunk. Nézzünk néhány típust, és a hozzá javasolt terápiát.

Annak, aki „minden szóra ugrik”, nem tud koncentrálni, vagy nincsen kedve semmihez, leginkább A- és C-vitamin-hiánya lehet. Ezt egyébként már napi három deciliter narancs- és muroklé fedezi, de szükség lehet E-vitamin-bevitelre is. Vaj helyett használjunk olívaolajat a főzéshez, de akár a pirításra is csepegtethetünk belőle.

Ugyancsak a vitaminhiány tehető felelőssé akkor, ha az embernek nem jutnak eszébe bizonyos szavak. Ha gyakran használjuk az „izé” vagy a „hogy is hívják” kezdetű mondatokat, akkor jobban tesszük, ha növeljük a C-vitamin-bevitelt. Az agyban ugyanis összetapadhatnak és elhalhatnak a fehérjék, amelyek feloldásához ez a vitamin nélkülözhetetlen. Kezdjük a napot egy fél citrom kifacsarásával, ha pedig nassolhatnánkunk támad, lehetőleg magokat, diót,ogyorót együnk.

A nőknél általában hamarabb „pattan el a húr”, mint a férfiaknál, szervezetük ugyanis csak 300 gramm vércukrot képes tárolni, szemben a férfiak 400 grammjával. Az agy és idegsejtek kizá-

rólag a glükózt fogadják be. Ha a vércukorszint túl alacsony, az ember képes egyetlen szótól a plafonig ugrani. Ennek elkerülése érdekében összetett szénhidrátokat kell fogyasztani: teljes kiőrlésű gabonát, barna rizst és sok gyümölcsöt.

Tudtad-e?

Ha 8 év, 7 hónap és 6 napon keresztül egyfolytában üvöltesz, akkor elég akusztikus energiát termelsz, hogy felmelegíts egy csésze kávé.

Ha 6 év 9 hónapon keresztül egyfolytában pukizol, akkor elegendő gázt termelsz ki egy atombomba energiájának létrehozásához.

Az emberi szív a vér pumpálása közben olyan nyomással dolgozik, amely a vért akár 10 méter távolságra is képes kilőni. Egy disznó orgazmusa átlagosan 30 percig tart.

Óránként 150 kalóriát égetsz el azzal, ha vered a fejed a falba.

A hangya saját tömegének 50-szeresét tudja felemelni, 30-szorosát vonszolni, és mindig a jobb oldalára esik, ha elkábitják.

Egy csótány (svábbogár) 9 napig él a feje nélkül, azután éhen hal.

Az imádkozó sáska himje nem tud közösülni, amíg a feje a teste részét képezi – a nőtény azzal indítja meg a párzási aktust, hogy letépi a hím fejét. Egyes hím oroszlánok napi 50-szer párzanak.

A pillangók a lábaikkal ízlelnek.

Az elefánt az egyetlen szárazföldi emlős, amelyik nem tud ugrani.

Egy strucc szeme nagyobb az agyánál.

A tengeri csillagnak nincsen agya.

Az ember és a delfin az egyetlen fajok, amelyek az élvezetért létesítenek szexuális kapcsolatot.

Székely múlt dióhéjban

Kik is a székelyek? Annyi biztos, hogy „a székelyek olyan magyarok, akik a századok megpróbáltatásai közepette a legjobban megőrizték a magyarságukat”. Kapcsolatba hozták őket a hunokkal, szicíliaakkal, perzsákkal, törökökkel, kabarokkal, de a tatárral, japánnal, góttal, gepidával, újabban pedig a románokkal is.

A székelység első írott említése Anonymusnál történik. Szerinte „régebben Attila népei voltak”. Kézai Simon krónikájában „ezek a székelyek a hunok maradványai...” Attila népétől való származásáról olvashatunk még a Képes, a Thuróczy, a Pozsonyi, a Bécsi, a Budai Krónikában is. Bonfini – Mátyás király történésze – és Werbőczy István a székelyeket a szkítáktól származtatja. Az egymilliónyi, szülőföldjén tömbben, az anyaországban és az egész világon szórásban élő székelység közel száz százaléka Csaba királyfi népének vallja magát. Csaba, Attila legkisebb fia, a hagyomány szerint a székelyek vezére volt, akinek visszatérését a Hadak Útján, „Csillag-ösvényen” várja a székely nép.

A romantikus néphit hangsúlyozott magyarázata a hun-magyar rokonság feltételezésében, a nemzedékről nemzedékre továbbadott szájhagyományokban keresendő. László Gyula professzor kettős honfoglalással kapcsolatos elmélete, a legújabb kori régészeti ásatások eredményei, a korabeli krónikások feljegyzéseinek nagy száma, számos régész, történész, nyelvész, néprajzkutató álláspontja sok esetben a fenti „téveszmék” támasztja alá.

Kevés szó esik a székelyek hitéletéről, vallásáról. Legenda övezi az Apor

család által birtokolt Bálványos-várat is, ahol hatvan évvel a magyarság keresztény hitre való térítése után is a felső-háromszékiek „pogányok” maradtak, utolsó bevehetetlen menedékkön a Hadúrnak fehér lovat áldoztak, és még 1061-ben is fellázdattak ősi hitükért. Ma ez a vidék a „Szentföld”, lakossága majdnem teljességében katolikus vallású.

Legnevezetesebb 1200-as évekbeli templomaink: a gelencei, székelyudvarhelyi és csíkrákosi. Az udvarhelyszéki Enlakán és a háromszéki Dálnokon (Dózsa György szülőfalujában) székely rovásírásos feliratok; Gelencén, Bibarcfalván és más templomok falán Szent László-freskók találhatók. Az már természetes, hogy a templomokat hegyoldalakra, dombokra és sík területeken levő települések esetén a falvak központjába építették, ahol magas várfalakkal vették körül. A Kárpátok gerincén és más helyeken már korábban kiépített várhálózatból az örök jelezték az ellenség közeledtét, és a lakosság ezekben az erősített templomokban talált oltalmat. A XVIII-XIX. században a falak nagy részét a templomok közvetlen közelébe helyezték át, a várfalak anyagát a gyakori földrengések után felhasználták a tatározási munkálatokban. A fent jelzett erődtemplomok nagy része azonban ma is áll.

A Székelyföld területén számos várkastély is épült. Legjelentősebbek közé tartozik a sáromberki és geryeszei Teleki-kastélyok, a gergyószárhegyi Lázár-kastély, melyekben Bethlen Gábor is élt édesanyjával, Lázár Fruzsínával. Megemlíthetjük még a

csíkszeredai várkastélyt, a vargyasi Daniel-kastélyt, az árkosi Szentkereszthy-kastélyt (melynek utolsó „uralkodója” maga Ceaușescu volt).

A székelyek, megtelepedésük idején, nemcsak szabadok voltak, de kiváltságokban is részesültek. A határvédelem fejében adótól és szolgáltatásoktól mentesültek, jellegzetes közigazgatási egységeket, nevezetesen székeket hoztak létre, melyeket 1876-ban a megyerendszer váltott fel.

A XIII. és XV. század közötti időszakban, „a régi székely szabadságnak idejében” számtalanszor szó esik a székelyek sajátos, különállásukat bizonyító szokásairól, jogi normáiról. Az 1279-es oklevelek a telegdi székelyek „törvényéről és státútumáról” beszélnek. Az 1408-as, 1427-es dokumentumok Marosszék „szokásos törvényeiről” szólnak, 1451-ben „minden székelyek dicséretes és régről megtartott szokása szerint” az örökösödést szabályozzák. 1466-ban Zabolán (gróf Mikó Imre, „Erdély Széchenyije” szülőfalujában) összefoglalják a székelyek „régí törvényeit és jogait”. Utolsónak Berecket (Gábor Áron szülőhelyét) említjük, melynek lakói 1799-ben 1400 előtti privilégiumaikra hivatkozni, és célul tűzik „a városi jó rendtartást”.

Tamási Áron

Az erdélyi fejedelemség idején – kivéve János Zsigmond és Báthory András korát – a viszonylagos jólét bizonyítékai a földművelés és állattenyésztés, valamint a kézműves mesterségek fejlettsége. A várendszer megerősödött, és megjelentek a vásárhelyek is. Legjelentősebb városok az egykori Székelyvásárhely (ma Marosvásárhely), Székelyudvarhely, Gyergyószentmiklós, Sepsiszentgyörgy, Kézdivásárhely, Bereck és Székelykeresztúr voltak. Utánuk következett Barót és Kovászna. Az előbbi Baróti Szabó Dávid, az utóbbi Ignác Rózsa szülővárosa.

A gazdasági és szellemi élet virágzására jellemző, hogy majdnem minden székely család legalább egy tanult fiút adott szülőföldjének, nemzetének. Ők a hazai közép- és főiskolai tanulmányok után majdnem minden esetben Hollandiában, Németországban vagy Angliában folytatták tanulmányaikat, majd hazatérve falusi, illetve városi iskolamesterek, tanárok, papok, ritkábban orvosok, természettudósok lettek. Egyik részük Erdély különböző városaiban, az anyaországban és a nagyvilágban öregbítette a székely-magyarországi jó hírnevét, mások otthon iskolákat, nyomdákat, könyvtárakat alapítottak.

A székely anyaváros, Székelyudvarhely – amely egyben a protestáns diákok egyik fellegettvára volt – már 1603-ban nagy könyvtárral rendelkezett. Ott őrzik az ún. Székelyudvarhelyi Kódexet is. A kollégium kiváló diákjai között találjuk Cserei Mihály történetírót, de ott tanult többek közt Orbán Balázs, Barabás Miklós, Benedek Elek, Tamási Áron. Csíksomlyón, a híres búcsújáróhelyen a ferencesek 1630-ban kollégiumot, 1676-ban nyomdát alapítottak. A felsőháromszékiek 1680-ban Esztelneken hozták létre középiskolájukat. A

Székelyföld híres művelődési intézményei közül kiemelkedik a marosvásárhelyi Teleki Téka, melyet Teleki Sámuel, Erdély kancellárja létesített.

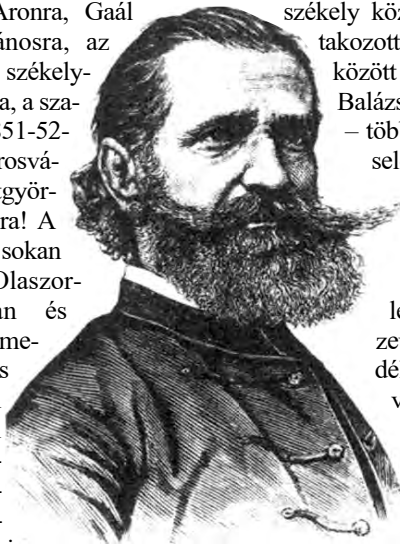
Az osztrák uralom idején Székelyföld gazdasági és szellemi élete hanyatlásnak indult. Mária Terézia székelyirtása elől a lakosság egy része Moldvában és más országokban keresett menedéket. Az 1848-49-es szabadságharcban a székelyek oroszlánrészt vállaltak. Gondoljunk csak Gábor Áronra, Gaál Sándorra, Czetz Jánosra, az ágyúgyárakra, Petőfi székelyföldi útjára és halálára, a szabadságharc utáni 1851-52-es szervezkedés marosvásárhelyi és sepsiszentgyörgyi székely vértanúira! A vesztett harcok után sokan Törökországban, Olaszországban, Angliában és Amerikában találtak menedéket. Czetz János tábornok az argentin hadsereg, a katonai akadémia megszervezője és a Térképészeti Intézet megalapítója lett, Zágonyi Károly pedig az amerikai polgárháború hősévé vált, akinek egyik harci cselekményét a washingtoni Capitoliumban freskó örökíti meg.

Orbán Balázst tartjuk Székelyföld legjelentősebb helytörténésének. Előtte, Anonymustól Kővári Lászlóig sokan, sokat írtak a Kárpát-kanyar e vidékéről, de olyan alaposan még soha senki. Ő gyalog és szekérrel bejárta Székelyföld minden hegyét és dombját, települését. Jegyzetelt, rajzolt, fényképezett. Az így összegyűjtött adatokat az egyházak parókiáinak nyilvántartásával, illetve levéltári iratokkal vetette össze.

1868 és 1873 között hat kötetben, Pesten jelentette meg a Székelyföld leírását, minden utána következő tudományos kutató, régész, történész, néprajzos legfőbb kútforrását.

Az ő tevékenységének egy része a kiegyezés időszakára esik. Példájára is az egész Székelyföldön felélenkült az önszerveződés. A Székelyföld népe hinni kezdett saját erejében és szülőföldjének jövőjében. A fővárosban is élénk székely közművelődési élet bontakozott ki, melynek irányítói között találhatunk – Orbán Balázs, Ugron Gábor mellett – több országgyűlési képviselőt, majd Benedek Eleket is.

Gróf Mikó Imre anyagi és erkölcsi támogatásával 1859-ben létrejött az Erdélyi Múzeum Egyesület. Az erdélyi magyarság közművelődésének és népjólétének fejlesztése céljából 1885-ben létrejött az EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület). Az

Orbán Balázs

intézmény tevékenysége jótékonyan érintette Székelyföld minden települését: népiskolák, könyvtárak, földműves iskolák alakultak. Jövőtől irodalmi, történelmi, tudományos kiadványok jelentek meg. Évtizedeken át kiváló vezetője volt a mozgalomnak a háromszéki származású Sándor József. (Nem mellékesen említjük meg, hogy a nagy hírnévnek örvendő budapesti EMKE épület ma a „Chicago” nevet viseli.)

A millenniumi ünnepségekre minden székely megye monográfiákat, emlékönyveket jelentetett meg, melyek felő-

A székely nép

Az én népem, a székely nép
Tagba szakadt, eleven, ép.
Arca derűs, szeme ragyog,
Még akkor is, ha benn sajog.

Ős hagyomány még azt tartja,
Hogy a hunok büszke sarja,
Ő volt mindig szent hazája
Határvédő katonája.

Ilyen derék nép a székely,
Áldja Isten két kezével!
Legyen az ő kis országa
A magyarság büszke vára.

Fülei Szántó Lajos (részlet)

lelték a vidék életének valamennyi területét, és forrásértékűek a helytörténeteszek számára. 1875-ben jött létre a Székely Nemzeti Múzeum, melyet 1879-ben Sepsiszentgyörgyre költöztettek. Végleges elhelyezést a Kós Károly tervezte épületben nyert 1913-ban. Ez az intézmény napjainkig a Székelyföld legjelentősebb kutatóműhelye. Létrejöttéhez nem kevés köze volt Kossuth Lajosnak, aki Turinból (Torino) Orbán Balázs révén Bem tábornok kitüntetését és más személyes tárgyait is a Székely Múzeumnak adományozta. Ezen a tényen felbuzdulva az egész történelmi Magyarország területéről rendkívül értékes adományok érkeztek.

Az intézmény könyvtárában őrzik az Apor Kódex néven ismert nyelvemlékünket is, amely a Nyulak-szigetén (ma Margit-sziget) lévő kolostorból száma-

zik. Az 1400-as években írt magyar nyelvű bibliafordítás az Apor-család révén került a múzeumba. Itt található Bem tábori nyomdájára (*ezen nyomták a Székely Hirmondó első öt számát – a szerk. megj.*), Gyárfás Jenő, Barabás Miklós és sok más képzőművész alkotása. A néprajzi, természettudományi, régészeti és történelmi részleg is nagyon gazdag.

Egészen az első világháborúig hazánk és ezen belül Székelyföld is komoly fejlődésen ment át. Ez egyaránt vonatkozik a gazdasági, politikai, egyházi, oktatási, művészeti élet minden területére. Vasutak, nagyobb és kisebb üzemek, bányavállalatok, közintézmények: iskolák, község- és városházák, művelődési házak, kórházak, üzemhálózatok stb. jöttek létre. A városok és községek főtereit

közszerűsítették. Ezen nagy méretű munkálatok sokakat foglalkoztattak, számos család az addiginál jobb anyagi körülmények közé került. Mégis – akárcsak napjainkban – sokan többre vágytak, annál is inkább, mert halottak az „Újvilági Kánaán”-ról. A kíváncsiságra szakosított ügynökök sokaságának meséi ringatták álomba. 1899 és 1907 között több mint egy-

Barabás Miklós - Önarckép

millió ember hagyta el hazánkat, közülük mintegy 250 ezer székely, akiknek 95 százaléka az Egyesült Államokba ment. Egyesek megtalálták számításukat, és néhány évi megfeszített munka után hazatértek, a többség azonban ott maradt, és beolvadt a népek tengerébe. (...)

Részlet Zágoni Jenő Magyarok Románia szívében című dolgozatából

Miért nem vagyunk 40 milliónyian?

Másfél évszázada gróf Széchenyi István is azért búsongott, amiért mostanában is sokan: a nemzet fogyatkozásán. Ám ha visszatekintünk a messzi múltba, azt látjuk, hogy mindig is kevesebben voltak a magyarok, mint amennyien lehetek volna valamivel több szerencsével.

A népesség megfogyatkozásában jelentős szerepet játszott az is, hogy nincs olyan nép Európában, amelyből annyian jutottak volna rabszolgasorsba – messze a hazától –, mint a magyar. A folyamat mindjárt a honfoglalás után megkezdődött. A magyar törzsszövetség a 955-ös gyászos augsburgi csatáig 47 hadjáratot indított szerte Európában. Ezek zöme sikeres volt ugyan, de kudarccal és komoly veszteséggel végződő is akadt köztük. A

népességvesztést nemcsak a halottak jelentették, hanem a fogságba esettek is, akik rabszolgaként később beolvasztak a helybeli őslakosságba. Hogy mennyien, az kideríthetetlen, mert csak a nevezetesebb esetekről maradtak fenn dokumentumok. Olyanokról, amikor a cordobai kalifa vagy a bizánci császár soroztatott be testőrei közé magyar hadifoglyokat. Az is jelzés, hogy a kalandozásokat követő századból Lombardiában az évkönyvek tanúsága szerint sok olyan családnév fordul elő – „Ungaro” –, amely magyar eredetre utal.

Az 1241-42-es tatárjárás pusztításai között jelentős mértékű lehetett a rabszolgaszedés is. Becslések szerint a mongol támadás előtt mintegy 2,5 millió volt az ország lélekszáma.

A tatárjárás után egy évszázad kellett ahhoz, hogy a népesség újra elérje ezt a számot. Ami azt valószínűsíti, hogy a mongolok által megöltek, rabszolgaként elhurcoltak, az 1243-as sáskajárás miatti éhínségben és az utána fellépő járványokban elpusztultak száma az 1240-es évek közepén jóval meghaladta az akkori népesség egyharmadát. Az okok közötti arányok felbecsülhetetlenek. A mongolok sietős távozása miatt biztos, hogy a rabszolgaságba hurcoltak száma képviselheti a legkisebb arányt ezek között, de így is tízezreket lehet feltételezni.

Nagy számban kerültek a rabszolgapiacra a Magna Hungariában maradt magyar néptörödékből is a tatárjárást követő évszázadokban. Volt kereslet. A

Gróf Széchenyi István már búsongott

tőkés fejlődés kezdetén a tömegjárványoktól megtizedelt nyugati országok munkaerőhiányban szenvedtek. Rabszolgafürokk gondoskodtak a munkaerő befogásáról, de ugyancsak szállítottak rabszolgákat és rabszolganókat harcosnak, illetve háremhölgyeknek és szolgálóknak az egyiptomi Mameluk birodalomba.

Amikor az oszmán hódítók a 14. század végén elérték Magyarország déli határait, már a Duna mentéről származó magyarok is rabláncra kerültek. Ekkoriban Európa túlnyomó hányadán már nem volt rabszolgaság, de a megvásárlással felszabadított rabok általában életük végéig voltak kénytelenek szolgaságban törleszteni a vételárukat.

A Mameluk Birodalomban viszont volt rabszolgaság. Nemzeti balsorsunkra jellemző, hogy Felix Faber ulmi szerzetes 1483-as szentföldi zárandokútról írt beszámolójában ezt a megállapítást tehette: „Egyetlen keresztény nemzet fiaiból sincs olyan sok a mamelukok között, mint a magyarokból”.

A rabszolgának elhurcoltak száma még tömegesebb méretűvé vált 1526 után, a hódoltság korában. A török hadak mindig foglyok tízezreivel vonultak ki Magyarországról, és a szpáhibirtokosok, akiket más tartományba vezényelt a szultán, előszeretettel vitték magukkal a magyar földműveseket.

A népességsökkenés okai persze sokfélék, és kölcsönhatásuk bizonytalanlanná teszi a számszerű következtetéseket. Az adónyilvántartások alapján végzett becslések szerint a mohácsi csata idején mintegy 4,5 millió volt Magyarország lakossága, 60 évvel később pedig 600-700 ezerrel kevesebb. A csökkenés folytatódott: a török hódoltság teljes megszűnése után, 1720-

Janicsár katona

ban csak alig 3,5 millióan éltek az országban. Ez idő alatt, a XVI. és XVII. században Anglia megháromszorozta, Franciaország megkétszerezte népességét!

Aligha túlozunk, ha a rabszolgának elhurcoltak számát összességében a milliót megközelítőnek becsüljük, hiszen egy-egy szultáni hadjárat után közel százezer embert hurcoltak magukkal a török hadak. Csak II. Szulejmán szultán személyesen hét hadjáratot vezetett 45 év alatt Magyarországra.

Ha nincs török hódoltság, akkor 1526 és 1720 között az ország népessége akár 8 millióra is nőhetett volna.

És ha nincs tatárjárás, talán török hódoltság sincs, hiszen akkor legalább másfél-szer akkora népességű és erejű ország nézhetett volna szembe a hódítókkal, mint ahogy valójában történt. És ha egyik sincs, a magyarság most akár 40 milliósan töltené be a Kárpát-medencét.

Merész becslés? A területváltozással és a lakosságfogyasztó gyarmatosítástól nem érintett Itália meghétszerezte a 15. század végi népességét!

II. Szulejmán szultán

Fogy az erdélyi magyar

Megrendítő adatok kerültek napvilágra arról, hogy fogyatkozik az erdélyi magyarság. Érzékeljük, láttuk, mennyien elmentek, egy más, számukra talán jobb életet választva külföldön, és az sem titok, hogy ebben is hasonlítva az anyaországra, kevesebb gyermeket vállalunk. Mégsem tudunk dűlőre jutni, megegyezni, közös erővel sikra szállni annak érdekében, hogy minél többen maradjanak itthon a szülőföldön, alapítsanak itt családot, hogy legalább az utódaink megérhessék: növekedik az erdélyi magyarság.

Az RMDSZ ügyvezető elnökségének demográfiai munkacsoportja által összeállított tanulmánykötetből kiderül, hogy a kutatások szerint harminc év alatt az erdélyi magyarság száma egymillió körülire csökken. A vizsgálat 16 erdélyi megye 42 úgynevezett oktatási régióját érinti, a magyar intézmények és az oktatási rendszer tervezéséhez kíván hozzájárulni. Felmérték továbbá azt is, hogy adott időszakokban, régióként hány magyar elemi, általános és középiskolai osztály indításának lesznek meg a feltételei, és tanulmányozták az erdélyi magyar egyetemi oktatás távlati lehetőségeit is. A tanulmány rámutat: néhány éven belül az egyetemi korú népesség létszámának radikális, majdnem negyvenszázalékos csökkenése várható, és következtetést is levon: a magyar felsőoktatási rendszer a jelenlegi helyszámokkal nem lesz fenntartható.

A magyar népesség aránya a 2002-es népszámláláskor 1,431 millió volt, 2007-ben lélekszámunkat 1,349-re becsülték, s Románia magyar nemzetiségű lakóinak száma 2020-ra 1,158 millióra, 2032-re egymillióra csökken. Jelentősek a regionális eltérések: míg Székelyföldön viszonylag jók a demográfiai kilátások, Dél-Erdélyben és Bánságban harminc év alatt megfeleződik a magyar népesség. Az ok az előregedés, illetve a vegyes házasságok nagy száma.

A hun-magyar rokonságról

Az elmúlt fél évszázadban a hun kutatás lekerült a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) napirendjéről, és tudományos szinten a régészeken kívül senki nem foglalkozott a kérdéssel – mondta el Obrusánszky Borbála orientalista a Múlt-kor nevű internetes portálnak, amikor a korábban vele készített interjú után felmerült olvasói kérdéseket válaszolta meg. Alább ezekből a kérdésekből illetve válasszokból teszünk közzé néhányat – a jelenkori magyar őstörténet-kutatás területén uralkodó állapotok szemléltetésére, no meg támpontot nyújtva őseink kereséséhez.

– Több helyen azt olvastam, hogy a mongol a török nyelvek közé tartozik. Mi a véleménye erről a mai mongol kutatóknak?

– A hagyományos elméletek szerint a mongol külön nyelv, de nagyon

Obrusánszky Borbála az ELTE-n végzett mongol-történelem szakon, majd a Mongol Állami Egyetemen tanult. Előbb a Pécsi Egyetem külső munkatársa volt, majd az MTA Néprajzi Kutatóintézetének Sámán Archivumában dolgozott. Innen került a Kőrösi Csoma Sándor Egyetemre, ahol jelenleg is előadóként dolgozik. Eddig 15 alkalommal járt Mongóliában, és 5 alkalommal Kína északi területein. A kutatónak három monográfiája jelent meg Magyarországon (A mongol népek története, A nesztóriánus kereszténység, A hunok kultúrtörténete), és két fordítást jelentetett meg (Zagd Bat-szajhan: A hun népek története, Dzsingisz kán: A bölcsesség kulcsa). Ezenkívül mongol és angol nyelvű tanulmányokat is írt.

közel áll a törökhöz és a mandzsuhoz. Ezt ma már néhány mongol és európai

Tongwancheng (Fehérvár), a déli hunok fővárosa

**A 2007-ben megnyílt belső-mongóliai hun múzeum
(Belső-Mongólia, Kína, Höhhot)**

kutató is úgy magyarázza, hogy azoknak egy korábbi nyelv, a hun lehet az alapja. Én is ezt a véleményt osztom, hiszen mint tudjuk, a hun részbirodalmak egészen a Kr. u. 6. századig fennmaradtak, így a nyelv is egészen a türk korig megőrződött.

– Mi a véleménye a hun-magyar rokonságról?

– A hun-magyar rokonság kérdésére történészként tudok érdemben válaszolni, előbb azonban egy meghatározó nyelvészeti érvet elmondanék. Ucsiraltu mongol nyelvész azt állítja, hogy a magyar és a mongol nyelvben meglévő hasonlóságok amiatt vannak, mert mindkét nép a hun birodalom része volt. Ezt az álláspontot egyébként több magyar nyelvész (Fogarasi János, Munkácsi Bernát, Szentkatolnai Bálint Gábor stb.) is osztotta korábban, csak elméletük azóta feledésbe merült.

Történetileg bizonyítható, hogy a Kárpát-medencei hun birodalom bukását követően a hunok birodalma nem tűnt el, hanem a kelet-európai

sztyeppéken a 6. században még létezett: pont ott volt a pontuszi hun állam, ahová a magyar történeti hagyomány a magyarok őseit helyezte, vagyis a Meotisz-tó vidékére. Bár az is elképzelhető, hogy maradtak hunok a Kárpát-medencében, hiszen egy-egy birodalom bukását követően nem menekül el, vagy tűnik el hirtelen mindenki. Erre a legjobb példa a déli hunok története, akik még a 7. századig a mai Észak-Kínában éltek, és megőrizték régi hagyományaikat. A hun maradékok történeti hagyományát egyébként a székelyek őrizték meg, melyet érdemes lenne újraértékelni.

Néhány nyelvész véleménye szerint a magyarok nevének első említése (Muagerisz) is a 6. századra datálható. Nincs tehát időrendileg és földrajzilag áthidalhatatlan elmélet a hunok eltűnése és a magyarok feltűnése között. (Bár Irnek, Attila fia nem szerepel a forrásokban, a Csaba név viszont igen, amely nem személynév, hanem egy korai hun méltóságnév, a csao-wang, amely a perzsa Csobin, vala-

mint a magyar csobán változata.) A jelenleg érvényes nemzetközi orientalista történészi véleményt magam is osztom, ami azt állítja, hogy a belső-ázsiai pusztákon a hun államszervezet meghatározó jelentőséggel bírt, amely továbbél a pusztai népek, így a türkök, magyarok, de a mongolok között is. Sőt, a magyar állam szerkezete, a legfontosabb méltóságnevek eredete (bán-wang, gyula-yula, yuli, vajda-bojla) azt bizonyítja, hogy a korai magyar állam a hun állam mintájára épült fel.

– **Milyen nem nyelvi bizonyítékok vannak a hun-magyar kapcsolatra?**

– Minden tudományágban megtalálható a bizonyíték a hun származás elméletre. Igazából a történeti hagyományainkat sem sikerült megcáfolni, mert a Hunfalvy által írt kritika arra az egyetlen elemre fókuszált, hogy Csaba (Irnek) nem térhetett vissza Szkítiába, ezt pedig már a 20. század elején Marquart megcáfolta, majd az 1920-as évek végétől több magyar kutató bebizonyította a régi magyar történeti hagyomány valódiságát. Györffy György is írt egy ötponthoz felsorolást, hogy miért nem lehet igaz a magyar történeti

hagyomány, de az új, keleti történeti és régészeti kutatások révén az is könnyedén megcáfolható. Vagyis: a magyar történeti hagyomány megőrizte a hun származás tudatát, erre számos bizonyíték akad a krónikákban.

– **Az elmúlt évtizedekben milyen jelentős hun emlékek kerültek elő?**

– Az elmúlt évtizedekben a hunok egykori lakóhelyéről – Észak-Kína több tartományából, Oroszországból, valamint Mongóliából – nagyon sok új lelet került elő. Kína Belső-Mongólia Autonóm Tartományából leghíresebbek az ún. ordoszi kincsleletek, amelyek ugyan 1972-ben kerültek elő, de azóta csak egy monográfiában (Érdy Miklós könyve) van részletes leírás róla. A Kr. e. 5-3. századból származó leletek között gazdag arany- és bronztárgyak szerepelnek. De a hivatalosan hamarosan megnyíló belső-mongóliai Hun Múzeumban bemutatnak nemrégien előkerült hun női diadémokat és építészeti emlékeket, sőt hun pecsétnyomokat is, amelyek a tartományi ásatások során kerültek elő.

Az Ordosz déli részén is sok arany- és bronztárgy került elő, amelyek a Xian-i Tartományi Múzeumban van-

A múzeum másik épülete

Hun tetőcserepek, Han-dinasztia kora

nak kiállítva. Ezek főleg Han-koriak (Kr. e. 206-Kr. u. 220). Kínában nagyon fontos építészeti emlékek is előkerültek. Két éve jutott el hozzánk a hír, mely szerint a kínaiak a világörökség részévé szeretnék nyilvánítani a déli hunok épített örökségét, Tongwanchent, amelynek eredeti neve Fehérvár (kínaiul: Bai cheng) volt. A délen maradt hunok azonban több várost is építettek, bár néhány korábbi városuk eredetileg kínai erődtípmény volt. Ugyancsak hatalmas városi településre utaló jelek kerültek elő a Bajkál-tó mentén, ahol nagy kereskedelmi és kézműipari városok voltak, a két legjelentősebb feltárás Ivölga és Dersztujn kiásása volt.

Mongol területen H. Perlee végzett terepbejárást a régi városmaradványoknál, falaknál, és kb. 15 települést nyilvánított hun korinak. Ezek közül a legnagyobb, a Góbiban lévő Bajanbulagnál már megkezdődtek a régészeti feltárások, orosz-mongol részvétellel. A hun emlékek után azonban Mon-

golia szinte minden megyéjében folynak ásatások, eddig megközelítően ezer sírt tártak fel, orosz oldalon, a Bajkál-tó déli részén pedig körülbelül kétezret. A leghíresebb mongóliai feltárás az ún. Gol Mod I-II. projekt, melyet a franciák vezetnek, és a Mongólia középső részén lévő előkelő sírokat tártak fel.

– **Mi most a hivatalos, iskolákban is oktatott**

tényállás a magyar nép eredetének kérdéskörében?

– Még mindig kizárólagosan a finnugor elméletet oktatják, csak néhol említik meg a más megközelítéseket. Véleményem szerint az egész Ázsiáról oktatott tananyag nagyon elavult, hiszen egy 1950-1960-as évek körüli állapotot tükröz, és az egészet érdemes lenne az új dokumentumok alapján átírni.

– **Miért gondolják az MTA-ban, hogy csupán a mai finnugor népek a**

Hun aranykorona az Ordoszból (Kr. e. 5-3. század, Aluchaideng)

rokonaink és miért nem ismerik el a hun rokonságot?

– Az elmúlt fél évszázadban a hunkérdés lekerült a magyar tudományos kutatás napirendjéről, és a régészeken kívül szinte senki sem foglalkozott a hunok kutatásával. Ezért ma nincs egyetlenegy, kizárólagosan hunokkal foglalkozó szakértő, pedig nagy szükség lenne rá, hiszen az elmúlt 30 évben nemzetközileg nagyon sokat fejlődött ez a tudományág, és ebbe illene a magyaroknak is bekapcsolódni. Viszont

ehhez át kellene értékelni a régi, mára elavult elméleteket, és erre a mai kutatók többsége nem hajlandó. Ehhez a kutatáshoz nagyon fontos a pusztai életmód, a kínai nyelv és egyéb források ismerete, és ez több éves intenzív tanulást igényel. Ráadásul a tudományos életben, nemzetközi szinten a publikációk száma és nem annak elmélyültsége és minősége a fontos. Szerencsére azonban úgy tűnik, hogy néhányunk figyelemfelkeltő munkája révén van érdeklődés a hunok kutatása iránt.

Hun elemek a magyar nyelvben

A Magyar Tudományos Akadémia meghívására 2007 nyarán két hétig Budapesten végzett kutatásokat Ucsiraltu, a Belső-mongol Tudományegyetem (Kína) professzora, aki a hun nyelv emlékeivel foglalkozik. Eddigi eredményei azt mutatják, hogy a hunok kutatójának érdemes a magyarok között vizsgálódnia.

Ucsiraltu professzor másfél évtizede kezdett el foglalkozni a hunok emlékeivel, amikor a régi ázsiai eposzokat kezdte tanulmányozni, amelyben sok olyan nyomot vélt felfedezni, amely a hunokhoz köthető. Ezután döntött úgy, hogy megpróbálja a hun nyelvi emlékeket is összegyűjteni, és két éven belül napvilágot lát a hun nyelvről szóló monográfiája. Elmondása szerint a kínai történeti forrásokban közel ezer év alatt (Kr. e. 4. század-Kr. u. 5. század) 600 hun szó, kifejezés maradt fent, amelyből elég sok érdekes adatot lehet megtudni a hun nyelvről.

Ucsiraltu eddig nagyjából 60 szót rekonstruált (vagyis a hatszáz megtalált szó tizedének a jelentését sikerült megfejtenie, illetve eredetüket levezetnie). Ezek között vannak méltóságnevek, törzsnevek, és a hunok által használt kifejezések, sőt hiányos mondatok is. A szavak szoros kapcsolatot mutatnak a régi belső-ázsiai hitvilággal, amelyet ma többnyire sámánizmusnak emlegetnek. Mongol neve böge (ma: bő), amelyet nyelvészeink a magyar bú szó rokonának tekintenek. Ucsiraltu szerint a hunok nyelve a régi mongol nyelvhez közelebb állt, mint a törökhöz.

A professzor azt találta, hogy a magyar nyelvben feltételezhetően nagyon sok mongol szó van, s a 19. századi magyar kutatókhoz – Fogarasi János akadémikushoz és Szentkatolnai Bálint Gábor kolozsvári egyetemi tanárhoz – hasonlóan úgy véli, hogy ezek hun kori hatások. Például a hun “hitü” szó a magyar hittel egyeztethető össze, melyet a nyelvészek eddig ismeretlen eredetűnek tartottak. A szó szerinte a régi Földanya kultuszhoz kapcsolható. A hun „picsik” szó pedig a magyar pecsét és a betű szóval tartozhat össze, és vélhetőleg a szláv eredetűnek tartott pecsét eredendően a hunok sajátja volt.

A világ hét új csodája

A kínai Nagy Fal, a jordániai Petra romváros, a brazil Megváltó Krisztus szobra, a perui Machu Picchu, a mexikói Chichén Itza, a római Colosseum és az indiai Tádzs Mahal lett a modern világ hét csodája, amelyeket mintegy 100 millió, interneten és mobiltelefonon január óta leadott szavazat alapján választották ki a világ 21 – a 2006-os Székely Kalendáriumban is ismertetett – műemléke közül.

A hét új világcsoda kiválasztását Bernard Weber svájci üzletember és filmproducer kezdeményezte azzal a céllal, hogy kiegészítsék az ókori világ hét csodájának listáját. Ezen az epheszoszi Artemisz-templom, Szemiramisz babiloni függőkertje, Mauszólosz síremléke, a halikarnasszoszi Mauszóleion, a rhodoszi Kolosszus, az alexandriai világítótorony, az olimpiai Zeusz-szobor és a gízai nagy piramis szerepelt. Közülük napjainkig csak Kheopsz piramisa maradt fenn. Az ókori világ hét csodáját a hagyomány szerint először egy ókori görög író, Szidóni Antipatrosz vette lajstromba.

Az újak közül a tavalyi Székely Kalendáriumban már bemutatásra került a Colosseum és a Tádzs Mahal – most a Nagy Fal, Petra, a Megváltó Krisztus szobra, a Machu Picchu és a Chichén Itza következnek.

A kínai Nagy Fal

Kína hosszú múltra tekinthet vissza, és ragyogó kultúrával, rengeteg idegenforgalmi látványossággal rendelkezik. 1985-ben csatlakozott a világörökségről szóló konvencióhoz. Két év múlva, 1987-ben az UNESCO

elsőként a Nagy Falat, a pekingi Téli Palotát és négy további objektumot vett fel a világörökség listájára. Jelenleg 29 kínai objektum szerepel ezen a listán – ezzel Kína a harmadik a nyilvántartott országok között.

A világ első „új” csodájává avaszták Nagy Fal a világ legrégebbi és legnagyobb katonai védelmi építménye, több mint 7 ezer kilométer hosszan húzódik Észak-Kínában. Története a Kr. e. 7. századba nyúlik vissza, amikor Közép-Kínában hatalmas őrtornyokat, bástyákat, illetve erődítményeket és az ellenség érkezését jelző létesítményeket építettek az északon élő népek – a hunok – támadásai ellen. Később falakkal kötötték össze ezeket az építményeket. A Tavasz és az Ősz, valamint a Hadakozó fejedelemségek korában a különböző fejedelemségek hegemoniára törekedtek, ezért az egyik háború követte a másikat. A fejedelemségek a határvidék domborzatát kihasználva falakat emeltek egymás ellen. Később, az időszámítás előtti 221-ben Qin Shi-huan császár egyesítette az egész országot és összekötötte a korábbi fejedelemségek által épített falakat, hogy így védekezzen a mai mongol pusztaságon élő népek lovascsapatainak támadása ellen. Akkor a Nagy Fal hosszúsága már meghaladta az 5 ezer kilométert. A Qindinasztiát követő Han-dinasztia több mint 10 ezer kilométerre meghosszabbította. Két évezred során a különböző kínai dinasztiák mind építettek valamilyen falat. Ha összeadjuk az összes faszakaszt, akkor hosszúságuk meghaladja az 50 ezer kilométert. Ez hosszabb az Egyenlítőnél.

A ma is látható Nagy Fal az 1368 és 1644 között uralkodott Ming-dinasztia idején épült katonai létesítmény. Ez a Nagy Fal az északkelet-kínai Liaoning tartományból, a Yalujiang folyó partjától indul, kilenc tartományon, tartományi városon és autonóm területen át egészen Gansu tartományig húzódik; itt van a híres Jiayu bástya. Végül a Gobi sivatag homokjában vész el. Hosszúsága 7 ezer 300 kilométer. Rendkívül bonyolult földrajzi körülmények között épült – hegyvidékeken, sivatagokon, pusztaságokon, mocsaras területeken át –, nagy része hegyvonulatokon kígyózik. A fal külső oldala meredek sziklákon nyugszik. A korabeli katonai technikával alig volt lehetőség a bevétele.

A Nagy Fal mindkét oldalát nagy méretű téglákból és téglalakú kődarabokból rakták fel. Belsejét pedig agyagból, illetve kőzúsalékból döngölték. Magassága 10 méter, szélessége a talapzatánál 7-8 méter, tetejénél pedig 4-5 méter. Egyszerre négy ló száguldhatót rajta egymás mellett. A háborúk idején csapatok közlekedhettek, élelmiszereket és fegyvereket szállíthattak rajta. A fal tetején kifelé lönyílásokat alakítottak ki. A belső oldalon kőlépcsőket és bejáratokat vágtak. Szakaszonként bástyákat,

erődítményeket és az ellenség esetleges támadásait füsttel jelző építményeket építettek. A bástyákban, illetve az erődítményekben élelmiszereket és fegyvereket tároltak. Az örökő katonák is itt aludtak. A háború idején a fal fedezéként szolgált. Ha az ellenség jött, a kilátó pontokon tüzet gyújtottak és füstjeleket adtak. Ezzel a módszerrel rövid idő alatt az ország belsejébe továbbították az információkat.

Egy szólás szerint, aki még nem járt a Nagy Falon, az nem is igazi férfi. Minden külföldi, így az állam- és kormányfők is, mindig megtekintik valamely szakaszát, ha elmennek Pekingbe. A közhiedelemmel ellentétben nem látható szabad szemmel a világűrből. Az ezzel kapcsolatos városi legenda egy 1930-as évekbeli amerikai vicclapból ered.

Petra romváros

Jordánia fővárosától, Ammánától mintegy 200 kilométerre délre található, szintén a világörökség része. Számos templomát, fürdőjét és sírját a homokkő sziklába vésték a szorgos nabateus kezek. A vörös és rózsaszín árnyalatokban pompázó épületek már önmagukban elvarázsolják még a sokat látott utazót is. Az ősi várost elrejtették a hegyek koszorújában, s a szik-

latömbből kivájt sírkamrák ma is őrzik titkukat.

A várost az Arab-félszigetről érkező nomád nabateusok építették, akik a Kr. e. IV. században telepedtek le ezen a területen, s mivel a hatalmas sziklafalak között kanyargó szurdok jól védhető, ide helyezték fővárosukat. A térség központjában helyezkedik el a városmag, a völgyet lapos tetejű házak lepték el, voltak piacok, templomok, itt állt a királyi palota és középén húzódott az oszlopos út, amelynek maradványai még ma is láthatók. A lakónegyedhez szűk, meredek sziklafalakkal kísért szurdok vezet, amelyet földrengés hozott létre, s amely olyan hatalmas, hogy az ember valóságos törpének érzi magát benne.

A petrai látnivalók hatalmas területen helyezkednek el, egy nap nem is elég a bejárásukhoz. Sziklákba vájt sírok, szentélyek, üregek, római kori romok szegélyezik a szurdokvölgyet. Óriási, háromezer nézőt befogadó amfiteátrum, oszlopokkal kísért út, piac, kolostor adja a világörökség

részének nyilvánított ősi város műemlékeit.

Petra rejtőzködő barlangjaiban nemrégiben még emberek éltek mindennapi életüket, és – a kormány szigorú rendelete ellenére – még ma is laknak néhányan a régészeti park területén. Hiába a kormány által épített modern lakások, a barlanglakásokhoz képest luxusnak számító körülmények, az itt élők maradni akarnak, és ragaszkodnak ősi, természetközeli életmódjukhoz.

A Rio de Janeiro-i Megváltó Krisztus szobra

Ötévi munka után, 1931. október 12-én állították fel a 710 méter magas Rio de Janeiro-i Corcovado-hegyen. Ma az egész Brazília jelképe, Rio leglátogatottabb műemléke: évente 1,8 millió turista keresi fel.

A Megváltó Krisztus szobra (portugálul: Cristo Redentor – a „Megváltó szobra”) 30 méter magas Jézust ábrázoló, kitárt karjaival keresztet formáló műalkotás. A 8 méteres talapzaton álló em-

lékmű 1145 tonnás (ebből a fej 36,5 tonnás, a kezek egyenként 9,1 tonnásak) az oltalmazón szettárt karok teljes szélessége 30 méter.

A vallási emlékmű megalkotásának első gondolata 1850 körül fogalmazódott meg. Az ötletgazda, Dom Pedro Maria Boss katolikus pap terve kivitelezéséhez a portugál Izabella hercegnőtől kért anyagi támogatást, sikertelenül. Ugyanez az ötlet 1921-ben került ismét a figyelem középpontjába, amikor Brazília függetlenségének 100. évfordulója alkalmából az egyik ismert hetilap pályázatot írt ki egy nemzeti emlékhely megtervezésére. A győztes Heitor da Silva Costa pályaműve lett: egy hatalmas Krisztus-szobor, amely mintha oltalmazón magához akarná ölelni a várost – a mozdulat a szenvedély és a tökéletesség érzetét kelti, egyben kifejezi

a felszabadulás és függetlenség örömét. Az elképzelés megvalósítására a Rio de Janeiro-i főegyházmegye Emlékműhét elnevezéssel Brazília-szerte sikeres adománygyűjtést rendezett.

A szobor Párizsban készült. Kivitelezésén építész-mérnök-szobrász csoport dolgozott; nehéz műszaki feladatot kellett megoldani: felvinni az emlékművet a hegycsúcsra, és ott olyan statikai megoldást találni, amely a szél és az időjárás viszontagságainak is ellenáll. Ezen problémák elméleti megoldása után 1926-ban kezdett Paul Landowski francia szobrászművész a fej és a kezek megformálásához. A törzs és a karok részletes megtervezését Heitor da Silva Costa építész-mérnök végezte. Az óriási mű a huszas évek rendkívül felkapott művészeti irányzatának megfelelően, art deco stílusban készült.

A hatalmas Jézus-szobor fő szerkezeti elemeit vasbetonból öntötték, külső borításához a jó ellenállóképességű és a részletek finom kidolgozására is alkalmas zsríkövet használtak. A szoborhoz felhasznált követ Svédországból, a Malmö-beli Limhamn-ból szereztek be. Az emlékművet elemekre bontva szállították Párizsból Rio de Janeiroba, majd – egy külön erre a célra épített – kisvasúttal vitték fel a Corcovadora és a hegyen állították össze. ünnepélyes keretek között avatták fel. Az emlékmű elkészítésének költsége 250 000 dollárra rúgott.

1965-ben VI. Pál pápa jelenlétében megismételték az avatási szertartást, és ekkorra tökéletesítették az emlékmű világitórendszerét is. A következő nagy ünnepségre 1981. október 12-én került sor II. János Pál pápa jelenlétében a szobor 50. születésnapja alkalmából.

1985-ben kötélvasutat építettek a hegycsúcs-hoz, amelynek végállomása 40 méterre van a Corcovado legmagasabb pontjától. Innen gyalogosan 220 lépcsőfokon lehet eljutni a szobor lábátóteraszhoz. A hegy alatt elterülő hatmillió lakosú Rio csodás panorámájában gyönyörködve jobb kéz felől a Copacabana és az Ipanema strand, bal kéz felől a Maracana stadion, valamint a nemzetközi repülőtér látható. Szemben a Cukorsüveg-hegy jellegzetes körvonala rajzolódik ki.

Machu Picchu

A perui Andok déli láncolatában, kb. 115 km-re Cuzcótól, az Urubamba-folyó völgyében, az Urubamba nevéű, 2450 m magas hegytetőn fekvő, 13 négyzetkilométer területű inka romváros Peru fő idegenforgalmi nevezetessége. A XV. században építették Pachacutec inka császár idejében. Machu Picchu feltehetően zárandokhely és csillagvizsgáló volt. Naponta több mint kétezren látogatják a UNESCO által 1983-ban világörökséggé nyilvánított, 400 éve „elveszettnek” hitt, 1911-ben felfedezett várost.

A spanyolok 1562 óta tudtak egy Pichu nevű hely létezéséről. John Rowe amerikai régész Picchu nevére bukkant egy gyarmatosítás korabeli doku-

mentumban. Későbbi dokumentumok szerint Picchu környéki indiánok kőkalevéllal adóztak. 1776-ban és 1782-ben a város neve újra felbukkant, majd 1865-ben megjelent Antonio Raimondi olasz felfedező térképén, de ő maga személyesen nem jutott el oda.

A Yale Egyetemről érkező történész, Hiram Bingham 1911. július 24-én fedezte fel a helyet, Melchor Arteaga földműves segítségével. Bingham jegyzeteiben a következőket írta: „Agustín Lizárraga a felfedezője Machu Picchunak...” S valóban: a Három Ablak Templomának egyik falán a következő felirat olvasható: „1902. július 14.” Lizárraga néhány évvel később is elindult a romokhoz, de az erős évszak miatt veszélyesen örvénylő Urubamba folyó a halálát okozta.

Hiram Bingham ezt írta a helyről: „... A folyó mintha menekülne a jeges fennsíkrol, utat vájva magának a gigantikus gránitsziklák között. Az ösvényről felülmúlhatatlan szépségű táj tárult a szemünk elé... Szépsége oly sokszínű, s varázslatos volt, hogy a föld egyetlen más természeti szépségéhez nem hasonlítható. Havas csúcsok, melyek a felhők fölé emelkednek, szivárványszínű gránitsziklák, gigantikus szakadékok, melyek sok ezer méter mélységben szakadnak a habzó-zuhogó, dübörgő folyó medrébe, ugyanakkor a legcsodálatosabb színekben játszó orchideák, buján zöldellő fák és bokrok, a pompázatos növényvilág elhaló harmóniája, s az őserdő misztikus boszorkánykonyhája. Valóban szentélynek való hely!”

A helyszínen régészeti feltárást végző Bingham 1915-től kezdte publikálni a felfedezéseit, de csak 1948-ban tért vissza, hogy felavassa a nevét viselő – a folyótól a romokig vezető –

országutat. Ma már vasútvonal is vezet Machu Picchuba, amely 1983-tól a világörökség része.

Az épületek – tetejüket kivéve – mind fennmaradtak. Ez bizonyítékkul szolgál arra, hogy az inkák kiváló építőmérnökök és nagyszerű útépítők voltak, római színvonalon építkeztek. Az építkezés során nem használtak habarcsot; masszív kőtömböket faragtak ki és azokat építették egymásra. Mezőgazdasági teraszok, gránitból épült házak, valamint vallási és szertartási célokat szolgáló épületek találhatók a területen. A környékbeli mintegy 300 teraszon kokacserjét, burgonyát, kukoricát és édesburgonyát termeltek az inkák. Kapásművelést alkalmaztak, eszközük a chaquitacla egyben eke, kapa és csákány is volt. Lámát, alpákat és vikunyát tenyésztettek.

Machu Picchun ma 374 madárfajta tartanak nyilván.

Chichén Itza

A mexikói maja-tolték romvárost Kr. után 500 körül építették a Yucatán-félsziget északi részén. Legjelentősebb épületei az 55 méter magas piramis, egy csillagvizsgáló és a Yucatán-félszigetnek a toltékok általi meghódításának emléket állító Harcosok Temploma.

Közép-Amerikában, a Yucatán-félsziget csücskében, a dzsungel közepén elterülő síkság szent templomvárosa a maja civilizáció egyik legnagyobb politikai és gazdasági központja volt ezer évvel ezelőtt.

„Chich'en Itza” szabad fordításban annyit tesz: „az itzai kút kávjánál”. A név arra utal, hogy a félszigeten élő népek folyó híján a hatalmas természetes víznyelő aknákból (úgynevezett cenotesekből) nyerték a friss vi-

zet, Chichén Itza pedig három ilyen képződménynek köszönhetette tulajdonképpen létét, a hatalmas földalatti barlangokban tárolt víz bőségeen elég volt a maják mezőgazdasági céljaira.

Az életet jelentő aknák fontosságukból adódóan vallási szerepet is betöltöttek. Két cenotes még ma is megtalálható, a leghíresebb az Áldozat kútja, ahol a maja esőistennek, Chac-nak mutattak be áldozatokat – nagy szárazságok idején előfordult, hogy embert is feláldoztak engesztelésül. Arra a széles körben elterjedt legendára azonban nincs bizonyíték, hogy rengeteg gyönyörű fiatal lány esett volna áldozatul ennek a rítusnak.

Quetzalcóatl, a toltékok királya 987 körül tette – maja szövetségesei segítségével – Chichén Itzát birodalma fővárosává. A maja mítoszokban ő volt Kukulcán, a tollas kígyóisten, a tisztelőtére emelt lépcsőzetes piramis formájú templom máig fennmaradt. A spanyol hódítók által „El Castillo” (a Spanyol) néven is emlegetett páratlan építmény a település középpontjában áll, a város többi pazar kőépülete fölé magasodó hatalmas kőtemplom a környék minden pontjáról jól látható.

A négyzetes alaprajzú kőpiramis mind a négy oldalán lépcső vezet a tetjén lévő szentélyhez, ahol a legyőzött ellenség szívét kivágva mutattak be győzelmi áldozatot. A tavaszi és őszi napéjegyenlőségkor, a kelő és a nyugvó nap fényében, a piramis cikk-

cakkos élének árnyéka a nyugati lépcső oldalára vetülve kígyózó mozgás érzetét kelti. A lépcső aljánál a két tárt szájú kígyófej a feltételezések szerint magát Kukulcánt formálja meg.

Az impozáns piramis négy oldalából kettőt már sikerült eredeti állapotába helyreállítani. Eredetileg minden oldalon 91 lépcsőfok vezetett a csúcsig, ami az ott lévő emelvénnel együtt összesen 365 lépcsőfokot ad, annyit ahány nap van egy évben. Szakértők szerint ez is azt bizonyítja, hogy a maják igen fejlett asztronómiai tudással bírtak, a Kukulcán-piramis pedig feltűnik a híres maja naptárban a tavaszi és őszi napéjegyenlőség jelölésénél.

Nincs bizonyos tudásunk arról, hogy pontosan mikor és hogyan tűntek el Chichén Itza lakói, bár maradtak fenn maja feljegyzések arról, hogy 1221-ben polgárháború tört ki a félszigeten. Az üszkös épületmaradványokat feltáró régészek mindenesetre arra következtetnek, hogy nem békés körülmények közt szűnt meg birodalmi központ lenni az 1988-ban a világörökség részének nyilvánított város.

Szemelvények az ókori rekordok könyvéből

Az ókori görögök és rómaiak előszeretettel jegyezték fel a sportban, természetben, anatómiában és a szexben elért kiemelkedő eredményeket – állítja két svéd régész, akik 2007 elején megjelent könyvükben az ókori Guinness Rekordok Könyvéből szemezgetnek.

Nem sokkal Jézus születése után Messalina (fotó), Claudius császár 34 évvel fiatalabb felesége azzal szerzett magának hírnevet, hogy versenyre hívta Róma legismertebb kurtizánját. A verseny tétje nem kevesebb volt, mint hogy ki bírja tovább a szexet: „25 menettel” az élvhajhász Messalina lett a győztes. E pikáns versengés részleteiről Allan és Cecilia Klynne Das Buch der Antiken Rekorde (Ókori rekordok könyve) című munkájában olvashattunk.

A két svéd régész könyve „mindenfajta tudós értekezés vagy unalmas lábjegyzet nélkül” arra is választ keres, hogy milyen kövér volt a legkövérebb csiga, és mennyibe került a legdrágább rabszolga. A rekordok felkutatásához persze több száz régi szöveget kellett elolvasniuk, így nem csoda, hogy ők tudják a legjobban: az antik világ legmagasabb embere 288 cm volt, míg a legalacsonyabb (60 cm) alig érte fel az ágy támláját.

Az ókori görögök is előszeretettel jegyezték fel a sportban, természetben, anatómiában tapasztalt kiemelkedő teljesítményeket. A legkitartóbb futó 238 km-t tudott megtenni egy nap alatt. Nagy Sándor egyik katonája pedig 13,5 liter bort ivott meg egy ivóverseny alkalmával – igaz, utána holtan esett össze. Az ókori görögök az e-

rényeket és a hibákat is rangsorolták. A legnagyobb talpnyalók például I. Dionüszosz, Szürakuszai türannosz mellett éltek. Állandóan a félig vak uralkodó körül lebzseltek, és amikor annak nyála ráfolyt a ruhájára, lenyalták onnan.

A császári Róma életszemléletét is a legek határozták meg, mivel a birodalom mindenben első akart lenni. Rómában őrizték a legnagyobb borostyánkővet (négy kg), és az egy főre eső vízfogyasztás itt volt a legmagasabb: elérte az 1100 litert. A legidősebb színésznő, Galeria Copiola még 104 évesen is játszott, bár volt egy nagy előnye a többiekkel szemben: pantomimszínész volt.

Míg a szenátorok egyik vendégségből a másikba jártak, és állandóan szükségük volt újabb és újabb pletykákra, addig a tudósok leültek, és feljegyezték a bámulatos tényeket. Ebből jött létre a „mirabilia” („csodás dolgok”) nevet viselő műfaj. Ezek a különleges antológiák sok adalékkal szolgáltak a tógát viselő hetvenkedőkről is, akik hevesen udvaroltak az ételt felszolgáló hölgyeknek.

Obszcenitások és kicsapongások

A könyvek említést tettek a „leggyönyörűbb kebelről”, és egy 720 méteres hatótávolságú hajítógépről is. Azt is megtudhatjuk, hogy Augustus császár 20 ezer sestertiusért szerzett egy olyan mazarat, amely azt kiáltotta: „Ave, Caesar!”

Ha ezeket a híreket elegánsan bele-

szőtték a társalgásba, az mindig nagy hatással volt a hallgatóságra, így nem meglepő, ha a szerzők újabb és újabb különbségeket jegyeztek fel. Plinius volt az, aki összeállította a legfájdalmasabb betegségek listáját: első helyre a vesekövek kerültek, ezután jött a gynomorfeke és a migrén. A rómaiak nem riadtak vissza az obszcén dolgoktól sem, így a mirabiliák megörökítették, hogy a legtisztább szodomista egy dél-italiai pásztor volt, aki kedvenc kecskéjének torkát rózsavízzel öblögette, hogy elmúljon az állat rossz szájszága.

Akkoriban az építészek is hajlottak a kicsapongásra: a dél-franciaországi Nîmes közelében 48 m magas csatornát építettek, a legnagyobb löversenypálya pedig 250 ezer néző befogadására volt alkalmas. Minden idők legdrágább palotája Néró (fotó) Palatinus dombon álló aranypalotája lett, ahol csak a főépület előtti oszlopcsarnok másfél kilométer hosszú volt. Az étkezőterem tetején csövek futottak, amelyek virágszirmokat vagy illatosító szert szórtak a vendégekre.

A pletykaéhes római nemesség azonban nem csak magát örököltette meg: a germánokat a világ legprimitívebb embereinek tartották, Sztrabón szerint (Kr. e. 63-Kr. u. 23) pedig a spanyoloknak tulajdonítható az egyik legkülönlegesebb higiéniai szokás, a vizeletben való fürdés.

Kétséges persze, hogy mindezek a negatív rekordok a valóságban is léteztek-e. Egyes feltevések kapcsán még a szerzők is kételkedésüknek adnak hangot: az még szerintük is bizonytalan, hogy egy bizonyos Marcus Aponius valóban 140 évig élt-e, vagy hogy valóban éltek-e olyan emberek, akik nem tudtak járni, mivel lábfejük hátrafelé nézett.

Wesselényi Miklós pajzán kalandjai

A reformkor egyik férfiideálját, ifj. Wesselényi Miklóst főként politikusi tevékenységéről, no meg a kézdivásárhelyieknek tett nagylelkű felajánlásáról ismerjük. Naplójából azonban kiderül, hogy a zsidói úr korának egyik legnagyobb nőfalója volt, akinek az árvízből kimentett nők a testükkel is fizethettek. Az alábbiakban betekintést nyújtunk a reformkori hálósobák titkaiba.

Wesselényi fiatalon kezdett politizálásba. Széchenyivel beutazta Európát, majd az újonnan összeülő országgyűlés főrendű ellenzékének egyik vezéralakja lett. Élén járt jobbágysai felszabadításában, terheik elengedésében, ám az 1832-36-os országgyűlésen játszott szerepe miatt perbe fogták. Az 1838-as pesti árvíz során hajójával a jeges árral dacolva segítette a bajba kerülteket, hőstettét ma emléktábla örökíti meg a Ferenciek terén.

Az unalomig ismert adatokon túl azonban Wesselényi életének volt egy ritkán tárgyalt fejezete is. Ő ugyanis mind partiumi otthonában, a zsidói uradalomban, mind Pesten és Pozsonyban (ahol az országgyűlések idején, illetve 1835 és 1839 között, erdélyi pere miatti önkéntes száműzetése alatt élt), kiterjedt szeretői kört tartott fent – derül ki a nemesúr naplójából, amely csak részletekben jelent meg, de egészében a Magyar Or-

szágos Levéltár Mikrofilmtárában olvasható.

Zsidón az uradalomhoz tartozó jobbagyálányokkal, asszonyokkal való kapcsolata azonban általánosnak mondható a kor patriarchális világában.

Szeretőivel való viszonyáról első sorban Wesselényi saját naplójából tudunk, amit több, mint 20 éven át napi gyakorisággal vezetett. Ebben rendszeresen feljegyezte szeretőivel való találkozásait, méghozzá olyan formában, hogy a lány nevét egy-két betűs rövidítéssel írta fel, s utána az akusok számának megfelelő strigulát húzott. A naplóban megjelenő forma alapján **é r z e l e m m e n t e s**, személytelen kapcsolatok képe bontakozik ki, ahol a báró a mindennapi rutin részeként kezelte ezeket a pázstorórakat. Volt, hogy egyszerre több mint 10 lánnyal is kapcsolatban volt, és gyakran egy nap többel is találkozott.

A lányok készek voltak rá, sőt természetesnek vették, hogy testüket adják a földesúrnak, aki pénzzel, ajándékokkal viszonzta „szívességüket”. Szeretőinek férjei tudhattak a viszonyról, hiszen egy viszonylag zárt közösségben ez nem maradhatott titokban, de valószínűleg nem változtathatták meg a rendszert, illetve nem szólhattak bele működésébe.

A zsidói asszonyok vérmérsékleté-

**Kézdivásárhely
díszpolgári címmel tüntette ki,
a városban ma utca és
könyvtár viseli a nevét**

nek vagy a zsidói „klímának” érzékel-
tetésére Kemény Zsigmond naplója
nyújt segítséget. Kemény 1846 júliu-
sában járt Zsibón, s egyik első éjsza-
káján már hivatlan vendége volt: „Ti-
zenegy órákor meglátogatott Róza, a
szép kovácsné. Ő azt hiszi, hogy férje
föbe lőné, ha megtudná e kalandját.
Mondják, miként bőszt féltékeny. Nem
munkás embernek, ki aztán mélyen al-
szik, való e szenvedély.” S Róza más-
nap hajnalban távozott a zsidói ven-
dég szobájából.

Férfiasan teljesített

Wesselényi rendszeresen feljegyezte,
hogy adott idő alatt mennyit lovagolt
vagy úszott, milyen eredményt ért el
pisztolyozás közben. A teljesítmény
mérése jelenik meg a jobbágylányokkal
folytatott viszonyában is: egyik
szeretőjével eltöltött este után a négy
strigula mögé bejegyzí, hogy mindezt
másfél óra alatt teljesítette.

Pesten és Pozsonyban prostituáltak-
hoz, bordélyházakba járt, de ezek mel-
lett egyszeri kalandjai is voltak. Sze-
retői közt az egyszerű boltoslánytól a
grófnéig sokan megtalálhatók, de az
árvízből kimentettek közt is van, aki
„köszönetül mindenét adta”. 1838.
szeptember 6-án például a következ-
ket jegyzi naplójába: „Egy leánykát
vete a sors hozzám. Szegény – úgy
mond – és azon kívánja, hogy
szüzességén ruhát szerezzen. Javaltam
neki, hogy e lejtőn, melyről vissza
lépni, és melyen meg állani nem lehet
ne induljon, bizonyos lévén a hanyatt
homlok rohanás. Jó tanácsom semmit
ért, mert szándéka mellett maradt.
Lehet, hogy ekkor helyesebb lesz vala,
tovább küldeni, de erre még vérem
igen meleg, és ilyesmin erkölcsi don
quicottság bűne is van, és azért csak

reá segítém annak elvesztésére, minek
végét akarja jární.”

A szeretőkkel való együttléteknél
természetesen kellemetlen következmé-
nyei is lehettek. Wesselényi folya-
matosan rettegett a nemi betegségek-
től, s gyakran fedezte fel magán a kan-
kó (gonorrhoea) tüneteit, melyek idején
– saját szavaival – több heti „bőjtje”
kényszerült. Az orvostörténeti iroda-
lom szembaja legvalószínűbb okozó-
jának is a szifilisz tartja.

Egy másik következmény számta-
lan törvénytelen gyermeke volt. Újfal-
vy Sándor, erdélyi nemesi barátja 13
fattyúgyermekről tud, Wesselényi a
végrendeletében csak négy gyermeké-
re hagyott nagyobb összeget, de tud-
juk, hogy voltak gyermekei, akik fia-
talon meghaltak. Két, Pesten nevelt
lányát rendszeresen látogatta, az árvíz
idején is őket mentette ki először. Ne-
veltetésüket anyagilag is támogatta,
barátai előtt is felvállalta őket. Egy
naplóbejegyzéséből kiderül, hogy
gyermekei jobbágylányoktól szület-
tek, akiknek többször is felajánlotta,
hogy elveszi őket feleségül, s így tör-
vényesíthetné születendő gyermekét.
Az ajánlat azonban csak ígéretés ma-
radt, a jobbágylányok nem várták meg
őt, hanem férjhez mentek másokhoz.

Wesselényi végül 49 évesen, nagy-
betegesen házasodott meg. Felesége,
Lux Anna szobalányi, ápolónői min-
őségben dolgozott mellette, s már 8 hó-
napos terhes volt a házasságkötés ide-
jén, amire valószínűleg csupán a szü-
letendő gyermek törvényesítése miatt
került sor. Két gyermekük született,
akiket Wesselényi halála után Lux
Anna második férjével, Mocsáry La-
jossal, a dualizmus korának nemzeti-
ségi toleranciájáról ismert politikusá-
val nevelt fel.

A megmaradás monográfüsa

Településnevek nemcsak történelmünk, kultúránk egyetemesen nagy alakjait idézik meg, mint például Bartók Bélát a kincses Nagyszentmiklós vagy Bethlen Gábort a komorabb, romosabb Marosillye. A Sepsiszentgyörgy szomszédságában fekvő Réty nemcsak a tómaradványokat ezüstösen őrző borzas nyírfaligeteket jelenti, hanem Nagy Lajos doktort is.

Közel négy évtizede ismerem őt. 1968 nyarán még amolyan mezítlábás poétákként jelentkeztünk nála Kiss Benedekkel és Utassy Józseffel. Orvos társával együtt egy napon át autóztattak bennünket, Háromszék történelmi-földrajzi kistájjait megismerendő. Nagy Lajos doktor lett legendíthatatlanabb példaképem. Tágabb szülőföldjének s az ott élő embereknek, a történelem igazi kisemmizettjeinek a legzordabb időben sem fordított hátat. (Persze ehhez szükségé volt egy olyan szövetségesre, társra, mint amilyen a felesége, a nemzedékeket tanító-nevelő Lenke asszony.) Nagy doktor példaképlétének meghatározó jegye általam mindig irigvelt napirendje. A rendelés befejezése után napi öt-hat órát olvasott. Évtizedeken át. A szellem és a lélek edzésének ebből a mindennapi ritmusából és ritusából csak az zökkentette ki, ha beteghez hívták. Akkor befogott a bricskába, s hajtott a Rétyen túli Komollóra és Szentivánlaborfalvára is. (Később autó váltotta fel a hagyományos „vöröskeresztes” fogatot.)

Nem lepett meg, hogy Rétyről monográfiát írt. Aki őt nem ismeri, a neve előtti „Dr.”-ről azt gondolhatja, hogy az történészi teljesítményét minősíti. Mert a könyv levéltári kutatásokon is

alapuló igazi történelmi munka, amely a sportra, a táplálkozáskultúrára, a tárgyakra, szokásokra, a több évszázados iskolára és kulturális életre – s az érintettség révén különös hangsúllyal – az egészségvédelemre is kitekint. Ebből a fejezetből tudhatjuk meg például, hogy a fekete himlő elleni védőoltást Rétyen 1805-ben alkalmazták először, s két esettanulmányt (Polland-szindróma, Wolfram-szindróma) éppen a könyv szerzője mutatott be, írt le először Romániában.

Nagy Lajos doktor Binder Pál brasói történészre hivatkozva ismerteti a településnév eredetét: „A nyugatról jövő székelyek egy csoportja, történetesen a rétyiek Sebes mellett megszállva, az ottani települések nevét is hozták magukkal. Seben és Szászsebes között ma is létezik a Récse-Ratsch-Rece nevű település.” A rétyi Nyírről Orbán Balázs is írt a 19. század középső harmadának végén, Háromszék „Saharájának” nevezte, a kiszáradt tavak és a száraz, hideg szelek nyomán támadt homokviharak miatt is. A történész-orvos rögtön hozzáteszi: „A Nyíres nem volt homoksivatag, »Sahara«.” Még „gabonát is termesztek”. A millenniumi ünnepségek idején még több százra rúgott a „tócsoportok száma”. Ma alig van néhány tó. Közülük a legimpozánsabb mesterséges. Az ember pusztította természet romjai még mindig gyönyörködtetők.

Nagy Lajos doktor a nevezetes rétyiek rövid életrajzát is közzé teszi. Közülük a leghíresebb talán Antos János '48-as honvéd alezredes, aki

előbb a 26. honvédszászlóalj századosa, majd a hadügyminisztérium tábornoki osztályának főnöke volt. Alakját Barabás Miklós könyvében örökítette meg.

Az 1848/49-es szabadságharc forgatagában című fejezet függelékeként olvashatjuk a nem nemesi származású honvédek névsorát is. Én a hírességet illetően Antos János mellé emelem Bíró Sándor „hítszónokot” is, aki Bartha Andrással közösen Pálinkatan címmel 1846-ban könyvet jelentetett meg „az erdélyhoni minden valláson lévő falusi iskolák számára”. „Ez a munka mára teljesen feledésbe merült, pedig mondanivaló-

ja talán időszerűbb, mint valaha” – írja Nagy Lajos, utalva ezzel a nap mint nap pusztító magyar össznemzeti nyavalyára is.

A 20. század történetének kaleidoszkópját rázogatva a pusztulás és megmaradás megsokszorozódott tükörképei rajzolódnak ki előttünk Rétyi esetében is. Hogy végül mégis a megmaradás reményében csukhatjuk be a könyvet, az olyan embereknek köszönhető, mint Nagy Lajos, vagy a családi orvosként apja örökebe lépő dr.

Mester Nagy Levente. Hála nekik.

Kovács István (Magyar Hírlap)

A települést 1334-ben Reech néven említik először. A falu déli végében neolitik-, bronz- és vaskori leletek kerültek elő. A Feketeügy jobb partján 10. századi telep és temető volt. Temploma 13. századi eredetű, 1857-ben bővítették és átépítették. Egykori védőfalából csak a torony maradt meg. A faluban 1615 és 1716 között 9-szer tartottak széki gyűlést. A faluban ma is számos 18. és 19. századi udvarház található. Határában a híres Rétyi Nyír, az Orbán Balázs által Háromszék Szaharájának nevezett homokos, természetvédelmi terület fekszik, ritka növényekkel, tavakkal, gazdag állatvilággal. A műút túloldalán, a Rétyi Nyírral szemben az 1896-ban telepített millenniumi fenyves (emlékerdő) áll hétvégi házakkal. Mögötte a kedvelt halászhely, a Rétyi-tó található, mely a mesterségesen duzzasztott Feketeügyből alakult ki.

Itt született 1621-ben Gazda Péter naplóíró, 1809-ben Székely Dávid, 1848-as honvéd százados, 1819-ben Antos János, 1848-as honvéd alezredes, 1822-ben Antos Ferenc, 1848-as honvédmegvezető, 1829-ben Székely Dénes, 1848-as mérnök-százados, a Sepsibükszád Torjával összekötő útszakasz tervezője, 1860-ban Imecs Béla erdészeti szakíró, a Magyar Erdész című lap főszerkesztője. Itt élt a Csíkszeredában született Kozma István (1896-1951) vezérezredes, a Székely Határőrség parancsnoka, akit a korabeli kommunista magyar rezsim kivégeztetett. 1991-ben – posztumusz – rehabilitálták.

(Wikipédia)

Az elbocsátott hadosztály

Demecser. Kis szabolcsi falu Nyíregyházától harminc kilométerre északkeletre Kisvárdra irányában, nem messze a Tiszától. Itt szövegezi meg Kratochwill Károly ötvenéves magyar ezredes legutolsó hadparancsát.

„Hónapok óta hősiesen és becsülettel harcoltatok a legnehezebb viszonyok között Erdélyért, a szép Székelyföldért. A kormány azonban semmiféle ígéretet be nem tartott. Ti sem ruhát, sem fűszerelést nem kaptatok. Azok az ún. segítő vörös csapatok, ahelyett hogy hálásan elismerték volna hónapok óta tartó nehéz küzdelmeteket, és segítségetekre siettek volna, ellenséges érzülettel viseltetnek irántatok. Hogy hogyan dolgoztatok és viselkedtetek ti, ezt magatok tudjátok a legjobban. A székely hadosztály részére biztosított élelmiszervonatokat a vöröskatonák kirabolták, a hős székely sebesülteket bántalmazták, titeket kigúnyoltak, tisztjeiteket megölték – rosszabbul viselkedtek veletek szemben, mint az eddigi harcban volt ellenségeitek.

Az ellenség túlereje ajánlatot tesz nektek, hogy életetek biztonságban lesz, hogy pénzetek, magánvagyonotok épségben marad, és békésen visszatérhettek lakóhelyetekre, Erdélyországba vagy az entente-csapatok által megszállt területre, de követelik, hogy a fegyvert tegyétek le. Mérlegelve a reménytelen általános helyzetet, nem vállalhatok felelősséget azért, hogy tovább vért ontassak ilyen körülmények között. Válasszatok ti, melyik utat akarjátok, és e szerint járjanak el a parancsnokok, akik

közvetlen ellenséggel állnak szemben.

Én, aki annak idején Kolozsvárt szerveztelek benneteket, titeket cserbenhagyni nem foglak, ha a harcot választjátok, a végső küzdelmet veletek harcolom, ha pedig az entente ajánlatát elfogadjátok, veletek maradok, hogy ígéretüket betartsák. Felhatalmazom a parancsnokokat arra, hogy a csapatokat minden felesleges vérontástól megkímélve, ha a csapat az entente ajánlatát elfogadja – parlamentér útján és az ajánlat szellemében tárgyalhassanak. Erről a csapatok a hadosztály-parancsnokságnak sürgős jelentést tegyenek. Kiadatik a csoport-parancsnokságoknak, ezred- és önálló zászlóalj-parancsnokságoknak és a huszárszázadnak.”

Aláírás: Kratochwill Károly ezredes,
a székely hadosztály parancsnoka.

A dátum: 1919. április 25.

Éppen négy hónap telt el azóta, hogy ezer esztendő egyik legiszonyatosabb karácsonya köszöntött az erdőn túli föld fővárosára, Mátyás király kincses Kolozsvárára. A november és a december százazrek számára úgy telt el, ahogyan egy erdélyi tiszt Veszendő Erdély című naplójában megfogalmazta: „el sem tudtam volna képzelni, hogy így felfordulhasson a világ”. Először 1918. november 12-én Gyergyótölgyes térségében lépnek magyar földre az 1916-os betörés óta ismét hódító, területabló román csapatok. November végére, december legelejére – mire december első napján Gyulafehérvárott kimondják az „egyesülést” Romániával – a történeti Erdély földjének nagy része már román katonai megszállás alatt van, a „front-

A Székely Hadosztály emlékműve a Szatmár megyei Kocsordon. Felavatták 1994-ben

vonal” – már ha volna egyáltalán ilyesmi – Dévától, Marosvásárhelytől, Besztercétől nyugatra húzódik. És folyamatosan, lassan, de biztosan nyomul tovább napnyugati irányba.

Mire 1918 karácsonyára a román hadsereg eléri Erdély fővárosát, Kolozsvárt, a néhány székely tiszt éppen egy hónapja tartó szervezőmunkája lényegében befejeződik. Előbb Erdővidékről, majd Csíkból, valamint Udvarhely és Háromszék vármegyéből heteken át zárandokol Kolozsvárra több ezer önkéntes kisebb-nagyobb csoportokban. Időközben Nagyváradról a kincses városba érkezik Kratochwill Károly ezredes, aki 1918 elejétől a 20. honvéd hadosztály 39. dandárjának parancsnoka. Tökéletesen védtelen Erdélyt talál: átveendő hadosztályának, a 38-as sorszámúnak csak a keretei vannak meg. Ahogyan Gottfried Barna írja a Székelyföld 2007. februári számában, csupán a 21-es gyalogezred, egy önkéntesekből álló zászlóalj, továbbá csendőrség, nemzetőrség és néhány nemzetőr alegység (román is) található a városban. (A 24-es brassói gyalogezredet éppen – viszonylag közel – Zilahon szervezik újjá.)

A Kolozsvárra érkező székely önkéntestömegek felszerelése és felfegyverzése enyhén szólva nem ment könnyen. Ruházatot a székelykocsárdi raktárból kaptak ugyan, de a karácsony előtti napokban az új alakulat légénységének a fele nem rendelkezett fegyverrel, ételmezésük is hiányos, akadozó, elégtelen volt.

December 18-án az a parancs érkezik Buda-

pestről, hogy „a vérontás elkerülése okán a kormány megtiltotta a harc felvételét, a fegyverhasználatot”. A csapatokat visszavonják az újabb „fegyverszüneti vonal”, a megszállásra kijelölt újabb városok (így például Kolozsvár) mögé. A hadosztály december 22-én elhagyja Kolozsvárt. Története tulajdonképpen e napon kezdődik. Januárban egy hadügyminisz-

A Székely Hadosztály jelvénye

A Székely Hadosztály Tory-százada (1919)

teri rendelet értelmében megkapják a székely hadosztály elnevezést.

Már a hónap első felében megkezdődnek a harcok, rövidesen kialakul és hosszú időre megmerevedik a Csucs-Királyhágó-Zilah-Szinérváralja-Técső-Máramarossziget frontvonal. A kormány közben végig azon mesterkedik, hogy a hadosztály minél messzebb legyen Erdélytől, és minél kisebb hatásfokkal működhessen. Az ellátás fegyver, felszerelés, élelem dolgában cseppet sem javul. A fejleményeket mind nekikeseredettebben figyelő Benedek Elek, Erdély és a régi Magyarország gyermeklelkeinek legnagyobb ismerője és gondozója ezt írja: „Valahol, a régi Erdély nyugati széléin, székely katonák őrzik a határt éhesen, rongyosan, s a székely nemzeti tanács hiába könyörög kenyeret, ruhát, muníciót. Böhm, aki „határtalanul” szereti a hazát, tán nem egészen ok nélkül fél attól, hogy a felmuníciózott székely katonák egyenest Pestre jönnek rendet csinálni.”

Mire kitavasodik, a székely hadosztály valósággal a Királyhágó vonalához szegezi az addig simán előre-

nyomuló román hadsereget. Négy nagy egységbe tagoltan (csucsai, belényesi, szilágysomlyói, szinérváraljai) 19 gyalogzászlóalj, 16 tábori és nehéz-űteg, valamint egy lovasszázad alkotja az egységet, amely olyan győzelmeket mondhat magáénak, mint a cigányi ütközet (január 13.), a bánffyhungyadi,

Kós Károly által is – az Ezerkilencszáztizenkilenc című írásban – megörökített csata (január 23.) vagy éppen a papbikai (február 4.) vagy a zilahi (február 22.) diadal. „Százötven kilométeres fronton, Csucsától egészen Máramaros megyéig, összesen nem volt tízezer emberünk. Talán a hadtörténelemben is példátlan, hogy ennyi ember ekkora frontot ilyen hosszú ideig tarthasson még olyan fajsúlyú katonasággal szemben is, mint az oláh” – összegez a hadosztály történetét feldolgozó, 1929-ben megjelent kétkötetes munkájában Koréh Endre, a székely hadosztály tábori lelkésze.

Miután 1919. március 21-én hatalomra jut a kommün, a hadosztály sorsa tragikusra fordul. Benedek Elek summázata: „A székely szovjet is megalakul, vagy tízen lemennek a csucsai frontra, hogy a székely katonákat vörösökké gyúrák át. Sikertől is megbontaniuk a maroknyi sereg egységét. Röviden: Kun Béla is „határtalanul” szerette a hazát” (Benedek Elek: Az élet útján, 1921). Két tűz közé kerül a hadosztály: éppen amikor erőt gyűjt, és biztatást ad Erdély védelmére, hata-

lomra jut egy olyan irányzat, amely minden közösséget megtagad a haza védelmével, a nemzeti érzéssel. Mit tehet ilyen helyzetben? „Ha szembehelyezkedik a kommunizmussal, lefegyverzik, és akkor vége a székely ügynek, Erdély felszabadításának. Azt még kevésbé tehetné meg, hogy feljöjjön a fővárosba rendet teremteni, mert akkor a védetlenül hagyott demarkációs vonalon azonnal előrenyomult volna az ellenség. Higgadt megfontolás és kellő körültekintés után a székely hadosztály csak azt tehetné, amit meg is tett: egy diplomatikus lépéssel biztosította a hadosztály fennmaradását és harci képessége minden eszközét” (Koréh Endre).

Ám ez sem tarthatott sokáig: a románok április 15-én – Kun Bélának közismert politikai ostobaságai és teljes nemzeti érzéketlensége láttán, hátukban a Vyx-jegyzékkel – végre meg merték indítani nagy, átfogó támadásukat, ettől megijedtek a kommünárok, hiszen elérhető közelségbe került

A székely hadosztály egy százada átkel a folyón, 1919-ben

az Eminescu megénekelte nagy román álmom, a Dnyesztertől a Tiszáig terjedő birodalom megvalósulása, az egész Tiszántúl – no meg legfőképpen: a hatalom! – elvesztése. Így hát Kratochwill ezredes parancsot kap: bázisát helyezze át Debrecenbe, és vegye át a nyíregyházi és a nagyváradai „proletár hadosztályok” parancsnokságát is.

„Ha a bolsevizmus nem került volna uralomra, a románok a 150 km hosszú védővonalat sohasem törhették volna át” – írta a parancsnok A székely hadosztály harcai című könyvének bevezetőjében. És következett a már idézett

A székely ezredek eskütétele az országház előtti téren, budapest, 1919

demecseri hadparancs. Feljegyezték, hogy amikor – már az Alföldön – a kommün vörös hadseregének katonái találkozottak a székely hadosztály harcosaival, azok elmondták, mennyire szerettek volna sokkal keletebbre, Erdély hegyei között meghalni. A vöröskatonák csodálkozva legyintettek: döögöljetek meg, ahol akartok, mondták.

*Domonkos László
(Magyar Nemzet)*

Egy kicsi Magyarországot hordanak a szívükben

– beszélgetés Gazda Józseffel dél-amerikai útján
tapasztaltakról, az ottani magyarság helyzetéről –

A kovásznai Gazda József 2007 tavaszán dél-amerikai körúton vett részt, a magyarság sorstörténetével foglalkozó anyagot gyűjtött készülő könyvéhez. A szerzőt a Brazíliában, Argentínában, Uruguayban látottakról-tapasztaltakról kérdeztük, különös tekintettel az ottani magyarokra.

– Dél-Amerikába viszonylag jelentős magyar kivándorlás volt a múlt század elején, akik akkor mentek ki, nagyobbára eltűntek – mondja Gazda József. – Egy következő nagy hullám, mely Dél-Amerikát célozta meg 1920-ban, a trianoni diktátum után indult útjára. Részben az utódállamokból menekült el rengeteg magyar, akik nem vállalták az itteni kisebbségi sorsot, részben meg azok a kommunista érzelműek, akik Magyarországon a Tanácsköztársaság vagy az őszirózsás forradalom után tartottak Horthy megtorlásától. Ezeket a '20-22-es „régi magyarokat” (így nevezték a '40-es kivándorlók őket) nagyobbára a kommunista érzelem is jellemezte. A következő nagy hullám 1945-ben az orosz előnyomulás elől indult, milliónyi magyar hagyta el az országot, s megteltek Ausztria, Németország menekülttáborai. Ezeket a nem szocialista országok közül elsőként Argentína, Brazília, Uruguay fogadta be. Különösképpen Brazíliában Sao Paulo volt az egyik cél-város, ahová igen sokan kerültek. Kezdetben Rio de Janeiro-ba is sokan mentek, de

onnan később tovább vándoroltak, így Sao Paulo lett a nagy magyar központ Brazíliában, de vidéken is vannak azért magyarok. Sao Paulo egy olyan nagy magyar emigrációs központ lett, hogy állítólag még az ötvenes évek elején volt olyan negyede, akárcsak Torontónak Észak-Amerikában, ahol az utca nyelve magyar volt. Üzleteik, vendéglőik voltak. Sao Paulo jelenleg egy hatalmas, 18-20 milliós város, így a tömbben élő magyarságot is elsodorta a történelem.

Portugál mise a magyar a templomban

– Az '56-os hullám következett?

– Igen, ez volt az utolsó kivándorlási hullám, de ez ott jelentéktelenebb. '56-ban óriási volt a világ befogadókészsége, s akkor már a dél-amerikai országok viszonylag szegényebb vidékeknek számítottak, így kevesebben mentek oda.

– Azóta?

– Azóta egyáltalán nincs Dél-Amerikába kivándorlás. A világ országai között ott van a legelöregedetebb még élő, szülőföldön született nemzedék. Most állítólag Brazíliában százezerre taksálják a magyarok számát, de az idő múltával folyamatosan halnak ki az idősek. Mindezek ellenére elég erős a nemzeti érzés mindenütt, a fiatalokat próbálják megtartani magyarnak, de ellenállni az árnak nem lehet, mert vegyes házasságok jönnek létre. Elég

szomorúan láttam, hogy a magyar ünnepeken való megjelenés maximum 400 személyre korlátozódik.

– **Tartják-e a kapcsolatot egymás között?**

– Az a pár száz összefog, azok részt vesznek rendezvényeken, találkoznak március 15-én, az idén, amikor magam voltam a szónok, vagy 150-en vettek részt. A kis részvételt azzal magyarázták, hogy közvetlenül előtte felhőszakadás zúdult a városra. Brazíliában viszont vannak látványos feltámadások, ott még működik a cserkészet. Igaz, ez is csökkenő számú fiatalal működik, de próbálják a nemzeti érzést tovább adni. Tudomásul kell venni, hogy harmadik-negyedik generációs gyermekekről van szó. Nagyon erős a magyar népitánc-mozgalom, több jó együttesük is van. Az argentin-brazil határvidéken, délen van egy olyan zóna, melyet az első világháború után népesítették be különféle nemzetekkel. Ott nyelvileg teljesen eltűnt a magyar, de most szinte véletlen módon egyfajta feltámadás vette kezdetét. Akadt egy olyan polgármester, akinek ahhoz, hogy újraválásszák, szavazótáborot kellett toboroznia. Megkérdezte a magyar emigrációtól, hogy miért nincs nekik is, mint a többi ott élő nemzetiségeknek táncsoportjuk, s felajánlotta, hogy nekik is segít, hogy nemzeti mivoltukat tudják megélni. Erre úgy fellelkedtek, hogy Sao Paulóhoz fordultak, hogy küldjenek magyar táncoktatót. Most már van táncsoportjuk, létrehozták magyar egyesületüket, s sokan kezdték a már régen elfelejtett magyar nyelvet tanul-

A bencésközpont udvara

ni. Egy másik érdekes dolgot is hallottam: 700-800 kilométerre nyugatra Sao Paulótól van egy Árpádfalva nevű település, ahol egy nagyon népes család elhatározta, hogy megtanulja ősei nyelvét. Egy Sao Paulóban élő magyartanárral vállalta a tanításukat, havonta egy hétre leutazik hozzájuk. Ez arra nézve tölthet el reménységgel, hogy nem biztos, hogy akik látszólag asszimilálódtak, azokból teljesen kihal a nemzeti érzés. Szomorú jelenség viszont, hogy van egy bencés egyházi központ, amit a magyarok építettek; ott már csak két 80 éves öreg magyar páter van, a főpát is magyar, de a nagy templomépületben portugál misét tartanak, a magyarok egy kisebb terembe szorultak. Pedig – hangsúlyozom – a többépületes kolóniát a magyarok hozták létre.

Sao Paulo látványa egy bank tetejéről

A tánc vonzalmában

– Mi a helyzet Uruguayban?

– Oda sem volt '47-'48 óta újabb ki-vándorlási hullám, a magyar nyelv nagyjából kiszorult, de vannak egyesületek, magyar római katolikus egyesület, protestáns egyesület, magyar izraeliták egyesülete, még rádióadást is tartanak fenn. Minden vasárnap egy félórás adása van a magyar egyházak egyesületének, s egy fél óra az izraelitáknak. A magyar izraeliták jobban őrzik a nyelvet, mint a keresztény magyarok, nekik a rádióban az összekötő nyelv magyar. A keresztény magyarok úgy feladták a nyelvüket, hogy már a gyűléseiket, ünnepeiket is spanyol nyelven tartják a magyar otthonban, ahol azonban 400 tagdíjfizetőt tartanak nyilván. Ők úgy fogalmazták meg, hogy nekik Magyarország a ma-

gyar otthon, bálokat rendeznek, nagy összejöveteleket tartanak, virágzó élet folyik, s magam is láttam: a budapesti Kaláka együttes vendég-előadásán, melyet ottlétemkor egy gyönyörű előadóteremben tartottak, legalább négyszázan vettek részt. Ám a kalákások is tolmáccsal dolgoztak, a szövegeket spanyolul is elmondták, hogy mindenki értse meg. A 13 év alattiaknak, a 15-18 éveseknek és felnőtteknek külön magyar táncsoportjuk van. Ilyet máshol sehol nem láttam. A Kaláka előadása előtt a táncsoportjuk pár táncot előadott. Úgy ropták a magyar táncot, hogy nem győztem csodálkozni, pedig már csak pár lány volt közöttük, akik – törve – beszéltek magyarul, a többiek spanyol anyanyelvűek, s a csoport tagjainak legalább fele nem is magyar származású; maga a tánc vonzza őket.

Rio de Janeiro

Szent László Iskola spanyolul

– Argentínában is hasonló tendenciát tapasztalt?

– Buenos Airesben van a legnagyobb magyar központ Argentínában, de vidéki városokban is élnek kisebb-nagyobb kolóniák. Hirtelen Santa Fé, Kordoba jut az eszembe, de délen, Barilocebén is van egy nagyobb központ egyesülettel, táncsoporttal. Buenos Aires is egy 13 milliós, hatalmas metropolisz, ahol 100-200 ezer magyarról beszélhetünk, s van egy kicsi mag, mely nagyon erősen próbál tenni a megmaradásért: cserkészeteket működtetnek, van egy Hungária nevű központjuk, s a különböző városrészekben több magyar ház is. Buenos Airesben megtalálhatjuk a '20-as, '22-es emigráció még élő tagjait is, az

északi részen inkább '47-'48-as emigránsok laknak. Az északiak még beszélnek magyarul, a déliek állítólag kevésbé, de ők is magyar központot tartanak fenn, ám alig van kapcsolatuk egymással. Akik a Hungária központ köré csoportosulnak, komoly közösségi életet élnek. Remek vívóedzőjük révén olyan erős vívó mozgalmuk van, hogy Pánamerika bajnoki címét is elhódították, s az olimpián is ők képviselik Argentínát. Hétvégi iskolát tartanak fenn, ahol 14-15 magyar nyugdíjas munkálkodik, tanítják a kisgyerekeket. Létezik egy Szent László nevű iskola, mely a magyaroké volt, de átvették a spanyolok – itt kapnak oktatási lehetőséget szombatonként. Van cserkészetük és egy nagyon erős táncsoportjuk is, magyarországi táncfesztiválokra is elindulnak, díjakat nyernek.

– Hétvégi magyar oktatás mindhárom országban van?

– Uruguayban már régóta nincs, Brazíliában most van megszűnőben, nem is szívesen beszéltek róla. Az egyik, kalotaszegi stílusú, elődeik által épített református templomban portugál istentiszteleten vettünk részt, igaz, a végén

azért a himnuszt elénekelték. A cserkészet tekinthető a nyugati magyarság legerősebb bázisának, bár felfedeztem egy káros vonatkozását is: a szülők beíratják a gyereket, s abban a hiszemben, hogy ott úgy is magyarul beszélnek, otthon ezt már nem tartják fontosnak. Így nyugtatják meg a lelkiismeretüket.

Áldozathozatal nélkül nincs megmaradás

– Összefoglalva, a legintenzívebb a magyar élet Argentínában, Buenos Airesben – summázza Gazda József. – Sao Paulóban ők maguk mondják, hogy a nyelvet borzasztó nehéz meníteni, mert a környezeti könyörtelenül beolvaszt. Fontos, hogy a magyarok általában sikeresek, különleges képességekkel rendelkeznek. Ezt bizonyítja, hogy csak Sao Paulóban 64 magyar tanár tanít az egyetemeken.

– **Büszkék arra, hogy magyarok?**

– Általában azt vallják, hogy magyarnak lenni nem szégyen. A magyarokat elismerik, megbecsülik. 1956-ban az akkori argentin elnök egy szálalógivé vált kijelentést tett, miszerint

Ladányi Domokos, a dél-amerikai magyar lovagrend elnöke, Czetz János-kutató ma 90 éves, Buenos Airesben él

minden argentinnek egy kicsi Magyarországot kell a szívében hordania.

– **Milyen a kapcsolatuk az anyaországgal?**

– A nagy távolság miatt elég laza a kapcsolatuk. A szemükben a magyar mivoltuk olyan valószínűtlen valami kezdett lenni, mint a zene, a művészet. Azt kezdik tartani, hogy magyarnak lenni valamiféle mítoszt jelent, sőt, mágiát.

– **Van-e magyar sajtó?**

– Argentínában hetente megjelenik az Argentínai Magyar Hírlap, de a Duna Televíziót nem tudják nézni, oda nem jut el a jel.

– **Inkább az értelmiségiek őrzik a magyarságukat?**

– Általánosítani nem lehet, hiszen például Buenos Airesben magyar gyári munkásokkal is megismerkedtem. Az egyik gazdag nő az életét a magyar tánc oktatásának szentelte. Tóth Jenő, a Turul gyár tulajdonosa négy lányát aggódva félti az idegen környezet elszívó hatásától. Példát vehetnénk mi is róla – mi, akik a vállalkozásoknak nem adunk (nem merünk adni) ma-

gyar nevet. Tény, hogy az értelmiségiek egy kicsivel jobban tartják a magyarságukat. Egy biztos, azok maradnak még meg magyarnak, akik képesek áldozatot hozni ezért. Csak egy példát mondok erre: a hatalmas távolságokból adódóan a hétvégi iskola sok esetben több száz kilométerre esik a lakástól, autóval kell odavinni a gyer-

meket. Fájdalommal tölt el, ha arra gondolok, hogy valamikor, a távoli jövőben ránk is ez a sors vár. Pedig mi nem hagytuk el a hazánkat – mi a szülőföldünkön asszimilálódunk erőteljes ütemben.

Lejegyezte: Elekes Elemér

A felvételeket

Gazda József készítette

„Dél-Amerika után immár itthon. Az út mindent egybevetve sikeresnek mondható. Betekinthettünk Dél-Amerika magyar lelkébe, gyűlt, vastagodott az anyagunk a majdani könyveinkhez. S a cél ez volt. Egyebekben voltak bökkenők, de azokon túl vagyunk már. S ez a fontos. Képet alkothattunk három messzi ország magyarjairól, magyarságáról.

Bizony a helyzet se nem vidámító, de nem is elkeserítő. A folyamat van, élő, ható erő, arra tör, hogy a fiatalokat elragadja, beolvassza. Ennek ellenállni igen nehéz, szinte lehetetlen. Dél-Amerikába nem volt újabb bevándorlás, legutóbb 1956-ban jöttek ide magyarok, s azoknak is jó része tovább ment már akkor, melegebben, számára kedvezőbb, „boldogabb” országokba, tehát feltöltődés, friss erő nincs (...), de az idő haladt, halad, jöttek, jönnek az új generációk, s a többség felszívó ereje óriási itt is. De az ellenállás, az ellenállni akarás is erős. Ennek hol így, hol úgy sikerül helyet adni. Vannak, akik hősieken küzdenek, s tudják, határozottan tudják, mit kell tenniük, hogy megmentsek gyermekeiket. Vagy legalábbis a nyelvet és az érzést átadják nekik. De az ilyen mondhatni alig pár ezrelék. Derék, jó magyar érzésű nagyapáknak, dédapáknak és anyáknak már nem magyarok az utódai. Mert: nem ismerik azt a törvényt, amely szinte egyetlen lehetőség: következetesnek lenni. Következetesnek lenni a nyelvhasználatban, következetesnek lenni a végtelenségig. Ha a magyar szülő csak magyarul szól a gyermekéhez, már otthon, a bölcső mellett két-három nyelvet megtanulhat. De ezt sokan nem tudják, s egyszer csak arra ébrednek, a gyermekük nem akar magyarul megszólalni. Mert hát a környezet... Olyanok akarnak lenni, mint a többi...

Van mindenütt egy-egy csapat, Sao Paulóban már kisebb, Montevideóban még kisebb, Buenos Airesben nagyon nagy, mely ott áll a küzdelem élén. Utóbbi városban jártunk a hétvégi iskolában, a Hungária Magyar Házban, s mellette: a Szent László iskolában. Vagy 15-20 idősebb és középkorú magyar nő és férfi áll ott a csatasorban, tanítják a gyermekeket, cserkészkednek, vívóedzés tartanak, táncokat tanítanak, szóval ott állnak a vártán. S a fizetség ezért: semmi. Az egyik idősebb hölgy mondta: ez agyrem! Dili! Örület! Itt erőlködni, itt tölteni a napot azért, hogy megmentsek meg a gyermekeinket, unokáinkat. S a gyermekeinket vonzza a más, a környezet varázsa. És ki tudja, jó-e ez nekik. De tesszük, erőlködünk, kínlódunk. Hát ez a helyzet. (...)

(Részletek Gazda Józsefnek a hazatérte után írt, családtagjainak, barátainak címzett leveléből)

Magyar emlékek Horvátországban

Az utóbbi években Háromszékről is egyre többen választották Horvátországot nyaralási célpontjukul, s a román tengerpart folyamatos „drágulása” (s ezzel párhuzamosan a szolgáltatások minőségének romlása) egyenes következményeként ez a tendencia minden bizonnyal folytatódni fog. S ha már az Adria partján vagyunk, nem árt tudni róla, hogy – részben – évszázadokon át a magyar királyok fennhatósága alá tartozott, amire számos emlékhely utal még ma is. Az útikönyvekben általában kevés szó esik a magyar vonatkozású láttnivalókról – ezekre szeretnénk felhívni a figyelmet az alábbi összeállítással.

A két ország kapcsolata a magyar-horvát államközösségben 1102-től, Könyves Kálmán horvát királlyá koronázásától 1918-ig tartott. A több mint nyolcszáz éves kapcsolat elég magyarázat a magyar vonatkozású emlékek gazdagságára és sokszínűségére.

Könyves Kálmán sikeres egyezséget kötött a horvát nemességgel, az úgynevezett Pacta Conventa szerint Horvátország magyar királyt választott uralkodójául, és társországi státusban meghatározott autonómiát élvezett, igazságszolgáltatása, közigazgatása független volt, a királyt a bán képviselte. A Tenger-mellék betagozódása sokkal nehezebben ment. A dalmáciai városok gyakran cseréltek gazdát,

előbb Bizánc, később elsősorban Velence illetve a magyar királyság uralma alatt álltak. E városok az Árpád-házi királyainktól számos kiváltságot kaptak, amit később utódaik is megerősítettek. A XV. században Velence ismét elfoglalta a dalmáciai városokat, a későbbi török uralom pedig lehetetlenné tette visszaszerzésüket.

A törökök majd az osztrákok elleni függetlenségi harcokban számos horvát vett részt, a Thallóczyak, Dugovics Titusz, Jurisics Miklós, a Zrínyi és a Frangepán család számos tagja. Sok ismert horvát szolgált a magyar királyokat, mint tudós, művész vagy diplomata, töltött be fontos egyházi vagy világi tisztséget, például Janus Pannonius, Vitéz János, Fráter György, Beriszló Péter, Verancsics Faustus, Verancsics Antal, Brodarics István.

A török hódoltság nagy veszteséget jelentett mindkét nemzetnek. A korábban jelentős szerémségi, szlavóniai magyar települések elnéptelenedtek, a

Fiume – sétálóutca

Légifelvétel Póláról

megmaradt magyar szigetek a Habsburg birodalom részét alkotó Horvátországba tagolódtak be. Nem árt tudni, hogy az egykori Verőce, Pozsega, Szerém megyék Magyarország részét alkották, ezt a területet csak 1746 után kezdték Szlavóniának nevezni, addig ezt az elnevezést Zágráb, Belovár-Kőrös, Varasd vármegyéek térségére értették.

Magyar többség a Drávaszögben

A magyar-horvát viszony a reformkorban, a nemzeti nyelv iránti küzdelem idején kezdett megromlani. A horvátok ugyanazt követelték a magyaroktól, amit mi Bécsből, s céljaik elérésére a bécsi udvarban találtak szövetségest, a magyar szabadságharc ellen fordultak. De ők sem azt kapták, amit vártak, a Habsburgok Horvátországban is abszolutista kormányzást vezettek be. A sérelem ismét a magyarok felé fordította a horvátokat, s 1868-ban létrejött a magyar-horvát kiegyezés. Horvátország 1918-ig ismét teljes belpolitikai autonómiát élvezett.

Sok magyar vonatkozású emlékhely található az Alsó-Drávaszögben, Szlavóniában, a Muraközben, Zagorjében, Zágrábban és Károlyvárosban (Karlovac) is, de a népszerű tengerparti településeken is kereshetjük ezeket. Fiume (Rijeka), Abbázia (Opatija), Póla (Pula), Krk, Zengg (Senj), Zára (Zadar), Szebenico (Sibenik), Trau (Trogir), Spalato (Split) és Ragusa (Dubrovnik) egyaránt ide sorolható.

A két ország történelmi határa egyébként a Dráva, illetve a Mura folyó volt, és Trianonban két olyan területet kapott az új délszláv állam (és került a mai Horvátországhoz), ami korábban a történelmi Magyarország szerves részét képezte: a Baranyához tartozó Drávaszög és a Zalaához tartozó Muraköz. Míg Drávaszög nagyobb részben magyar lakosságú, Muraköz homogén horvát lakosságú volt, s csak a XIX. században vándorolt be kis létszámú magyarság. Az Alsó-Drávaszögben ma is kilenc magyar többségű település létezik, ahol a horvátországi magyarság mintegy 40%-a él.

Alig-alig ismertek az Alsó-Drávaszög és Szlavónia ma is zömmel magyarlakta települései, Baranyavár, Kiskőszeg, Pélmonostor, Csúza, Vörösmart, Laskó, Várdaróc, Kopács, Sepse, Újbezsdán, Nagybodolya, Bélye, illetve Eszékától délre Kórógy, Szentlászló és Haraszti. Ezekben a falvakban a XVI. században, a török hódoltság alatt a reformáció biztosította a magyarok megmaradását és szellemi felemelkedését. A reformátor Sztárai Mihály a térségben 120 virágzó gyülekezetet, Vörösmarton iskolát létesített. A közelmúltban Vörösmarton és Laskón helytörténeti-honismereti gyűjteményt hoztak létre, bemutatva a vidék életét, viseletét, bútoraikat és egyéb emlékeit.

A második magyar vers

A Duna partján, a szerb-horvát határon található Újlak, az Újlaki család ősi fészke. 1453-ban szabad királyi városi rangot kapott, jelentőségét vára és számos egyházi épülete mutatja. A középkorban még szín magyar város volt, de a magyarság már a XIX. század végére eltűnt. Ferences kolostorát a híres itáliai hittérítő, Kapisztrán János alapította. A ferences templomban van Újlaki Miklós és fia, Újlaki Lőrinc dombozművel díszített vörösmárvány síremléke. Ugyanitt te-

mették el Kapisztrán Jánost, a nándorfehérvári hőst. Egy üvegkoporsóban látható mumifikálódott teste. Kapisztrán Jánost már életében szentként tisztelték, és sírházhoz is tömegesen látogattak az emberek. Az Eszékhez közeli Nekcse városka a gyönyörű Nekcsei Bibliát juttathatja eszünkbe.

A Muraköz a Zrínyi család birtoka volt a XV. századtól 1671-ig. A család életét a török elleni szakadatlan küzdelmek határozták meg. Kiemelkedik közülük Zrínyi Miklós a költő, hadvezér és politikus, akit vadkan ölt meg. Emlékét Csáktornyan és Zrínyifalván emlékoszlop idézi. A szentilonai kolostorban temették el 1649-ben. Az 1904-ben felavatott csáktornyai Zrínyi-emlékművön egykor a következő pontatlan felirat volt látható: „Híremet nemcsak keresem pennámmal, /Ha-

nem rettenetes bajvivó szabálymam!”

A portré alatti bronz szalagjáról is hiányzik a költő legismertebb sora: „Ne bánts d a magyart!” A közelmúltban felállított zrínyifalvi emlékművön is csak horvát nyelvű a felirat. De jó lenne, ha a horvátok el tudnák fogadni, hogy mi magyar klasszikus költőnket látjuk benne, azzal együtt, hogy elfogadjuk horvátságát is.

A Zágráb melletti Medvevárhoz a magyar-horvát történelmi emlékek egész sora

fűződik. A magyar humanizmus kiemelkedő alakja, Janus Pannonius itt halt meg. Lepoglava pálos kolostora Corvin János, Trakostyán vára a Draskovicsok, Ozalj vára ismét a Zrínyiek emlékét őrzi. Hősies küzdelmek, a két nép közös harca, szomorú és felemelő események kapcsolódnak ezekhez a helyekhez.

Lehetne még további magyar témákkal bővíteni a sort, hiszen a legtöbb kastélyhoz, várhoz magyar emlékek is társulnak, Nagytabor (Veliki Tabor) Corvin János kastélya volt, Jaska (Jastrebarsko) kastélya az Erdődy, Bosiljevo, Ogulin kastélya a Frangepán családé volt. De említhetnénk Valpó (Valpovo), Verőce (Vitrovia), Sziszek (Sisak) várát, melyek elsősorban a török elleni védelmi harcban töltöttek be fontos szerepet. A zágrábi székesegyházban őrzik Szent László koronázási palástját.

Littorale Hungaricum

Az Adriai-tengert az egész közép-korban csak nehezen lehetett megközelíteni. Ez a török időben egyben védelmet is jelentett. A XVIII-XIX. században épültek ki a mai utak elődei, a Fiuméig vezető vasutat 1873-ban adták át. Fiumét még Mária Terézia emelte ki a horvát közigazgatás alól, és csatolta 1779-ben corpus separatumként Magyarországhoz. Fia, II. József a városhoz csatolt tengerparti sávval megteremtette a Magyar Tengerpartot (Littorale Hungaricum). A tengeri kikötő alapjait Széchenyi kezdeményezésére 1847-ben lerakták, de csak a kiegyezés

után, a vasút megépülésével vált nagy forgalmú kikötővé. A századfordulóra Fiume gyorsan fejlődő magyar jellegű város lett, pezsgő kulturális élettel, bár lakosainak zöme olasz volt. Trianon után megszűnt ez a sokszínűség, a magyarok elköltöztek a városból. Épületei azonban ma is a Monarchia világát idézik.

A Fiumétól délre eső tengerpart és Krk (Veglia) szigete a Frangepánok birtoka volt. A család életét a tengerpartért harcoló két hatalom – Velence és a magyar királyság – szabta meg, de ők elsősorban a magyar királyokat szolgálták. Szoros szálak fűzték a Zrínyi családhoz. A Habsburg-ellenes Wesselényi-összeesküvés résztvevőjeként Frangepán Ferencet Zrínyi Péterrel együtt végezték ki 1671-ben. Halálával a család is eltűnt a történelem színpadáról. Frangepán-várat, -várkastélyt Bakarban, Kraljevicában, Krk városában és Novi Vinodolskiban is találunk.

A Zrínyiek, Frangepánok és a zenggi Jurisics Miklós kapcsán is felvetődhet a kérdés: horvát vagy magyar? Eredetüket tekintve minden bizonnyal horvátok, azonban a magyar királyságban teljesedett ki életük. Érdekes a két testvér, Zrínyi Miklós és Zrínyi Péter

sorsa. Míg Miklós a Magyarország felé eső birtokrészt kapta meg, magyarul beszélt és magyarul írta meg a Szigeti veszedelmet, Péter a horvát területen élt, inkább a horvátot használta, s horvát nyelvre ültette át bátyja művét. Miklós így ír róla: „Ez én vitéz öcsém mind magyar, mind horvát / Igazán szereti, mert látjuk hazáját.”

**Raguza – mai nevén
Dubrovnik**

IV. Béla kálváriája

Dalmácia városai Könyves Kálmán horvát királlyá koronázásától a mohácsi csatáig többször tartoztak a magyar koronához. A folytonosságot a velenceiek hódításai szakították meg, akik csellel, pénzzel vagy fegyverrel többször is elfoglalták a dalmát partvidéket. A XV. század elejétől a legtöbb város velencei kézre került, Raguza azonban még egy évszázadig magyar fennhatóság alatt maradt. Nagyon sok középkori magyar emlék található Dalmáciában, de ezeket keresni kell. Zára elsősorban Könyves Kálmán királyt idézi, a Szűz Mária templom harangtornyát ő emeltette. Trau és Klissza a tatárok elől menekülő IV. Bélának adott védelmet. Raguza Szent István és Szent László királyunk ereklyéit őrzi a székesegyház kincstárában. Fontos irodalomtörténeti kincset rejt a sibeniki Ferences kolostor. A „Laskai sorok” néven ismert nyelvemlék az Ómagyar Mária siralom után a második legrégebb verses nyelvemlékünk.

Dalmácia kapcsán is felvetődnek a múlt és jelen sajnálatos nemzeti türel-

metlenségei. A spalatoiak ellenségesen fogadták a tatárok elől menekülő IV. Bélát és családját, ezért a király családját Klissza várában hagyta, ő maga pedig Trauba folytatta útját. Klisszában járvány tört ki, s ennek esett áldozatul a két királylány, Katalin és Margit. Koporsóik a spalatói dőmba kerültek, de a velenceiktől való félelmében a város hamarosan eltávolította a koporsókat, eltüntette a székesegyház bejáratánál lévő szoborcsoportról IV. Béla alakját is. A harangtorony magyar királyokat ábrázoló kőfaragásos díszítéseit későbbi magyar királynék készíttették. A velenceiek elfoglalva a várost, megcsonkították a szobrokat, hogy ne maradjanak magyar emlékek. Napjainkban értetlenül állunk, vajon miért nem vezet sikerre az itteni magyarok azon törekvése, hogy egy emléktáblát helyezzenek el Klisszában, emlékezve a történelmi eseményekre. Ez azért is érthetetlen, mert a szentté avatott Margitot a horvátok is magukénak érezve Klisszai Szent Margitnak nevezik. No, de ez ne tántorítson el bennünket a horvátországi nyaralástól, mindvégig az a gondolat vezéreljen, hogy végső soron magyar földön járunk!

A világ legdrágább városai

Oslo a földkerekség legdrágább nagyvárosa azon a listán, amelyet egy brit gazdasági szaklap készített el a különböző településeken megállapított mindennapi költségek alapján. A listához hozzáfűztük, miért szerepelhetnek az adott helyeken a világ metropoliszai.

Az alapvetően drága szolgáltatásoknak és élelmiszereknek, valamint az Európa-szerre magasnak számító, 25 százalékos áfának köszönheti Oslo, hogy az Economist Intelligence Unit a világ legdrágább településének nevezte a norvég fővárost. A félmillió lakosú Oslóban a nélkülözhetetlen napi cikkek eleve drágák, de a luxustermékeket még így is szívesen vásárolják a helyiek, amire három bevásárlóutcán nyílik lehetőségük: a Bogstadveienen, a Karl Johans Gate-en és a Grünerlokkán.

Az árszínvonalat a hotelek is jelzik: egy közép kategóriás szállodában (például a Thonban) 270 lejnek megfelelő norvég koronáért, a Radisson SAS-ban ennek háromszorosáért szállhatunk meg egy éjszakára. A gasztronómiai kalandok is drágák: egy átlagos étteremben 130-140 lejbe kerül egy menü. Oslo áraival természetesen a helybeliek is tisztában vannak, különösen, hogy az USB nevű svájci bank – az Economist Intelligence Unittól függetlenül – már 2006-ban a világ legdrágább városának kiáltotta ki.

A The Economist című gazdasági szaklaphoz tartozó kutatóintézet 132 metropoliszt hasonlított össze annak alapján, hogy miibe kerül az adott helyeken a mindennapi élet. A fogyasztói kosárban 160 termék és szolgáltatás szerepelt, fogkefétől a színházlátogatásig szinte minden.

A dobogó második és harmadik helyén Párizs és Koppenhága szerepel, amiben jelentős szerepet játszik, hogy az erős euró az egyébként sem olcsó városokban a mindennapi életet még drágábbá teszi. Párizs előkelő helyezése talán nem is meglepő, a francia főváros számtalan luxusmárkája és anyagi jóléte kétségkívül világhírű. Tegyük hozzá azonban, újabban egyre több helyen hallani, hogy már a Champs Élysées is inkább a híréből él, de a város ezzel együtt is drága.

Koppenhága az exkluzivitás terén nem marad el messze a nagyok mögött, hiszen a dánok kicsiny királyi városát kifejezetten gazdag emberek lakják. A félmillió lakos igényességét jelzi, hogy Koppenhágában összesen tíz Michelin-csillagos étterem van; ezek közül a Noma a leghíresebb.

Az első három helyezettnél még méregdrága közlekedése ellenére is olcsóbb London. A brit főváros ugyanakkor továbbra is a gazdagok kedvence,

Koppenhága

a londoni lakásárak – amelyeket nem vizsgált az Economist tanulmánya – a csillagos egekbe szöktek.

Tokió csak az ötödik legdrágább város a világon, amit a japán főváros az alacsony inflációnak köszönhet. Tokió 2006-ig, 14 évig szerepelt a lista élén, ugyanígy Oszaka (6. hely) sem tartozik már az élbolyba. A japán városok továbbra is drágák az európai átlagpénztárcának, különös tekintettel a mindennapi használati cikkekre, viszont az elektrotechnikai felszereléseket – amennyiben azok kompatibilisek az európai-

val – érdemes ott megvásárolni, ugyanis valamivel olcsóbbak az ittenieknél.

Izland korábban elképesztően magas áairól volt híres, azonban 2007-ben csak a 7. legdrágább városként tüntette fel Reykjavíkot az Economist Intelligence Unit, aminek a legfőbb oka az volt, hogy az előző évhez képest 17 százalékkal csökkentek a szigetországi árak a gyenge

izlandi koronának köszönhetően. Igaz, egy kiló kenyér még így is több mint 10 lejbe került, amit a magas szállítási költségek eredményeznek.

Hiába özönlenek a kilencvenes évek óta Zürichbe a milliomosok, a svájci metropolisz nem tudta magát feljebb küzdeni a nyolcadik helynél. A kilencedik legdrágább településként a német bankvárost, Frankfurt am Maint említi a tanulmány; Helsinki pedig a magas élelmiszeráraknak köszönheti tizedik helyezését az Economist felmérésében.

Párizs, Concorde-tér

A világ legdrágább irodái

Elkészült a Cushman & Wakefield (C&W) ingatlan-tanácsadó cég legújabb rangsora, amely a prémium kategóriás irodákat helyezte középpontba. Az új lista dobogóját London, Tokió és Hongkong foglalja el, Budapest a 32. helyen található, megelőzi Bukarestet, de elmarad Varsó mögött. Az utóbbi évben a legnagyobb mértékben Írország fővárosában, Dublinban és az indiai Mumbai városában emelkedtek a díjak.

Még mindig London West End városnegyedében a legmagasabbak az irodabérleti költségek a világon. Itt a prémium kategóriás irodák éves bérleti költsége négyzetméterenként 2009 euró. Ez 35 százalékkal magasabb, mint Tokióban, ahol 1493 euróért lehet hasonló irodát bérelni. A japán főváros idén megelőzte Hongkongot (1448 euró), és ezzel a második helyre lépett előre. A negyedik helyen változatlanul Párizs szerepel, 1011 euróval.

Londoni irodaház a West End-en

Az indiai Mumbai (régi nevén Bombay) városa és Dublin lépett előre a legtöbbit a rangsorban. Mumbai hat hellyel emelkedett, így az ötödik helyen áll, itt négyzetméterenként és évente 981 euróért lehet irodát bérelni. Az ír főváros szintén hattal lépett följebb a ranglistán, és a hatodik helyen áll. Dublin legkedveltebb, központi 2. és 4. kerületében – mindkettő a Liffey folyótól délre fekszik – 823 euró az irodák bérleti költsége. A bérleti díjak egy év alatt 43 százalékkal emelkedtek.

Az első tíz listáját Dublin után Moszkva, Milánó, New York és Dubai zárja. Közép-Európából az első város – Varsó – a 27. helyen tűnik fel, Bécs a 30., a magyar fővárosban pedig a világ 32. legdrágább irodái találhatóak. A C&W adatai alapján Budapesten 338,8 eurót kell fizetni egy négyzetméterért. Bukarest a 34. helyen következik, Prágában (38. hely) pedig jóformán olcsók az irodák, hiszen ugyanazért

csak 276 eurót kell kiadni. A C&W listáját Indonézia fővárosa, Jakarta zárja 134,8 euróval.

A C&W kutatása a világ 51 országának 211 városát hasonlította össze az irodabérleti költségek szempontjából. A vizsgált helyszínek 94 százaléka pozitív éves díjnövekedést mutat vagy változatlan, és mindössze 6 százalékuknál csökkentek a bérleti díjak.

A világ végére utaznak a gazdagok

Eddig sem volt kétséges, hogy a vaskos bankszámlák tulajdonosai előszeretettel költenek óriási összegeket luxusnyaralásokra. A nemrégiben minőségi díjjal kitüntetett International Expeditions például olyan eldugott vidékekre utaztatja a gazdagokat, mint a Góbi-sivatag, Bhután vagy akár Pápua Új-Guinea.

A Travel and Leisure utazási magazin a tavalyi év legjobb utazási irodái között jegyzi a International Expeditionst, amely újabb desztinációkkal egészítette ki a vastag pénztárcájú utazóknak kínált palettáját. A Far-Flung Adventures, azaz a Távoli kalandok névre keresztelt programjai között olyan úti célokat választhatnak a természeti látványosságokra és egzotikumra fogékony utazók, mint a Szahara, a Falkland-szigetek, Pápua Új-Guinea, Mongólia vagy Bhután. Bár a milliomosok választása nyaraláskor leginkább a paradicsomi környezetben épült, tengerparti, luxus-körülményeket biztosító ötcillagos szállodákra esik, az egzotikus, sőt olykor már egészen extrém utazásokra szintén szép számmal jelentkeznek az emberek.

A tehetős ökoturistáknak különös csábítást jelentő felfedeznivalók természetesen a nem mindennapi látvány mellett nem mindennapi árat is jelentenek. Az extrém helyszíneken is kényelmes szállást biztosító csomagárak legolcsóbbika mintegy 4 ezer dollárnál, vagyis 9500 lejnél kezdődik, míg a drá-

gább utazások költsége közel 15 ezer dollárra, azaz körülbelül 36 ezer lejre is rúghat. Előbbi esetében a Góbi-sivatagot, a Hustain Nuruu Nemzeti Parkot és Mongólia gazdag nomád kultúráját fedezhetjük fel, míg utóbbi esetében az afrikai kontinens legizgalmasabb helyszíneit, egyúttal leggyönyörűbb látványosságait tekinthetjük meg.

A növény- és állatvilág szerelmeinek tökéletes desztináció a Galapagos-szigetek, ahol nem csak a látnivalók kecsegtetőek és egyedülállóak, hanem már maga az utazás is tartogat némi izgalmat. Az itt élő óriásteknősök, kék lábú bubik (madarak), oroszlánfókák, pingvinek, iguának megtekintése ugyanis egy 32 személyes M/V Evolution hajóról történik.

A szárazföldet és a kulturális értékeket jobban megbecsülő utazóknak inkább Bhután jelentheti az ideális úti célt, ahol a gazdag utazók egy vagyont fizetve érezhetik azt, hogy visszaléptek az időben. Az effajta különlegességekre vadászó turistákat hihetetlen természeti szépségekkel várja az elbűvölő, eldugott kis ország. A Kelet-Himalájában elterülő, több száz évig elszigetelt Bhután nem csak topográfiájával és kulturális értékeivel kápráztatja el a messziről jött utazót, hanem az exkluzivitás érzésével is, hiszen az országban szigorúan korlátozzák a külföldi utazók számát.

Éghajlatváltozás a Kárpát-medencében

Egyre gyakoribb lesz a 2007. júliusához hasonló rendkívüli hőség, jósolják a klímakutatók. Gyakrabban alakulnak ki Európa fölött olyan nagy kiterjedésű anticiklonok (magas légnyomású légörvények), amelyek forró, száraz levegőt nyomnak a Kárpát-medencébe. A földfelszín derős időben gyorsan felforrósodik, ráadásul ha a talaj nem elég nedves, a felszálló levegő is száraz marad, így a kontinens belsejében nem keletkeznek hatékony esőfelhők. Ha a tavaszi csapadékszegénység folytatódik vagy fokozódik, nyaranta ugyancsak felforrósodhat a Kárpát-medence éghajlata. Hogy mennyire? „Fizikai okokból 50-55 fok fölé semmiképp sem mehet a forróság, ennél több a tőlünk sokkal délebbre eső sivatagokban sincs” – hangzik a szakember válasza.

Ha ilyen forróságot nem is, de a közelmúlt 20 fokos átlaghőmérsékletű nyarainál akár 10-11 fokkal melegebb, hőségiadós kánikulákat valószínűsítene az előrejelzések. A 21. század utolsó három évtizedére a Kárpát-medencében a globális átlagnál 1,4-szer erőteljesebb lesz a felmelegedés (vagyis ha a globális hőmérséklet 1 fokkal emelkedik, a Kárpát-medencei 1,4-del). Különösen kellemetlen, hogy nyáron ez az együttható várhatóan 1,7 lesz. Tekintve, hogy az IPCC

legfrissebb, 2006 februárjában közzétett jelentése a 2071-2100-as időszakra 1,1-6,4 Celsius-fokos globális melegedést jósol, a háromszéki nyári „hőemelkedés” 1,87-10,88 fok között várható. Unokáink télen sem fognak sokat fázni.

Nő az árvízveszély

Hogy a nyár még elviselhetetlenebb legyen, arról a várható csapadékhány gondoskodik majd: a számítások szerint 8 százalékkal esik majd kevesebb eső. Télen viszont a mainál 9 százalékkal több lesz az égi áldás, de ennek nagy része aligha lesz a téli sportot űzők kedvére való: nem annyira hó, mint inkább eső hullik majd, s ha mégis hó, az hamar elolvad.

További rossz hír, hogy a gyakoribb aszályok ellenére nő az árvízveszély is. A nyári csapadék rit-

kább lesz ugyan, de annál kiadósabb, így hasonló felhőszakadásokra kell felkészülni, mint amilyen például 2007 augusztusában lezúdult Háromszékre.

A vészjósló forgatókönyv persze vagy igaznak bizonyul majd, vagy nem. A hőmérsékletre vonatkozó prognózis mindenesetre jóval megbízhatóbbnak tűnik, mint a csapadékjóslatok, legalábbis a számítógépes - az óceánok, a jégtakaró, az ipari termelés és a bioszféra változásaival s még több tucat tényezővel kalkuláló - modellek szórása az előbbi esetében jóval kisebb.

A globális éghajlati változások előrejelzése alapvetően a nemzetközi Prudence program eredményein alapul. Ebben az Európán belül várható éghajlati változásokat nyolc uniós tagállam és Oroszország 21 tudományos intézete hároméves munkával próbálta meg elő(re)jelezni. A változások iránya egyértelmű: melegebb és szárazabb nyarakra kell felkészülni. 2025-re a tél átlagosan 0,9-1,8, a nyár 1-1,5 Celsius-fokkal lesz melegebb, mint az 1961-1990-es békebeli átlag.

Mi lesz a kenyérrel?

A számítógépes előrejelzések szerint a szén-dioxid-koncentráció növelése pozitívan hat a termés mennyiségére, a minőség azonban inkább romlik: a búzánál például csökken a fehérje- és a sikértartalom. A hőmérséklet emelése viszont csökkenti a termést:

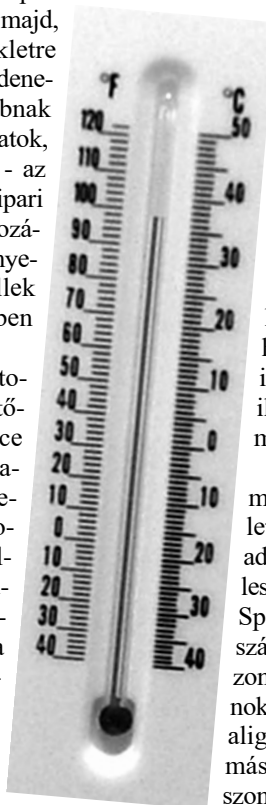
az egyes növények által kedvelt, optimális hőmérséklet fölött minden 1 Celsius-foknyi plusz átlagosan 4 százalékkal csökkenti a termést. A csapadék csökkenése ugyancsak termésminuszt hoz. Ha a búza termőtalajában a

nedvesség a felére csökken, a termés is a felére eshet.

A búza, az árpa, a rozs, a kukorica és a burgonya termesztetősége az előrejelzések szerint 100-150 kilométerrel északra tolódik az északi féltekén. Előnyben lesznek azok a fajták, amelyek a jelenlegieknél jobban hasznosítják a szén-dioxidot, inkább tűrik a szárazságot, illetve jól elvannak nagyobb melegben is.

Sokan felvetik a kérdést, miért kell az új fajtákat kikísérletezni, amikor az éghajlati adottságaink várhatóan olyanok lesznek, mint amilyenek most Spanyolország vagy Olaszország bizonyos tájain. A gond azonban az, hogy pontosan olyanok soha nem lesznek: a telünk alighanem hidegebb marad, mások a fény- és a talajviszonyok, a csapadék egyre rendszertelenebbül jön: a nyár elején mondjuk, leesik egyszerre 300 milliméter, aztán őszig talán semmi.

A marhák is vegyesen reagálnak a klímaváltozásra: a melegben növekszik az izomtömegük, vagyis több húst „termelnek”, ám jelentősen csökken a tejhozamuk. A szakemberek ezért elsősorban a fejőházi várakozókban „téhénhűtő ventilátorok” felszerelését javasolják, akár „periodikus tehénnedvesítéssel kombinálva is”. A sertések ese-

tében viszont a hőterheléses kísérletek azt mutatták, hogy az állatok kevesebb takarmányt esznek, s még ezt a keveset is rosszabbul hasznosítják, vagyis sülyk alig gyarapszik.

Visszatér a puszták világa

A magyar szakemberek az erdők sorsáért aggódnak a leginkább: míg a klímaváltozás hatásaival foglalkozó PIK potsdami kutatóintézet szerint Angliát elárasztthatják a mediterrán cserjések, az Alpok fenyveseit pedig lombos erdők válthatják fel, a Kárpát-medence pusztasággá válhat. Ezzel párhuzamosan elkezdődhet az állatok és a növények migrációja is. A jövevények sokszor életképesebbek, agresszívbak, mint egy-egy régió őshonos növényei, állatai, így elő fordulhat, hogy az úgynevezett özönfajok kiszorítják, elpusztítják a hagyományos flórát-faunát. Ez a hatás gyengébb volna, ha a természet hatal-

mas területeit nem szabdalnák keresztül-kasul autópályák, vasútvonalak és más hatalmas, ember alkotta létesítmények. Akkor ugyanis a gyengébb fajok és fajták szabadabban vándorolhatnának, míg a kicsire szabdalt életterekben sokszor csak a kipusztulás vár rájuk. A természettudósok prognózisai szerint térségünket a kontinens átlagánál jóval erősebben fenyegeti a biológiai sokféleség csökkenése, vagyis alighanem több állat- és növényfajtól búcsúzhatunk el, mint a szerencsésebb országok.

Stabilabb épületeket

Az építészek szerint a jövő épületeit ajánlatos lesz legalább 10 százalékkal erősebb szélnyomásra méretezni, az özönvízserű esőzések pedig sok tetőt és – elsősorban a pincékben tartott – elektromos berendezést rongálhatnak meg. A gyakoribbá váló 80-100 kilométeres sebességű szélviharok nemcsak az épületekben, hanem más tárgyakban és a fákban is komoly károkat okozhatnak. Át kell hát kalkulálniuk számításaikat a biztosítókna is, amelyeknek az elemi károkkal kapcsolatos kiadásai az utóbbi hat évben megháromszorozódtak Romániában is. A szimulációs kísérletek szerint az árvizek által okozott károk a 21. században 20 százalékkal fognak növekedni.

Az 1901-2004 közti időszakban az éves középhőmérséklet 0,76 fokkal, a nyári átlag pedig 1 egész fokkal emelkedett, miközben a csapadék 11 százalékkal csökkent – érdekes módon az amúgy csapadékszegény nyári időszakban nem változott, de télen 12, tavasszal 25, ősszel 14 százalékkal kevesebb hó, illetve eső esett. Vagyis a Kárpát-medencében erőteljesebb a felmelegedés, mint a globális, amelynek mértékét az ENSZ Kormányközi Klímaváltozási Testülete, az IPCC száz év alatt a felszínközeli légkör egészére 0,74 fokra becsüli.

A Föld tíz legszennyezettebb helye 2007-ben

Az amerikai központú Blacksmith Intézet a svájci Zöld Kereszt Szervezettel együttműködve idén is közzétette listáját a világ legszennyezettebb helyeiről. Földünk legélhetősebb településein ezúttal hét ország osztozik, a szennyezésben mintegy 12 millió ember érintett – a mérgezések genetikai problémákat, koraszüléseket, születési rendellenességeket okoznak. Az előző évi listához képest a 2007-es négy új helyszínt tartalmaz, amelyek közül kettő Indiában, egy pedig Kínában és Azerbajdzsánban található. Az esetek többségének hátterében bányászat, hidegháborús örökség, szabályozatlan ipari tevékenység áll.

SZUMGAJIT, AZERBAJDZSÁN

Érintett lakosság: 275 000

Szumgajit volt egykor a legjelentősebb szovjet ipari központok egyike, mintegy negyven ipari és mezőgazdasági-vegyi gyárral. Szintetikus gumi, klór, alumínium, rovarirtószerek termelésével, illetve feldolgozásával foglalkoztak itt. A gyárak teljes működése idején évente 70-120 ezer tonna káros anyag került a levegőbe. A kör-

nyező városok később szennyezetten maradtak hátra, a kezeletlen szennyvíz és az üledék higanytartalma pedig tovább pusztítja a környezetet. Az ellenőrzés hiánya, az elavult technológia, az ipari és egyéb szennyezések nem megfelelő kezelése csupán néhány oka a problémának, amely Szumgajitot és környékét sújtja.

Szumgajitban az egyik legmagasabb a halálozási ráta az egykori szovjet térségben. A rák előfordulása az azerbajdzsáni országos átlagnál 22-

51%-kal magasabb. Jellemző a koraszülés, illetve a genetikai problémákkal születettek nagy aránya. Gyakran születnek gyerekek mongolizmussal, nyitott gerinccel, vízfejűséggel, csontfejlődési problémákkal és olyan genetikai rendellenességekkel, mint a dongaláb vagy a farkastorok.

LINFEN, KÍNA

Érintett lakosság: 3 millió

Sanxi tartomány, a fokozódó ipari termelés egyik központja, Kína energiájának kétharmadát adja. Az amúgy is szennyezett régió legszennyezettebb települése Linfen. A kén-dioxid és más szennyező anyagok szintje többszörösen meghaladja az ENSZ egészségügyi szervezete, a WHO szabta határértékeket. A gyakoribb haláleseteket, rákos megbetegedéseket, valamint a magas vérnyomást összefüggésbe hozták a szennyezés magas szintjével. Az arzénal szennyezett víz miatt az arzénmérgezés szintje járványközeli értéket mutat.

TIANJING, KÍNA

Érintett lakosság: 140 000

Tianjing Kína teljes ólom-előállító kapacitásának mintegy a felét adja. Az alacsony színvonalú technológia és a komolyabb ellenőrzés teljes hiánya rendkívül veszélyes mértékű ólommérgezést okoz a környezetben. Mindezek következtében a helyi lakók és hivatalok próbálják kikényszeríteni a gyárak bezárását. Az átlagos ólomtartalom a levegőben és a talajban 8,5-10-szerese az egészségügyi határértéknek. A helyi búza- és kukoricatermelők otthonai szintén ólomporral szennyezettek – bizonyos területeken a megengedettnek 24-szeresével.

A helyiek, különösen a gyermekek, gyakorta szenvednek ólommérgezés-től és ahhoz kapcsolódó betegségektől, úgymint az alacsony értelmi képességek, a koncentrációképesség hiánya, tanulási nehézségek, hiperaktivitás, növekedési problémák, látási és hallási nehézségek, veseelégtelenség, vérszegénység, agykárosodás. Terhes asszonyok esetében egyre gyakoribb a koraszülés, és ennél fogva egyre több az alulfejlett gyermek.

SUKINDA, INDIA

Érintett lakosság: 2,6 millió

Az Orissa tartományban található Sukinda-völgy ad otthont az indiai krómérc-lerakóhelyek 97%-ának, és egyike a világ legnagyobb nyitott krómércbánya-övezetének. Tizenkét bánya folytatja működését mindenféle környezetvédelmi ellenőrzés nélkül, miközben mintegy 30 millió tonna szennyezett bányászati hulladékot terítenek szét a környéken és a Brahmani folyó partján. A tisztítatlan vizet a bányákból a folyóba engedik, és mivel a térségben gyakoriak az áradások, további területeket veszélyeztet a szennyeződés. A felszíni víz 70%-a, az ivóvíz 60%-a tartalmaz hat vegyértékű krómot – a nemzeti és nemzetközi értékek több mint kétszeresét, sőt a megengedett szint hússzorosát is regisztrálták már. A folyó az egyetlen vízforrása a környéken élőknek, miközben a helyzet kezelésére szánt eszközök száma korlátozott.

A bányászok állandó veszélynek vannak kitéve a belélegzett szennyezett por és a víz miatt. Leggyakoribb egészségi problémák a gyomorvérzés, a tuberkulózis, az asztma. A terméketlenség, születési problémák és koraszülés szintén elterjedt, a halálozás oka a bányatérsgben 84,75%-ban,

míg a környékbeli ipari városokban 86,42%-ban a krómérc-bányászatban keresendő.

VAPI, INDIA

Érintett lakosság: 71 000

Vapi egy több mint 400 kilométer hosszan elnyúló ipari térség, az úgynevezett „Arany folyosó” déli végén található Gujarat államban. A több mint 1000 üzemben nagy részében rovarirtószerek, gyógyszeralapanyagok, textilek, festékek, műtrágyák előállításával foglalkoznak. Az ipari hulladék nehézfémekkel, cianiddal, poliklórozott bifenilekkel (PCB) és más mérgező anyagokkal szennyezett. A talajvízben rendkívül magas a higany, az ólom- és a cinktartalom – a higany mennyisége 96-szorosa a WHO által megállapított egészségügyi határértéknek. A kiömlő szennyvíz közvetlenül folyik a Damanganga és a Kolak folyókba, ez utóbbi az alsóbb részekben képtelen bármilyen életnek teret adni. A kemikáliák helytelen kezelése miatt a levegőszennyezés is igen jelentős.

A helyi lakosnak nincs más választása, mint a szennyezett víz fogyasztása, hiszen egyéb vízforrás csak sok kilométernyi távolságban található. A jelentkező egészségi problémák: légzőszervi megbetegedések, bőrgyulladás, bőr-, tüdő- és gégerák, spontán vetélés, terhesség alatti vérzés, magzati rendellenességek, terméketlenség, növekedési nehézségek.

LA OROYA, PERU

Érintett lakosság: 35 000

A perui Andokban fekvő La Oraya bányászvárosban 1992 óta többféle fém feldolgozása folyik. A perui egészségügyi minisztérium 1999-ben közreadott jelentése szerint az itt élő 6 hónapos és 10 éves kor közötti gyermekek vérében az ólom mennyisége kiugróan magas, átlagosan háromszorosa a WHO által meghatározott egészségügyi határértéknek, a csecsemők már magzati korban folyamatosan ólom-mérgezésnek vannak kitéve. A rendkívül magas korai halálozási ráta is

összefüggésbe hozható a kártékony gázokkal, amelyek az olvasztókból származnak. A légzőszervi megbetegedések rendkívül gyakoriak a térségben. A kéndioxid-koncentráció szintén meghaladja a WHO által előírt határértéket, és az ennek következtében kialakuló savas esők pusztítják a környező területek növényzetét.

DZERZSINSZK, OROSZORSZÁG

Érintett lakosság: 300 000

A hidegháború végéig Dzerzsinszk egyike volt a Szovjetunió legjelentősebb vegyipari-gyártó központjainak, és vegyipara még ma is jelentős. Megközelítőleg 300 ezer tonna vegyi hulladékot tároltak itt helytelenül 1930-1998 között. Ennek következtében 190 különböző kemikália került a talajvízbe, ezek egyes helyeken fehér iszappá változtatták a vizet, amely dioxinokat és nagy mennyiségben fenolokat tartalmaz.

Miután sok ipari egység már nem működik, a talajvíz szintje megemelkedett, ennél fogva a csatornák víz-szintje is, ami azzal a veszéllyel fe-

nyeket, hogy az arzénal, higannyal, ólommal és dioxinokkal szennyezett víz eléri az Oka folyó medrét, amely a közeli ivóvízforrása Nyizsnyij Novgorod városának. A helyi temetőben sokkoló számban látni 40 év alatt elhunytak síremlékeit. 2003-ban a halálozási ráta 260%-kal múlta felül a születési rátát. Az átlagos várható élettartam férfiak esetében 42, nőknél 47 év.

NORILSZK, OROSZORSZÁG

Érintett lakosság: 134 000

Az 1935-ben alapított iparváros, amely korábban munkatáborként is funkcionált, a szibériai Norilszk Oroszország legészakibb és egyben legszennyezettebb nagyvárosa. Bányászati és kohászati központ, ahol évi több mint négymillió tonna kadmium, ólom, nikkel, arzén, szelén, réz és cink kerül a levegőbe. Ettől gyakran fekete a hó, a levegőnek kénés szaga van, és a várható élettartam a gyári munkások esetében tíz évvel kevesebb az orosz átlagnál. A város 60 kilométeres körzetében magas a réz- és nikkelkoncentráció, ami a gyermekeknél különböző

légzőszervi megbetegedéseket okoz.

Az előforduló legjelentősebb egészségügyi problémák között szerepel a koraszülés, illetve egyéb terheségi komplikációk. A kén-dioxid-kibocsátás egyik következményeként a légzőszervek és

az emésztőrendszer különböző krónikus megbetegedései, valamint a tüdőrák is gyakori.

CSERNOBIL, UKRAJNA

Érintett lakosság: legalább 5,5 millió

Bár 1986. április 26-án rendkívül nagy mennyiségű radioaktív anyag került a levegőbe a reaktorkatasztrófa során, a legtöbb sugárzó anyag mégis az üzemben belül rekedt. Egyes becslések szerint több mint 100 tonna urán és más sugárzó anyag, így plutónium kerülhetne a légterbe, ha bekövetkezne egy károsodás az erőművet jelenleg borító betonszarkofágban. 1992-2002 között Fehéroroszországban és Ukrajnában több mint 4000 esetben regisztráltak pajzsmirigyrákot gyermekeknél és kamaszoknál – a leginkább érintettek a 14 éven aluliak voltak. Jelenleg is több mint 5 millió ember lakik a katasztrófa által sújtott területeken.

Az Európai Parlament zöld csoportjának szakértői még 30-60 ezer várható áldozatot becslenek Európában a csernobili katasztrófa következményeként. A Greenpeace még tovább megy:

2006. április 18-án közzétett tanulmánya szerint akár százezer is lehet a baleset miatti daganatos megbetegedések halálos áldozatainak száma csak Ukrajnában, Fehéroroszországban és Oroszországban.

KABWE, ZAMBIA

Érintett lakosság: 255 000

Kabwe, Zambia második legnagyobb városa, egyike annak a hat városnak, amelyek egykor Zambia virágzó iparának központját jelentették. 1902-ben ólomban gazdag lelőhelyet találtak ezen a területen, ahol 1994-ig gyakorlatilag folyamatosan végezték a kitermelést. Bár ma már sem a bánya, sem a kohó nem működik, a város 20 kilométeres körzetében a talaj ólommal, kadmiummal, rézzel, cinkkel szennyezett. A kitermelés idején egy, a bányából a városközpontba haladó csatorna szállította a hulladékot az aktív kohóból. Miután nincsenek szigorú vízhasználati előírások, a kanálisban manapság a helyi gyerekek fürdenek. A szennyezett víz mellett ólomporban gazdag levegő veszi körül a várost, amelyet a helyi lakosok lélegeznek be. A Kabwében élő gyermekek vérében található ólomszint 5-10-szerese az egészségügyi határértéknek, és sok esetben közel áll a halálos mennyiséghez.

A fekete özvegy

A kánikulai hónapokban tele van a média különböző rovarok, pókok, skorpiók, kígyók és egyéb kellemetlen vagy egyszerűen csak ijesztőnek tartott állatokról szóló rémisztő hírekkel. Ismerős nyári témák, hiszen ilyenkorra esik ezeknek az állatoknak az inváziója. Különösen 2007-ben volt ez így, mivel az enyhe tél és tavasz után sokkal többen és nagyobbra növe jelentek meg ezek az emberek többségének nem kedves élőlények.

Bizonyára olvasóink közül sokan látták az Archnofóbia (Pókiszony) című filmet. Fotelből nézve legfőljebb kellemes borzongást éreztek, de biztos, ami biztos, azon az estén többen megnézték lefekvéskor, hogy mi van a takaró vagy párna alatt, netán a papucsban. Valljuk be, nem kellemes arra gondolni, hogy netán hálótársunk lehet egy természetes, szörös pók. Az orvostudomány ismer olyan eseteket, amikor valamilyen állattól kóros félelem, pánik uralkodik el az embereken, oly mértékben, hogy a napi életvitelt is megzavarja. Az undorítónak, ijesztőnek tartott állatok közül élen járnak a nagytestű pókok, a kígyófélék és a különböző rovarok. Ugyanakkor az elterjedtebb és leggyakoribb: a fekete özvegy pók. Az ember hobbiállatként tartja a fent említett állatokat, még bizonyos kommunikációt is képesek folytatni velük. A beteges félelmet fóbiának nevezik, és ha ezt a pók váltja ki, archnofóbia a neve.

2007. július elején Ukrajnából, majd a román tengerpartról érkezett hír a fekete özvegy pókfajta veszélyes változatának elszaporodásáról. A karakurt (*Latrodectus tredecimguttatus*)

pókok a hetek óta tartó rekkenő hőség miatt szaporodtak el az ország keleti és déli megyéiben. E pók mérge tizenöt-ször erősebb, mint a csörgőkígyóé! Mindenütt feltűnhetnek, kertekben, mezőkön, vízparton. Kedvelik a burgonya és a paradicsom levelei alatti részeket, de újabban a városokba is beköltöztek. Kutatók szerint feltehetőleg a Közép-Ázsiából érkező migránsok hozhattak be néhány állatot csomagjaikban, amelyek kiszabadulva a száraz meleget hazainak ítélték meg, és hamarosan alkalmazkodtak a helyi körülményekhez.

A kellemetlen pókfajta mérete 2-3 mm. Kara kurtnak, azaz „fekete farkasnak” hívják a kurgiziek. Belső-Ázsiában a Kaszpi-tenger és a Fekete-tenger menti sztyeppék lakója. Hasonlít a valódi fekete özvegyhez (*Latrodectus mactans*), de a potrohán található 10-13 piros pontocska révén jól megkülönböztethető.

A csoport névadója – a fekete özvegy – a nemzetség egyik tagja, potrohának hasi oldalán élénkpiros, homokóra formára emlékeztető foltot találunk. Utóbbi Földünk legveszélyesebb pókjá, Dél- és Észak-Amerika lakója, de rokonait szinte mindenütt megtaláljuk.

Horvátországban, Itáliában, Görögországban is megszokott állat, ezért élőhelyéhez közel a kórházakban mindenütt tartanak ellenszérumot.

A furcsa nevet onnan kapta a nemzetség, hogy a nőtényi párzás után elfogyasztja a hímeket. Ezért nőtényiből sokkal több van. Hálójuk tölcser formájú, ide várják az óvatlan rovarokat. Méregmirigye a szeme alatt van, innen préseli bénító mérget áldozatába. Egyébként nem agresszív állat, magától soha nem támad embersre, csupán védekezésből mar csáp-
rágójával, néha emberbe is. Kedveli a hűvös, száraz barlangokat, üregeket, szőlőhegyeket, rejteket. Tipikus élőhelye a dalmát kőszivattyú; forró nyáron behúzódnak hűvösebb házakba, pincékbe, ezért több baleset történik kültéri vécékben.

Nem árt óvatosan közlekedni ezeken a helyeken, különösen, ha valaki az említett partokon tölti a szabadságát. A pók csípését nem is veszik mindig azonnal észre, mert nem fájdalmas. A marás helyén egy vagy két tűszúrásnyi seb és kis bőrpír marad hátra. Egy-két óra elteltével helyi fájdalom alakul ki és a környékbeli nyirokcsomók duzzanata jelzi a történeteket. A mérge hatása 1-3 órával a csípés után erős fájdalommal, magas vérnyomással jelentkezik. Fájdalmas izomgörcsök hatására a hasizmok megkeményednek és merevvé válnak.

Az általános közérzet rossz, izzadás, hányinger, szívritmus- és légzészavar léphet fel, sőt bénulás is kialakulhat. A harapás ritkán halálos kimenetelű, inkább gyermekeknél és idősebbeknél. A pókmérge által okozott tünetek ijesztőek és orvosi ellátást igényelnek.

A csípés feletti területet azonnal el kell szorítani, különösen a végtagokon, ezzel késleltetni lehet a mérge szétterjedését. A fájdalmat hűtéssel, fájdalomcsillapító adásával csökkenthetjük. Alkoholt szigorúan tilos itatni a sérülttel! Az izomgörcsöket kalcium adása enyhíti. Különösen fontos a gyors kórházi ápolás, ha a sérült egyébként is magas vérnyomású.

Hova tartoznak az állatok világában a pókok? Nem rovarok, ahogy sokan hiszik, hanem az ízeltlábúakban belül a póksabásúakhoz tartoznak. Ezek a skorpiók, az álskorpiók, a kaszáspók, a valódi pókok és az atkák. Földünkön mintegy ötvenezer póksabású állat él.

Bizarr kísérletek

Vajon fél a halálraítélt, mielőtt kivégzik? Ön képes lenne egy ártatlan kiskutyát sokkolni? Mitől szelídül meg egy dühös bika? Mit szolt új testéhez az első „fejátültetett”? Mi volt azon a hangkazettán, amellyel a skizofréniát akarták gyógyítani? Bizarr kísérletekből sosem volt hiány, íme néhány a Museum of Hoax weboldaláról.

A halálraítélt rettegése

John Deering 1938. október 31-én elszívta az utolsó cigarettáját, majd beült egy székbe, fekete csuklyát húztak a fejére, csuklójára pedig elektronikus érzékelőket illesztettek. Ez utóbbi azért történt, mert a börtönorvos úgy vélte, a kivégzés során hasznos információkhoz juthat azzal kapcsolatban, hogy a halál előtt álló ember félelme milyen hatással van a szívére.

Bár Deering nyugodtnak tűnt, a műszerek szerint a szíve eleinte 120-at vert percenként, majd amikor a seriff utasította kollégáit, hogy készüljenek fel a kivégzésre, a műszer már 180-as pulzust jelzett. Golyó általi halál várt a férfira, akinek négy lövedék fúródott a testébe, az egyik egyenesen a szívébe, amely begörcsölt, de az első találat után még 15,4 másodpercig vert. Az esemény után az orvos elégedetten közölte a nyilvánossággal, hogy bár merésznek és higgadtnak tűnt, Deering valójában félt a haláltól.

A pulykákat egy fej is izgatja

A Pennsylvania Egyetem két munkatársa, Martin Schein és Edgar Hale annak jártak utána, mi az a minimális in-

ger, amivel még izgalomba lehet hozni egy pulykát. Olyan bábuval tesztelték, amelynek fokozatosan eltávolították egy-egy részét. Először csak a farkától, majd a szárnyaitól, a lábaitól szabadították meg a „kísérleti alanyt”, végül azt tapasztalták, hogy egy botra szúrt pulykafej (főleg, ha friss volt) is éppen elég ahhoz, hogy a hím szárnyas udvarlásba kezdjen.

A kutatók később megjelentettek egy tanulmányt, hasonló témakörben, amelyet „A tyúk modellek testi variációinak hatása a kakasok szexuális reakcióira” címmel forgathattak az érdeklődők.

Legyen ön is macskaszem!

Dr. Yang Dan vezetésével egy kutatócsoport 1999-ben egy macska agyába, egészen pontosan szemébe igyekezett „bemászni”. Az elaltatott macska agyának látóközpontjába elektródákat helyeztek el, amelyek

mérték az agy elektromos aktivitását, az így gyűjtött információkat továbbították egy számítógépre, amely dekódolta és vizuális információvá, vagyis képpé alakította őket. Így amikor a macska a fákat vagy a garbót viselő

férfit ábrázoló képeket nézte, az agyából érkező információkat feldolgozó monitoron is ezt láthatták a kutatók – kicsit elmosódva.

Mennyit mozog egy hulla?

1780-ban egy olasz anatómiaprofesszor, Luigi Galvani felfedezte, hogy elektromos ingerlés hatására a halott béka végtagjai rángatózásba kezdenek. Több tudós is megismételte később a kísérletet, de ráunva a békákra, érdekesebb állatokat kerestek. Végül az a kérdés is felmerült, mi történik, ha emberi hullával próbálkoznak.

Galvani unokaöccse, Giovanni Aldani 1803. január 17-én megdöbbenő műsorral állt közönsége elé: egy 120 voltos elem pólusait erősítette a kivégzett George Forster testéhez. Amikor Aldini a drótokat a szájra és a fülre helyezte, az arcizmok megremegtek, a gyilkos arca viczorogva rángott. A bal szem kinyílt, és kinzójára szegeződött. Végül Aldini az egyik drótot beakasztotta a fülbe, másik végét bedugta a végbélbe, amitől a férfi teste rángatózni kezdett.

A XIX. században mások is próbálkoztak a testek elektromos ingerlésével, volt, aki abban bízott, hogy így akár életre is kelthető a halott. Ekkortájt, 1816-ban született Mary Shelley Frankenstein című könyve is.

Bika, ha távirányítható

A tűző napon, a spanyol Cordova arénájában állt Jose Delgado, a Yale egyetem kutatója. Vele szemben egy hatalmas, dühös bika. Az állat, amint észrevette a férfit, egyenesen feléje rohant. Delgado védtelennek tűnt, de amikor a bika már csak néhány lépés-

nyire volt tőle, megnyomta a kezében lévő távirányító gombját, amely a bika agyába ültetett chipnek küldött jeleket. A bika hirtelen megállt, fújta-tott néhányat és elszáhlalt.

A távirányítható számítógépes chip (stimoceiver) tehát lehetővé tette, hogy Delgado egy gombnyomással megváltoztassa az állat viselkedését. Az elektromos stimulálással sokféle hatás kiváltható: a végtagok önkéntelen mozgása, érzések a szeretettől a düh érzéséig, vagy éppen az alany étvágyát lehet így befolyásolni.

Az agy elektromos stimulálása iránti érdeklődés a hetvenes-nyolcvanas években lanyhult, ma azonban újra népszerű a téma.

Kísérleti hidegháború: fejátültetés

1954-ben Vlagyimir Demikov orosz tudós egy titkos moszkvai laboratóriumban „megalkotta” a szörnyet: egy teljesen kifejlődött kutya fejét hozzavartha egy másik kutya felsőtestéhez. Az orosz eredményre az amerikaiak is igyekeztek reagálni. 1970. március 14-én történt, hogy Robert White és asszisztense egy majom fejét távolította el az állat testéről, és egy másik testre illesztette rá. Amikor a majom magához tért, állítólag dühösen viacsorgott új teste láttán. Ezt követően

másfél napot élt, majd belepusztult a műtéti komplikációkba.

White arra számított, hogy hősként ünneplik majd, ehelyett a közvélemény alaposan megdöbbsent a kísérlet hallatán. White azonban nem adta föl, tovább kampányolt, hogy támogatást kapjon és következő műtétje egy emberi fej átültetése lehessen.

A CIA és a skizofrénia

A skizofrénia gyógymódjának vélte megtalálni módszerét dr. Ewenn Cameron, aki úgy gondolta, hogy az agy újraprogramozható, vagyis el tudja érni, hogy páciensei „egészségesen gondolkodjanak”. A betegeknek fejhallgatót kellett viselniük és végtelenített szalagok hangüzeneteit hallgatniuk napokon vagy heteken keresztül. A sajtó csak „jótékony agymosásnak” hívta az eljárást.

Az ötvenes-hatvanas években a montreali Allan Memorial Clinic betegei közül sokan akaratukon kívül lettek a kísérlet alanyai, sokszor úgy, hogy nem is voltak skizofréniások, ellenben napokig hallgathatták „az emberek szeretnek téged, van önbizalmad”-mantrákat. Cameron altatott pácienseinek azt mondta: „ha látsz egy papírlapot, fel akarod venni”. Később a helyi tornacsarnokba vitték őket, ahol valóban felvették a földön lévő papírt, az orvos nagy meglepedésére.

Amikor a CIA megtudta, hogy Cameron mivel foglalkozik, érdeklődni kezdett, és titokban pénzt utalt neki. Később azonban arra jutottak, hogy a módszer mégsem olyan sikeres, és Cameronnak azt kellett nyilatkoznia, hogy „tíz évig a rossz úton járt”. A hetvenes évek végén az orvos egykori pácienseinek egy része a CIA ellen pert is indított, de peren kívül, anyagi kártérítés fejében megegyeztek.

Fertőző-e egy pohár friss hányás?

Hányást evett, ivott, lélegzett be egy orvos a XIX. század elején azért, hogy bizonyítsa: a sárgaláz nem fertőző betegség. Megfigyelték akkoriban ugyanis, hogy a kór nyáron tör ki, de télre eltűnik. Stubbs Ffirth arra következtetett, hogy ez nem fertőző betegség, sokkal inkább a meleg, az étel vagy éppen a zaj a felelős a betegség kialakulásáért.

Az orvos azért, hogy bizonyítsa állítását, saját magából csinált kísérleti alanyt. Sebeket ejtett a karján és fertőzött betegek „friss” hányását kente rá. A szemébe is juttatott a hányásból. Aztán egy serpenyőben felforraltta azt, és belelegezte. A leggyomorforgatóbb eleme a kísérletnek talán az lehetett, amikor megivott egy pohár tömény hányást. És valóban nem betegedett meg. Aztán próbálkozott még betegek vérével, vizeletével, izzadságával és nyálával.

Mivel egészséges maradt, teóriáját bizonyítottnak tekintette. Ma már tudjuk, hogy tévedett. A betegség ugyanis a véráramba kerülve tud megfertőzni másokat, általában moszkítók terjesztik a fertőzést. Így kisebb csoda, hogy a férfi túlélte bizarr kísérletét.

(hvg.hu)

Egyre kevesebb a nő

A távol-keleti országok zömében aránytalanul sok fiúgyermek születik. A fiúk sok szülő szemében ugyanis gazdasági és kulturális szempontból is értékesebbek. A nemválasztás demográfiai torzulást és súlyos társadalmi problémákat okoz.

A Távol-Keleten – Japán kivételével – a szülők többsége inkább fiúgyermeket szeretne, mint lányt. Ennek elsősorban kulturális és gazdasági okai vannak. A fiú kenyérkereső lesz, aki aztán eltarthatja a szülőket. Van, ahol a végső tisztességet is csak a fiúgyerek adhatja meg nekik. A leánygyermek a házasság után a férj családjához tartozik, ezért a szülők a lányok segítségére kevésbé számíthatnak. Van, ahol a lányokat csak hozománnyal lehet férjhez adni, ami további nagy terhet ró a szülőkre. És előfordul az is, hogy egyszerűen a férfiakat tartják a teremtés koronájának, a nőket pedig értéktelenebbnek tekintik.

Kínában az egykepolitika miatt sok férj és feleség mindent elkövet azért, hogy fiuk szülessen. Bár tilos, sokan mégis pusztán azért szakítják meg a terhességet, mert a születendő gyermek kislány lenne. A demográfiai torzulás súlyos társadalmi következménnyel jár: kevés a nő. Becslések szerint Kínában 25 millió férfi nem talál magának párt, ezért külföldön kell szerencsét próbálnia. A krónikus nőhiány miatt egyre több külföldi örömlány érkezik az országba.

A probléma azonban nem csak a Távol-Keletre jellemző. Nicholas Eberstadt, a konzervatív American Enterprise Institute kutatója arra hívta fel a figyelmet, hogy Görögországban, Macedóniában, Jugoszláviában, Venezuelában és Salvadorban gyanúsan kevés lány születik, és szokatlanul magas a leánygyermekes körében a csecsemőhalandóság is.

Mit mondanak a rajtakapott nők?

Az angol: „Darling, ha időben tájékoztattál volna, mikor jössz haza, elkerülhető lett volna ez a mindkettőnknek kínos helyzet.”

A német: „Hans, ma a szokásosnál 4 perccel és 45 másodperccel korábban jöttél haza. Ezt meg kell magyaráznod!”

A francia: „Jean, milyen jó, hogy jössz. Jacques már nem bírja tovább.”

A svéd: „Te vagy az, Olaf? Én már ugyan kész vagyok, de Sven még szórakozna. Csatlakozz.”

Az orosz: „Iván, végre egy igazi férfi! Ez itt még fel sem pofozott előtte.”

A zsidó: „Izsák, te vagy? De akkor ki a fene fekszik rajtam?”

A román: „Kedvesem, ne aggódj, előre fizetett.”

A magyar (miközben kiugrik az ágyból): „István, kinek hiszel jobban: nekem, vagy a szemednek?”

A cseh: „Pepa, nyugodt lehetsz. Most tudtam meg, hogy ő lesz a főnököd.”

A székely: „Kend a pálinkát mind megitta, mi mással tudtam volna megkínálni?”

A cigány: „Gazsikám, hát de jó, hogy jöttél! Itt marasztalom már 2 órája, hogy el tudd lopni a pénztárcáját!”

Száz éve kezdték el a madárgyűrűzést a Kárpát-medencében

Háromszéki gólya a Times-ban

A madárgyűrűzés első kísérleti alkalmazása után néhány évvel, 1903-ban, Németországban a Rossitteni Madár-vártán kezdődtek meg a világon az első nagyobb arányú, szervezett gyűrűzések. Öt évvel később, 1908-ban, Schenk Jakab vezetésével a Királyi Magyar Ornitológiai Központ – a későbbi Madártani Intézet – munkatársai Magyarországon is elkezdték a módszer alkalmazását.

Az első gyűrűzött madárfajok a fehér gólya, gémfélék, a dankasirály, a füsti fecske és más, fészken fogható és jelölhető madarak voltak. A gyűrűzési ered-

ményeket, valamint a beérkezett megkerülési adatokat éves madárgyűrűzési jelentések formájában publikálták az 1894-ben alapított Aquila folyóiratban. Az 1909. évi jelentésben számolt be a központ az első, Afrikában megkerült gyűrűzött madárról – egy Háromszéken, Schenk Jakab által fiókaként jelölt és Dél-Afrikában lelőtt fehér gólyáról –, amely világszenzációt a Times magazin is közzé tette hasábjain!

No de lássuk, ki volt ez a Schenk Jakab! A jeles zoológus, ornitológus 1876. jún. 2-án született Óverbáson. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárt kezdte, és 1896-99-ben Budapesten fejezte be. Matematikusnak indult, Herman Ottó ösztönzésére került kapcsolatba az ornitológiával. Főleg a madárvonulás kérdéseinek tanulmányozásával szerzett külföldön is elismert nevet. 1908-ban bevezette a költöző madarak gyűrűzését. Élete végén a magyar sólymászati története és a magyar sólyomnevek foglalkoztatták. Kovászna megyére vonatkozó gólyás adatokat Schenk Jakab közölt először, aki megyénk egyes helységeiben 1909-1915 között végzett gólyaszámlálást. 1945. február 2-én halt meg Kőszegen.

Schenk után 43 évvel később Béli Miklós végez állományfelmérést a megye területén. 1963-ban Kovács László ellátogat a Baróti-medence egyes településeire is, feljegyezve az itt fészkelő gólyákra vonatkozó adatokat. 1970-ben Fóris Pál számos, a megyénk területén fekvő település gólyaállományát mérte fel, de adatait nem tette közzé. Az első, az egész megye területét felölelő számlálási akció 1974-ben Kovács Sándor végezte el. Ezt követően Damó Gyula (1984) és Molnár Lídia (1978, 1980, 1988) közöltek az egész megyére vonatkozó gólyás adatokat. 1997 nyarán György Károly a megye 134 helysége közül 94 helységet ellenőrzött le, 79-ben talált gólyafészket, többnyire az Olt és a Feketeügy mentén. Összesen 190 fészkelő párt vett nyilvántartásba, a legtöbbet Pákén (16), Lemhényben (15), Nagyajtán (10) és Bitán (9).

Moszad: a világ leghíresebb titkosszolgálat

„Hőstettek”, hírhedt baklövések és a nemzetközi megítélésben felettébb kétséges akciók fűződnek a szervezet nevéhez, melynek működését örök homály lengi körül, de a Moszad – mint-hogy egy, az alapításától kezdve a támadások célkeresztjében álló ország védelmére hivatott – évtizedek óta a figyelem központjában van. Ősi nép egy fiatal állam védelmében – ez lenne hát az izraeli titkosszolgálat lényege.

A Moszad név a Speciális műveletek és felderítés szervezetének rövidítéseként született meg, héberül: „ha-Mossad le-Modiin ule-Tafkidim Meyuhadim”, vagyis eredeti nyelven a „szervezet” szót jelenti. Megalapítása szorosan köthető Izrael, mint ország, mint államszervezet megszületéséhez, de a folyamat már a Nagy Háború idején elkezdődött, a híres Balfour-nyilatkozattal. A korábbi brit miniszterelnök, 1917-ben külügyminiszter, Arthur James Balfour üdvöztetőnek látta egy a Közel-Keleten létrehozandó zsidó állam tervét. 1947 novemberében az ENSZ, kétharmados döntéssel, felosztotta Palesztinát az arabok és a zsidók között, így megnyitván az utat Izrael állam kikiáltásához: David Ben-Gurion 1948. május 14-én proklamálta a függetlenséget. A történelem ilyenét alakulása azonnal kiváltotta a szomszédos arab államok agresszióját, amely a felek között folytonos, azóta is újra meg újra erőre kapó háborúskodáshoz vezetett, izraeli szempontból nézve viszont a mind hatékonyabb védelem kiépítéséhez. Ennek egyik, ha nem a legfontosabb eleme, a titkosszolgálat.

Az alapítás

Már 1949-ben elkezdődött a későbbi szolgálat megszervezése, de ekkor még más néven regnált (Central Institute for Coordination – Az Összehangolás Központi Intézete). 1951 márciusában Ben-Gurion gyámkodásával szerveződik újjá a védelmi szervezet Tel-Aviv-i központtal és a korábbi hírszerző csoportok egybehangolásával.

A Moszad tagjait héberül katsáknak nevezik, ők a tulajdonképpeni bevethető ügynökök, akik Izrael védelmében minél több információt igyekeznek szállítani. Katsa – az izraeli hadsereg tagjaihoz hasonlóan – lehet nő és férfi is, becslések szerint hivatalosan ma mindössze kb. 1200 fős állománya van, szerte a világban, s ebből is csak mintegy harminc-negyven aktív tag könyvelhető el. Mint azt a későbbiekben látni fogjuk, a szervezet kimagaslóan jó hatékonysága természetesen nem ebben a pár tíz főben áll.

A szervezet felépítése, működése

Az 1951-es megalapítást követően a szervezet első vezetőjének a Zsidó Ügynökség Politikai Részlegének korábbi munkatársát, Reuven Shiloahot nevezték ki, a következő esztendőben azonban már – jó egy évtizedre – Isser Harel váltotta őt. A Moszad belső felépítése teljességében mindmáig ismeretlen, a legtöbbször csak feltételezések látnak napvilágot, de ezek bizonyossága esetleges. Ez a tény egy titkosszolgálat esetében persze nem meglepő, hiszen fundamentumuk alapvető sajá-

tossága, hogy mind kevesebb információ engedjenek kiszivárogni magukról. Mindezek ellenére akadtak, akadnak kísérletek, melyek a Moszad belső tagolódását kívánták feltérképezni.

Ezek szerint a szervezet két legfontosabb osztálya: a felderítési- és a műveletek gyakorlati megvalósítását végző részleg. A felderítések célja, hogy titkos jelentéseket készítsenek a világ különböző pontjain található célterületekről, célszemélyekről, majd döntsenek az ezekhez kapcsolódó végrehajtás mikéntjéről. Szabotázsokra, fedett merényletekre, félkatonai jellegű, célzott rajtaütésekre szakosodott a Metsadának is nevezett csoport, mely így hajtja végre a számára meghatározott feladatot. Hasonló szereppel bírt, vagy bír a több műveletben főszerepet játszó Caesarea is, amely a Moszad egy másik különleges egysége.

A két alapvető feladatot ellátó osztály mellett szintén fontos részt képeznek a politikai akciókra, illetve a „baráti” ügynökségekkel fenntartott viszony ápolására hivatott részlegek. Utóbbi azokat az országokat is figyeli, amelyekkel Izraelnek szorosabb diplomáciai kapcsolata nincsen.

A LAP (Lohamah Psychologit) felel a pszichológiai hadviselésért, a propagandáért és a félrevezető hadműveletek előkészítéséért, mely alapvető fontosságú a titkosügynökök kitélének fedése szempontjából. Az alább szereplő Peter Malkin huszonhét évig állt úgy a Moszad szolgálatában, hogy sosem leplezték le. Összesen egyébként 15 regionális ügynökséget tartanak nyilván a világban, amelyek közül kiemelt szerepük van a közel-keleti, a kelet-európai és más, a világ főbb központjaiban működő hírszerző csoportoknak. Látható tehát, hogy a Moszad – Izrael

állam érdekében és védelmében – a világ egyik legszerteágazóbb struktúrájú szervezetét működteti.

A szervezet hatékonysága sokak szerint abban rejlik, hogy vallási alapon működik, ezért a világ különböző pontjain tevékenykedő ügynökök könnyen kiépíthetik kapcsolataikat a diaszpórában élő szimpatizánsokkal. Vagyis gyakorlatilag nincs intézmény, szervezet, ahova ne tudnának beférkőzni. Míg más, hasonló védszervezetek az adott ország védelmére és nemzeti alapon szerveződnek, addig a Moszad Izrael védelmén túl a határokon átívelő zsidóság védelmében áll.

Ez a hatékony felépítés, a kapcsolati tőke tökéletes kiaknázása a Moszad létezésének fél évszázada alatt megmutatta céljai gyakorlati megvalósításának sikerét. A számos akció, bevetés közül, amit végrehajtott az ügynökség, az első, s talán legismertebb Adolf Eichmann, a hitleri „Endlösung” megtestesítőjének argentinai elfogása volt. A műveletet a valaha élt legismertebb és legjobb Moszad-ügynök, Peter Malkin vezette, s ő volt személyesen, aki 1960-ban a nyílt utcán – hosszas előkészületek után – elfogta a náci főbűnöst.

Eichmann elfogása

Eichmann közvetlenül a háború után Otto Henninger néven egy kis német faluban élt, majd 1950-ben külső segítségével Argentínába távozott. A főváros, Buenos Aires külvárosában telepedett le, ekkor már mint Ricardo Klement, és feleségével és három gyermekével szűkösen, csendesen tengették napjaikat. Malkin elmondása szerint nem volt könnyű a küldetés, annak ellenére, hogy maga az akció alig fél perc alatt lezajlott. A legnagyobb segítséget majd 15 év sikeres bujkálás után egy félig vak zsidótól

Adolf Eichmann

kapták, aki – állítólag a testszagáról – felismerni vélte az egykori náci vezetőt. Az elfogást egy rendőrőrs közelében kellett végrehajtani 1960. május 11-én, az utcán, vagyis nyílt terepen. Tudták, ha az akciót nem koronázza siker, Eichmann minden bizonnyal örökre kihullik a kezükből. Bormann és Mengelét példának okáért sosem sikerült a Moszadnak kézre kerítenie.

Malkin kesztyűben hajtotta végre a küldetést, mert – mint mondta – nem tudott volna puszta kézzel hozzáérni ahhoz az emberhez, aki teljes rokonságát a ha-

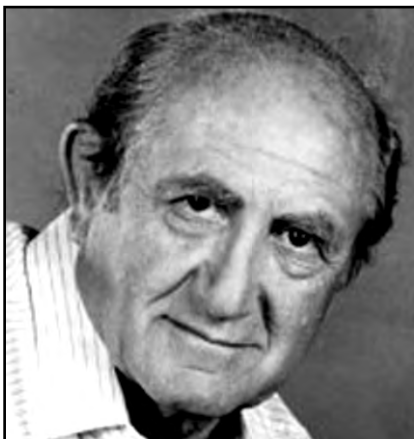

lálba vitte. „Egy pillanat, uram!” – ennyit mondott az ügynök, és már szálltak is be a kocsiba: „Egy pillanat, uram!” – mondtam neki spanyolul. Hetekig gyakoroltam a mondatot. Megállt, hátrahőkölt. Ráugrottam, az út melletti árokba zuhantunk. Szorítottam a nyakát, hörgött, majd amikor enyhébben tartottam, felsikoltott. Ott termett kollégám, Meir, az autónkba tuskoltuk. Senki nem látta. Gázt adtunk, és németül azt mondtuk neki: Egy hang és véged!” – így jellemezte a szituációt Malkin 2002-ben, a Népszabadságnak adott interjújában.

Bő egy hét szervezést követően sikerült a Moszadnak kivinni az országból Eichmann-t, ami nem volt egyszerű, mert a dél-amerikai náci emigráns szervezetek már aktívan keresték. Ezután Izraelben, a korszak leghíresebb, egy éven át tartó perében elítélték, és kivégezték.

A müncheni olimpia

1972-ben ismét a figyelem központjába került a Moszad, miután a müncheni olimpia idején a Fekete Szeptember nevű arab terrorista szervezet öt, későbbi adatok szerint nyolc tagja elfogta az izraeli sportolókat, követelve kétszáz arab társuk szabadon bocsátását. Golda Meir izraeli miniszterelnök minden egyezkedés lehetőségét kizárva nem hagyott túl sok kiutat a hatóságoknak, akik így, a menekülőben lévő terroristákkal München repülőtérén csaptak össze. A balul kitört lövöldözésben a túsok mindegyike, és a terroristák egy része is életét vesztette. Az akciót túlélő arabokat, illetve a drámai események kiöltésében és támogatásában résztvevő társaikat később a Moszad, illetve annak különleges egysége, a Caesarea likvidálta.

Peter Malkin

Lillehammer

A müncheni eseményekhez kapcsolódik a Moszad talán legnagyobb igazsági melléfogása is, az ún. Lillehammer-affér. 1973 nyarán a norvégiai Lillehammer városában (az Isten haragja művelet keretében) elfogták és meggyilkolták az ott pincérként dolgozó algériai születésű, de marokkói állampolgárt, Ahmed Bouchikit – terhes norvég feleségének szeme láttára, amint éppen hazafelé tartottak a moziból. Hamar kiderült, hogy összetévesztették a már régóta vadászott, palesztin származású, Norvégiában álnéven bujkáló Ali Hassan Salameh terroristával. Ali fontos szerepet töltött be a müncheni vérengzés kioltásában, csak hogy ha nevét nem is, a személyét illetően a Moszad-Caesarea ezúttal elszámította magát.

A tévedés Bouchiki életébe és öt izraeli ügynök szabadságába került, akiket a norvég hatóságok letartóztattak, majd büntetésük letelte után kitoloncolták őket az országból. Izrael sosem ismerte el a felelősséget, 1996-ban azonban kártérítést fizetett az elhunyt családjának.

A Moszad és az izraeli atomfegyver kapcsolata

Máig kétséges, de inkább nyílt titok, hogy Izrael bír atomfegyverrel, és mind gyakrabban felvetődik az is, hogy az izraeli atomprogram egyidős lehet akár az állam létezésével. Kezdetben Franciaország, majd Nagy-Britannia volt az, amely nagyban támogatta a zsidó állam ez irányú céljait, de az ötvenes években még maga az Egyesült Államok sem rendelkezett biztos információkkal arról, hogy a fiatal zsidó állam ezen törekvései milyen irányba haladnak. Csak

1958-ban készíttek U-2-es felderítők „gyanús” képeket Dimona felett, a Negev sivatagban.

Fordulat az ügyben, vagyis hitelesnek tűnő válasz a kérdésre jóval később, 1986-ban született, amikor a dimonai létesítmény, az első izraeli atomreaktor egykori dolgozója, Mordehaj Vanunu kitálalt a Sunday Times brit hetilap munkatársának. Fényképekkel alátámasztva elmondta neki, hogy az erőmű, bár álcázva, de titkos nukleáris kísérletek helyszíne, tehát igen, Izrael atomfegyver birtokában van. Az információért kapott összeget az ausztrál anglikán egyháznak kívánta adományozni, de a londoni újságíró egyre csak nyomozott az ügyben, a hálapénz pedig késett. Ekkor a férfi felkereste a cseh-szlovák zsidó születésű Robert Maxwell által birtokolt Sunday Mirror bulvárlapot, és neki is megszellőztette a dolgot. Állítólag Maxwell „figyelmeztette bizalmasan” a Moszadot – valószínűleg a brit titkosszolgálatokon keresztül – Vanunuról, akit ezután az izraeli ügynökség igyekezett eltávolítani a sziget-országból, hogy az akcióval meg ne sértsse a két állam közötti szívélyes kapcsolatokat.

Ismerve Vanunu nők iránti vonzalmát, egy Cindy álnévre keresztelt, amerikai turistának álcázott ügynöknővel „lepték meg”, aki minden báját bevetve Rómába csalogatta őt. Itt a Moszad már könnyen elfogta, és Izraelbe szállította Vanunu-t, akit kémkedés és árulás vádjával elítéltek. Tizenhat évet töltött börtönben, 2004. április 19-én szabadult.

S habár a Sunday Times még abban az évben, október 5-én címlapsztoriban foglalkozott a kérdéssel, Izraelben hivatalosan azóta sincs atombomba, és ha a Moszadon múlik, valószínűleg ez a jövőben is így marad.

Elsők a drótszamáron

Von Drais báró 1817-ben egy koránnyozható első kerekű sétálómasinával szelte át a brit királyi kertet. Ekkor még nem sejtette, hogy az angolok két évszázad múltán a legjelentősebb találmányként emlékeznek majd a biciklire.

Templomtól a futógépig

A kerékpár történetének kezdete mítikus ködbe vész. Az eredettörténetek egyike a 16. századi Stoke Poges templom ablakdíszítéséhez kötődik, amelyen egy kezdetleges kerékpáron ülő angyal látható. Hasonlóan élénk fantáziáról árulkodik egy 1493-ból származó rajz, amelyről sokáig azt hitték, hogy Leonardo da Vinci tehetséges tanítványa, Giacomo Caprotti készítette.

A kétkerekű járművek történetének legendás fejezete a misztikus celerifere, amelyet Sivrac gróf 1791-ben készített Franciaországban, és valószínűleg egy két kerékre erősített kísérleti masina lehetett. Később

azonban kiderült, hogy pusztán Louis Baudry de Saunier francia történész fantáziájának terméke, aki 1891-ben ezzel a szellemi konstrukcióval igyekezett megalapozni a kerékpár 100 éves történetéről szóló munkáját.

Az első, valóban használható biciklit a badeni nagyhercegségben élő Karl von Drais báró készítette. A báró 1817-ben mutatta be a nagyközönségnek „futógépét” (Laufmaschine), és azt szerénységében Draisienne-nek keresztelte. A korabeli sajtó azonban – mivel két lábbal hajtotta – a velocipede nevet ragasztotta Karl von Drais báró furcsa találmányára. A báró motívumairól annyi ismeretes, hogy találmányát egy több ezer ember halálát okozó éhínség ihlette, amikor az elpusztult lovak miatt közlekedni sem lehetett. Az első próbafutamra négy évnyi tervezgetés után, 1817. június 12-én került sor, amikor a 22 kg súlyú, fából készült járművel, kevesebb mint egy óra alatt, 13 km-t tett meg.

Karl von Drais báró futógépe

A trendi taposógép használata sok zötykölődéssel és kényelmetlenséggel járt, s hiába készítettek több ezer darabot Nyugat-Európában és Észak-Amerikában, a divat pár év alatt lecsengett. Hamarosan a brit lapok sem gúnyolódtak már azon, hogy a szerkezet milyen hamar elkoptatja a csizmákat.

Az első balesettől a velocipédig

A kétkerekű következő fejlesztése egy skót kovács, Kirkpatrick MacMillan nevéhez köthető, akinek 1839-es járművét méltán nevezhették az első igazi biciklinek (bár a 20. század elején sokáig vitáztak azon, hogy a pedál nélküli járgányok kerékpárok-e egyáltalán). MacMillan nevéhez fűződik az első kerékpáros közúti baleset is: egy napilap 1842-ben feljegyzett egy balesetet, amikor az „elsuhanó kovács” Glasgowban fellökött valakit járművével, és öt schillingre büntették. Sokak szerint persze ez is csak a kerékpár-történeszek konfabulációja.

A 19. század közepétől az egyes kerékpár-típusok párhuzamosan készül-

tek, s kinézetre is egytől-egyig különböztek. A mérnökök több olyan pedál- vagy kézihajtású három- és négykerekű gépen is dolgoztak, amelyek az idő előrehaladtával egyre nehezebbek lettek, és egyre lehetetlenebb volt emberi erővel meghajtani őket. Volt azonban, aki sikeresen hasznolt húzott ezekből is: a doveri Willard Sawyer sikeresen exportált ilyeneket világszerte az 1850-es években.

A velocipédek reneszánsza az 1860-as években Párizsban köszöntött be. 1864-ben egy francia fémmunkás komoly előrehaladást ért el a meghajtás terén: pedálokat erősített az első kerékre (a pedál azonban már 1853-ban is megjelent, de akkor még nem terjedt el).

Az International Cycling History Conferences döntése alapján viszont a mai napig nem lehet egyetlen személylyel azonosítani ezt a titokzatos feltalálót, mert mind Ernest Michaux, mind pedig Pierre Lallement neve szóba kerülhet. Az így elkészült kerékpárt az 1867-es párizsi világkiállításon mutatták be (Michaulin néven), ahol nagy visszhangot váltott ki,

és hamar komoly kultusza lett. Ekkor alakultak meg az első versenyeket is rendező klubok: a „száguldás bajnokai” 1868-ban a világ első kerékpáros versenyén 2 kilométert tettek meg. A győztes angol James Moore aranyérmét III. Napóleontól vehette át szédületes teljesítményéért: 3 perc 50 mp alatt teker-te le a távot, s így 31,3 km/órás sebességgel ért a célba.

A golyós csapágy, a sárhányó és további újítások az ipari forradalom fejlesztéseinek élvonalába juttatták a kerékpárt. Hamarosan rájöttek, hogy a küllők egyformán húzzák a tengelyt, s a faküllőket érdemes fémre cserélni. Thomas McCall 1869-ben készítette el híres Ariel-jét, az első igazi fém kerékpárt.

A korábbi tervek kis módosításával megszületett a velocipéd: ennek első kerekét megnagyobbították, és azon helyezték el az ülést, így a gép méretének csak az ember lábhossza szabott határt. A feltalálói címért

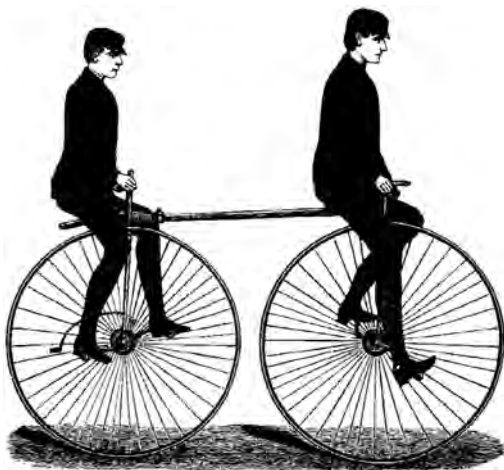

Kétszemélyes három...

azonban itt is vita bontakozott ki: James Starley és Eugene Meyer egyaránt magukénak követelték az elsőséget. Az új találmány is hamar sikeres lett: 1877-ben 50 ezer velo futott az utakon.

Technikai fejlődés és tömegtermelés

A velocipéd népszerűsége ellenére továbbra is a legveszélyesebb közlekedési mód volt. Harry J. Lawson angol feltaláló a korábbi találmányokat felhasználva ötölte ki azt a meghajtást, amely egy kisebb és egy nagyobb fogaskerék közt láncsal biztosított áttételt. Az ő nevéhez fűződik a hajtás és a kormányzás szétválasztása is: az első kerék kormányozta a biciklit, a hátsó pedig hajtotta. Mivel ez a velocipéden lehetetlen volt, hamarosan egy újabb fejlesztésre kényszerült a kerekés világ.

... és kétkerékű járművek

Különböző elvetélt kísérletek után (mint például a megcserélt kerekek – hátul a nagy és elől a kicsi) 1885-ben John Starley megalkotta Rover Safety nevű készülékét, amely az elődeihez képest kisebb kerekeivel a ma is használatos biciklik prototípusa lett.

Bár ezeket Párizs frissen aszfaltozott makadámútjain könnyű volt tekerni, a jármű az Egyesült Államokban ekkor még a csontrázó nevet viselte. Már az első évtizedekben is sokan kísérleteztek azzal, hogy elviselhetőbbé tegyék a „kínzómasinát”. A kerekre tett felfújható gumibelső ötletgazdája R. W. Thompson skót mérnök volt. 1845-ben jegyeztette be Aerial Wheel névre hallgató találmányát, amely túl drága volt ahhoz, hogy széles körben elterjedjen. Thompson ötletét elevenítette fel John Boyd Dunlop ír állatorvos, aki 1887-ben fia triciklijének kerekeire előbb vízzel, majd levegővel töltött locsolócsövet tekert.

Találmányát 1888. december 7-én szabadalmaztatta, majd megkezdődött a tömeges gyártás. Mivel Thompson is ugyanerre kapott szabadalmat 1845-ben, hosszas pereskedés előzte meg az 1890-es döntést, miszerint bárki szabadon gyárthat biciklikereket. Dunlop azonban ettől nem ment tönkre, mert a gumigyártáson hamar meggazdagodott: a szabadság utáni első héten 3000 tömlővel felszerelt járgányt adott el.

A kerékpár népszerűségére jellemző, hogy a huszadik század elejének közlekedési viszonyaival kapcsolatban a történészek a „bicikliőrület aranykora” kifejezést használják. A drótszamar a közlekedés és kikapcsolódás fontos eszköze lett, s hamarosan a tömegtermelés is beindult: a világot meghódító alacsony árú és strapabíró Crescent nevű biciklit a chicagói Adolph Schoeninger, a kerékpárgyártás Fordja alkotta meg.

Ma a Tour de France a világ legismertebb kerékpárversenye

Erdély

Kilencvenéves voltam, amikor Erdélyt először megpillantottam. Érdekes módon, amikor idehaza voltam, nem lehetett Erdélybe utazni. A II. világháború előtt publikáltam a kolozsvári Korunkban, Illyés Gyulával, Németh Lászlóval, Reményik Zsigával. (Ameddig a paktum idején a Korunk a Szovjetuniót szolgálta ki, és eleinte azt hirdette, hogy Sztálin védte meg a világ békéjét, addig természetesen nem.)

2000 egyik október végi reggelén indultam Márkus Barbarossa Janóval és Orbán János Dénessel Nagyvárad felé. Szőcs Géza vezetett bennünket Nagyváradon, aki hajdanán a román ávótól, a Szekuritátétól szökött meg, majd a változások után szenátor lett a román parlamentben.

Kolozsvárt Szőcs Géza „kispalotájában” szálltunk meg. Egy kellemes ház volt, alul a konyhában ültünk, három-négy ifjú költővel mindig. Előadást tartottam az egyetemen, amelyen ott volt a magyarság apraja-nagyja, nem kis büszkeségemre. A barátaim elvittek a Házsongárdi temetőbe, ahol az erdélyi nagyságok sírjai találhatók, köztük Apáczai-Csere Jánosé, aki Bethlen Gábor idején teremtette meg a tanulás alapjait Erdélyben (Magyarországon ilyesmit akkoriban még nem ösmertek). Kolozsvárról átvittek Marosvásárhelyre és Csíkszeredába, ahol ugyancsak sikeres előadásokat tartottam.

2001 nyarán pedig felmentünk a Szent Anna-tóhoz. Valamennyien kis sátrakban voltak elhelyezve, kivéve én, aki lakókocsiban aludtam. Először egy kis tűznél beszélgettünk Erdély sorsáról, amikor hirtelen súlyos köd ereszkedett a völgyre. Sikerült ponyvát kifeszíteni úgy negyven ember fölé. Majdnem mindannyian székelemek voltak, és mohón hallgatták előadásomat – mit mond az öreg poéta –, míg közben köröttünk iszonyú zápor zuhogott. Különösen szép volt, hogy a hegláncok olykor egy pillanatra feltűntek a tó körül.

Talán hat, talán nyolc órát beszélhettem a negyvenannyi fiatallal, közben a ponyva alatt hihetetlen mennyiségű ital fogyott el, melyből én is jócskán

kivettem a részemet. Éjfél körül Jánoska is visszaérkezett egy irodalmi találkozóról. Hirtelenjében olyan rosszul lettem, hogy mozdulni sem tudtam. A fiúk karjaikban vittek a lakókocsiba, és lefektettek. A zsibbadás a talpamnál kezdte, és emelkedett fölfelé. A lepedőt, dunyhát markoltam, hogy bele ne essek az örök Betétbe. A félhomályból néha felbukkant egy-egy fiú, megnézték, élek-e még. Örültem, hogy Eric Budapesten maradt.

„Kézirateim – szoltam Jánoskának – teljes rendben otthon, szobámban, a polcon. Ti meg kérjétek Gönczöt, búcsúztasson engem. Jánoska és a tehetséges fiatal költő, Farkas Wellmann Endre örködött a lakókocsi mellett. „Sokkal jobban vagyok már – hazudtam –, jó éjt. Úgy néz ki, maradok, nem megyek.”

Reggelre rosszullétem elmúlt, és a többi sátorlakóval a vihar elől lemenekültünk Sepsiszentgyörgyre, ahol nagy előadást rögtönöztünk egy kocsmában. Bár nem volt meghirdetve, mégis ott tolongott a város apraja-nagyja.

Erdélyben mindig élveztem az utazásokat, hatalmas fennsíkok, óriási hegyek, az emberek nyitottak és bátrak. Mikor megérkeztünk Szentgyörgyre, Barbarossa egyszercsak hozatott két élő disznót, ezeket leölette, és megsüttette a szemünk láttára. Az egész kocsmá a vendége volt, s furcsa módon ők ezt természetesnek vették. No, ilyet se láttam ezelőtt. Visszafele úton Barbarossával a Küküllő felé tartottunk. Egy tó mellett haladtunk, és utunkat állta egy sorompó. Barbarossa megállt, előkotorászott egy kulcsot, fölnyitotta a sorompót, majd vállat vont: – A tó felét megvettem!

Az élet iróniája, hogy a feleségemet, Kovács Fannyt ugyanezen emberek társaságában jegyeztem el, két évvel

később. A jegygyűrűt Kolozsvárott szerezte be Fanny, Jánoska titkáranak a közreműködésével, úgy, hogy kiszállt a kocsiból, és aztán visszajött két jegygyűrűvel. Jánoska azt mondta, hogy így ejtett engem rabul, de én rab akartam lenni, attól a pillanattól kezdve, hogy a gyűrűkkel beültünk a kocsi. „Fanny először mindenki iránt dühöt érez, de nemsokára megszereti valamennyit”, magyaráztam. Szócs Géza és Barbarossa kivételével nehezteltek rá, hogy felhasznál céljaira. (De ők ezt honnan tudják, hogy engem fel lehet különböző célokra használni? Ha meg tudják, hogy nem lehet, miért mondják?) Fannyt ez nagyon bántotta, mert anyai nagyapja is Erdélyből jött, így a kötődése nagyon erős.

Fanny Magyarországon is megosztotta a közvéleményt, bátorsága sok embert megijesztett, pedig ő nem ezt akarta. És én szeretem őt. Találónan mondta Bodnár János az egyik nálunk töltött vacsorán: – De ki tudta ezt, Gyurkám? Ki ismerte előtte a Fannyt? Egyszerűen féltettelek. – De már nem? – kérdeztem. – Egyáltalán. Már nem félek semmitől sem — felelte. Hogy tud valaki kilencvenkét éves korában szerelembe esni? Sokan vannak, akik mit se tudnak erről, nekik nincs miért magyarázzam, de a többiek pontosan tudják.

2006 májusában aztán újra összejött a „nagy csapat”: Fanny, Jánoska, Gézám, Barbarossa, Wellmann Endre, Bréda tanár úr, Tibi „bácsi” (ahogy Fanny hívja), Kovács Feri és én a kolozsvári Toldi étterem felavatására, ahol egy királyi vacsora mellett keblünkre öleltük egymást, remélem, örökre.

*Faludy György
2006, Csillaghegy
(A Pokol tornácán című kötetből)*

Az Ős-Illéstől az új István, a királyig

Kétségtelen, hogy Bródy János és Szörényi Levente, az egykori Illés együttes tagjai voltak a Háromszéki Magyarok Világtalálkozójának legrangosabb sztárjai. Augusztus 19-én este főként a nevük által fémjelzett, István, a király című rockopera kedvéért vonultak fel tízezrek a Maksa melletti Óriáspince-tetőre, holott ez a mű csak egy részét képezte a Szörényi-féle alkotásokból összeállt produkciónak. Alább részleteket közlünk a Magyar Hírlapnak a két zenésszel készült interjújából, amely révén nemcsak az Illés múltja elevenedik fel, hanem a művek kulisszatitkaiba is betekintést nyerünk.

Rporter: 1965 és 1973 között működött az Illés együttes. Milyen volt a Kádár-rendszer sűrűjében sztárnak lenni?

Szörényi Levente: Egyesek azt mondják, hogy a Kádár-rendszer emelte ki a Szörényit, meg a Bródyt, meg másokat, és hogy sok mindent köszönhetnek annak a rendszernek még ma is ezek az együttesek. Valamennyire valóban hagytak miniket, úgy éreztük, hogy csinálhatjuk azt, amit szeretnénk – ez persze nem mindig volt így –, de ez nem elég ok arra, hogy most szemrehányást tegyünk nekünk. Soha senki nem pendíti meg, hogy azok a zenészek, akikről szó van, talán tehetségesek is voltak, a közönségnek meg ez a tehetség kellett.

Rporter: A közönségnek ez nemcsak kellett, hanem most is kell: a fiatalok ma is hallgatják a dalait. A lázadásra, ami az Illés együttesben benne volt, már csak az idősebb generációk emlékeznek, a mai generáció

ezt már kevésbé tudja értékelni. Az Illés története 1973-ban sajnos lezárult. Jött a Fonográf, amely már visszafogottabb volt. Jól látjuk ezt?

Bródy János: Az 1970-es években a Fonográf azért igen jelentős produkciókat hozott létre, bár maga a zenekar csak egy tagja volt a Fonográf nevű művészeti munkaközösségnek. A maga korában Kelet-Európában világhírű zenekarrá vált, mert az akkor legprogresszívebbnek számító amerikai, nyugati parti zene hangulatát próbálta Kelet-Európában meghonosítani, és erre a kelet-európai közönség nagyon is ráérzett. Nem véletlen, hogy a Fonográfot a valamikori szocialista tábor lakói talán jobban ismerik, mint az Illés zenekart. A Fonográf kétségkívül rendkívül magas művészi színvonalon, igen korszerű hangzásvilágban működött. A lázadásról annyit, hogy addigra a zenekar tagjai elég sok konfliktusban elég sok sebet szereztek. Nem szabad elfeledkezni arról, hogy az Illés zenekar a maga működésének utolsó éveit folyamatos konfrontációban volt kénytelen eltölteni, hiszen 1968-tól, a csehszlovákiai inváziótól ideológiai visszafordulás történt, és az addigi szabadabb elképzelések falakba ütköztek. Az ifjúsági kultúrát erős kontroll alá helyezték. Akkor alakult ki az ifjúsági zenekarok körül a megfigyelői rendszer. Ennek az ellenőrzésnek és a korlátozásnak az egyik első áldozata az Illés zenekar volt: 1969-től folyamatosan a legkülönbébb módon próbálták konstruált konfliktusokba, koncepciós perekbe, furcsa helyzetekbe szorítani. Egy külföldi interjú kibogozhatatlan mondatai

miatt egy évre le is tiltották a zenekart. Valójában kikerültünk a nyilvánosságból, és csak a közönség szeretete tartott meg minket. 1971-ben újra megpróbálkoztunk, de folyamatosan éreztük, hogy a zenekar működése már olyan területekre ért el, ahol nagyon sokan örültek volna, és végül is nagyon sokan örültek, hogy az Illés végül is nem bírta ezt a feszültséget, és felbomlott. Az egyik utolsó operatív intézkedés az volt, hogy engem a miskolci popfesztiválon elmondott néhány mondatom ürügyén államellenes izgatás vádjával eljárás alá helyeztek, ilyen módon kivontak a zenekarból. Ilyen körülmények között alakult meg a Fonográf zenekar, amely az Illésnek ezt a politikai barikádharcát nem kívánta folytatni. Megértettem, hogy csak nagyon bonyolultan, körmönfontan és nagyon ügyesen tudom elrejteni a mondanivalómat azokban a szövegekben, amelyeket nagytítóval vizsgáltak végig a különféle bizottságok. Mindemellett a Fonográffal bejártuk az egész akkori béketábor, sőt Nyugat-Európában is voltak

kisebb-nagyon sikerek. Csak éppen Levente is, meg én is úgy éreztük, hogy szép dolog a külföldi siker, de nekünk alapvetően idehaza van dolgunk. Elkezdtük a színpadi műveink sorozatát létrehozni. Elsőként, 1981-ben a Kőműves Kelemen balladából írt rockballadát. A Pesti Színház tűzte műsorára, és nyolc éven keresztül nagy sikerrel játszotta.

Riporter: Tehát lezárult két nagy korszak. És jött a harmadik: az István, a király. 1983-ban ez úgy robbant be a magyar közéletbe, hogy fölrázta a társadalmat. Mennyire voltak tudatában annak, hogy egy új korszakot írtak?

Szőrényi Levente: Az István, a királyról és annak háttéréről, műhelytitkairól már nagyon sok mindent elmondtunk. Egy biztos: fontosnak tartottuk, hogy megpróbáljuk, képesek vagyunk-e nemcsak három-négy-öt perces számokban, hanem nagyobb lélegzetű, dramatikus művekben gondolkodni. Az volt a kiindulópont, hogy kellene valamilyen színpadi, színházi művet, darabot írni, de erre egyáltalán nem éreztem magam fölkészültnek.

Jelenetek az
István, a
királyból

Riporter: Mégis sikerült...

Szörényi Levente: Amikor föl volt véve az István, a király, és a stúdióban kevertük, akkor én kifejezetten úgy éreztem, hogy nagyon rosszat teljesítettem.

Bródy János: Az István, a király talán a legtöbbet játszott magyar rockopera mind a mai napig. Huszonöt éves. A jubileumi előadásra egy egészen új társulat készülődik, tagjai a Magyar Televízió castingversenyéből kerülnek majd ki. Úgy gondolom, hogy egy újabb fantasztikus nagy előadás, sőt talán országos körút lesz ebből a következő évben. Szerintem nem tűnik úgy, hogy a darab veszítene a fényéből, sem mondanivalójának aktualitásából, sem pedig zenei sokszínűségéből. Sokáig még meghatározó darabja lesz a magyar zenei színpadi kultúrának.

Riporter: Amikor a darabban István Istenhez fohászkodik, és azt mondja, hogy „Veled, Uram, de nélkülöd”, ez azt je-

lenti, hogy elfogadjuk az európai szövetséget, részévé válunk az európai közösségnek, de magyarként, megőrizve hagyományainkat?

Szörényi Levente: A mai napig is megkérdézik az utcán, hogy az idézett mondatot hogyan kell érteni. Ez egy nagyon mélyen hívő ember utolsó mondata, ugyanakkor, ha egy hívő ember szemszögéből nézzük ezt a mondatot, akkor semmi értelme nincs. Tehát olyan, hogy „Veled, Uram, de nélkülöd”, olyan nincs. Ezt nem lehet megmagyarázni. Egyértelmű, hogy a mondat politikai értelemben került a darab végére. Az akkori aktuálpolitikai helyzetben ez azt jelentette, hogy elfogadjuk Moszkva halálos ölelését, de azért hadd maradjunk önállók is egy kicsit a kultúránkban, az életmódunkban és minden egyébben.

Bródy János: Boldizsár Miklós, aki ezt a mondatot eredetileg leírta, sajnos már nincs közöttünk. Csak ő adhatna igazán autentikus magyarázatot arra, hogy hogyan értette. A mai napig is úgy érzem, hogy a darab alapvetően a

nemzeti önrendelkezés vágya és az európai integráció eszméje között feszülő, már-már tragikus konfliktusról szól, és némi szomorúsággal állapítom meg, hogy ez a konfliktus végighúzódik a magyar történelmen, és sajnos a mai napig érezteti a hatását még a közállapotainkon is.

Riporter: Annyi mindent elérték, hogy azt hiszem, jó néhányan már megelégedtek volna ennyivel. Önök viszont időről időre új művekkel jelentkeznek. Mit várhatunk még?

Bródy János: Elkészült Halász Jutka legújabb nagylemeze Szeresd a testvéred címmel, és összeállt forgalomba kerül. Ezenkívül közreműködtem Mahó Andrea új musicalemezének a kiakításában is. Mahó Andrea a magyar zenei színpad egyik lehetséges jövővendő nagy csillaga, Webber-dalokból készített nagylemezt. Azoknak a daloknak, amelyeknek még nem volt magyar fordítása, én készítettem el a szövegeit.

Riporter: Nemrég adták át az Árpád-pajzs-díjat: a Szőrényi Levente által létrehozott Holdvilág-árok Alapítvány hét neves magyar közéleti személyiségnek adott Árpád-pajzsot Árpád fejedelem halálának ezerszáz éves évfordulóján. Miért alapították díjat?

Szőrényi Levente: Nagyon hitvány

Illés együttes, 1960-as évek

dolognak tartom, hogy a magyarság – és elsősorban a szellemi vezetői – görcsösen ragaszkodik ahhoz, hogy mi ezer éve vagyunk a Kárpát-medencében, gyakorlatilag a kereszténység felvétele óta. Ez nem igaz, csak erről nem beszél senki. Az iskolában nem tanítják, egyszerűen mintha el lenne feledve, hogy nekünk volt egy honfoglaló fejedelmünk, akit nem kellően tisztelünk. Nem beszélve arról, hogy ezerszáz éve volt a pozsonyi csata, 907 júliusának első napjaiban, és végérvényesen az zárta le a honfoglalást. Innen lehet kezdeni a magyar történelmet, és végiggondolni azt, hogyha ez nem történt volna meg, akkor nem beszélhetnénk Szent Istvánról. Ezért tartottam fontosnak, hogy egy ilyen díjat adjunk át azoknak az embereknek, akikről a kuratórium úgy gondolta, hogy megérdemlik.

Riporter: Tervezik-e, hogy a továbbiakban újra együttműködnek?

Szőrényi Levente: Nincs ilyen terv, de ez nem jelenti azt, hogy esetleg nem jön egy olyan periódus vagy téma, amelyről úgy gondoljuk, hogy azt nekünk kettőnknek kell megcsinálni.

Bródy János: Én tudom, hogy a jövő bizonytalan, és ezért még minden elképzelhető.

Szabó Katit ütötték

Gyerekkorában elszakították családjától, mert szembetűnő volt tehetsége, és Szabó Katalin a világ egyik legeredményesebb tornásza lett. A zágoni székely család harmadik, legkisebb gyereke négy olimpiai bajnoki címet szerzett a Los Angeles-i olimpián, a korabeli román sportvezetés még csak emberszámba sem vette, azóta legalább életjáradékot kap. A Franciaországban élő Szabó hazatért, a családi diófa alatt adott interjút, nem titkolta dühét, és azt sem, mi fáj neki.

Áthaladunk a Zágon határát jelző székely kapun, hamarosan elhagyjuk a toldozott fűtat, köves, poros, aszfaltot sohasem látott utcáskára térünk. Előttünk szénával megrakott lovas szekér, oldalról kóbor kutya csahol, mezitlábas gyerekek nézik, a vilányoszlop tetején gólyapár kelepel. Olyan, mintha Mikes Kelemen falujában darabokra törött volna az idő, és egy szilánkja ott maradt volna.

Mint egy antik hangszer

Minden nyáron ide tér haza a község legismertebb tagja, a Los Angeles-i olimpia négyszeres bajnoka, Szabó Katalin, az egész világ sportjának ikonikus alakja. „Csodás, mint egy antik hangszer” – mondták róla a korabeli közvetítésben, különösen a gerendán volt kecses, finom és tökéletes mozgású.

Egyszerű, takaros porta, fakapuval, nagy csűrrel, a kertben gyümölcsfákkal, árnyékszékkel. Szabó édesanyja pár éve hunyt el – épp tőle tért haza, amikor infarktust kapott –, édesapja betegeskedik, nincs otthon, valószínűleg a határban találunk. A házat taka-

rítják, meszelnek, a szabadság első célja a rendrakás.

„Ne haragudjanak a rendetlenség miatt, pár napja vagyunk csak újra itthon, még nem volt idő mindenre. És amiatt se haragudjanak, hogy ide, a diófa alá ülnék le” – kér elnézést a harminckilenc éves egykori világklasszis. Megnyugtattuk, ne foglalkozzon a nehézségekkel, a legjobb helyünk a nagy fa árnyékában lesz, és amiatt se zavartassa magát, hogy még nem fészkelődött.

Rendelet az égből

„Az égből rendelték úgy, hogy tornász legyek” – tekint fel, és vágunk bele a beszélgetésbe. „Nem tudom, előre megvolt-e írva a sorsom, de az biztos, hogy szinte mindig a kapu tetején játszottam, amikor tudtam, szöktem, nagyon mozgékony voltam. Még most, edzői szemmel sem merném azonban határozottan azt állítani, hogy nagy talentummal születtem.”

A tehetséges kislány hatévesen elkerült Zágonból, Ono-ti-ben kezdte az általános iskolát. Kéthetente járt haza a hetven kilométerre lévő kisvárosból, a

világ első speciális tornaiskolájából. „A szüleim rendszeresen jöttek hozzám, de hát kár tagadni, nem volt könnyű, hiszen mégis elszakadtam, elszakítottak tőlük, csak a hosszabb szünetekben lehettem velük.”

A sportág nagy kiképzőközpontjában – vagy ahogy Áros Károly, a Háromszék rovatvezetője fogalmazott: az One°ti-i istállóban – kapta meg az alapokat, az összesen kilenc olimpiai bajnokot nevelő, Amerikában is befutott Károlyi Béla és felesége, Márta foglalkozott vele.

Hurkák a fenéken

„Minden ki volt számítva. Nagyon keveset ehettünk, aki kilógott a boltba, lebukott. Naponta többször mérték meg a súlyunkat, óriási volt a szigor, a fegyelem, ez volt a siker garanciája. A már sikeres, befutott versenyzők nem foglalkoztak velünk, átnéztek rajtunk. Legalább a velük való harc nem nehezítette a helyzetünket, így is kemény volt, mert nagyon fárasztó munkát végeztünk. Többször kikaptunk, nem is emlékszem, hányszor verték el a fenekemet, tele volt vastag hurkákkal. De gyerekek voltunk, és más rendszer volt, ezt nem tehattük szóvá.”

Pályái

1980 – ifjúsági Európa-bajnokság, Lyon: 4 aranyérem (egyéni összetett, ugrás, gerenda, talaj)

1982 – ifjúsági Európa-bajnokság, Ankara: 2 aranyérem (egyéni összetett, talaj), 1 ezüstérem (felemás korlát), 1 bronzérem (ugrás)

1983 – felnőtt Európa-bajnokság, Göteborg: 2 aranyérem (felemás korlát, talaj), 1 ezüstérem (ugrás), 1 bronzérem (egyéni összetett)

1983 – világbajnokság, Budapest: 1 aranyérem (talaj), 3 ezüstérem (ugrás, felemás korlát, csapat), 1 bronzérem (egyéni összetett)

1984 – nyári olimpiai játékok, Los Angeles: 4 aranyérem (ugrás, gerenda, talaj, csapat), 1 ezüstérem (egyéni összetett)

1985 – Universiade, Kobe: 2 aranyérem (ugrás, gerenda), 4 ezüstérem (egyéni összetett, csapat, felemás korlát, talaj)

1985 – világbajnokság, Montreal: 3 ezüstérem (ugrás, gerenda, csapat)

1985 – Európa-bajnokság, Helsinki: 1 ezüstérem (ugrás)

1986 – Világkupa, Kína: 1 bronzérem (ugrás)

1987 – Universiade, Zágráb: 2 ezüstérem (ugrás, gerenda)

1987 – világbajnokság, Rotterdam: 1 aranyérem (csapat), 1 bronzérem (gerenda).

Szabó ennek ellenére nem akarta feladni, csak egyszer fordult meg a fejében, hogy megszökik, egyszer értesítette sírva az anyját. Ő azonnal rohant, hogy a lányát hazavigye, de már nem akart menni, a dühe elpárolgott, és újra beállt a társai közé. Károlyi a házi legenda szerint ekkor

azt mondta az igazi székely vérmérsékletű anyukának: „Látja azokat a románokat ott a fal mellett? Na, azokat nem ütöm, mert azokban nincs semmi. Nem lesznek rossz tornászok, de Kati különleges.”

Károlyi bele akarta verni a fegyelmet, a megszállottságot, és ki akarta verni belőle a sikereket. Azokban az időkben csak egymás közt lehetett magyarul beszélni – ezt meg is tették –, a románok előtt nem, Székelyudvarhelyen magyar zenére sem lehetett táncolni.

Budapesten, hazai pályán

A különlegesség első fokmérője az 1980-as ifjúsági Európa-bajnokság volt, négy aranyérmét szerzett. Az egyéni összetett mellett három szerez – ugrás, gerenda, talaj – nyert.

1983-ban a felnőttek világbajnokságára is neveztek, Budapesten talajon nyert. „Még ma is feláll a kezemen a szőr, ha erre gondolok. Pontosan emlékszem a gyakorlatra, az összekötő lépésekre, csárdást táncoltam. Elnyerem a közönség szeretetét, éreztem, mindannyian velem vannak, együtt lélegeztünk. Végrehajtottam a gyakorlatot, nem hibáztam, csaknem tízest kaptam, így majdnem biztos lehettem

Nem retek

Gyerekkorában a szomszéd néni, látva ezt a mozgékonytságot gyakran, mondta neki: vessen a kedvéért egy cigánykereket. Erre azt felelte: nem retek! A szívéhez egy lejjel viszont mindig közelebb lehetett kerülni. „Na jó, akkor retek!” – és már többször át is fordult a kezén. Abból, hogy még nem tudta kiejteni a v betűt, gyanítható, a történet két vagy hároméves korára vezethető vissza.

benne, hogy első leszek. Alig múltam tizenöt éves, igazán fel sem fogtam, mi történt, sajnos arra sem emlékszem, hogy a bátyám és a nagymamám, akik elkísérhettek, mit mondtak nekem útban a dobogó felé. Sajnálom is nagyon. Azt hiszem, el is sirtam magam, mert abban a nagy teremben úgy szurkoltak nekem, mintha igazi magyar lennék.”

Ha a magyar himnuszt hallhatta volna

„És hogy milyen volt ezek után a román zászlót a magasban látni? – tette fel a kérdést magának. – Nem tudom. Nem tudom, mert nem is gondolhattam erre, mert még gyerek voltam. Persze a legnagyobb és legszebb siker az lett volna, ha Magyarországnak nyerek, és a magyar himnuszt hallgatom.”

Egy év elteltével a Los Angeles-i olimpiára mint az egyik legnagyobb favorit utazott, a legnagyobb ellenfele Mary-Lou Retton, az időközben disszidált Károlyi Béla-tanítvány volt.

Károlyi egy manhattani bárból nézte

Károlyi Béla és felesége 1981-ben úgy gondolta, nem tér haza Amerikából. A csapat bemutatótornéra utazott, mivel otthon nézetei miatt ellehetetlenült, az edzőnek nem volt más választása, a disszidálást válassza. Várták a szálloda halljában, ő azonban nem jött, mint később kiderült: egy manhattani bárban várta meg, amíg versenyzői felszálltak a repülőre. Amikor Bukarestben leszálltak, nem volt nagy botrány, már mindenki tudta, hogy Károlyi nem jön. A versenyzők három nap szabadságot kaptak, Szabó is. „Míg élek nem felejttem, hogy amikor teljesen váratlanul éjjel hazatértem, édesanyám könnyezett, és csak annyit tudott kinyögni: mégiscsak megszöktél. Utána viszont a saját bőrünkön éreztük, mennyit veszítettünk, hiszen nem volt, aki irányítson bennünket, önszorgalomból edzettünk. Aztán már egy másik tornát kezdtünk el, de az eredményeinken nem látzott meg Bélák hiánya.”

Mivel elzártan készültek, csak a bejelentés után napokkal értesültek arról, hogy a szocialista országok bojkottálják az olimpiát, de ez a hír nekik csak jól jött, hiszen több nagy ellenféllel nem kellett megküzdeniük. „Biztosak voltunk, hogy nem hiába készülünk, és mindenképp utazunk, ránk nem érvényes a bojkott. Az én gyakorlatom volt olyan erős, hogy ha jönnek a riválisok, akkor is meg tudtam volna verni őket. Feltéve, hogy nem hibázok.”

A versenynapok előtt nem izgult, jól aludt, a gerendát mindig szerette, a félelmes korláttól ellenben mindig ódzkodott. A félelem egy nagy eséstől, töréstől évek alatt halt ki belőle. Rettonról tudta, hogy ugrásban a legjobb, arra nem is készült, hogy azon a szeren legyőzi, mégis sikerült neki.

Fájdalom, hogy nincs meg az ötödik

Pedig még lelki hadviselést is folytattak ellene a szervezők, az egyik gyakorlata előtt tíz percig elment a villany, de az sem zavarta meg, nem zökkentett ki, még csak be sem melegített újra.

„Egyéni összetettben legyőzött, az ismert képet, amikor lehajtom a karomba a fejem, én is sokszor láttam, pedig igazán váratlanul nem is ért, hogy a második lettem mögötte, mert azt tudtuk, Bélának van olyan befolyása, hogy egy aranyuk mindenképp legyen. Viszont így utólag azt mondom, fáj nagyon, és nem volt jogos, hogy három egyéni arany és a csapat mellett az összetett, az ötödik első hely nem lehetett meg.”

Az olimpia szerenkénti döntőiben a gerendán versenyeztek először, és mivel azt imádta legjobban, felszabadult a sikertől.

„Semmihez sem hasonlítható az érzés, az egész lényedet előlnei valami. A boldogság, az elégedettség, hogy amit elképzeltél, megvalósult. Tudtam, hogy nekem több olimpiám nem lesz, nem lehet, ezért volt még nagyobb, még mélyebb a megindultságom. Helyes ez a

szó, ugye? Csak sajnos nagyon rövid ideig tart ez a kegyelmi állapot, nagyon vigyázni kell rá, nagyon meg kell becsülni.”

Jutalom: kifestették a szobáját

Nem fogadták fanfárok, csak a szülei, ők annál bensőségesebben. A repülőtéren nem az ő nyakába borultak az állami vezetők, jöllehet ő volt a húsz aranyérmes szerző, az éremtáblázaton harmadik helyen végző román küldöttség legeredményesebb tagja. Nem hordozták körül az országon, mint nyolc évvel korábban Comănecit vagy Ungureanut, nem kellett élménybeszámolókat tartania, nem fogadta őt Ceaușescu diktátor. Igaz, utóbbi nem is hiányzott neki.

Neki maradt Zágón, ott búcsújárást rendeztek a falusiak, a környékről is nagyon sokan keresték fel a szülői házat, mindenki szerette volna megköszönni neki az élményt, hogy láthatták a világ fölét magasodni.

„Volt, aki verset írt, a tanácselnök elintézte, hogy kifessék a szobámat. Ez volt a jussom. A házunk úgy nézett ki, mint egy virágoskert, mindenki hozott magával legalább egy szálát, és

legalább ezren lehettek itt nálam, a levelekből is úgy kellett válogatni, volt egy nagy zsákkal. Magyarországról és Romániából egyaránt írtak. Ekkor tudatosult bennem, mit is tettem.”

Se kocsik, se pénz

Nemcsak a megünnepeléséről, a kényeztetéséről feledkezett meg a román állam, azokat a járandó-

ságokat sem kapta meg, amit mások igen.

„Minden egyes aranyért egy autót ígértek, én nem kaptam semmit. Ötven-ezer lej ígértek egy aranyért, és nem kaptam semmit. Magyarázatot nem várhattam, mert esetleg még rosszabbul járok, de egy gyereknek, aki magyar, miért is magyarázták volna el. Később is sok megaláztatásban volt részem. Nem tettek be a csapatba a nagy versenyek előtt, csak amikor látták, hogy nélkülem nem megy, hogy velem könnyebb lesz jól szerepelnie a csapatnak, akkor az utolsó pillanatban szóltak. Én pedig már sohasem lehettem olyan jó, mint Los Angelesben, mert a központi felkészülésből kimaradtam.”

A sérelmeit mind lenyelte, magába fojtotta, meg sem fordult a fejében, hogy esetleg disszidáljon. Most azonban már szeretné megtudni végre, miért nem használhatta az anyakönyvi nevét, miért kereszteltek át önkényesen Ecaterinára, amikor neki a szülei nem ezt adták. Azt is szeretné tudni, miért és ki hamisította meg a születési dátumát, hogy néhány versenyen korhatár fölé kerülhessen és indulhasson. (Az olimpián tizenhat volt a korhatár, így ott legalisan állhatott rajthoz.)

Óvoda viseli a nevét

Sokáig úgy látszott, hogy a zágoni Szabó Kati Óvodát az érintett jelenléte nélkül adják át a hétvégén, mert az utolsó pillanatig nem kapott rá meghívást. Az egész község erről beszélt, a blama végül elmaradt, meghívták, és ő

mindkét gyerekével, valamint nővérével, az Amerikában élő Zitával együtt eljött. Ha a jó pár éve dévai mintára megígért tornaközpont is elkészül a Tündérvölgyben, lehet, vissza is térne végleg.

Kinek ugrált a szemében?

„Sokáig nyomta ez a lelkem, most úgy érzem, kinyithatom a számat, tudni akarom az igazat, miért neveztek bozgoraicának, hazátlannak, amikor annyi sikert szereztem Romániának. Tartok tőle, az igazság most sem fog kiderülni, nem tudom meg, kinek ugráltam annyira a szemében. Tudom, sokakat sértek ezzel, pedig én nem rosszat mondok, hanem az igazat.”

Szabó az 1988-as szöuli olimpia előtt egy évvel váratlanul visszavo-

nult, és talán maga sem gondolta, hogy a magánéletben semmilyen hasszonnal sem jár az, amit elért.

„Abbahagytam, és elkezdődött a civil életem. Egyedül álltam a lábamon, senki sem segített, jóllehet a nagyvilágról semmit sem tudtam. Felvettek a főiskolára, elvégeztem, voltam Romániában edző, Magyarországról nem kerestek. Végül Franciaországot választottam, most is ott élünk az evezősből lett tornaedző férjemmel és a két gyerekkel, Lorenzóval és Zénóval. Mindketten beszélnek magyarul, egyre szebben ejtik ki, hogy édesanya. Azt mondják, Zénó olyan mozgékony, mint én, Lorenzo focizik. Imádom őket, azt gondolom, ők is engem, Lorenzótól például azt kérték az iskolában, mondjon egy hőst. Ő pedig engem mondott. Ilyen pillanatokért is érdemes élni, nemcsak a dobogó tetejéért.”

Aghassi Attila

(az index.hu engedélyével)

Ókori olimpikonok

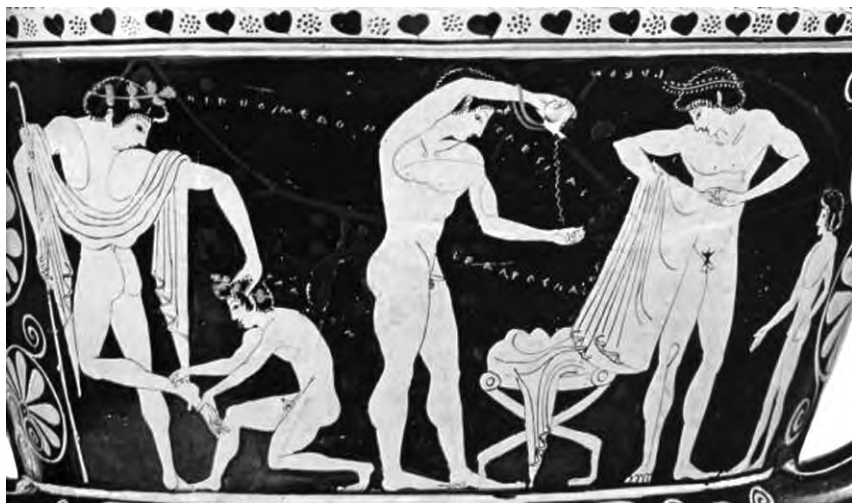
Napjaink hírességeinek van honnan példát venniük: az antik olimpiák bajnokait épp ugyanolyan rajongással vették körül, mint a maiakat. Épp úgy szerettek pénzt keresni, hírnevükkel kérkedni – és hagyni, hogy lefizessék őket. A legfontosabb közös tulajdonságuk mégis a kiválóság, a győzni akarás, amit a görögök egyetlen szóval fejeztek ki: areté.

Az egyik ókori olimpián, Kr. e. 564-ben a phigaleiai pankrátor, Arrikihión holtában érdemelte ki a győztesnek járó olajfa-koszorút. Arrikihión már a harmadik olimpián szállt versenybe a bajnoki címért, mikor ellenfele hátulról bivalyerős fojtófogásba kapta. A phigaleiai képtelen volt kiszabadulni a gyilkos ölelésből, de sikerült megmarkolnia ellenfele bokáját, és úgy megcsavarta, hogy az kitörtött. Ellenfele a súlyos sérülés miatt feladta a küzdelmet, ám Arrikihión már haloklott. Torka összeroncsolódott, és

bár őt hirdették ki győztesnek – az olajlevél-koszorúval már csak a holttestet tudták megtisztelni.

Bár Arrikihión története kivételesen drámai, az ókori olimpiák történetében nem ment ritkaságszámba, hogy a versenyzők életükkel fizettek kitartásukért. A pankráció a különösen veszélyes sportok közé tartozott, hiszen a fojtogatás, az ujjtörés és a nemi szervre mért ütés is megengedett volt. Ebben a sportágban elég gyakran előfordult, hogy a versenyzők a játék után néhány nappal belehaltak sérüléseikbe. Miért volt olyan vonzó mégis az ókori Hellász ifjainak az olimpia? Miért volt érdemes még fiatal életüket is kockára tenni?

A legenda szerint az első játékot Kr. e. 776-ban, az olimpiai Zeusz-szentélyben tartották, és mindössze egyetlen számból állt: egy 192 méteres futóversenyből. Egy Koroibosz nevű futó győzött, így ő lett a történelem első olimpiai bajnoka.

Ettől fogva az olimpiai játékokat 1100 éven át négyévente rendszeresen megtartották, egy Zeusz tiszteletére rendezett, nagyszabású fesztivál részeként. Theodosius császár azonban 393-ban úgy döntött, hogy a játékok túlságosan pogány szelleműek, és megszakította az ősi hagyományt.

Az idők során egyre gyarapodott a sportágak száma, végül az 5 napig tartó játékok során 10 versenyszámban mérték össze tudásukat és erejüket az ifjak. Az olimpiai játékok rangja és hírneve szintén egyre nőtt, lassan háttérbe szorították az összes többi, más városokban rendezett versenyeket. „Valamint a nappali égen nincs forróbb és fényesebb csillag a Napnál, azonképp nincs az olimpiai játékoknál nagyobb versengés” – írta Pindarosz görög költő a Kr. e. 5. században.

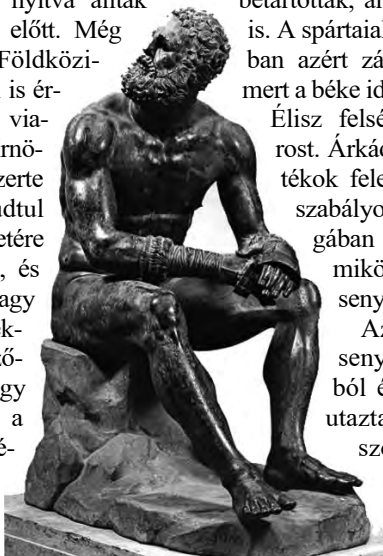
Csábító anyagi előnyök

Az olimpiai játékok a korabeli világ legnagyobb szabású rendezvényévé váltak. Minden szabad görög férfi elindulhatott rajtuk, később nyitva álltak minden római polgár előtt. Még Hispániából és a Földközi-tenger egész vidékéről is érkeztek versenyzők a viadalra. Négyévente hírnökök rajzoltak szét szerte Hellászban, és tudtul adták: a játékok tiszteletére szent béke lép életbe, és tilos az Olimpiába vagy az onnan hazafelé igyekvő versenyzőket és nézőket feltartóztatni vagy bántalmazni. A béke a verseny idejére természetesen az Olimpiához közeli Élisz városállamra is kiterjedt.

A békét a városállamok rendszerint betartották, ám akadtak békebontók is. A spártaiakat például Kr. e. 420-ban azért zárták ki a versenyből, mert a béke idején megtámadtak egy Élisz felségterületén fekvő várost. Árkádia és Élisz pedig a játékok feletti uralomért 364-ben szabályos ütközetet vívott magában a Zeusz-szentélyben – miközben a pentatlon-verseny javában zajlott.

Az igaz, hogy a versenyzők saját elhatározásból és a maguk költségén utaztak Olimpiába. Az viszont csak a modern játékok szelleme által táplált romantikus mítosz, hogy nemes

lelkű amatőrök lettek volna. Amikor Pierre de Coubertin és lelkes barátai 1896-ban feltámasztották a játékokat, kikötötték, hogy csak amatőrök indulhatnak a versenyen. Ám ez a döntés sokkal inkább a viktoriánus osztálykülönbségekkel, semmint az ókori játékok utánzásának vágyával magyarázható.

Az olimpiai játékok győztesei hivatalosan mindössze egy olajfágából font koszorút kaptak. Tudjuk azonban, hogy a bajnokok ennél lényegesen több és értékeesebb juttatásban részesültek, mikor hazatértek szülővárosukba. Kr. e. 600 körül az athéni bajnokok nagyjából 600 drachmás jutalomra számíthattak hálás városuktól – az összeget nehéz átszámítani, de ma kb. 300 ezer dollárnak felel meg.

Ez még hagyján, de a bajnokok még szülőföldet is hajlandóak voltak cserélni, ha jól megfizették őket. A görög író, Pauszaniász leírja a krétai hosszútávfutó, Szodatész esetét, akit az epheszosziak megvesztegettek – így lett belőle epheszoszi polgár.

Az atléták másban is példát mutattak napjaink körülrajongott szupersztárjainak. Különleges és becses ajándékokkal halmozták el őket, hatalmasak voltak a lakomákra, sőt, megjelenésükért pénzt is kasszíroztak. Ha mindehhez hozzávesszük a hírnevet és az istenítéssel határos ajnározást, nem

csoda, hogy az atléták mindent elkövettek a győzelemért – és ebbe sajnos még a csalást is bele kell érteni.

Areté, azaz a legjobbnak lenni

Igaz ugyan, hogy mai utódaikhoz hasonlóan az ókori olimpikonok is szent esküvessel tettek hitet a versengés tisztasága mellett. Mégis akadtak köztük olyanok, akik nemtelen eszközökkel igyekeztek elnyerni az olajkoszorút. A szabálytalan rajtot és cseleket nyilvános korbácsolással büntették, és a csaló versenyzőt természetesen kizárták a játékból. A 4. századtól kezdődően a hazugságon, csaláson vagy vesztegetésen

ért versenyzőket pénzbüntetéssel sújtották, az összegből pedig Zeusz-szobrot állítottak a stadionhoz vezető úton, mely az örökkévalóságig hirdethette a csalók szégyenét.

A legszégyentelenebb eset Kr. sz. 67-ben történt, és ki más lehetett volna negatív hőse, mint az örült és perverz császár, Nero. Az uralkodó benevezett a tízlovas kocsi-versenybe, abba a versenyszámba, melyet egyébként csakis az

ő kedvéért iktattak a játékokba. Annak ellenére, hogy a császár kiesett a kocsijából, és be sem fejezte a futamot, őt hirdették győztesnek – igaz ugyan, hogy néhány évvel később Nero nevét jelképesen kitörölték az olimpiai bajnokok névsorából.

Az az ellentmondás, mely az olimpiai játékok magasztos szelleme és a játékokhoz tapadó politika, valamint pénzhajhászás között feszül, egyaránt jellemző az ókori és a modern viadalokra. Ami a legszorosabban összeköti az antik és a modern olimpiákat, mégis az a fogalom, amit a hellének az areté szóval jelöltek. Bár a szót legtöbbször erénynek vagy kiválóságnak fordítják, talán úgy lehet a legpontosabban visszaadni: "a lehető legjobbnak lenni", vagy „elérni az emberi teljesítőképesség felső határát”. Ez az, amit az

ókori és a mai versenyzők ugyanúgy átéreznek, és ezt fejezi ki a modern olimpiák jelmondata is: „Citius, Altius, Fortius” – azaz gyorsabban száguldani, magasabbra jutni és erősebbnek lenni, mint eddig bárki más.

A görög szónokot, Aiszkhinészt egyik híres beszédében megkérdeik: miért szállnak versenybe az emberek Olimpiában egy olyan veszélyes játékban, mint a pankráció? A szónok így felelt: „A verseny, a dicsőség és a győzelemmel járó halhatatlan hírnév miatt a férfiak hajlandók kockára tenni testi épségüket, és a legszigorúbb önfegyelem árán hajlandóak akár a végsőkig harcolni.”

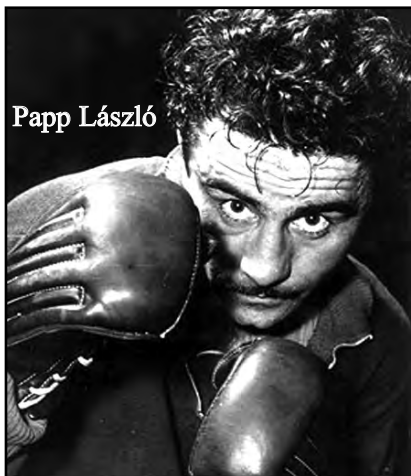
Magyarok az olimpiákon

Magyarország olimpiai bajnokai azok a sportolók, akik az újkori olimpiai játékokon, a magyar csapat tagjaként olimpiai címet szereztek. A máig megrendezett huszonöt újkori olimpia közül a magyar sportolók huszonháromon vettek részt, és összesen 157 olimpiai aranyérmet szereztek. Ebből 118 aranyérem egyéni, 39 pedig csapatsportágban elért eredmény. Összesen 280 magyar sportoló viseli az olimpiai bajnoki címet. Kérdés, hogy pekingi olimpián mennyivel emelkedik a számuk.

A jelenlegi olimpikonok közül 208 egyszeres, 54 kétszeres, 10 háromszoros (Balczó András, Berczelly Tibor, Fenyvesi Csaba, Gyarmati Dezső, Kabos Endre, Kammerer Zoltán, Kárpáti György, Papp László, Rajcsányi László, Storcz Botond), 3 négyszeres (Darnyi Tamás, Fuchs Jenő, Kulcsár Győző), 2 ötszörös (Egerszegi Krisztina, Keleti Ágnes), kettő hatszoros (Kár-

Gerevich Aladár

páti Rudolf, Kovács Pál) és egy hétszeres (Gerevich Aladár) olimpiai bajnok. A legeredményesebb magyar sportoló tehát Gerevich Aladár vívó, hét – egy egyéni és hat csapat – aranyéremmel. A legtöbb egyéni aranyérmet – ötöt – eddig Egerszegi Krisztina nyerte.

A 280 olimpiai bajnok közül hatvan-kilenc vízilabda (8 aranyérem), ötvenöt vívás (34), negyvenöt labdarúgás (3), huszonöt kajak-kenu (17), tizennyolc birkózás (19), tizenhét úszás (23), tizenkettő öttusa (9), tizenkettő torna (14), kilenc atlétika (9), nyolc ökölvívás (10), hat sportlövészet (7), kettő súlyemelés (2), egy cselgáncs (1), egy művészeti versenyek (1) sportágban lett olimpiai bajnok.

Mi várható Pekingben?

A sikeres magyar olimpiai szereplés Pekingben a kajakosoktól, vagyis a befutó napoktól függ majd. Hogy addig ki nyerhetne? Egyelőre nem igazán látni, akár egy nagy égés is lehet jövőre, bár a

A magyarok eddigi olimpiai szereplései

Helyszínek	arany	ezüst	bronz	összesen
Athén (1896)	2	1	3	6
Párizs (1900)	1	2	2	5
St. Louis (1904)	2	1	1	4
London (1908)	3	4	2	9
Stockholm (1912)	3	2	3	8
Párizs (1924)	2	4	4	10
Amszterdam (1928)	5	5	-	10
Los Angeles (1932)	6	5	5	16
Berlin (1936)	10	1	5	16
London (1948)	10	5	13	28
Helsinki (1952)	16	10	16	42
Melbourne (1956)	9	10	7	26
Róma (1960)	6	8	7	21
Tokió (1964)	10	7	5	22
Mexikó City (1968)	10	10	12	32
München (1972)	6	13	16	35
Montreal (1976)	4	5	13	22
Moszkva (1980)	7	10	15	32
Szöul (1988)	11	6	6	23
Barcelona (1992)	11	12	7	30
Atlanta (1996)	7	4	10	21
Sydney (2000)	8	6	3	17
Athén (2004)	8	6	3	17
Összesen:	157	137	158	452

magyarországi edzők, sportolók fanatizmusát ismerve, ettől azért nem kell tartani. Nagyobb baj, hogy tuti aranyesélyesek nem jutottak eddig ki.

Magyarországról ugyan kilenc sportág tervez pekingi olimpiai aranyérmet, pillanatnyilag elképzelni is nehéz, hogyan lehet ennyi aranyat összegyűjteni, annál is inkább, mert a legutóbbi két olimpián egyaránt nyolcat nyertek a magyar sportolók. Aranyérmet tervez például az atlétika és az úszás is: előbbiben nehéz nevesíteni, ki lehet, aki felállhat a dobogó tetejére, utóbbiban vélhetően az újra formába lendülő Gyurta

Dánielre gondoltak. Mert az igen nagy bátorságot feltételezne, ha Cseh Lászlótól a világrekordokat halmozó Michael Phelps legyőzését várnák.

A jelenlegi állás szerint nehéz lenne tutibiztos favoritot említeni, kettő valószínűleg, három ha talán akad. A Kammerer-Kucsera kajakos duó és a női páros feltétlenül komoly aranyesélyes, de az elmúlt évek legsikeresebb sportágában sem látni, melyik egység hozhatná össze a harmadik, vagy netán a negyedik aranyat. Ugyanis ennyit vállalt be a Baráth Etele vezetete szövetség.

A vívók is számolnak aranyeséllyel, erre talán a legnagyobb eséllyel a nagy öregekkel felálló – Kovács Iván, Kulcsár Krisztián, Imre Géza, Boczkó Gábor – férfi párbajtőrscapat pályázhat. (Nekik már csak ez az egy arany hiányzik a gyűjteményükből.) Illetve a kétszeres bajnok, a címvédő szintén párbajtőrröző Nagy Tímea, neki viszont már a kijutás sem egyszerű, mi-

Egerszegi Krisztina

Magyar mérleg sportágak szerint

Sportág	arany	ezüst	bronz	összesen
Atlétika	9	12	17	38
Birkózás	19	14	17	50
Evezés		1	2	3
Judo	1	2	4	7
Kajak-kenu	20	26	24	70
Kézilabda	-	1	2	3
Labdarúgás	3	1	1	5
Lovaglás	-	-	1	1
Ökölvívás	10	2	8	20
Ötusa	9	8	4	21
Sportlövészet	7	3	7	17
Súlyemelés	2	9	9	20
Tenisz	-	-	1	1
Torna	14	11	14	39
Úszás	23	20	17	60
Vitorlázás	-	-	1	1
Vívás	34	22	25	81
Vízilabda	8	3	3	14
Művészeti versenyek	1	2	1	4
Összesen:	157	137	158	452

(Forrás: MTI Sajtóadatbank,
GYISM, Magyarország.hu, Index.hu)

vel ebben a fegyvernemben csak egyéni versenyt rendeznek, és a világranglistáról lehet bekerülni az indulók közé. Nagy jelenleg kvótaszerző helyen áll, de itthon is igen nagy a konkurencia, és

mivel három gyereket nevel, az utazási lehetőségei behatároltak, ami óhatatlanul magával hozhatja a viszszaosztást. Képességei alapján feltétlenül ott lenne a helye Pekingben, meg is védhetné a címét, mert igen jó versenyzőtípus.

Az öttusázó Vörös Zsuzsa címvédésével realisan lehet számolni, a birkózást, illetve a cselgáncsot tekintve pedig a rutinos magyar versenyzők – Virág Lajos, Braun Ákos, Hadfi Dániel –, ha jó napot fognak ki, akkor sebezhetetlenek. Athén meglepetésaranyát is birkózó, Majoros István szerezte.

Az evezésben az első olimpiától várt aranyat szerezheti meg a Varga Tamás, Hirling Zsolt páros, akik 2005-ben világbajnokok lettek, talvaly nem versenyeztek, a 2007-es világbajnokságon a döntőbe se jutottak be, de három héttel később megnyerték az Eb-t.

A 2008. évi, XXIX. Nyári Olimpiai Játékok Helyszín: Peking (Kína fővárosa)

Résztvevő nemzetek száma: 202

Résztvevő csapatok száma: 5500

Események: 16 nap alatt 28 sportágban
301 esemény

Megnyitó ünnepség: 2008. augusztus 8.

Záró ünnepség: 2008. augusztus 24.

Pekinget 2001. július 13-án választották meg az olimpia házigazdájának a NOB 112. ülésén, Moszkvában. Itt Peking megelőzte Torontót, Párizst, Isztambul és Oszakát. Korábban további öt város nyújtott be pályázatot a NOB-hoz, de a 2000. évi előszavazáson nem kerültek a legjobbak közé: Bangkok, Kairó, Havanna, Kuala Lumpur és Sevilla.

Peking korábban már pályázott a 2000. évi nyári olimpiai játékok megrendezésére, de Sydneyvel szemben alulmaradt.

A Sydney-i győztes vízilabda csapat

Az elmúlt évek döntőit rendre elvesztő magyar vízilabda-válogatott továbbra is esélyes, jóllehet nem tette azt, amit Athén előtt, nem jelentkezett be az aranyra egy győzelemmel. Magyar pólócsapat háromszor zsinórban még nem nyert olimpiát, ami nagy motivációs erő lehet. Kapitány sem volt még háromszoros győztes. A nőknél a kijutásért is meg kell szenvedni.

Ugyanez igaz a férfi, valamint a női kézilabda-válogatottira is, azaz egyelőre

csak álom az, ami legutóbb valóság volt, vagyis négy magyar csapat részvétele. Ennek ellenére a komplett magyar olimpiai csapat létszáma kétszáz körüli lehet – Athénban 215 magyar sportoló versenyzett.

Magyar próbálkozások

Magyarország a nyári olimpiák történetének 7. legeredményesebb sportnemzete, és a 3. a világon az egy főre jutó olimpiai érmek számát tekintve. Ennek ellenére az országok olimpiai örökranglistájának első tíz helyezettje közül egyedülként még soha nem rendezhetett nyári játékokat. Az 1920-as olimpiát ugyan megkapta a magyar főváros, azonban az elvesztett első világháború miatt nemcsak a rendezés jogát vették el, de a magyar sportolók részt sem vehettek az antwerpeni játékokon. Az 1936-os olimpiáért folytatott versenyben Budapest alulmaradt Berlinnel szemben, majd az 1944-es játékok megrendezéséért benyújtott pályázatát egy újabb világháború tette semmissé. A magyarok minden idők legjobb szereplését jelentő 1952-es helsinki olimpia után is hiába próbálkozott Budapest a rendezési jog megszerzésével 1960-ra, senki sem szeretett volna nemzetközi figyelmet és megdicsőülést adni az akkori kommunista diktatúrának; így végül Róma lett a befutó. Legutóbb 2001-ben merült fel a nyári olimpiai és paralimpiai játékok megpályázásának ötlete, de a kezdeményezés ezúttal belpolitikai okok miatt a pályázat beadásáig sem jutott el.

A futballtörténelem magyar dicsősége

Ilyenkor tényleg el lehet lágyulni. A brit World Soccer, a világ legnevesebb szaklapjainak egyike szavazást tartott arról: melyek a legnagyobb csapatok, meccsek és gólok a futball történetében. A magyar ember először azért hatódik meg, mert honfitársaink többször is szerepelnek a listán, bizonyítékaul annak, hogy - bár ma már nincs - létezett magyar labdarúgás, de még milyen!

Aztán, amikor a Budai, Kocsis, Hidegkuti, Puskás, Czibor "fogaton" kisírta magát a futball bolondja, elkezd mormolni a további nagy sorokat. Clodoaldo, Gerson, Rivellino, Jairzinho, Tostao, Pelé... Neeskens, Jansen, Van Hanegem, Rep, Cruyff, Rensenbrink... Tassotti, Baresi, Costacurta, Maldini... S akkor itt vannak még – mert itt vannak még! – olyan meccsek, mint az olasz-német és a brazil-olasz 1970-ből, meg olyan gólok, mint Maradona szalompjai 1986-ból; Pelé 1958-as „esernyős” attrakciója... nem, nem Cherbourgban,

Puskás

Hidegkuti

hanem Stockholmban; vagy Van Basten kapáslövése, amelyet nemhogy Daszajev, de még a nézők sem tudtak követni '88-ban, Münchenben.

Jó kis játékot talált ki hát a World Soccer. (Igaz, az angolok tudják a legjobban: a futballt már nem kell kitalálni...) Congratulations, és egy szerény felvetés: a '66-os magyar-brazilnak, továbbá Bene és Farkas góljának legközelebb nem lehetne helyet szorítani valahogyan?

A legkiválóbb csapatok

1. Brazília 1970-ben világbajnoki címet nyert válogatottja
2. Magyarország 1953-54-es, világbajnoki ezüstérmes válogatottja
3. Hollandia 1974-es, világbajnoki ezüstérmes válogatottja
4. A Milan 1989-ben és 1990-ben BEK-győztes csapata
5. Brazília 1958-ban világbajnoki címet nyert válogatottja

Puskás Ferenc első gólja az 1953-as Anglia-Magyarország meccsen (3-6)

6. Archie Gemmill gólja 1978-ban, a Skócia-Hollandia vb-meccsen (3-2)

7. Carlos Alberto gólja az 1970-es vb-döntőn (Brazília-Olaszország 4-1)

8. Puskás Ferenc első gólja az 1953-as Anglia-Magyarország meccsen (3-6)

9. Maradona második gólja 1986-ban, az Argentína-Belgium vb-elődöntőn (2-0)

10. Lionel Messi első gólja 2007-ben, a Barcelona- Getafe spanyol Király Kupa-elődöntőn (5-2)

A legnagyobb meccsek

1. Olaszország-NSZK 4-3 (világbajnoki elődöntő, 1970)

2. Liverpool-Milan 3-3 (Bajnokok Ligája-döntő, 2005)

3. Real Madrid-Eintracht Frankfurt 7-3 (Bajnokcsapatok Európa Kupája-döntő, 1960)

4. NSZK-Franciaország 3-3 (világbajnoki elődöntő, 1982)

5. Magyarország-Uruguay 4-2 (világbajnoki elődöntő, 1954)

6. Franciaország-Brazília 1-1 (világbajnoki negyedöntő, 1986)

7. Anglia-NSZK 4-2 (világbajnoki döntő, 1966)

8. Brazília-Olaszország 4-1 (világbajnoki döntő, 1970)

9. Benfica-Real Madrid 5-3 (Bajnokcsapatok Európa Kupája-döntő, 1962)

10. Anglia-Magyarország 3-6 (1953, „az évszázad mérkőzése”)

11. NSZK-Magyarország 3-2 (világbajnoki döntő, 1954)

6. A Real Madrid 1956 és 1960 között szériában ötször BEK-győztes csapata

7. Brazília 1982-es válogatottja

8. A Barcelona 1991 és 1994 közötti, 1992-ben Bajnokok Ligája-győztes együttese

9. Olaszország 1934-ben és 1938-ban világbajnok válogatottja

10. Franciaország 1998-ban világ-, 2000-ben Európa-bajnoki címet nyert válogatottja

Kocsis Sándor

A legszebb gólok

1. Diego Maradona második gólja az 1986-os vb-negyeddöntőn (Argentína-Anglia 2-1)

2. Marco van Basten gólja az 1988-as Eb-döntőn (Hollandia-Szovjetunió 2-0)

3. Zinedine Zidane gólja a 2002-es BL-döntőn (Real Madrid-Leverkusen 2-1)

4. A szaúd-arábiai Saeed Owairan gólja Belgium ellen az 1994-es vb-n (1-0)

5. Pelé első gólja az 1958-as vb-döntőn (Brazília-Svédország 5-2)

Villámgóltörténelem Fredtől Makaayig

A Bajnokok Ligája 2006-2007-es sorozatának nyolcaddöntőjében, a Bayern München-Real Madrid mérkőzésen Roy Makaay a sorozat történetének leggyorsabb gólját szerezte, a holland támadó 11 másodperccel a kezdés után lőtt Iker Casillas kapujába. A korábbi csúcsot az Arsenal FC játékos, Gilberto Silva tartotta, aki 2002 szeptemberében a PSV Eindhoven elleni összecsapás 20,07 másodpercében volt eredményes. A madridi védelem (élén Roberto Carloszal) rövidzárlatát kihasználó csatár gólja adta az ötletet, hogy megnézzük néhány egyéb küzdelemsorozat hasonló rekordjait. Reméljük, hogy az alábbi sztorikat – amelyek közül valamennyi valós, megtörtént eseményt, sorozatot, eseményt elevenít fel – tátott szájjal fogják olvasni.

A világbajnokságok történetének első gólját a francia Lucien Laurent szerezte, aki 1930. július 13-án a Mexikó elleni mérkőzés 19. percében volt eredményes. Ezt a rekordot már senki sem veheti el a támadótól, ám a leggyorsabb vb-gól büszke címe már másnap új tulajdonoshoz vándorolt, a román Constantin Stanciunak mindössze két percre volt szüksége, hogy bevegye Peru válogatottjának kapuját.

Ez a csúcs sem volt azonban hosszú életű, az 1934-es tornán a német Ernst Lehner faragta tovább, aki a 24. másodpercben már betalált Ausztria ellen. Az ő produkciója 28 esztendeig megdönthetetlen volt (igaz, ebben sajnálatos módon a második világháború is

Roy Makaay

közrejátszott), ám Chilében a cseh-szlovák Václav Masek csak 15 másodpercet várt a házigazdák elszomorításával. A Sparta Praha csatára érdekes módon csak azon az egyetlen csoportmérkőzésen lépett pályára a tornán, a gyors gólja ellenére sem kapott több lehetőséget az ezüstérmes csapatban.

Ezt követően azonban kilenc világbajnokságon keresztül elégedetten konstatálhatta, hogy senki sem tudja megdönteni a csúcsát. 1966-ban a Koreai NDK-ból érkezett Park Soong-Jin (23 mp), 1978-ban a francia Bernard Lacombe (37 mp) és 1982-ben az angol Bryan Robson (27 mp) csak megközelíteni tudták az 1990-es évek elején a Sparta elnöki tisztségét is betöltő Masek rekordját.

A javításra 2002-ig kellett várni, az Ázsiában rendezett világbajnokság harmadik helyéért vívott mérkőzésen a török Hakan Sükür 11 másodperc alatt előnyhöz juttatta csapatát. A villámgóltörténelem krónikája: „A bronzmérkőzést a hazai csapat kezdte, és játékosai kö-

zül mindössze hárman értek labdához, amikor ismét felállhattak a középkzedéshez, a törökök ugyanis 11 másodperc alatt gólt szereztek. Koreai középkzedés után játékosátarsa Hong Myung Bóhoz passzolt, a védő azonban rálépett a labdára, Ilhan Mansiz becsúszva Hakan Sükür elé játszott, aki a kapus mellett a hálóba lőtt.”

A sportág legrangosabb küzdelem-sorozata után következzen a labdarúgás őshazája, Anglia, a szigetországban kik voltak a leggyorsabbak? Az angol liga történetében immár 43 éves a rekord, hiszen a negyedosztályú bajnokság 1963-64-es idényében született. 1964. április 25-én két középsapat találkozott egymással Bradfordban, a Park Avenue fogadta a Tranmere Roverst. A mérkőzés nyilván egy lett volna a soktízezer ligamérkőzés közül, ha a hazaiak támadója, Jim Fryatt nem szerez gólt a találkozó 4. (!) másodpercében. A rekorder James Edward Fryatt 1940. szeptember 2-án született Southamptonban, ligapályafutását a Charlton Athleticben kezdte, ahol az 1959-60-as szezonban mutatkozott be. A középcsatár 1974-ig futballozott közel tíz ligaklubban, igen eredményesen.

A Premier League hasonló csúcsa újkeletű, ám még csak nem is veszélyeztette Fryar rekordját. 2000. december 9-én a Bradford City-Tottenham Hotspur találkozón Ledley King követte el, aki Barry játékezető kezdést jelző sípszava után 10 másodperccel már bevette az ellenfél kapuját. A fiatal játékosnak egyébként ez volt az első gólja a Spursben!

A Bundesligában a pontvadászat leg-eredményesebb külföldi játékos, a brazil Giovane Elber a rekorder. A dél-amerikai a Bayern München színeiben 1998. január 31-én a Hamburger SV

ellen a 11. másodpercben iratkozott fel az eredményjelzőre. A bajnokság 1963 óta íródtó történetében korábban Ronald Worm (MSV Duisburg) és Dirk Zander (FC St. Pauli, 1991) tartotta a rekordot.

Ugyanennyi a rekord, ráadásul szintén külföldi játékos tartja Csehországban. 2006. április 24-én a Sparta Praha-ban légióskodó svájci Mauro Lust-rinelli szerezte az FK Jablonec ellen. Olaszországban három másodperccel jobb a rekord. Paolo Poggi, a Piacenza csatára 2001. december 2-án érte el, amikor megszerezte a vezetést csapatának Firenzében.

Argentínában hosszabb ideje várnak a csúcsdöntésre, hiszen az élvonalbeli rekord 1979 óta van érvényben. Gazdája Carlos Dantón Seppaquercia, a Huracán játékos, aki a metropolitano bajnokságban a Gimnasia La Plata elleni összecsapáson (március 20.) öt másodperc alatt mattolta Borzi kapust. Brazíliában a hivatalos csúcs 1989 óta szerepel az évkönyvekben. Tulajdonosa a Náutico akkori csatára, Nivaldo, aki mindössze 8 másodpercet várt azzal, hogy elszomorítsa az Atlético Mineiro híveit.

A jelenleg az Olympique Lyonban futballozó brazil válogatott, Fred lőtt ugyan ennél gyorsabb gólt, ám azt nem felnött mérkőzésen, hanem Sao Paulo állam juniorbajnokságában szerezte. A 2006-os világbajnokságon is szerepelt támadó az Atlético Mineiro színeiben a Vila Nova ellen 3,17 másodperc után volt eredményes. A dél-amerikai rekordokat azért kezeljük fenntartással, így az uruguayi Ricardo Olivera 1998. szeptember 26-án született gólját is, amit egyes híradások szerint a kezdés után 2,8 mp-cel lőtt a Rio Negro-Soriano, alacsonyabb osztályú mérkőzésen.

A tíz leggazdagabb fiatal sztár

Világszerte számos milliárdos fiatal találhatunk, igaz többségük csupán szüleik tetemes vagyonának örökösiként kerülhetnek fel a gazdagok listájára. Akadnak azonban olyan fiatalok, akik saját erejükből, tehetségükből, esetleg szerencséjüket meglovagolva halmoznak fel röpke néhány év alatt dollármilliókat számláikon. A Forbes Magazin a 2005-ös keresetek alapján állította össze a tíz leggazdagabb huszonöt év alatti fiatal listáját, akik közt színészek, sportolók, de még szállodalánc-örökösök is akadnak.

LeBron James

A 21 éves kosárlabdázó olyan nagy cégek reklámaihoz adta arcát, mint a Nike és a Coca Cola. Az NBA fenomenén LeBron James nem csak egyike a letehetségebb profi játékosoknak, hanem a legjobban kereső is a korosztályában. A kosárlabdázó tavalyi bevétele közel 22,5 millió dollár, ami a jövőben még magasabbra nőhet, hiszen jövőre újítják meg szerződését.

Mary-Kate és Ashley Olsen

Az egymástól elválaszthatatlannak tűnő, 19 éves ikerpár vagyona kétségkívül óriási, főleg, ha figyelembe vesszük,

hogy csecsemőkoruk óta számítanak Hollywood kedvenceinek. Mary-Kate és Ashley Olsen

saját ruha- és kiegészítő kollekciójuk, valamint DVD-k eladásából és az egyéb jogdíjakból csak tavaly további 21 millió dollárral gyarapították vagyonukat.

Maria Sharapova

A 18 éves orosz teniszcsillag fiatal kora ellenére hihetetlen karriert futott be. Hihetetlenül céltudatosan fókuszál sportkarrierjére és az üzleti életre egyszerre, jól megválasztva a

reklámokat, amelyekben főszerepet vállal. A 2005-ös év összesen körülbelül 18,2 millió dollárt eredményezett Maria Sharapovának.

Hilary Duff

Az 1987-es születésű énekes- és színésznő, Hilary Duff egyre inkább a csúcra tör, hiszen nemrég piacra dobta új kozmetikai termékeit is. Számos kasszasikernek számító film és sláger után állítólag már megálapodni kíván 27 éves barátja, a rocker Joel Madden oldalán. Az érett gondolkodású Hilary Duff egyike a

legsikeresebb fiatal kenyérkeresőknek, hiszen csak 2005-ben 15 millió dollárt keresett.

Serena Williams

A fekete bőrű tenisz z e z ő n ő még testvérénél, Venusnál is lényegesen többet ért el pályafutása során. A 24 éves Serena Williams teniszkarrierjében elért sikereinek köszönhetően vagyonokat keres, nem beszélve a reklámokról és egyéb jogdíjakról, amelyek a 2005-ös évben mintegy 12,7 millió dollárral gyarapították bankszámláját.

Lindsay Lohan

Lindsay Lohan a zenei- és színészi világban egyaránt megállja a helyét, és ez a vagyonán is meglátszik. A tinibálványból dívává érett 19 éves Lohan annak idején még a Herbie

című filmben vált ismertté, az egykori kasszasiker feldolgozásában vállalt újabb szerepléséért kapott gázi és az egyéb bevételek pedig összesen mintegy 11 millió dollárt hozott a konyhára a színésznőnek.

Frankie Muniz

Az eredetileg Francisco James Muñiz IV névre keresztelt húszéves színész egyike a Hollywoodban leggyorsabban feltörekvő fiatal sztároknak. A 20 éves fiatal népszerűségének titka, hogy komikus vénájával nem csak saját, hanem az idősebb korosztályából is számos rajongót tudhat magáénak. Az amerikai születésű Frankie Muniz csak a tavalyi évben 8 millió dollárt keresett.

Paris Hilton

A botrányos magánéletéről és közszerepléseiről híres Hilton-lány előszeretettel aposztrofálja magát színésznőként és modellként. Bár mostanában debütált énekesnőként is, az üzleti életben kétségtelenül nagyobb sikereket ér el. A 24 éves Paris Hilton saját neve alatt futó termékekkel, kiegészítőkkel, parfümökkel, valamint a reklámokért és a valóságshow-

jáért (The Simple Life) kapott gázsival együtt tavaly mintegy 6,5 millió dollárt vihett haza.

Ashlee Simpson

A 21 éves amerikai énekesnő a jelek szerint kezd kilépni gyönyörű nővére

árnyékából. Jessica Simpson első albuma, az Autobiography 2004-ben jelent meg és rögtön kibérelte a lemezadási listák első helyét. Karrierjét még egy kínos incidens sem tudta megállítani (Saturday Night Live showban felvételről énekelt és lebukott), 2005-ös lemeze újabb siker

volt, olyannyira, hogy csak a tavalyi évben 5,3 millió dollárt keresett.

Adriana Lima

A brazil szupermodell egyike a legjobban kereső sztároknak a divatvilágban. A hosszúlábú szépség Adriana Francesca Lima néven született, és 24 évesen olyan cégek kampányainak főszereplője, mint a Victoria's Secret, a Maybelline és a Telecom Italia Mobile. Adriana Limának a tavalyi év munkái összesen 4,5 millió dollárt hoztak.

Hogy hívják a szerelmes bárányt? Love juh! **És hogyan fékezik meg a szerelmes bárányt?** Állj! Love juh!

Hogy hívják a semmitől sem félő Ficsillát? Bátor Ficsilla.

Hogyan kezdte pályáját a hóhér? Gyerekfejjel...

Milyen az abszolút vasutas házaspár? Eva Peron-Charlie Sheen.

Hogyan hal meg a teniszező? Megáll benne az ütő.

Kit hívnak, ha a vak beleesik a kútba? A vakmerőt.

Mi az: nagy, sárga, és fáj, ha belemegy a szemedbe? Villamos.

Honnan tudod, hogy túl kövér vagy? A Greenpeace aktivistái vissza akarnak tuszkolni a tengerbe.

Mi a legjobb zöldség? Bestseller.

Hogy mondják az angolok, hogy „haj van az autón”? Harrison Ford!

Mi az: elefánt lábujjai között apró barna foltok? Lassú busmanok.

Miért nem kapott jogosítványt a gepárd? Mert sohasem áll meg a zebránál.

Mit énekelnek a molyok a szekrényben? Eddablúzt...

Mi az: fekete, és fehér levelei vannak? Néger postás...

Mi az apácák kedvenc sorozata? Barátok közt.

Mi a különbség a méh és a darázs között? A darázs nem gyűjt vasat.

Hogyan lehet felismerni a tűzoltót civilben? Nehezen.

1	2	3		4	E	5	6	7	8	9	Á	10	I	11	12		13	14
15			16			17								18		19		
20					21						22		23					
24				25						26					27			
28			29						30					31		32		
33		34						35				36		37			38	
	39						40							41		42		
43		44				45						46					47	
48	49		50		51		52				53							54
55		56		57		58					59						60	
61			62		63					64						65		
66				67					68						69			
70								71						72				
73			74															

Vízszintes: 1. Spanyol hírügynökség 4. Irodalomtörténész, drámaíró (Sepsiszentgyörgy 1929-2002) 13. Éktelen esztendő! 15. Megtermett, nehézkes mozgású férfi 17. Kifejlett rovar 18. A krónikánál fejlettebb műfaj 20. Tanít, nevel 21. Ne vágatva haladj 22. Fonnadtak, töppedtek 24. Bő, széles 25. Tartozik neki 26. Bouquet kiejtve 27. Lapos edénye 28. Iljusin repülő röv. 29. Herélt kosa 30. Lelkesült tetszés, olaszul 32. Szőlőlé 33. Fegyveres harca 35. Olasz ember (biz) 36. Könnyen olvadó fémet 38. Asszonynev képző 39. Sejt valamit (táj) 40. Békaszőlőt 41. Vetített állókép 44. Azon a helyen 45. Anyukája 46. Vasat 48. Dél-afrikai közt. autójele 50. Román név 52. Francia író (Émile, 1840-1902) 53. Vicces, tréfás 55. És a többi latin rövidítése 57. Tréfás jeleneteket tartalmazó műsor 59. Levesből vesz 60. A szélein ráz! 61. Vásártér 63. Baklövés, hiba (biz) 64. Balkezes 65. Díszbe 66. Betegesen soványodni 68. Keskeny deszkahíd 69. Elemi részecske 70. Sor 71. Török édesség 72. A magyarság ősanja 73. Igen, németül 74. Elcsügged, elkámpicsorodik

Függőleges: 1. Érzelgős 2. Emberi ürülék 3. Éppen csak, nagyon keveset 4. Véka mássalhangzó. 5. Énekesmadara 6. Női név 7. Vizinövénye 8. Német autómárka 9. A dúr hangsor első hangja 10. 1968-as labdarúgó-válogatott tagja (Ernő) 11. Én, latinul 12. Balti nyelvű nép 13. Hiteles mintapéldány 14. Kései gyermek (biz) 16. Keresztül 19. Forgatócsoport 21. Nyaralt, pihent 22. A hajnal istenasszonya 23. Nulla 25. Taroltok 26. Fürtös virágzata 29. Felfrissíti 30. Zárótétel a zenében 31. Járványos betegség rendszeres előfordulása 34. Alumínium és oxigén 35. Kétalakú 37. Férfi név (jan 24) 40. Hazáját szerető ember 42. Levegő (gör) 43. Pityereg, sírj 46. Dorong, bot 47. Falánk, nagyétkü 49. Hosszú szárnyú dolmány 51. Termes 53. Ókori görög 54. Kacérkodik vkivel 56. Idegen kávé 58. Forró égövi gyümölcs 59. Közép-India déli vidéke 62. Jogszabálygyűjtemény (fr) 64. Am. színésznő (Lucille, 1911-1989) 65. Méreg népiesen 67. A gallon rövidítése 68. Thaiföldi hírügynökség 69. Vonatkozó névmás 71. Hát eleje! 72. Ede becézve

1	2	3		4	5	6	7			8	9	10	11	12		13	14	15
16				17					18 Z		19						20	
21			22		23				24		25					26		
27				28		29									30			
31			32		33		34							35				36
		37				38		39				40					41	
	42				43		44				45					46		
47		48		49						A	50			51				52
53	54		55					56		57		58					59	
60		61					62				63		64			65		
66						67						68		69				
70					71								72		73			
74				75						A		76			77		78	
79											80							

Vízszintes: 1. Étvágygerjesztő ital-e ? 8. Szivattyúztuk 16. Tó, románul 17. Mesterséges 19. Francia fizikai Nobel-díjas, 1970 (Louis Eugéne) 20. Veri 21. Lány 23. Tétován, céltalanul járkálj 26. Kecskeláb (aszta) 27. Az alatta levő helyről 29. Tragédiát alakító színésznő 30. Találni 31. Kicsinyítő szó 32. Brazíliai autómárka 34. Mozgatható tetővel képzett szénaszin 35. A pásztorok istene 36. Arra fele! 37. Brazil légitársaság 39. Genetikai kód 40. Kacatos 42. Fogaival darabol 43. Magyar költő (1870-1901) 46. Rejtjeles ábécé kulcsa 48. Új-Guinea egyik szigete 50. Kiálló szemfog 53. Amerikai hírügynökség 55. A telefon feltalálója (Graham) 56. Görög betű 58. Előtagként; repülő, légi 59. Iowa rövidítése 60. Rettenetes, borzasztó 62. Mindent románul 64. Gazdaságilag önellátó 66. Főképpen, sőt 67. Húst apróra vagdal 69. Folyók torkolatvidéke 70. Gyümölcs 71. Halandzsát, zagyvalékot 73. Német eredetű régi kártyajáték 74. Amerikai színész (Bruce, 1940-1973) 75. Amerikai színésznő (Lucille, 1911-1989) 76. Vastag levelű liliomfajta 78. Yoko ..., Lennon felesége v. 79. A fájdalomérzés hiánya 80. Asztalkendők

Függőleges: 1. Hosszú szőrű lámafajta 2. Női név (jan. 26) 3. Visszhang 4. Mutató szó 5. Varróeszköz 6. Félkörét 7. Rost (lat) 9. Gyermeünk gyermeke 10. Szótlan, elgondolkodó 11. Ló szín 12. Nem valódi 13. Fátvolszövet 14. Azt követően 15. Elviseld 18. Kovásznán született humorista, író (1945-1989) 22. Rostaalja, ocsú 24. Gömbölyű, rugalmas játékszer 25. Halványsárga fanyar gyümölcse 26. Görög filozófus (Kr. e. 397-314) 28. Levegő (gör) 30. Hadd lás-sam! 33. Rászedhető ember, balek 35. Gabonaszemről leváló levélke 37. Mélyeszt, kikotor 38. Kelta nyelvcsoporthoz tartozó nyelv 39. Kelta nyelvcsoporthoz tartozó nyelv 40. Szövetség, egyesület 41. Ásványi fűszert 44. Kenetlen! 45. Ezen a napon 47. Reggel és az este közötti időszaka 49. Mókuskalkatú rágcsláló 51. Nagyenyed románul 52. Fügőzárak 54. Hímpor, virágpör 56. A hajnal istennője (gör. mit.) 57. Az embert körülvevő kisugárzás 59. Tömegesen pusztítaná 61. Véssett drágakő, gemma 62. Nyakleves 63. Kevert zálog! 65. Létrehoz 67. Hibás, hamis 68. Francia író (Émile, 1840-1902) 71. Amerikai színésznő (West, 1892-1980) 72. Taszit 75. Bulgária autójelzése 77. Esztendő

1	2		3	4	5	6	7	8		9	10	11	12	13		14	15
16		17		18						19						20	
21			22		23										24		
25				26		27				28				29			
		30			31		32		33				34				
35	36		37			38		39			40					41	
42				43			44				45				46		
47			48							49				50		51	
		52						53		54		55			56		
57	58						59				60		61			62	
63						64				65		66		67			
68					69								70		71		
72				73						74				75		76	
77				78													79

Vízszintes: 1. Konzulátusi testület autójelzése
3. Sepsiszentgyörgyi költő, író (1956-1998)
14. Bölcselő! 16. Iráni uralkodó 18. Tiltott
előlényt, tárgyat 19. Összeaszott holttest 20.
Fordított sáv! 21. Rostszerű képződmények
23. Haladék, késés 24. Hibás, hamis 25. Talál-
va 27. Kopasz 28. Heltai Jenő novellája 29.
Ört áll, vigyáz 30. A mohamedának szent kö-
ve 32. Angol színész (David, 1909-1983) 34.
Evezőscsapás (ang) 35. Vércsoport 37. Ünne-
pelt színész 39. Finomságérték (1/16) 40.
Ugrás románul 41. Esni kezd! 42. Arcra mért
ütés 43. Igaza van, latinul 46. Román terepjáró
47. Gyógykenőcs 48. Tapogatózva keresgél
49. Felüdülést, nyugalmat adó hely 51. Idős
rövidítése 52. Taszítód 53. Óriáskígyó 55. Lel-
kiismeret-furdalást érezek miatta 57. Nyúlánk
kutyafajtám 59. Algoritmusos programnyelv
61. Pedál, taposó 63. Olimpiai bajnok úszónő
(Ilona) 64. Az amerikai Szövetségi Nyomozó
Iroda 65. Középen kiolt! 67. Arc alatti zsírpár-
nád 68. Eladásra kínál 69. Város Argolisz fél-
szigetén 71. Piros spanyolul 72. .../-nek, hatá-
rozó rag 73. Ormányos medvéfaj 74. Nehezzel
76. Nagyon csúnya 77. Kenetlen! 78. Egyre
nagyobb területet foglalnál el 79. Japán hír-
ügynökség

Függőleges: 1. Enyhítenénk, csökkentene-
nénk 2. Kutya olaszul 4. Latin és 5. Tesz,
rendez 6. Kutyáját 7. Amerikai színésznő
(Sarandon) 8. Terméketlent, meddőt 9.
Földszint fölötti szintje 10. 2-4 mm vastag
lemeztekercs 11. Sárkány románul 12.
Simma rész! 13. Görög légitársaság 14.
Szalmaköteg 15. Egymásba fonódott 17.
Nem hangos 20. Bűnt elismer 22. Germán
néptörzs a Duna bal partján 24. Tömte ma-
gát 26. Békaporontyok 29. A durranósv
robbanó sója 31. Ünnepelesen átdadom
33. Kellemetlen, csikorgó hangot ad 34.
Szünetel, szünetet tart 36. Szőlőlé 38. Fü-
löp-szigeti színésznő (Kaye) 40. Forgató-
csoport 41. Erika becézve 44. Spielberg e-
gyik hőse 45. Kobalt vjele 48. Erkölc 50.
Székesfehérvári író (Antal) 52. Állóvízük
53. Apró töltött orosz lepény 54. A görög
hőskor mesés dalnokai 56. Mely időpont-
ban? 58. Macedón labdarúgó (Pandev,
1983-) 59. Olasz festő (Niccolo dell') 60.
Franciaország legnagyobb folyója 62.
Vidéjük, környékük 64. Szobalány,
komorna (biz) 66. Angol főnemes 69.
Történelmi időszak 70. Nem, latinul 73.
Kicsinyítő képző 75. Gyümölcsnedv

1	2	3		4	5	6	7			8	9	10	11	12		13	14	15
16				17					18		19					20		
21			22		23			24		25					26			
27				28		29								30				
31					32		33						34					
35						36		37				38						
					39		40				41							
42		43		44						S	45			46		47		48
49	50		51					52		53		54			55		56	
57							58				59		60					
61						62						63		64				
65					66								67		68			
69				70						L		71		72		73		
74											75							

Vízszintes: 1. Gépkocsi defekt 8. Lábbeli felsegítő! 16. Otília becézve 17. Padlás népi-esen 19. Gyomot 20. Le 21. Sapaellenző (biz) 23. Agyvérzése (nép) 26. Nem engedélyez 27. Szorító szerszámok 29. ... munkás: testi munkát végző 30. Maró anyagot 31. A füllel kapcsolatos 33. Panaszos torokhangokat hallató 34. Bokának, vállnak kifordulása 35. Szexualitás 37. Kártyalap (ék.h.) 38. Szegényes elárusítóhelyek 39. Teljesen ismeretlen 44. Mészárolni 45. Vagdalt húsból készült étel 49. Talán, történetesen 52. Éjszakai mulatóhely 54. Vidékéről, környékéről 57. Amerikai társasági tánc 58. Bőröm legfelső rétege 60. Nagy energiájú fénysugár 61. Eledele 62. Grafitos írószerek 64. Virágnak való edény 65. Angol főnemes 66. Szállodnál 68. Olimpiai bajnok birkózó (András) 69. Tetten ..., rajtakapó 70. Hold latinul 71. Perui, indián birodalom uralkodója 73. Nepáli légitársaság 74. Mecsét mellé épült tornya 75. Ez a botrány kényszerítette Richard Nixon elnököt lemondásra

A rejtvényeket Imre Ferenc készítette. Megfejtésük a 221. oldalon.

Függőleges: 1. Ruhát tisztítson 2. Fürlo-
vos (gör) 3. Ellene vagyok 4. Haiti autó-
jelzése 5. Kis sűrűségű 6. Régi fegyverük
7. Szénhidrogén 9. Elbűvölő 10. Férfi
(biz) 11. Színész (Lajos, 1935-1984) 12.
Japán hirügynökség 13. Hiszékenyek 14.
Országok 15. Szemmel érzektek 18. A
Tömösi-szorost védő székely honvédek
hősi halált halt tábori papja (Sepsi-
szentkirály, 1816-1849) 22. Teljesen telve
24. Apához illő 25. Puzdrája 26. Tacitus
feje! 28. Vágóeszköz 30. A végén utasít!
32. Formailag, látszólag 34. Hivatalosan
működik 36. Folyosó (nép) 38. 1960-as é-
vek jellegzetes zenéje 40. Előtagként a
kettőzöttséget jelöl 41. Görögország autó-
jelzése 42. A történetet elbeszélém 43.
Pamlagon 44. Gyilkolna 46. Január 1-jén
kezdődik 47. Vasúti hajtány 48. Tápláléka
50. Eset, történet (biz) 51. Matild vége!
52. Kelta énekes, költő 53. Kalászos
növény 55. Vízesedés 56. Időmérőket 58.
Zúrzavar, összevisszaság (biz) 59. Rög-
eszme, kényszerképzet 62. A dollár váltó-
pénze 63. Az egyik kémiai elemet 66. Út,
utca franciául 67. A közepén elken! 70.
Üres ler! 72. Argon vegyjele

1	2		3	4	V	5	S	6	7	8	9	10	D	11	12		13	14
15		16						17						18		19		
20				21		22		23					24		25			
26				27			28		29					30		31		
32				33				34		35					36		37	
38			39				40			41		42				43		
		44				45					46		47					
	48				49		50						51					52
53						54		55					56				57	
58			59				60		61			62				63		
64		65		66				67		68					69			
70			71		72				73		74			75				
76				77		78				79				80				
81			82														83	

Vízszintes: 1. Például röviden 3. Sepsiszentgyörgyön született költő, író, műfordító (1919 - Bp. 1997) 13. Étlen pek! 15. A levegő oxigénjének jelenlétét igénylő 17. Képek sokszorosítására készített nyomólemezt 18. Afrikai ország 20. Régi magyar váltópénzt 23. Halk zörejt 25. Öreg cigány 26. Függő, csüngő 27. Amerikai színésznő (Crawford, 1908-1977) 29. Nem szorosat 31. Nadrág fele! 32. Kutya japánul 33. Ősi itáliai istenség, a malária-láznak megszemélyesítője 35. Rugalmatlan 37. Galaci autójel 38. Fordítva sportszer! 39. Levegő (gör) 40. Kártyát ad 42. Díszes tollú, apró madár 44. Juttass 45. A legelől levőre 47. Augustus császár neje (Drusilla, Kr. e. 58 - Kr. u. 29) 48. Anya (biz) 50. Palástolá, burkolá 51. Robbanószer 53. Nagyon vékony lábszár 55. Nemzete 56. Vetített kép 57. Argon vegyjele 58. ...flagranti; tettenérés 59. Nem jön időbe 61. Agyagból égetett építőelemek 63. Sort! 64. Feleségem 66. Fűszerezem 68. A kukoricában előforduló fehérje 69. Spanyol festő (Salvador, 1904-1989) 70. Fortély, fondorlat 72. Nigériai város 74. Személyzet csökkentés 76. Könnyezek 78. Választék, mintakollekció (ang) 80. Táplálkozott 81. Vita közepe! 82. A rádiók jeltevője 83. Pára!

Függőleges: 1. Kártyacsomagja 2. Kiegyenlíteni, kifizetni 3. Madár nőténye 4. ...-kód : a nemzetközi távirójelek és rövidítések gyűjteménye 5. Jövőhagyom románul 6. Zakó egyneműi 7. Tajvani autómárka 8. Téli sportot űz 9. A gödröt mélyítsem 10. Tekintsek 11. Fog darab! 12. A síkszög mértékegységének rövidítése SI-ben 13. Lábköszvény 14. Gombóc (biz) 16. Mártásos húsvagdalék 19. Bánk rangja 21. Levegő népiesen 22. Tekében, minden bábót ledöntött 24. Tartalékol, készletez 28. Japán autómárka 30. Szaturálják 33. Csizma javítás 34. Sárgás színűt 36. Párbajtőrrel harcolna 39. Nyújtottak 41. Négyszög, amelynek csak két oldala párhuzamos 43. Az információ egysége 44. Kevert apu! 46. Lassan, ráérősen megy (táj) 48. Osztályba sorol, értékkel 49. Keményen rávág 52. Mutatóványokkal fellépő személy 53. Kis testű kutya 54. Furcsa, szokatlan 56. Kolozsvári író (Tibor, 1923-) 57. Magas termétű, izmos férfi 60. Idő előtti 62. Francia hossz mérték = 10 km 63. Londoni múzeum 65. Van bátorsága 67. Akár 69. Ünnepezt színésznő 71. Szél felőli oldal (hajó) 73. Török tiszti rang (rég) 75. Nemzetközi írói klub 77. Kicsinyítő szó 79. Kiejtett mássalhangzó

1	2	3		4	Á	5	6	7	8	9	T	10			11	12	13	14
15			16			17								18				
19				20						21		22						
23				24					25					26				
27			28					29					30		31			
32		33					34					35		36		37		
	38					39							40		41			
42		43			44							45				46		
47	48		49		50		51				52						53	
54		55		56		57				58						59		
60			61		62				63						64			
65				66				67						68				
69							70							71				
72					73										74			

Vízszintes: 1. I. világháborús vezérkari főnök (Artur) 4. Kézdivásárhelyen született író, újságíró (1913- Bp., 1988) 11. Okmány, okirat 15. Kíméletlenül bírál 17. Jó ... van: egészséges 18. Zománc 19. Heveny (orv) 20. Kristályosodott szilícium-dioxid 21. Szentelkedő ember 23. Román televízió 24. Szörme-e ? 25. Harckocsi 26. Kikötőmedence 27. Juhok románul 28. Női név 29. Ütötték 31. Forrás 32. Olimpiai vívó bajnok (Gábor) 34. Has alatti prémet (róka) 35. Mongol fejedelem 37. Kicsinyítő képző 38. Szép Ernő: Lila akác, nő szereplője (Tóth) 39. 9:30 (óra) 40. Kis tengeröböl (ném) 43. Nem azonos, egyéb 44. Párasan bemelegedik 45. Egyetemi étkező 47. Spanyol és kubai gk. jel 49. Líbiai légitársaság 51. Amerikai színésznő (Meg) 52. A Ferencváros labdarúgója, edző (Jenő, 1932-2006) 54. San Marinói gk. jel 56. Ugyanott latinul 58. Véssett drágakő 59. Kína internetes kódja 60. ... Mare: Nagybánya 62. Ostoba, hülye 63. Tünnödik, mereng 64. Kibújik a földből 65. Tengődött 67. Kisbárányok 68. Cselgáncs 69. Termékenység és gazdagság istene (germ. mit) 70. Elviselné, túrné 71. Szlavóniában élő népcsoport 72. ... Domini 73. Rendszertelen, tervszerűtlen 74. Alumínium és oxigén

Függőleges: 1. Ünnepelesen átatod 2. Katolikus gyászmise 3. Teadélután, összejövetel 4. Kettős mássalhangzó 5. Postai elismervény 6. Tempója, gyorsasága 7. Oktalan, meggondolatlan 8. ...-s könyv, az elsősök könyve 9. Tiltószó 10. Ahogy, mihelyt 11. Ammóniaszármazék 12. Kaptárak 13. Mások előtt elhallgatott tényük 14. Morfológia 16. Vendéglői lap 18. Spielberg egyik hőse 20. Színes , csattanós karcolat 21. Játshmád, mérkőzésed 22. Talajművelő eszközök 24. Érdemérem, kitüntetés (biz) 25. Gömbölydeden 28. Italt fogyasztanál 29. Testrészem 30. Táviratozik, sürgőnyt küld (rég) 33. Dallam fele! 34. Belesüllyed 36. Baldr felesége (skandináv mit.) 39. Tisztálkodót 41. Előtagként jelöli az azonosságot 42. Vasfű 45. Anyukák 46. Hozzájárul, megenged (lat) 48. Csala-fintán 50. Katolikus francia pap 52. Gumós gyökerű dísznövények 53. Helyben, latinul 55. Amikor 57. A társadalmi szokások szabályai 58. Folyamodni 61. Levegővel kapcsolatos 63. Savazd 64. Szemetes tartály 66. Gadolinium 67. Összetett szavakban; élet- 68. Duplázva, orsószzerű játékszer 70. Boto^oani gk-jele 71. SS

1	2	3		4	5	6		7	8	9	10	11	12	13		14	15	16
17				18			19		20							21		
22			23		24			25			26				27			
28				29		30				31				32				
33			34		35		36						37				38	
		39				40		41				42				43		
	44				45		46				47			48				
49		50		51					A		52			53				54
55	56		57					58		59		60				61		
62		63					64				65		66			67		
68						69						70		71				
72					73				74				75		76			
77				78				79			80			81		82		
83												84						

Vízszintes: 1. Lódulj, takarodj! (biz) 7. Keresztény egyházak együttműködésére irányuló mozgalom 17. Rejtjeles ábécé kulcsa 18. Mókusalkatú rágcsáló 20. Értelmesen, eszesen 21. Görög é betű 22. Ütőhangszer névelővel 24. Magyar légitársaság 26. Szent röviden 27. Lány (argó) 28. Muzsikák 30. Óriási, hatalmas 32. Vízben termesztett gabonafélét 33. Az ón vegyjele 34. Végtag 36. Adagot, darabot 37. És a többi latinul 38. Állóvíz 39. Indián csónakok 41. A nyelv önálló egysége 42. Lett pálinka 44. Hisz, képzel 45. A helyszínen tartózkodó 48. Operál 50. Csíny, csínytevés (biz) 52. Palástol 55. Egyiptomi gk-jel 57. Egyenlő 58. Összetett szókbán; élet- 60. Róman szabvány 61. Kötőszó 62. Üzletel, üzérkedik (biz) 64. Kötelező erejű tan 66. Híres hollandi sajt 68. Amerikai tábornok (Henry,1933-2006) 69. Csatorna 71. Hölgyek, úrinők 72. Érmihályfalván született költő, író (Zoltán) 73. Arab és héber nevekben; fia 74. Árusítófülkék 76. Süteményhez való mártás 77. Felügyelője 78. Előtagként; hasi, has- 80. Róman festő (Teodor,1828-1891) 82. Ribonukleinsav 83. Az utánuk jövőkre 84. Az írásképeség elvesztése

Függőleges: 1. Mahagóni 2. Vízhatlan szövet 3. Régi, ősi 4. Amerikai hírügynökség 5. Az elnyelt röntgensugárzás egysége 6. Gumitömlő 8. Angyalosan sz. szerkesztő, a Jókai-nyomda elnök igazgatója, a Székely Nép felelős kiadója (1942-44) 9. Nagy-Britannia, amerikai rövidítése 10. Fűrészpor 11. Falja 12. Amerikai énekes (King Cole, 1919-1965) 13. Izommozgató szalag 14. Oltott ..., kalciumhidroxid 15. A taxis ügyfelét 16. Prést 19. Tévesen jegyzetel 23. Ruhát kipárnáztatok 25. Hőenergiát termelő folyamata 27. Gyors, felületes tisztálkodás 29. Mongol fejedelmi cím 31. Hangot ad 32. Német tévéadó 35. Rejtőzködik 37. Jelenlétében 39. Vágóésszköz 40. Szükséges 42. Rara ..., ritka madár (lat) 43. Hő hatására ehetővé válik 46. Lítium 47. És, latinul 49. Vékony hajtások 51. Helyeslés 53. Észak-Afrikában: törzsfőnök, kormányzó 54. A ménésének őrzője 56. Csavará 58. Nyugta, elismervény 59. Málló, szétolvadó 61. Istenként tisztelni 63 Literesnél kisebb üveg 64. Perszeusz anyja 65. Verdi dalműve 67. Formátlan, alakatlan 69. Ellenzős katonasapka 70. Előzetes vázlat, terv 73. Paszuly 75. Vuk apja 78. Liberiai gk-jel 81. Numero

1	2	3		4	O	5	6	7	8	9	G	10	11	12		13	14	15
16			17			18						19			20			
21				22						23								
24				25					26					27				
28			29					30						31		32		
33		34					35					36		37		38		
	39					40							41		42			
43		44			45							46				47		
48	49		50		51		52				53						54	
55		56		57		58				59							60	
61			62		63				64						65			
66				67				68						69				
70							71							72				
73				74											75			

Vízszintes:1. Ürügy-e ? **4.** Erdélyi magyar író, politikus (1928-2007) **13.** Előtagként, vminek megelőző voltát jelöli **16.** Kibújni (földből) **18.** Gondozd **19.** A főbb angyalok egyike **21.** Hivatkozik **22.** Nobel-díjazott japán fizikus (Leo) **23.** Kör, körvonal latinul **24.** Korlátozott felelősségű társaság, angol rövidítése **25.** A virágok és a tavasz istennője **26.** A sokárok farsangi figurája **27.** Öreg-asszony (biz) **28.** Nagyobbodik **29.** Rávarr **30.** Lábás tájszóval **32.** Nagy növényem **33.** Pokol, alvilág (ol) **35.** Végtagot **36.** Aktínium és bór **38.** Sportszer **39.** Nagy faedényt **40.** Durván harapdál **41.** Dél, idegen nyelven **44.** Ismerete van róla **45.** Magyar festő (Krenner Viktor, 1866-1927) **46.** Testőrség **48.** Libanoni gk.-jel **50.** Trinitro-toluol **52.** Indító vezényszó **53.** Joggyakomok, ügyvédbojtár **55.** Perzsa uralkodó **57.** Ceruzája régiesen **59.** Indián népcsoport **60.** Lítium vegyjele **61.** Szamóca **63.** Menyasszonyt **64.** Nyelvűspokból készült kis orgona **65.** Sima kezdés! **66.** Lovas díszfelvonulás **68.** Pest megyei város **69.** Hús japánul **70.** Hamisítatlan **71.** Bármely lapot helyettesítő kártyalap **72.** Műveli magát **73.** Éveink száma **74.** Szavakkal érthetővé tettek **75.** Napszak

Függőleges: 1. A tanulságot levonni **2.** dolga, ránk tartozik **3.** Értékesít **4.** Előtagként a kettőzöttséget jelöli **5.** Átrajzoló **6.** Művészeti irányzat (20. sz.) **7.** 3 pontot érő dobás a cselgáncsban **8.** Olivér becézve **9.** Szváziföldi gk.-jel **10.** Zeusz és Pallasz Athéné pajzsa **11.** Az idő lejárt, zárás! **12.**s könyv, az elsősök könyve **13.** Főtt rizsből álló török eledel **14.** Ízületi betegségbe szenved **15.** Elegyenget **17.** Hollandiai gk.-jel **20.** Cukornád-ból készült ital **22.** Eláraszt **23.** Múzeumi ör (rég) **25.** Lankadni **26.** Kelta énekmondót **29.** Sokszög alakú sánc; erőd **30.** Szablyája **31.** Becsmérel, fitymál **34.** Nagy növényt **35.** Gerinc melletti húst **37.** A sztyeppen dühöngő vihar **40.** Savval égetnéd **42.** Érintésre ható rovarméreg **43.** Egyházmegyei püspökök **46.** Golyvás (nép) **47.** A bécsi udvar politikáját támogató főnemes **49.** Előtagként; hasi, has- **51.** Bőséges eszem-iszom **53.** Koronázási díszes pálcát **54.** Hozzátapadt, idomult **56.** Lustálkodik az ágyon **58.** Ideig- ..., rövid ideig **59.** Érzékeny, fájó pontot érint **62.** Radián **64.** Tevé, terhelé **65.** ... sura, gond nélkül (lat.) **67.** Lengyel író (Stanislaw, 1921-2006) **68.** Görög törzs (ék.h.) **69.** Nátrium **71.** Igen, németül **72.** Térkép

1	2	3		4	5	6	7			8	9	10	11	12		13	14	15
16				17					18		19					20		
21			22		23			24		25					26			
		27		28		29								30				
31	32				33		34						35				36	
37						38		39				40						
41			42				43				44						45	
		46		47						G		48				49		
			50		51				52		53		54		55		56	
57							58				59		60					61
62						63						64		65				
66					67								68				69	
70		71		72					Y		73			74		75		
76											77							

Vízszintes: 1. A bástya az egyik figurája! 8. Bilbao baszk neve 16. Zsögöd fele! 17. Vadkan latinul 19. Zongoraművész (Géza, 1921–Zürich, 1976) 20. Francia területmérték 21. Angol főnemesi cím 23. Királypárti (fr.) 26. Ruy ..., Victor Hugo drámája 27. Kezed vége! 29. Takarította 30. Szervezethez tartozik 31. Védelmi építményt 34. Szakácssegéd 35. Felfogó, megértő 37. Viselkedésmódjuk, magatartásuk 39. A tetejére, költőiesen 40. A mongolok egyik főbálványa 41. Európai Parlament rövidítése 42. Az ember leghátsó zápfoga 45. Vállalkozási forma rövidítése 47. Német eredetű régi kártyajáték 48. Ifjúsági író (Margit, 1920–1960) 50. A fenol metilszármazéka 52. Szíria autójelzése 54. Oroszlánszáj (virág) 57. Knockout-ot adok 58. Dél-Korea fővárosa 60. A boltívek utolsó köve 62. Nagyon megijed 63. Mély völgy, hegyszoros (táj) 65. Úr, spanyolul 66. Argon 67. Vergilius tankölteménye a földművelésről 69. Növény kezdet! 70. Az ENSZ Kábítószertügyi Bizottságának rövidítése 72. Műsort sugároz 73. Észak-Magyarországi város 75. Utótagként: összetett fogalom kedvelőjét jelöli 76. Kérkedve dicsekedtél 77. Kötél által kivégezni

Függőleges: 1. A fedél vízszintes fagerendája 2. USA. szabvány 3. Mértani eszközöd 4. Igen, németül 5. Tavasz hónap rövidítése 6. Lón-telep, itt született Anakreon 7. Tetten ..., rajtakapjak 9. Itáliai származású császári hadvezér (Giorgio, 1544–1607) 10. Latin előljáró; előtt 11. Női név 12. Dél-afrika gk.-jel 13. Ostobák, együgyűek 14. Korszak 15. Leki-csinyelte, becsmérelte 18. **Kézdivásárhelyen született újságíró, költő (1894–1969)** 22. A földre hajít 24. Venezuelai folyó 25. Pusztítás, megsemmisítés 26. Régi magyar nemzetség (BALUG) 28. Reszel, surlódik (nép) 30. A kazein kiválasztása a tejből 32. ...ja a csárdást: tüzesen járja 33. Ökröm 35. Magol 36. Kopasz 38. Kilokalória rövidítve 40. Török tisztet 43. Szent, idegen rövidítése 44. Lángol 46. Herélt kosom 49. Hordozható táblakép 50. Kijutna 51. Művészi készség csillogtatására alkalmas zenemű 52. Csíp, döf 53. Rudolf becézve 55. Átitat, impregnál 56. A sisakvirágból kivonható erős méreg 57. Csöd, tönkremenés 58. Mohó népiesen 59. Vékony deszkák 61. Darálja 63. Spanyol autómárka 64. Jó barát, pajtás (biz) 67. Színházi bemondás 68. Felesége van 71. Dán végek! 72. Alá 74. Algériai gk.-jel 75. Nagy növény

1	2		3	4	5	6	7	8		9	10	11	12	13			14	15
16		17		18						19							20	
21			22		23										24			
25				26		27				28				29				
30					31		32		33				34					
35			36			37		38				39					40	
	41			42			43				44					45		
46			47							48				49		50	51	
		52						53		54		55				56		
57	58						59				60		61				62	
63						64				65		66		67				
68					69								70		71			
72				73						74				75		76		
77				78													79	

Vízszintes: 1. Páratlan kacs! 3. Kiss László színpadi drámája 14. Konzulátusi testület gk.-jele 16. Teniszben: kint a labda 18. Afrikai ország 19. Vonalzó 20. Lengyel autómárka 21. Dán kémiai Nobel-díjas 23. A székelykapu része 24. Canterburyi érszek, miniszterelnök (William, 1573-1645) 25. Akrobatát tartó köté (fr.) 27. Sziget, franciául 28. A létező, a dolog (lat.) 29. Vízparti bokros helye 30. Rügyszemölcs, tüsképárna 32. Parancs, utasítás (biz) 34. Bécsi eredetű, népies zenekar 35. Tunéziai gk.-jel 36. Hülyeség (nép) 38. Mint a vízsz. 16 39. Lekvárod 40. Fordított kettős mássalhangzó 41. Területmérték 42. **Nyújtódi születésű utazó (1940-1979)** 45. Köszönés 46. Szváziföld autójelzése 47. Oxigén jelenlétét igénylő 48. Észtország nemzeti neve 50. Római 1100 52. Pápua Új-Guinea egyik hivatalos nyelve 53. Levegő (gör) 55. Felső-Pannóniai néptörzs 57. Elárusító bódé 59. Öltöny, ruha (ném.) 61. Püspöksüveg, mitra 63. Ügy-nők 64. Lao-ce tana 65. Tréfás bemondás 67. Ikrakő 68. Notre-.... 69. Remeterák másik neve 71. Éva becézve 72. Nigériai város (ILA) 73. Tintafolt 74. Mozgatható tetővel képzett szénaszín 76. ... France, légitársaság 77. A szabadba 78. Másfélhang, terc (gör.) 79. Tantál

Függőleges: 1. Lányok után járkál (nép) 2. Édesítőszer alapanyaga 4. Határozó rag 5. Elöl hagyná! 6. A Kék Nílus felső folyása 7. Normann vezér a 9. században 8. Oxigén jelenléte nélkül 9. Amerikai orvos, biokémikus (Bruce, 1938-) 10. Óvná 11. A bélcsatorna alsó nyílása (orv) 12. Szilícium és szén 13. Görög légítársaság 14. Nyakrészhez erősített fejevalóm 15. Metilmorfin 17. Tengeri hal-e ? 20. Mezőgazdasági üzem 22. Község Veszprém megyében 24. Műsort sugároz 26. Visszariaszt 29. Német filozófus (Franz, 1838-1917) 31. Gót király az eleusiszi szentély felgyújtatója 33. Tizenkettedrét (lat) 34. Gergely Márta regénye 37. Hordozható táblakép 39. Gondolat, ötlet 43. ... ovo, eleve 44. A dánoknál a.m. sziget 46. Az elsőől távol eső 47. Franciaországi megye 49. Romániai megye 51. Hangos veszekedés 52. Epikai hangú verses elbeszélés 53. Névtelen 54. Vágtat 56. Alba ..., Gyulaféhevár 58. Koronglövő olimpiai, világ- és Európa-bajnok (Diána) 59. Finn mesekutató (Antti, 1867-1925) 60. Svéd filmszínésznő (Greta) 62. Árverési ígéret, ráígérés 64. Technika röviden 66. Nagyméltóságú (héb.) 69. Kis tengerből (ném) 70. Kripta bejárat! 73. Apró közepe! 75. Arany vegyjele

1	2	3		4	5	6	7			8	9	10	11	12		13	14	15
16				17					18		19					20		
21			22		23			24		25					26		27	
28		29		30		31								32		33		
34					35		36						37					
38						39		40				41						
42			43				44				45						46	
		47		48						49						50		
	51		52				53		54		55			56		57		
58							59			60		61						62
63						64					65		66					
67					68							69					70	
71		72		73						74			75			76		
77										78								

Vízszintes: 1. Híres szőlőhegy a Balaton partján 8. Mesterként viselkedett, kényeskedett 16. Vonatkozó névmás 17. Csúcsa, éle 19. Ránc 20. Állatkert röviden 21. Románia gk.-jele 23. Norvég fizikus (Christian, 1867-1917) 27. Baba fele! 28. Önálló énekszámok 31. Talpas ivóedénye 32. Áténged (lat) 34. Falánk, nagyétkű 36. Tartomány Argentína É.-i részében 37. Anglikán hittudós (Izsák, 1607-1676) 38. Nyúlvánnyal mozgó egysejtű 40. Tengeri emlős 41. Gipsz 42. Ásványi fűszer (ék. h) 43. Lécfalvi születésű mandzsutunguz kutató (1870- Bp. 1945) 46. Szent, idegen rövidítése 48. Magyarországi humorista (Ferenc) 49. A Star Trek egyik szereplője (Jennifer) 51. Zilina magyar neve 53 Údvöz légy (köszöntés) 55. Vereség, sikertelenség 58. Öt vegyértékű, kristályos alkohol 59. 200-500 tonna nagyságú árbocos hajó 61. Dögevő ragadozót 63. Fondorlat, cselszövés 64. Kapitány angolul 66. Indiai város a Kolar-tó közelében 67. Szenegál autójelzése 68. Az orvos ügyfelei 70. Fél watt! 71. Szem, látás angolul 73. Szülője 74. Erősen mérgező, keserűmandula-szagú gáz 76. Amerikai hírcsatorna 77. Közép-amerikai ország 78. Mindenbe beleszóló

Függőleges: 1. A vízsz. 43 előneve 2. Szerelmes érzelmeket utánozva adandó elő (zene) 3. Előtag: kettő 4. Kolumbiai gk.-jel 5. Stroncium és bór 6. Horvát város 7. Angol admirális (George, 1831-1915) 9. Össze-vissza farag! 10. Nyavalya, frászkarika 11. Fogyaszd 12. Szilárd ásvány 13. Száz fele! 14. Lebenyhez tartozó 15. Vécé-e ? 18. Magasabb fokú bíróhoz intézett jogorvoslat 22. Izsák fia 24. Csőd 25. Balti nép-e ? 26. Titokban figyelek 29. Tömegesen pusztút 30. Fenőlól készült sárgászöld festék 32. A hónap első napja a római naptárban 33. Német fényérzékenységi szabvány 35. Tengerszoros, Wight szigetnél 37. Erdélyi szász történetíró (Josef, 1782-1858) 39. Semmikor 41. Előkelőségek címe a mohamedánoknál 44. Görög gk.-jel 45. Holland gk.-jel 47. Kizárólag 50. Csodatevő kehely 51. A szigetvári hős (Miklós) 52. Temes megyei falu 53. Árpád becézve (ék. h) 54. Amerikai színész (Richard, 1921-1987) 56. ... Miklós, Mikszáth regénye 57. Cirkuszi bohóc-e ? 58. Drenthe (Hollandia) tartomány székhelye 59. Moldvai város 60. A punok uralkodója 62. Latinul: túl, keresztül 64. Olcsó, merev pamutvászon 65. Szaisz város védőistene 68. Kevert pap! 69. Mongol fejedelmi cím 72. Ecet fele! 73. Argon 75. Nyugat 76. Római 150

1	2	3		4	5	6	7			8	9	10	11	12		13	14	15
16				17					18		19					20		
21			22		23			24		25					26			
27				28		29								30				
31			32		33		34						35				36	
		37				38		39				40						
41			42				43				44						45	
		46									47							
48	49		50				51		52		53						54	
55		56		57			58			59		60				61		
62			63			64					65		66	67				
68					69							70		71				
72				73						74			75			76		
77										78								

Vízszintes: 1. Újbudai városrész 8. Éghetetlen magnézium-szilikát ásványt 16. Szappanmárka 17. Találó 19. Károsan ható 20. Albán hírgyönökség 21. Kopja, vashegyű lándzsa 23. A kutyák orvoslásával foglalkozó tudomány 26. Angol színész (Connery) 27. Hitler neve 29. A vér parányi része 30. Pusztítána, rombolná 31. A dúr skála második hangja 32. Föld istene, Nut férje (egy. mit.) 34. Szemmel érzékeli 35. Nílus németül 36. Aktínium 37. Albán, Nobel-díjas biokémikus-farmakológus (Murad) 39. Szent röviden 40. A kétszárnyúak rendjébe tartozó rovar 41. Dán gk.-jel 42. Szentkatolnán született fametsző, iparművész (1860-1920) 45. Indíték, ürgy 46. Erdély románul 47. Létszámjegyzék 48. Étlen rész! 50. Mégpedig, úgy mint 51. A munka és a hőmennyiség egysége a CGS-rendszerben 53. Étlen rész! 54. Mutató névmás 55. USA szabvány 57. Szatmár autójel 58. Mindkét irányban vezető tirisztor 60. Téli sportszer 61. Die ..., fejsze, balta németül 62. Német zeneszerző (Hermann, 1850-1903) 64. Pusztá, sivár 66. A kötést bontotta 68. Állj! 69. Kedveskedve üttögettek 71. Igyekszik 72. A Rajna mellékfolyója 73. Betűket hozol létre 74. Alkotórész 76. Gotovac hőse 77. A számlát rendezte 78. Álomba merülünk

Függőleges: 1. Hártáásszárnyú rovarok (Sphegidae) 2. Erre a helyre 3. Port ..., Sierra Leone-i város 4. Nagy Ferenc névjele 5. Lassító szerkezet 6. Ragadozó madár 7. Puskát használnál 9. Megszünteti működését 10. Angliát lakó kelta nép 11. Baszk terrrorszervezet 12. Ásványi fűszer 13. Kelet-ázsiai súlymérték 14. Akkád eposz 15. Ülésezettek 18. Basszus árnyalatú hangja van 22. A matematika részterülete 24. Irodalmi tevékenységet 25. Élőlény fizikai mivolta 26. Nyeles falappal paskol 28. Alakot és arcot takaró, török női viselet 30. Emésztés (orv) 33. Mezopotámiai próféta, az ő szamara szólalt meg 35. Vízrel átítatott 38. Amerikai színésznő (Cameron, 1972-) 40. Életet eltölt 43. Holland gk.-jel 44. Nevét nem tudom, latin rövidítése 49. Tiszánán született költő (János) 51. Vért szállító csövek 52. Ókori kelta nép 54. Külső, idegen (lat) 56. Formátlan, alakatlan 58. Katonai rendfokozat 59. A magyarokhoz Kijev alatt csatlakozott egyik kun vezér 61. Isten vele(d) 63. Pató Pál 64. Kosarat 65. Olasz város 67. A pecsét helyének, latin rövidítése 69. Előtagként, vminek megelőző voltát jelöli 70. Kibújik a földből 73. Lekvár 75. Maros megye jele

Ismeri a sudokut?

A sudoku egy olyan 9x9-es nagy négyzetrács, mely 9 db 3x3-as kisebb négyzetrácsból épül fel. Ebben a 81 négyzetbe kell beírni a hiányzó számokat 1-től 9-ig úgy, hogy mind a kilenc kis négyzetrácsban, valamint a nagy négyzetrács soraiban és oszlopaiban is megjelenjen minden szám 1-től 9-ig.

A játékot Howard Garns amerikai matematikus találta ki. Garns 1979-ben megalkotott egy új logikai fejtörőt, amit azóta az egész világ a Wikipédiától a Times-ig a 21. század Rubik-kockájaként emleget. A bemutató nem vert túl nagy port: a „Number place”-nek nevezett játék talán szép csendesen feledésbe merül, ha nem érzékelt 1984-ben Japánban. A szigetországban elsőként a Nikoli magazinban jelent meg a játék, az akkori elnevezésből alakult ki a mai szudoku (amerikaiában sudoku) elnevezés.

		3	6	4				
5	7				3			
				2	5			
2						1		
3					9			
	4						5	9
				6			7	
6		1	2		4	3		
		4					8	

						9		
7				2	3	4	8	6
								5
			7			3	4	
	4				9			8
	9	1			8		6	
1	3	8	6		5			
		6		9				
			2					

Egy férfi gondolatai

Ahogy öregszem, egyre inkább a 30 feletti nőket értékelem. Csak néhány példa, hogy miért...

						9		
7				2	3	4	8	6
								5
			7			3	4	
	4				9			8
	9	1			8		6	
1	3	8	6		5			
		6		9				
			2					

„Mire gondolsz, drágám?” Fütvül rá, mire gondolsz.

Ha egy 30 feletti nőnek nincs kedve meccset nézni veled, nem ül oda melléd nyavalyogni. Csinál helyette valami olyat, amihez kedve van. Általában valami sokkal értelmesebb dolgot.

Egy harmincon túli nő már elég jól ismeri önmagát ahhoz, hogy tudja, ki ő, mi ő, mit akar és kitől. Kevés olyan 30 feletti nő akad, akit érdekel, hogy mit gondolsz róla vagy arról, amit tesz.

Az idősebb nők nem bánnak szűkmarkúan a dicséretekkel, gyakran akkor

			8			2					
1		6		4							
		5								6	
					3	6		4			
	3						5				
					9					1	
3				5							
	9	2	4		1					5	
	1										7

	8		3								
7	2	1					8				
4		8						3	9		
1				4						8	
								5			
		3		2			6				
	1	9	5		3	2					
2			6		8						

9				1				7			
4		6	9				3				
8				4				6			
	1	8			3					5	
6											
	3			1	7				2	9	
				7	5						
										3	
		5	2								

				2	3						
4	3	5	6								
	2										1
7	5	3				4		1	6		
											5
	8					2			3		
								7			
2					6	9					
	6				7			2	1		

sem, ha nem érdemled meg. Tudják, milyen érzés, amikor az ember nem kap elismerést.

30 felett egy nő elég magabiztos ahhoz, hogy bemutasson téged a barát-nőinek. Egy fiatalabb nő gyakran még a legjobb barátnőjét is hanyagolja, ha partnere van, mert nem bízik meg a fickóban.

Egy harmincon túli nőt abszolút nem érdekel, hogy tetszenek-e neked a barát-női, mert tudja, hogy azok sosem árulnák el őt.

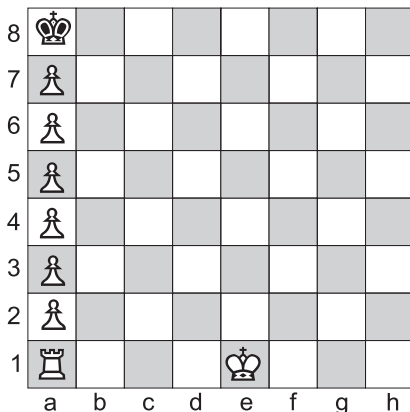
A nők a kora természetfeletti képességekre tesznek szert. Egy 30 feletti nőnek sosem kell meggyónnod a bűneidet. Úgyis mindig tudja.

Egy 30 feletti nőnek jól áll a tűzpiros rúzs. Ugyanez már nem mondható el a fiatal lányokról vagy a transzvesztitákról.

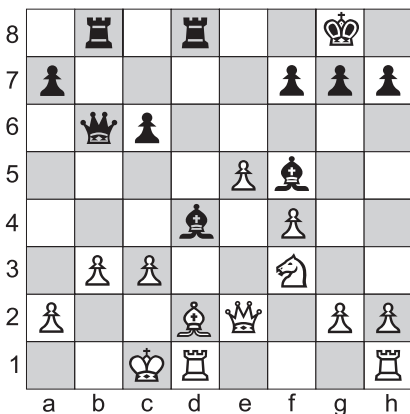
Ha eltekintesz attól a néhány apró ránctól, egy 30 feletti nő sokkal szexisebb, mint fiatalabb nőársai.

Az idősebb nők egyenesek és őszinték. Azonnal a szemedbe mondják, hogy mocskos disznó vagy, ha úgy viselkedsz! Nem kell törnöd a fejed, hányadán is állsz velük.

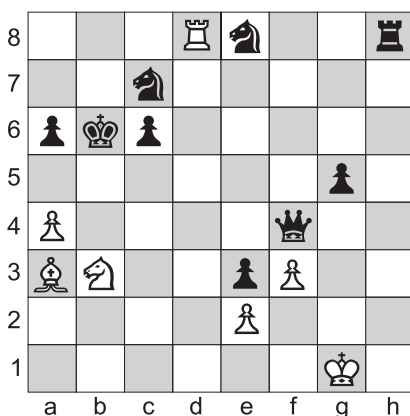
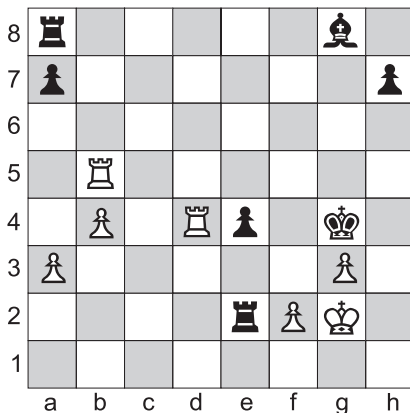
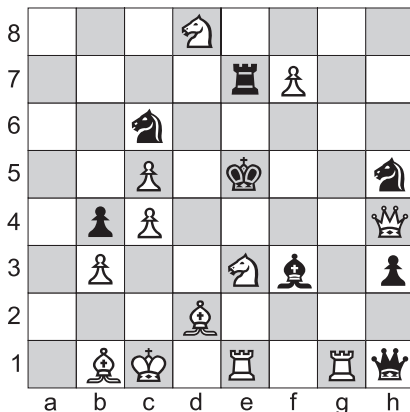
Sakkfeladványok

**Matt nyolc lépésben.
Két megoldás is lehetséges**

Sötét kezd, matt négy lépésben

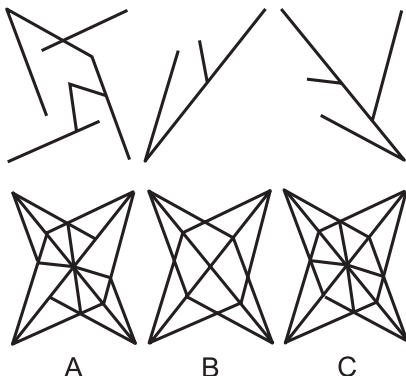

**A három jobb oldali
sakkfeladványban a világos
két lépésben ad mattot**

Agytorna

I. Ahogy sétálgat, elágazást lát, ahol három férfi áll. Ön nem tudja, melyik út a helyes, de a három férfi igen. Az egyikük mindig igazat mond, a másik mindig hazudik, a harmadik pedig néha hazudik, néha pedig igazat beszél. Mindhárman jól ismerik egymást, de ön nem tudja, ki kicsoda. Csak egyiküknek teheti fel a kérdését (akit véletlenszerűen választ ki). Milyen kérdést tesz fel, hogy meg tudhassa a helyes utat?

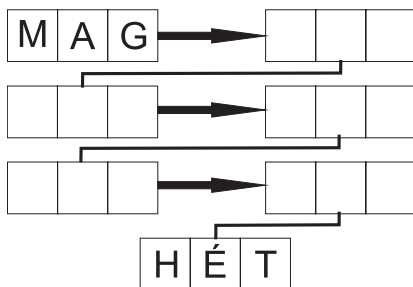
II. Ha egymásra helyezi a három képet, megkapja az egyik alul látható képet. Melyiket?

III. E részekből összerakható:
A.) négyzet B.) téglalap C.) háromszög

IV. Hozzon létre olyan szóláncot, amellyel a MAG szóból a HÉT szó jön létre.

V. Határozza meg, az alábbiak közül melyik olyan mint a
YCRHVVY51561

- a.) **YCRZKVVY51561**
- b.) **YCRZHVY51561**
- c.) **YCRZHVY51561**
- d.) **YCRZHVY51561**
- e.) **YCRZCHVVY51561**
- f.) **YCRZHVY51561**

VI. Mi kerül a kérdőjel helyére?

KUK	KKT	LKK	A	B	C
?	NTK	KUK	LTW	ZLK	ZUL
ZUK	NTT	LUK	D	E	F
			KKK	ZUK	ZKK

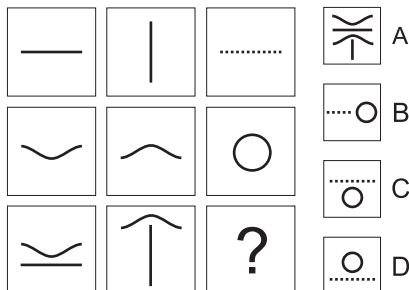
VII. Józsi alacsonyabb Bélánál, aki viszont alacsonyabb Gézánál. Ez azt jelenti, hogy Józsi alacsonyabb Gézánál?

- a.) igen
- b.) nem
- c.) általában nem eldönthető

VIII. Az összekevert betűk egy főváros nevét rejtik. Melyik ország fővárosának a nevét kevertük össze?

LYSTNAE

IX. Mi kerül a kérdőjel helyére?

X. A következő sorokban magyar költők, írók neveit rejtettük el.

Kik ők?

1. Fedi portásnő
2. Anyja során
3. Nyárádi kondás
4. Ajzató liftes
5. Gyúr lyukad
6. Stabilis albán
7. Áramot ásni
8. Girbe nyesés
9. Ennyi báli szeder
10. Előny szidást okoz
11. Orrba adjon
12. Sminkek eleme
13. Izélt tagok

XI. Képrejtvények

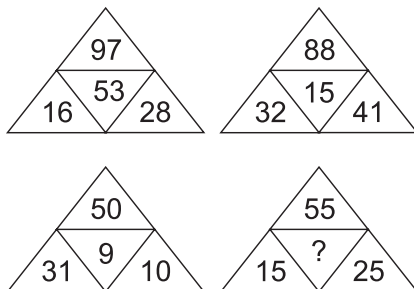
XII. Amikor a király alszik, minden, amit igaznak hisz, hamis. Más

szóval, minden, amit a király alvás közben hisz, az hamis. Amit viszont ébren hisz, az mind igaz. Nos, múlt éjszaka, a király azt hitte, hogy ő is és a királynő is alszik. Aludt ekkor a királynő vagy sem?

XIII. Egy villanyszerelő bekötött a pincében három lámpát, amelyeknek fenn, a lakásban van a kapcsolójuk. De sajnos elfelejtette, hogy melyiket melyikhez kötötte. Fent van a lakásban, és csak egyszer szeretne lemenni a pincébe, majd visszajönni. Hogy állapítja meg, hogy melyik lámpához melyik kapcsoló tartozik?

XIV. Ha már este 8-kor lefekszik aludni, és a biztonság kedvéért reggel fél 9-re felhúzza a vekkert, legkésőbb mennyi idő múlva fog felébredni?

XV. A számokkal teli háromszögek alapján találja ki, melyik szám hiányzik a negyedik háromszög közepéről!

XVI. Melyik szó illik a középső oszlop aljára?

ÁA	LÁDA	LD
ÓÉ	BÓDÉ	BD
IA	LIGA	LG
UA	?	SB

Bókok nőknek

Nézem, és azon gondolkodom, kegyed tetszik-e már nekem, vagy igyak még?

Hisz a szerelemben első látásra, vagy esetleg jöjjek később?

Hol vásárolta ezeket a vékony, görbe harisnyákat?

Magácskának igazán nagyon jól áll e frizura. Kopaszon el sem tudnám képzelni.

A fehérmeműje annyira friss!

Kiskegyed olyan hajlékony. Vetne egy cigánykereket?

Mondja, a húga szimpatikus, vagy netalán önre hasonlít?

Ilyen lábakkal járjon inkább kézen.

Madame, a parfümje lenyűgöző. Támadásra vagy önvédelemre használja?

A lábai... Hát hogy is mondjam. Az egyik jobb, mint a másik...

Ó, maga egy angyal. Remélem, szárnyak nélkül.

Nem, kislány, ne értsen félre. Egyáltalán nem nézem butácskának. Ön valóban az.

A keresztretjvények megfejtése

1. Veres Dániel	8. Domokos Géza
2. Zágoni Attila	9. Elekes György
3. Veress Gerzson	10. Jakabos Ödön
4. Sükösd Sámuel	11. Barátosi Balogh Benedek
5. Tavasz Sándor	12. Bálint Benedek
6. Dávid Antal	
7. Kovásznai Gábor	

A mérnök és a menedzser

Egy férfi eltéved a hőlégballonjával. Lejjebb ereszkedik, lenn a földön meglát egy nőt, és odakiált hozzá:

– Elnézést, tudna nekem segíteni?

Megígértem egy barátomnak, hogy találkozom vele egy órával ezelőtt, de eltévedtem, és most azt sem tudom, hogy hol vagyok.

A nő a földön így felel:

– Ön egy hőlégballonban tartózkodik, körülbelül 10 méterrel a talaj felett. Az északi szélesség 40. és 41., illetve a nyugati hosszúság 59. és 60. foka között van.

– Maga biztosan mérnök – mondja a hőlégballonos férfi.

– Az vagyok – feleli a nő. – Honnan tudta?

A hőlégballonos férfi így válaszol:

– Minden, amit mondott nekem, technikailag korrekt, de fogalmam sincs, hogy mit kezdjek az öntől kapott információkkal, és az a helyzet, hogy még mindig nem tudom, hol vagyok. Őszintén szólva nem volt túlzottan segítségemre. Csak feltartott az utamban.

A nő erre így vélekedik:

– Maga pedig szerintem menedzser.

– Igen – bólint a hőlégballonos férfi egyetértően –, de ezt honnan tudta?

Erre a nő azt feleli:

– Nem tudja, hogy hol van, sem azt, hogy hová tart. Jelenlegi pozíciójába a kedvező széljárás sodorta. Olyan ígéretet tett, amiről fogalma sincs, hogy hogyan fogja betartani, és a maga alatt lévő emberektől várja, hogy megoldják az ön problémáit. Igazság szerint pontosan ugyanabban a helyzetben van, mint mielőtt találkoztunk volna, de most már én tehetek róla!

Megfejtések

Sudoku megfejtések

1	9	3	6	4	7	5	2	8
5	7	2	8	1	3	9	6	4
4	6	8	9	2	5	7	1	3
2	5	9	4	8	6	1	3	7
3	1	6	7	5	9	8	4	2
8	4	7	1	3	2	6	5	9
9	2	5	3	6	8	4	7	1
6	8	1	2	7	4	3	9	5
7	3	4	5	9	1	2	8	6

4	6	3	8	5	7	9	1	2
7	5	9	1	2	3	4	8	6
8	1	2	9	4	6	7	3	5
6	8	5	7	1	2	3	4	9
3	4	7	5	6	9	1	2	8
2	9	1	4	3	8	5	6	7
1	3	8	6	7	5	2	9	4
5	2	6	3	9	4	8	7	1
9	7	4	2	8	1	6	5	3

4	7	3	8	6	5	2	1	9
1	2	6	9	4	7	5	8	3
9	8	5	3	1	2	7	4	6
8	5	9	1	2	3	6	7	4
2	3	1	6	7	4	9	5	8
6	4	7	5	8	9	3	2	1
3	6	4	7	5	8	1	9	2
7	9	2	4	3	1	8	6	5
5	1	8	2	9	6	4	3	7

3	9	6	2	8	5	4	7	1
5	8	4	3	1	7	9	6	2
7	2	1	4	6	9	8	5	3
4	6	8	7	5	2	1	3	9
1	3	5	9	4	6	7	2	8
9	7	2	8	3	1	5	4	6
8	5	3	1	2	4	6	9	7
6	1	9	5	7	3	2	8	4
2	4	7	6	9	8	3	1	5

9	2	3	5	1	6	8	7	4
4	7	6	9	8	2	3	5	1
8	5	1	3	4	7	9	6	2
2	1	8	6	9	3	7	4	5
6	9	7	4	2	5	1	3	8
5	3	4	1	7	8	6	2	9
3	8	9	7	5	4	2	1	6
7	4	2	8	6	1	5	9	3
1	6	5	2	3	9	4	8	7

1	9	7	5	2	3	6	8	4
4	3	5	6	8	1	9	2	7
8	2	6	9	4	7	3	5	1
7	5	3	8	9	4	1	6	2
9	4	2	3	1	6	8	7	5
6	8	1	7	5	2	4	3	9
5	1	4	2	3	8	7	9	6
2	7	8	1	6	9	5	4	3
3	6	9	4	7	5	2	1	8

Sakkfeladvány-megfejtések

Nyolclépéses:

1. 0-0-0! Kxa7 2. Bd8 Kxa6 3. Bd7 Kxa5 4. Bd6 Kxa4 5. Bd5 Kxa3 6. Bd4 Kxa2 7. Bd3 Ka1 8. Ba3 #.

Négy lépéses:

1. ... Vxb3! (fenyeget Vb1#)
2. axb3 Bxb3 (most Ve4-el húzható az idő még egy lépésig)
3. Fe1 Fe3+
4. Vxe3 Bb1#

Két lépésesek:

Az első két lépéses feladványnak két lehetséges megoldása van.

1. Vf2!! (feny. 2. Hg4 #.) 1. - Kd4 2. Hf5 #.;
1. - Kf4 2. Hd5 #.; 1. - Kf6 2. Hd5 #.

A második két lépéses:

1. Bxe4+ Bxe4
2. f3 #

A harmadik két lépéses:

1. Fe5+ Kb7
2. Ha5 #

Agytorna-megfejtések

I. Válasszon ki bárkit a férfiakból és kérdezze meg tőle: „Ha megkérdezném öntől, vajon a bal út helyes-e, és Ön ugyanúgy az igazat mondaná, ahogy most, azt válaszolná, igen?” Az igazat beszélő „igen” mond, ha a bal út helyes, és nemet,

ha nem az. A hazug ugyanúgy válaszol, mivel hazudna arról, merre vezet az út, de Önnek hazudni fog, és másként válaszol. A harmadik férfi vagy hazudhat, vagy igent mondhat, akár így, akár úgy a válaszadáskor úgy fog viselkedni, mint az igazmondó, vagy a hazug, tehát Önnek is a helyes utat mondja meg. **II. C III. B IV. Mag-mar-kar-kér-vér-vét-hét V. F VI. F VII. A VIII. Falkland-szigetek/Stanley IX. D X. Petőfi Sándor, Arany János, Kányádi Sándor, József Attila, Krúdy Gyula, Balassi Bálint, Tamási Áron, Egressy Béni, Berzsenyi Dániel, Kosztolányi Dezső, Bajor Andor, Mikes Kelemen, Ottlik Géza XI. Képrejtvények: elmegy, barát XII. Ha a király ébren lett volna, nem hihette volna hamisan azt, hogy mindketten alszanak. Tehát a király aludt. És mivel nem igaz az, hogy mindketten aludtak, ezért biztos, hogy a királynő ébren volt. XIII. Felkapcsol egyet, így hagyja néhány percig, majd lekapcsolja. Felkapcsol egy másikat, majd lemegy. Lenn ég egy, a maradék kettőből pedig az égett, amelyik meleg. XIV. Félóra múlva. XV. 15 – a felső számból kivonjuk az alsó két számot. XVI. Suba**

Tartalom

A Székely himnusz	3
Kalendárium	4
Hol vagy, Szent István király?	28
Miért lesz hosszabb 2008?	31
ENSZ: nemzetközi világnapok	37
Százesztendős jövődömondó	38
A modern gazda naptára	40
Eseménykrónika	46
Háromszék régi várai	60
Egészségünk záloga: naponta egy kanál méz	70
Mindennapi kenyerünk	71
Mi is van az energiáitokban?	72
Ételbe zárt halál	72
A horkolás 12 stációja	73
Depressziós magyarok	74
Téli munkák a díszkertben és a lakásban	75
A magyar konyha régen és ma	76
A világ legdrágább éttermei	80
Mérgező szobanövények	82
Mennyit ér a C-vitamin?	83
A nők aktívabbak lettek a szexben	83
Kalóriák nyomában	84
Szokatlan szenvedélyek	85
Tutanhamon felfedte igazi arcát	86
A Nasca-vonalak titka	88
A világ leggazdagabb állatai	90
A krimikirálynő kalandjai	93
Női dolgok férfi szemmel	96
Mutasd a szád, megmondom, ki vagy!	98
A kozmetikumokról – nemcsak nőknek	99
Pasihoroszkóp	101
Melyik szín vagyok?	103
A szex a szex előtt kezdődik	105

Kis álomfejtő szótár	107
Vitaminkúra a megtépzott idegekre	109
Székely múlt dióhéjban	110
Miért nem vagyunk 40 milliónyian?	114
A hun-magyar rokonságról	117
A világ hét új csodája	122
Szemelvények az ókori rekordok könyvéből	129
Wesselényi Miklós pajzán kalandjai	131
A megmaradás monográfusa	133
Az elbocsátott hadosztály	135
Egy kicsi Magyarországot hordanak a szívükben	139
Magyar emlékek Horvátországban	145
A világ legdrágább városai	150
A világ legdrágább irodái	152
A világ végére utaznak a gazdagok	153
Éghajlatváltozás a Kárpát-medencében	154
A Föld tíz legszennyezettebb helye 2007-ben	157
A fekete özvegy	162
Bizarr kísérletek	164
Egyre kevesebb a nő	167
Száz éve kezdték el a madárgyűrűzést a Kárpát-medencében	168
Moszd: a világ leghíresebb titkosszolgálat	169
Elsők a drótszámaron	173
Faludy György: Erdély	177
Az ős-Illéstől az új <i>István, a királyig</i>	179
Szabó Katit ütötték	183
Ókori olimpiakonok	189
Magyarok az olimpiákon	193
A futballtörténelem magyar dicsősége	197
Villámgól-történelem Fredtől Makaayig	199
A tíz leggazdagabb fiatal sztár	201
Rejtvények	204
Megfejtések	222